TURNALAR
KUL MEHMET

KUL MEHMET
(ŞİİRLER)

7.2.2
TAKS

Mehmet ANULUR

Dizgi ve Baskı: Dilek Ofset Matbaacılık SİVAS

İÇİNDEKİLER

Takdim Doğan Kaya 11
Önsöz 11

I. BÖLÜM
A.HAYATI 15
1. Doğumu ve çocukluğu 15
2. Gençliği 19
3. Askerliği 21
4. Görev yerleri ve yılları 21

B. KİŞİLİĞİ
1. Bedeni yapısı ve karekteri 23
2. Evliliği ve aile kavramına verdiği kişisel değer 25
3. İnancı ve dünya görüşü 27

II. BÖLÜM
A. ÂŞIKLIĞI 31
1. Âşıklığa başlamasında yaşadığı ortamın etkileri 31
2. Mahlas alışı 34
3. Sazla ilgisi 35
4. Âşık olarak özellikleri

EDEBİ VE FİKRİ YÖNÜ
1. Şiirlerinde vezin 39
2. Şiirlerinde kafiye 39
3. Dil ve üslûp 39
4. Şiirlerinde konular 43
5. Sanatı ve fikirleri 45

III. BÖLÜM: ŞİİRLER

İNDEKS

A. SEVGİ VE AŞK ŞİİRLERİ 53
1. Dost Hatırı Sorun Geçin 53
2. Diye 54
3. Gülüm 54
4. Telini Senin 55
5. Sevdiğim 56
6. Rüya Güzeline 57
7. Gönül 58
8. Benî 59
9. Dedim-Dedi 60
10. Eyledin 61
11. Gözünü Senin 62
12. Senden Hatıradır Diye 63
13. Güzel İle Çirkin 64
14. BirMülk Değmez mi? 65
15. Ne Güzel 66
16. İki Gelin 67
17. Yar Yana Yana (Lebdeğmez) 68
18. Gönlümün Sultanı Yarim 69
19 Şu Sevginin Kalesine Lafla Sözle Girilmiyor 70
20. Evlerinin Önü Ufak Kayacık 71

B. TABİAT VE YURT ŞİİRLERİ 73
21. Kızılırmak 75
22. Sivas 76
23. Türkiye'm 78
24. Bu Vatan İçin 80
25. Yayla Yelleri 81
26. Sivas'ın 82
27. Derdimin Dermanı Zordur Erenler (Sivas Üstüne) 84

C. SOSYAL KONULU ŞİİRLER 85
28. Ozanım 87

29. Gibi 88
30. Öyle Gel 89
31. Türkçem 90
32. Nereye? 91
33. Çocuklara 92
34. 23 Nisan 93
35. Öğretmenim 94
36. Öğretmenim 95
37. Postane 96
38. Mektup 97
39. Utansın 99
40. Sesleniş (Uyan Türkiye'm) 100
41. Kitaplar 101
42. Öğretmenim 102
43. Hoşgörü-Size Merhaba (Zincirleme) 104
44. Hep Noelde 105
45. Bayramda 107
46. Benim Halkım 108
47. Kırk Azgını Avratlar 109
48. Türkiye Hepimizin (Birliğe Davet) 110
49. Avrupa (Çifte Standarta Nazire) 111
50. Bizden Değil (Ayrılıkçığa Nazire) 112
51. Telefon Sapıklarına 113
52. Bu Günde (Mehmetçik'le Elele Kampanyasına) 114
53. Çeçenistan 115
54. Gam Ağacım (Güçsüz ve Sahipsizlerle Özdeşleştirme Üzerine) 116
55. Dinar Depremine Ağıt 119
56. Saçılır Pul Olur (Hz. Mevlana'dan Bir Kıssa) 120
57. Alındı İhbarı Yüksekova'nın (Aziz Şehitlerime) 121
58. Ben Millettin Vekiliyim Efendim 123
59 Şimdi 124
60. Gibi 125
61. Sırplı (Bosna Hersek Üzerine) 126

62. Bugün Yine Yol Göründü 127
63. Bayramda Dosta Varılır 129
64. Uyu Yolcu Gardaş Uyu 130
65. Lafı mı Olur? 131
66. Cumhuriyet 132

D. DERT VE ŞİKAYET ŞİİRLERİ
67. Gözün Yaşını 135
68. Yaşamasın (Beddua) 136
69. Yana Seker 137
70. Tamahkâr Elinde 138
71. Ben Derdimi Desem Uçan Kuşlara 139
72. Açma Yaramı 140
73. Avradına Yandığım (Taşlama) 141
74. Zalim Alanya (Taşlama) 142
75. Neler Oldu? 143
76. Düştüm 144
77. Fakir Derdin Kime Yanar? 145
78. Güldürmedin 146
79. Bana Kaşlarını Çatar da Durur 147
80. Sürünesin (Beddua) 148
81. Başımı Duvara Vurdum 149
82. Düzen 150
83. Verin Bana 151
84. Bilmedim ki 152
85. Bahtı Kara Sivaslım 153
86. Sivas'ın 154
87. Kul Azdı, Kullar Azdı 155
88. Nesine Güvenem Yalan Dünyanın 156

E. HASRET-GURBET ŞİİRLERİ 157
89. Ana Ocağım Yar Kucağım Giderim 157
90. Bir Fincan Kahvenin Hatırı Olsam 158
91. Neyime 159
92. Gülmüyor Niye? 160
93. Gurbet Aldı 161
94. Ayırır mısın? 162

95. Başın Gözün Yarsam Az Bu Gurbetin 163
96. Üstüme (Sıla Toprağından Atın Üstüme) .. 164
97. Var Diye 164
98. Yar Döne Döne 165
99. Şu Bizim Eller 166
100. Gurbet Eller 167
101. Yolları Sılaya Bağlasın Dağlar 168
102 TURNALAR 169
103. Gezmece 170

F. DİNİ ŞİİRLER 171
104. Ölümlü Dünya 173
105. Ne Gelir? 173
106. Kiracıyam Yalan Dünya 174
107. Zenginin Yası da Bayram Gibidir 174
108. Kelime-i Tevhid Yeter 175
109. Sana Lâyık Olsun Kulluğum 176
110. Öğünme Dünyada Taşım Var Diye 177
111. Muhammed 178
112. Şu Cihanda 178
113. Yaradanım 179
114. Mevlâm 180
115. Muhammed'im (İlâhi) 180
116. Lâilâhe İllallah 181
117. Canım Muhammed 182
118. Hanif Ol 183
119. Nefse Uyma (Hikmet) 184
120. Allah Allah Diye Varır Menzile 185
121. Bedbahtlığın Alâmeti (Hikmet) 186
122. Ya Rabbim 187
123. Senin Olsun 188
124. Ehli Beyt'e Selâm Olsun 189
125. Bir Gün 190
126. Nerden Belli Olur? (Muamma) 191
127. Söyle Bir Bir (Dört heceliler) 192
128. Canım Muhammed (Beş heceliler) 193
129. Sorup Soruşmadan Yolu Elleme

(Hikmet) 194
130. Uyku Dedikleri 195

G. MAHLASNAME-ELİFNAME-DESTANLAR-ÂŞIKNAME-RAMAZANNAME-VASİYETNAME-İHTİYARLIK

131. Mahlasname 197
132. Elifnâme 198
133. Meslekler Destanı 199
134. Mahrasname (Vücudname-Erkekler İçin Yaş Destanı) 201
135. Lugaz: O nedir ki: Gece senden ayrılmaz 204
135. a) Vasiyetname 205
136. Hammamiye 206
137. Bu İhtiyarlık 208
138. Âşıkname 209
139. Hıngel Destanı 209
140. Ramazanname 211
141. Yaş Destanı 213

H. MANİLER 215

142. Sevda Manileri 217
143. Kış Üstüne Maniler 219
144. Sevda Manileri 220
145. Atasözlü Maniler 220
146. Asker Manileri 222
147. Hoyratlar (Ayaklı Maniler) 223
148. Cinaslı Maniler 223
149. Ayaklı Maniler 224
150. Gurbet Manileri 224
151. İkili Mani (Deyiş) 225

I.KİŞİLERE YAZDIĞI ŞİİRLER

152. Tiryaki 227
153. Sayın Doğan Kaya'ya 228
154. Oğluma 229

155. Ata'm 231
156. İsmet Paşa 232
157. Mehmet Tek'e 233
158. Bil Söyle 235
159. Koca Veysel 237
160. Anam Anam 238
161. Canım Anam 239
162. Kul Mehmet'in
Âşık Gülşadi'ye yazdığı şiir 241
163. Âşık Gülşadi'nin Cevabı 242
164. Âşık Feryadi'ye Yazdığı Şiir 243
165. Can Ata'm 244
166. Kul Mehmet'in
Âşık Sefil Selimi'ye Yazdığı 245
167. Âşık Sefil Selimi'nin Cevabı 245
168. Torunlarıma 246
169. Muhabbet ve Ülfet Üzerine
(Emin Emmi Gelsene) 248
170. Meftun Oldum 249
171. Kul Mehmet'in
Âşık Kul Gazi'ye Yazdığı) 251
172. Kul Gazi'nin Cevabı 252
173. Kul Mehmet'in 253
Âşık Şükanî'ye Yazdığı Şiir
174. Âşık Şükranî'nin cevabı 254
175. Âşık Kul Mehmet'in
İbrahim Saka'ya Yazdığı
Yedim Ekmeğini İçtim Suyunu 255

J. TÜRKÜLER-HİKÂYELİ TÜRKÜLER
MENKIBELER 257
176. Sivas'ın Güzelleri
(Kavuştakları Dörtlük Türkü) 258
177. Turnalar (Uzun Hava) 259
178. Selvi Dibi Gölgelik
(İki Kavuştaklı Türkü) 260
179. Kiracıyam Yalan Dünya 261

180. Özde Yağı Kalmamış
(Divan) Uzun Hava 262
181. Dertli Çalan Saz Benim
(Bir kavuştaklı türkü) 262
182. Halay Sivas'ın Ünü (Dönmeli Türkü) 263
183. Kara Kaşlarına Hayran Olduğum
(Üçüncü ve dördüncü mısralarında
kavuştak olan dönmeli türkü) 264
184. Kadın Erkeğine Olursa Muti 264
185. Kişne Kırat Kişne (Hikâyeli türkü) 265
186. Pusu Destanı (Hikâyeli Türkü) 266
187. O Nedir ki: Ona Soru Sorulmaz? (Lügaz)
188. Çoban Baba Menkıbesi 269
189. Kuddusi Baba (Tabut) Menkıbesi 270
190. Kelecoş Türküsü (Hikâyeli Türkü) 272
191. Doğru Söylen Türküleri 274
192. Alanya'lım 275
193. Çuha Şalvar 276
194. Çiğköfte Türküsü (İlave) 277
195. Bulgur Pilavı 277
196. Tel Helva 279
197. Yalan Dünya 280
198. Divana Aklım 281
199. Tecnis (Koşmak) 282
200. Ali ile Suna'nın Kaçış Hikâyesi (Ağıt) ... 283
201. Tekerleme 285

K. NİNNİLER VE TEKERLEMELER

L. IV. Bölüm 287

Türk Edebiyatı içinde Halk Edebiyatının yeri ve günümüze kadar gelişi. Halk şiiri tanım ve terimleri

M. SÖZLÜK 361

TAKDİM

Atalar; *"Göl yerinden su eksik olmaz."* demişler. Konuya âşıklık açısından baktığımızda, bu sözün sanki Sivas için söylendiği düşüncesine kapılırız. Gerçekten de yıllardır üzerinde çalıştığımız bu yöreye ait tespit ettiğimiz âşık sayısı bugün 450'dir. Buna, haberdar olamadığımız, tespit edemediğimiz âşıkları da eklersek, herhalde bu sayıya birkaç yüz rakamını da eklememiz gerekecektir.

Elinizdeki *"Turnalar"* kitabıyla kendisini Türk âlemine tanıtma imkânı bulan **Kul Mehmet** de Sivas'ın yetiştirdiği halk ozanlarından birisidir. Âşığımız, emekli ilkokul öğretmenidir. Onun öğretmen oluşu, âşıklığına halel getirir mi? Bu durumda, çoğu zaman karşılaştığımız gibi, yine *"Tahsilli kişiden Âşık olur mu?"* problemiyle karşılaşırız. Günümüzde lise ve üniversite mezunu, hatta üniversitede öğretim elemanı olarak çalışmış ve çalışan birtakım isimleri bilmekteyiz. Rahmetli **Dr. Turgut Günay**, *"Yetik Ozan"* mahlasıyla şiirler söylerdi ve irticali olan bir sanatçıydı. **Yrd. Doç. Dr. Zeynelabidin Makas** *"Zeynelî"* ve **Yrd. Doç. Dr. Bekir Sami Özsoy** da *"Nuri Şahinoğlu"* mahlasıyla şiirler yazan öğretim üyeleridir ve irticali olan âşıklardır. **Doç. Dr. M. Öcal Oğuz**'un mahlası da *"Türkî"* dir.

Başlıbaşına bir tartışma konusu olabilecek bu hususu biz, sözkonusu olan kişinin, âşıklık gelene-

ğindeki konumu çerçevesinde ele alınması durumunda olumlu olarak değerlendirilebileceği düşüncesindeyiz. Hal böyleyken "Kul Mehmet'in âşıklık pozisyonunu nasıl değerlendirebiliriz?" sorusuna cevap ararken onu birtakım özellikleriyle ortaya koymamız gerekir.

*1949 doğumlu olan Kul Mehmet, ilk şiirini 1965'te Ortaokul III. sınıf öğrencisi iken yazmıştır ve bunların sayısı 500'den fazladır.

*Saz çalmaya yine 1965 yılında başlamıştır ve kendisine ait muhtelif ezgileri vardır.

*1970 yılı Sivas Öğretmen Okulundan mezun olmuştur.

*Herhangi bir ustası ve çırağı yoktur.

*Hemen her konuda şiir yazmış ve özellik gösteren konularda destanlar vücuda getirmiştir.

*Pek çok şiiri 8 ve 11 heceli olmakla beraber, az sayıdaki 4, 5 ve 6 heceli şiirlerinin yanında 12, 13 ve 14 heceli şiirleri de vardır.

*Herhangi bir halk hikâyesi tasnif etmemiştir, ancak pekçok kıssa ve efsane bilmektedir.

*Şiirleri, teknik bakımından başarılıdır.

*Şiirlerini genellikle ilham geldikçe yazar ve irticali olmadığı için âşık karşılaşmalarında yer almaz.

Kul Mehmet'in irticalen şiir söyleyememesi, hikâye anlatamaması ve hikâye tasnif etmemiş ol-

ması onun âşıklığına halel getirmez. İrtical, saz, hikâye, tahsil, çıraklık gibi unsurların var olması arzu edilen bir husustur amma, illâki bunların tamamının bir âşıkta bulunması da gerekmez. Çünki bu özelliklere sahip olmayan ama âşıklıkta kendisine yer edinebilmiş pek çok isimler vardır. Sözgelişi; Sivas'ta, **Âşık Veysel**'in irticali, hikâye tasnifi yoktur ve ümmidir. Bunun yanında **Meslekî, Minhacî, Emsalî**'nin tahsili ve sazı, **Tabibî, İsmetî** ve **Kul Gazi** gibi âşıkların da tahsili ve irticalî yoktur ama sözü geçen âşıklar edebiyatımıza önemli eserler kazandırmış simalardır.

Kul Mehmet, inanıyoruz ki, bu kitaptaki pekçok şiiri ile, âşık edebiyatı alanında araştırma yapacak olanlara yardımcı olacaktır. Çünki, şiirlerindeki teknik yapının ve konuların çeşitliliği buna elvermektedir.

Kitaplığımıza bu eseri kazandırdığı için, Kul Mehmet'e içten teşekkürlerimi sunuyor; daha nice kitaplar çıkarması umuduyla, kendisine sağlık ve başarılar diliyorum.

Sivas, 8.4.1998

Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA

I. BÖLÜM

HAYATI
1. DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU

Bin dokuzyüz kırk dokuz harman ayında.
On yedi ağustos şafak çağında.
Açmışım gözümü dedem damında.
O günden bu güne sürer rızkımız.

Bir kerpiç ev idi; dedemin damı.
Kızıl Dağ'dan gelmiş; bacanın camı.
Kızılırmak ile göndermiş salı.
O günden bu güne sürer rızkımız.

Seksen santim bacasında toprağı.
Lambamızda yanar idi gaz yağı.
Şehitler demişler, Keçi bulağı. (x)
O günden bu güne sürer rızkımız.

Kul Mehmet doğumun hülasa söyler. (xx)
Neylerse yaradan güzelin eyler (xxx)
Evimiz yılların anısın eğler (xxxx)
O günden bu güne sürer rızkımız.

1.12. 1997 Pazartesi
Saat 15.30

(x) Keçi bulağı: Keçi bula mahallesinin nüfustaki eski adı olup şimdiki adı Şehitler "Abdulvehhab Gâzi ve silâh arkadaşlarının Sivas'ı feth için vuruşmaları sırasında şehit düşerek şimdiki Kepçeli mevkiindeki eski sanayide bulunan bıçakçı esnafının önündeki şehitlikten ismini almıştır."

iken, mahallenin büyük bir kısmı eski sanayi olan dükkân ve iş yerlerinden dolayı Meydan Camii

çevresine kadar olan semte Demirciler Ardı Mahallesi denmiştir. Nüfus kütüğünde ise "Ferhat Bostan" olarak geçmektedir.

(xx) söyler: (Hulasa eyler): Kısaca özetler.

(xxx) Yaradan güzelin eyler: Yaradan ne yaparsa güzelini yapar.

(xxxx) Yılların anısını eğler: Yılların anısını saklar.

Kul Mehmet, "O günden bu güne sürer rızkımız." ayağı ile başlayan koşmasında da belirttiği gibi Sivas'(ın Şehitler Mahalle'sinde 1949 yılının 17 ağustosunda bir şafak vakti dünyaya gelmiştir. O'nu kendi ağzından (29 kasım 1967 tarihinde çarşamba günü kaleme aldığı gibi) dinleyelim:

- Anama sorarım. Ben ne zaman doğdum ana?

- Harman vakti. der, sonra devam eder: Sen Emo halangilin Afet'ten sekiz ay, Osman dayıngilin Fadimeyle Emine'den altı ay büyüksün. Benim ölü doğduğumu doğduğum zaman zarlı olduğumu söyler. Bu zarı ebe olan büyükannemin makasla yırttığını, hâlâ cansız olduğumu görünce bana soğan koklattığını anlatır. İşte böyle dünyaya gelmişiz. Bir yandan şafak atarken, yeni bir hayat günü başlarken dünyaya gel öte yandan hayatı tattırmak istemeyen bir zarın içinde bulun, sonra da yaşa, rızkını al hey Allah'ım ne büyük bir hikmet hamdolsun sana... Dayımlara gidip gelirken dükkânlarda çalınan radyoları işitince annemin kucağından yere inmek istermişim. O zaman 2-3 yaşlarında imişim. Yine annemin anlattığına göre, Atatürk Caddesi'de istasyon caddesi gibi yolların kenarları akasya ağaçları ile sıralıymış. Belediye-

nin eski binası önüne gelince (Şimdiki Otel Köşk'ün bulunduğu yer) anamın kucağından iner inmez oynamaya başlarmışım.4,5 yaşlarıma geldiğimde oyuna düşkünlüğüm artmıştı.

İlkokula yazılmam da bir hayli güç oldu. Zayıf ve çelimsiz olmamdan dolayı okul müdürü Fethi Peker Bey "Bu çocuk nüfus cüzdanındaki çocuk değil yoksa ölenin yerine bunu mu getirdiniz?" dediyse de baba annemin: "Babası atelyede çalışıyor. Bu oğlan günü gününe yazılıdır, müdür bey" deyince kayıtım yapılmıştı.

İlkokul öğretmenlerim, 1. sınıfta Gürbüz Şentürk, 2. sınıfta İsmail Sezer (Çerkez İsmail) , 3. sınıfta yine İsmail Bey'i, 4. ve 5. sınıflarda Osman Nuri Seçkin'i hayır ve rahmetle anıyorum.

Allah yatıkları yeri nur etsin. İlkokul döneminde çocukluğumuza doyacak kadar oyunlar oynamıştım. (aşık oynama, kalem karışlama, kâğıttan kuş, uçurtma, kışın kızak, topaç oyunları) Orta okulu Bezirci semtindeki şimdiki Atatürk Lisesi olan Atatürk Orta okulunda okudum. İşte o yıllarda özellikle Türkçe derslerindeki cümle kurma çalışmalarımızda cümlede kullanılacak kelimleri birer beyitlik olarak yazmam Türkçe öğretmenimiz Şükrü Koç'un çok hoşuna gider;" Sen ilerde şair olacaksın" derdi. İlkokul dönemlerinde ince lastik tellerini tahta üzerine gererek saz yapar çalardım. Çalıp çağırmaya merakım daha o zaman mezbahadan aldığım davar karınları (koyun işkembesi) ni purutçulardan (testi, çömlek, küp yapanlar) aldığımız pöhreklere çekerek (gerdirerek) dümbelek yapardım.

Sırası gelmişken burada bir anımı da anlatmadan geçemiyeceğim:

Baba annemden dolayı akrabamız olan Hatca (Hatice) ablam Osman dayının yazıda (tarlada) çalışan kadınların biriyle düşüp kalktığını (konuştuğunu) duymuş bana: Mehmet gel şuraya otur.(Evlerinin önündeki taşı göstererek) dümbeleğin ağzını da pencereye çevir. Çevirde vur. "İki kaşık bir bulaşık Osman ağa alaçukta işler karışık" türküsünü söyle dedi. Ben de hevesle vurdum ki dümbeleğe ne vuruş... Sonunda "Aman fasuliye yedi buçuk lira hem oynasın hem kaynasın" dedikçe büyük annem, Emo halam, Hatça ablam ve oradakiler gülmekten yerlere yıkıldılar. Yıkıldılar yıkılmasına ya asıl son perde bitmemiş meğer. Birden bire bir gürültü koptu. Kaçan kaçana o da ne? Topal Osman yataktan kalkmış, don gömlek beni kovalıyor.

Buraya kadar anlattıklarımın içinde halk müziğine ve şiir yazmaya olan eğilimimi vurgulamaya çalıştım.

Öğretmen okulunu Sivas Öğretmen okulunda yatılı okudum. 1969-1970 eğitim yılında yaz döneminde mezun oldum. Babam rahmetli (yattığı yer nur olsun) DDY. Cer Atelyesi yük vagonaj bölümünde çalışırdı. 1976 yılında emekli olmuştu. 25 Ocak 1983 yılında safra kesesi tıkanmasından sonra karaciğer sirozuna çeviren hastalığından kurtaramadık. Hakkın rahmetine kavuştu. (c.c) Cenab-ı Allah rahmet eyleye inşallah.Annem hayatta olup 65 yaşındadır.

Kardeşim Mustafa ile hacca gitmiştir. Kız karde-

şim Ayten ise benden üç yaş küçük olup bir kız ve bir oğlu vardır. Mustafa'nın da iki oğlan bir kız çocukları vardır.

2. GENÇLİĞİ

Çocukluk dönemini ve gençliğe geçiş dönemini evinde ailesi ile geçiren Kul Mehmet gençlik yıllarının büyük bölümünü öğretmen okulunda yatılı olarak geçirir. Ancak haftada bir buçuk gün evci çıkarak ailesiyle birlikte olur. Öğretmen okulundaki ilk akşamını hiç unutmaz.

-Öğretmen okulunda günde üç kez mütalaa (etüt) çalışması olurdu. İlk gün akşamki ikinci etütten çıkınca (19.30-20.30) okulun tüm ışıkları yanıyordu. Dışarısı karanlıktı. Yatakhaneye doğru gitmek için dışarı çıktığımda birden bire aklıma değişik düşünceler gelmeye başladı. "Senin evin bu şehirde sen yatmak için o binaya neye gidiyorsun? Haydi öbürleri başka şehirlerden geldiler. Ya sen?" gibi karışık düşüncelerle bir an duraksadım. Sonra "Kendi kendime (sana ne oluyor? Üç bin kişi içinden sınavı kazan. İstikbalini kurtaracak bir fırsat yakala. Hadi yatakhaneye." diyerek koğuşa doğru yürüdüm.

Okul yıllarında nota eğitimi ve mandolini öğrendiğinden bağlamayı kolayca, bir usta görmeden çalmaya başlar. Orta okulda iken kaval ve mızıka çaldığı için bağlamaya daha kolay alışır. 5. sınıfta iken okulun müzik kolu başkanı olunca Müzik öğretmeni Nihat Şenel'den okula bir saz guru-

bu kurmak istediklerini genel kuruldaki temenniler bölümünde iletir. Müzik hocası bu isteği olumlu karşılar. Okula bir divanbağlama, iki düz bağlama, bir cura bağlama alınır. Kendi sazı olan arkadaşlarınıda alıp, bir halk müziği gurubu kurarak çalışmalara başlarlar.

Okul yıllarında şiire daha bir sıkı sarılır. "A.Ş." amblemini yazdığı çönküne anılarını ve şiirlerini yazmaya başlar.

Okulların tatilinde bazen dayısı ile soğuk demir işlerinde çalışır. Bu uğraşını öğretmenlik yaptığı çevrelerde de günümüze kadar devam ettirir. Ayrıca orta okul dönemlerinde iken simit, gazoz satar. Tuğla ocağında çalışır, Annesinin dayısı öğlu "Hayrettin" ile de eski usulde karlıktan gelen karlarla dövme dondurma yapar ve satarlar. İlk okul sonlarında iken de babaannesinin akrabalarının ve komşularının ördüğü Sivas çoraplarını eldiven ve kazaklarını da satar. Yemeniciler içindeki terzi olan amcasının yanında çalışırken yemenci çıraklarının müşteriden bahşiş alırken kösele dövdükleri sarıdövmeyi kütük üzerine ani çarpmalarını ardındanda "Efendi bizim bahşiş" demelerini unutamaz. Amcası elbiseyi bitirince kalfaların bahşişi kendileri alması için onu "Mehmet hele Tahıl pazarına git bak güneş doğmuş mu? unluk kurutacağız diye gönderdiklerini, bazen de gözü açık olsun diye. Attarlara göndererek "10 gram", İskarpin ökçe si, 50 gram minare gölgesi 100 gram davul tozu, almasını istediklerini, tabiidir ki dayak yiyerek

döndüğünü anlatır. Amcasının diktiği o sırmalı Sivas cepkenlerinin daha yapılamadığını belirtir.

3. ASKERLİĞİ

Âşık Kul Mehmet askerliğini bakaya sevk ile öğretmenlik yaptığı ilk görev yeri olan Suşehri ilçesi Gölova Bucağı "şimdi Gölova da ilçe oldu" Çalkaya "eski ismi: Ekrek"de Piyâde Er Öğretmen olarak yapmıştır. O dönemde öğretmene olan ihtiyaç nedeni ile hiç elbise giymez.

Ancak askerlik görevi ile dört yıl aynı köyde görev yapar.

4. GÖREV YERLERİ VE YILLARI

1970-1974 yıllarında (dört yıl) Çalkaya'da

1974-1981 yıllarında yine Gölovaya bağlı AKÇATAŞ (PARDU) köyünde çalışan Kul Mehmet Sivas il merkezinde sıraya tayin dilekçesini vererek, 1981yılında merkez İnönü ilk okulu'na gelir. Bu okulda 1992 yılına kadar tam 12 yıl çalışır. Bu okuldaki çalışmaları sırasında 1983 yılında babasını kaybeder. Yıllarca çektiği hasretlik günleri bitmeden babasını kaybetmesi âşığı daha bir etkiler.Zaten içli ve duygu yüklü olan âşık daha bir içlenir, hüzünlenir. "Özellikle babasının hastalığında doktorların (60 gün ömrü kaldı.) demelerinde Sivas'ta'ki bütün doktorlara götürür. Sonunda da Ankara'ya Prof. Orhan Şardaş'a götürür. Orada yapılan müdahalede sadece ameliyat için açılıp, safra kesesinin tamamen çürüdüğünü, yapılacak birşey olmadığından tekrar kapatıldığını Sivas'taki doktorların aynı ifadesinin Ankara'da da belirtilmesi, üstelikte öleceğini hanımı dahil, anne ve kardeşlerinden hiç kimseye söylememesi doktor tarafından

kendisine bildirilir. Ölümüne birkaç gün kalası ağzından kan geleceği de söylenir. Her gün okul öncesi ve sonrası babasının yanından her akşam okuduğu Yasin-i Şerif'ten sonra annesi ve kardeşleri "Ya Rabbi Şifa" diye dua etmelerine karşılık, o gizlice "Ya Rabbi O, nu imansız, isyankâr etme." diye dualar eder. Çünkü önce bacaklarındaki ağrılar şiddetlenmiş, dakikalarca ovmalar yetersiz ve etkisiz olmuş, daha sonra yatağa düşürmüş. Karaciğeri büyümeye başlamış. Hatta bir gün annesinden karnını deşmek için sonda aletini istemiş. Âşık bunları duydukça kendisini 7. kattan atan bir Profösörün de aynı hastalığa yakalandığını bildiğinden ağrılara dayanamayınca ölümü seçerek intihar ettiğinden daha bir hüzün ve yeisler içinde kalmıştır. Tabiidir ki bu üzüntülerle daha bir karamsar ve duygusal yazmaya, davranmaya başlamıştır.

1992 yılında Yenişehir Semtindeki Yavuz Selim İlk Öğretim Okulu'nda göreve başlar, 1996 Ekiminde çok sevdiği mesleğinden çocuklarının evlilik ve geçimi yüzünden Sivas'tan ayrılmaları sonucu emekliye ayrılır. Onu artık ne bitirmiş olduğu Eğitim Ön lisans diploması, ne almış olduğu Bilgisayar kullanımı belgesi, ne evi, ne de almış olduğu emekli ikramiyesi tatmin etmez o artık büyük huzuru istemektedir. Emekliye ayrılmadan bir önceki yılda yönetiminde olduğu Kırklar Camii Yaptırma derneğinde çalışır. (Camiinin iç bölümünü saten boya ile tek başına tam 110 günde boyar.) 1997 yılı yazında da camiye bir minare yaptırırlar. Gerek camii, gerek minare yapılınca Tv. lerde her çıktığı proğramlara (âşıklar proğramı) halktan yardım istemeyi de unutmaz.

KİŞİLİĞİ

1. BEDENİ YAPISI VE KARAKTERİ

Âşık KUL MEHMET, 17/08/1949 doğumlu olup; Kitabı hazırlandığı 1997 yılında 48 yaşındadır. Orta boylu (165 cm.), esmer tenlidir. Halen simsiyah olan saçları bir çoğunun dikkatini çeker. Hatta, saçlarını bıyıklarını boyatıyormusun? diye soranlar olur. Gözlerinin rengi kahverengi olup, miyop görme kusurludur. Sol gözü sırf namuslu ve toplum dışı ahlâksızlıklara karşı duyarlı olmasından dolayı istenmiyen bir şekilde ahlâksız biri ile yapmış olduğu münakaşa sırasında retina yırtılmasıyla göz merceğini de kaybetmiştir. Ama o bunları Takdiri İlâhi olarak kabul eder. "Ya böyle bir yara şerefsiz ve hasiyetsiz şekilde bir hareketimden dolayı olsaydı; ne yapardım. Buna da şükür ki alnım açık yüzüm ak. Diyerek, Tevekküllü olduğunu belirtir. Saçı ile mevzu edenlere ise şöyle seslenir:

Saçımı başımı diyip koyorlar.
Vuslat narındayım hiç bilmiyorlar. diye cevaplandırır.

Gözleri içinse şunları söylemiştir:
Bende bu gözleri bakar bilirdim.
Dalında kurumuş yaprak gözlerim.

Orta halli bir ailenin çocuğu olan âşık hiç bir zaman tevekkülü elden bırakmamış, kanaatkâr daima kendinden daha kötü durumda olanları düşünmüş, haline şükretmeyi hiç bir zaman dilinden ve gönlünden bırakmamıştır. Yardımsever, insancıl sinirli bir tip gibi görünmesine rağmen (ki bu hali hiç bir zaman haksızlığa taviz vermez bir yapıya sahip oluşundan kaynaklanmaktadır.) Asla kin gütmeyen bir yapıya sahiptir. Bu özelliğini düzen adlı şiirinde çok açık ifade eder:

Kula kulluk ediyorlar.
Dünya kötüdür diyorlar.
İyilikten bilmiyorlar.
Kimler neler demedi ki.

Âşık yapısı ve uğraşısı gereği (gerek öğretmenliği, gerekse ozanlığı nedeniyle) duygusaldır. Çünkü bilir ki insan malzemesi hiç bir malzemeye benzemez bir öğretmen şiirinde şöyle seslenir:

İyi huyu beceriyi,
Kazandıran öğretmensin.

Mehmet der ki: Öğretmenim.
Yapı taşım insan benim.

Resim ve fotoğrafçılıkla da uğraşan âşık mavi rengi çok sever. Bu da duygusallığının bir ifadesidir, herhalde. İstemeyerek te olsa birinin kalbini kırdığını, incittiğini yaşadığı zaman günlerce onun etkisinden kurtulamaz, içine kapanıktır bu yüzden'de yağcılardan, yüze gülenlerden. çıkarları uğruna çeşitli düzenbazlık yapanları, yalancı, âhlâksız, toplum kurallarını çiğneyenleri, görgüsüz, özellikle de cebinde birkaç kuruş olunca geldikleri yeri unutanları hiç sevmez ve onlara:

El kiridir beyler para nesidir.
Malayan olanın bir hevesidir.
Sizden gelen bu ses kese sesidir.
Kefenin cebi yok çıkar kokusu.

Kiminiz çarıktan anca sıyrılmış.
Kiminiz de sözde biraz kıvrılmış.
Aslını nutan zaten zırılmış.
Ne tez unutuldu bulgur sokusu.

Kaldırım çiğnemek hiç kolay değil.
Kul Mehmet dünyaya vermedi meyil.
Mallık olmuşsunuz dünyanız rezil.
Baldan tatlı kısa sözün dokusu. diye seslenmekten geri duramaz.

2. EVLİLİĞİ VE AİLE KAVRAMINA VERDİĞİ KİŞİSEL DEĞER:

KUL MEHMET, 1970 yılının 23 nisanında nişanlanır. Ancak bu söz kesme, nişan töreninde kız evinde bulunamaz. Çünkü nişanı Sivas'ta değil, Erzurum da yapılır. Nişana ancak annesi, babası gider. Babası adına dünürlük mektubunu da kendisi yazar kız tarafına. "Bu türlü dünürlüğe de içinden gülmek gelir." Nişanlısı uzaktan bir akraba kızıdır. Nişanlısı, amcası kızının düğününe gelmesi nedeni ile tanışırlar. Ondan sonra dünürlük başlar. Düğünü 1970 yılının ağustos ayında yapılır. Bu nedenle "henüz görev yerinde göreve başlamadığından" evlenme yardımını alamaz. Âşık 28 yıldır evli olup, bir oğlu (Hakan), iki kızı (Gülcan ve Bircan) vardır. Oğlu Hakan evli "Mehmet Kağan" adlı bir oğlu, Gülcan da evli olup (Emre ve Eren adlı) iki oğlu vardır. En küçük kızı Bircan ise evli değildir. Âşığın mutlu bir evliliği vardır. Ancak ufak tefek tartışmaları da pek önemsemez. Ailenin bir toplumun öz nüvesi olduğunu, aile yuvasının fazilet, namus, saygı sevgi kalesi olması gerektiğini bildiği için; Büyüklerin "Yaz gününün güneşi, karı koca döğüşü" darbımeselini kendine şiar edinmiştir. O na göre karı koca dargınlığının süresi: Bir köyneğin (gömleğin) veya mendilin kuruma süresi kadardır. Bu âşıkın kinci olmadığının başka bir göstergesidir. Bu fikrinin sabit olmasının altında toplumun aile yapısının sağlamlığında ve devamlılığının sağlanmasında ancak huzur ve refaha kavuşacağına inanır. Bu nedenle de zinaya, kumara, toplum düzenine aykırı hareketler içindeki aile bi-

reylerini kadın olsun erkek olsun hiç bir zaman iyi gözle bakmaz. İsterki bütün aileler istisnasız harama uçkur çözmeyen, toplum kurallarına kesinlikle uyan, saygılı, terbiyeli bireylerden oluşsunlar.

Aile hakkındaki bu ince ve hassas düşünceleri olan Kul Mehmet elbetteki ailesine ve çocuklarına oldukça düşkündür. Torunlarını daha bir sever. Âşık a göre onlar oğul balıdır. Onlara olan sevgisini de yine ozan diliyle şöyle ifade eder:

İki torun ikibala (İlk iki torununa hitaben)
Sığamazlar ele yere.
Ömrüne bereket vere.
Hayırlı kıl yüce Mevlâm.

Doksan beşte haziranda,
Kâğan doğdu ALANYA'da,
Emre ağabey ANTALYA'da
Hayırlı kıl yüce Mevlâm.

Adlarına yakışsınlar.
Gönül ehli bakışsınlar.
Türk, İslâma katışsınlar.
Hayırlı kıl yüce Mevlâm.

Baba ana itaatında.
Makbul olsunlar katında.
Yüce insanlık tahtında.
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Kul Mehmet en küçük torunu Ereni'de "Benim canım karacam" diye sever.

3. İNANCI VE DÜNYA GÖRÜŞÜ:

KUL MEHMET, Türklüğü ile şeref duyan, vatanını namusu kadar kutsal sayan, bu yüce milletin bir ferdi olmakla gururlanan bir yapıya sahiptir.

Vatan ve millet sevgisini:

Dinin yüce, milletin şanlıdır senin.
Şanlı tarihini tanı öyle gel.

Türk İslâmdan başka hangi güzel var?
Türklük şerefine iman koyda gel. diye dile getirirken, vatanı ve milleti bölmek isteyenlere:

Hiç onar mı bu milleti bölenler.

Bizden değil aramıza girenler diyerek, milletin sağ duyusunu ozan dili ile ifade eder devam eder:

Vatanım, namusum, mahramiyetim.
Titre dön kendine dön be milletim.
Başka bayrak görmek benim zilletim.
Bayrağa ırkına sarıl Türkiye'm.

Hiç bir tarikata mensup olmayan âşık, sade Müslümân olarak dinin gereklerine bilinçli ve (sade Müslümâna) yetecek kadar bilgilerle ulaşılacağının bilinci içindedir. Ona göre mümin davra-

nış ve yaşantısıyla İslâmlığını göstermelidir. Rahmana secde etmeyenin namazdan bahsetmesi, dürüst, helâli haramı kendi yaşantısında İslâmi kurallara göre uygulamayanın onun gözünde hiçbir değeri yoktur. Yazdığı dini konulu şiirlerinde iman, itikat, takva ve tevekkülü olduğunu vurgular, ibadet ehli olduğunu dile getirir. Dünyanın imtihan için olduğunu "Cenab Allâh'ın vermiş olduğu cüz-i iradenin iyi yolda kullanıldığı zaman kurtuluşa erileceğini, altmış yıllık insan ömrünün bir günlük ahiret hayatına karşılık olduğunu, bu yüzden de nefsin doğru yolda kullanılmasının gerektiğini" bilir. Kur'ân-ı Kerimi okur. Zaman zaman da fıkıh, hadis, tefsir ve mealleri inceler kendisini büyük huzura hazırlamaya çalışır. "Dönüş O'na dır âyet-i kerimesi'nde belirtiği gibi." dünyaya pek meyil vermez.

"Öğünme dünyada taşım var diye .
Seni de bu toprak alacak bir gün."
Toplanır dört komşu ısınır suyun.
Götürür seni de salacak bir gün.

"Kulluk öyle zor ki can ten emanet" Derken nefis mücadelesinin öyle kolay olmadığını anlatır.

"Dileyen Mevlâdan bulur hidayet." demekle de İlahi lütufa ulaşacağını ifade eder. Kendisinin bu yolun neresinde olduğunu (nefis mücadelesinde ki yedi mertebeden) :

Yedi mertebeden ikisindeyim.
Dünya tamahının gerisindeyim.
Yaşlar âleminin nersindeyim.
Nefsimi hicabtan der Yaradanım.

diyerek belirtmeye çalışır. "YARABBİM" adlı şiirinde ise Cenab-ı Allah'tan (C.C) affını diler ve şükrünü dile getirir.

Sade müslüman olarak yaşayıp, muhabbette ve ülfette bulunanlara gıpte eden âşık

Allah için sevişenler.
Gıpta edip meftun oldum.
Ülfetlerde görüşenler.
Halinize meftun oldum. Derken tarikata girip-te ham olanlara da şöyle seslenir:

Kâmili mürşitten ders alan hamlar,
Neylesin mürşidi olamamışsa.
Tarikat ehli olup zikir eylese.
Eremez menzile dolamamışsa.

Der. Resulullah (S.A.V)'a olan sevgisini de dile getiren âşık:

Düşürdüm gönlümden dünya taşını
Yoluna kurbanım canım Muhammed.
Manâ âleminde gözüm yaşını,
Yoluna dökerim canım Muhammed.

derken; Ehlibeyt sevgisinin her inananda var

olduğunu sadece, Hz. Ali ile özdeşleştirmek isteyenlere de sitem etmeden duramaz.

Ehlibeyt sevgisi Adem'den kalan,
.....
Nuh'un gemisinde deryaya dalan,
.....
Halil İbrahim'in âline selâm.
.....
O mübarek aba altına aldı.
Hasan, Hüseyin'im, Fâtıma vardı.
Hazreti Ali'yle, Farsî durdu.
Tefekkür eylede kal bazı bazı.

İslâmın kendisi gönül gemisi.
Var mı insanlığın ayrı gayrısı
Nice Kul Mehmetler bundan birisi
Arıdan ibarettir . Bal bazı bazı. der.

II. BÖLÜM

ÂŞIKLIĞI

1. ÂŞIKLIĞA BAŞLAMASINDA YAŞADIĞI ORTAMIN ETKİLERİ:

Kul Mehmet'in âşıklığa başlamasında Sivas'taki yaşam ortamının etkisi büyüktür. Eski Sivas ev düğünlerinde özellikle kadınların (Udcu Hatce Abla) çeşitli oyunlar oynaması, karşılamalı gelin-kaynana atışmaları, maniler ve türküler söylemesi Sivas halayı, çemberim, çekirge, madımak vb. yöre oyunlarını türküleri ile söyleyip oynamaları, evlerin kış eksiği görüldüğünde imeceyle erişte, gusgus, kadayıf yaparlar, bulgur çekerlerken "bulgur taşının dönmesine uyarak" söylenen:

"Çıt çıt çıt çıt çedenede
Sar bedeni bedene.
Dünya dolu yar olsa da

Alacağım bir tane." gibi türküler. Âşığın doğduğu ve çocukluğunu dede evinin bitişiğindeki HANlar (Hasan'ın hanı ve Ziya'nın hanı) da köylülerin türkü çağırmaları, Dikilitaş'ta bazı âşıkların destan okuyarak satmaları, Kul Mehmet'i etkilemiştir.

"İki evlendim eremedim murada
Hiç sözüm geçmiyor büyük avrada.
Küçüğün gözü de daim kavgada.
Belayı başına sardın iki evli". veya:

"Pendik'ten kalkmıştı bu kara tiren.
Cevizli'ye yakın bozuldu firen.
Nasıl ağlamazdı bu hali gören.
Kanlı cesetlere bakıp ağlayın."

Diyen âşıklar elbetteki onda olayları gözlemle-

meyi, etkilendiklerini halkın dili, gözü, gönlü olarak ifade etmenin kıvılcımlarını yakmışlardır. Ayrıca geceleri ev gezmelerinde söylenen mani ve türküler, bilmeceler, komşulardan "Seyfikli Mehmet emminin mahallenin çocuklarını toplayıp (Battal Gazi, Ebu Müslüm, Mah Yılan, Şahmaran" hikâyelerini anlatmaları, onda halk hikâyelerini sevmeye ve (ki âşık bu hevesle Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Hz. Ali Kan Kalesi Cengi, Hayber kalesi Cengi, Köroğlu, Karacaoğlan, Emrah ile Selvi, Âşık Veysel ve halk âşıklarını) okumuştur.

Bayramda, baharda eğrilce günlerinde, cuma günleri (yaz aylarında) "Tekke önündeki"pikniki-leri, eski attarların arkasındaki mezatta çalınan gramıfonlardaki taş plaklardan:

"İnsan kısım kısım yer damar damar,

İnce bel üstüne_ben olam kemer."

"Çıktım kara kiraza sarıldım süt beyaza" ya da Malatyalı Fahri'den:

"Yeşil kurbağalar öter göllerde" Zaralı Halil'den:

"Karlı dağlar karanlığın bastı mı?"türküleri âşığın çocukluk ve gençlik dönemlerinde hafızasında etkili olan yaşam kesitleridir. Bu yaşam ortamında yaşayan birinin duyarsızlığı pek düşünülemez. İşte KUL MEHMET'e, yazma, saz çalma, söyleme aşkını bunlar verse gerektir. Şimdi onu kendisinin ifadelerinden dinleyelim:

Yazmak için bade içmedim. Usta çırak yöntemiyle de yetişmedim. Tabiri caizse mektepli olarak yazmaya başladım. İlk şiirim 1965 yıllarında yazmaya başladıklarımın içindeki orta okul 3. sınıfta iken sınıf arkadaşım Mustafa'ya yazmış olduğum,

TİRYAKİ adlı şiridir.

Eroinden farksız sinsi sigara,
Her gün nefes nefes çeker tiryaki.
Ciğerde bronşta açıyor yara.
Gün be gün gençlikte çöker tiryaki.

1.12.1965

1965-1970 yılları arasında öğretmen okulu dönemindeki yazmış olduklarımdır. Bu şiirlerimde serbest vezinle yazdıklarım da vardır. Bu dönemde son sınıfta iken vefat eden Yasin Savaş (Baharözü köyünden)ın hece vezniyle yazması benim de hece vezniyle yazmaya devam etmem de etkili olmuştur. Yasin Savaş'ı rahmetle anıyorum. Burada O'nun anısına hürmeten bir dörtlüğünü almadan geçemiyeceğim.

Alibaba yolu gibi,/yaşayamam öldür gülüm.

Bir güzelin kul gibi/Yaşayamam öldür gülüm.

Bu dönemdeki iki şiirimi (Kiracıyam yalan dünya ve Selvi gibi gölgelik) sazla ilk defa kendi malım olarak çalıp söyledim. Bu şiirlerimdeki ana tema gençlik dönemine ait sevda, ölüm, fanilik, kadere rıza, hasret, atasözlü maniler, fakirlik, hayal edilen sevgiliye kavuşma, teselli, sabır gibi konulardır.

1970-1981 arasında yazdıklarım nişanlılık, hasret, oğluma, terör ve bölücülüğe karşı duygularımı, Sivas'ı anlatan şiirlerim, 23 nisan, 10 kasım ve Ulu Önder Atatürk'e, İsmet Paşa'ya yazdıklarımı sayabilirim.

1981-1998 yılları arasındaki şiirlerimde hasretlik, kahır, vatan-millet sevgisi, Sivas'a olan sev-

gim, teröre karşı duygularım, düzendeki çarpıklıklar, kişilere yazdıklarım, öğretmenlere, doğaya, sosyal olaylara, sevgi ve birlik üstüne,torunlarıma, dini konulara, halk şiiri çeşitlemelerine yer vermeye çalıştım.

1994 yılı içinde, Sivas Kültür Müdürlüğü, Türk Halk Müziği Koro Müdürü Sayın Alparslan AYRAL beyin, Sayın Kutlu ÖZEN 'in (Dini konularda yazdıklarımdan başka halk şiirinin diğer örneklerini de vermemi, koşma, güzelleme vb. türlerde konuyu dağıtmadan özlü ve örneğine uygunluğunu) değerli açıklamalarını; Sayın Doğan KAYA'nın Feryadi Baba'nın belgeselinin hazırlanması için Baharözü köyüne gidişimizde ilk tanışmamızdan sonraki görüşmelerimizdeki değerli açıklamaları, yine sayın Kadir PÜRLÜ Beyin SRT'de düzenlemiş olduğu ÂŞIKLARIMIZ SİPAŞ TV.'de meslektaşım Ruhsati beyin programına beni de zaman zaman misafir etmesi, değerli dostum, komşum Kul GAZİ ile olan sohbetlerimiz, Sefil SELİMİ, Âşık GÜLŞADİ, Âşık İSMETİ ile sohbetlerimiz, değerli halk edebiyatı seveni şair Ali Şahin ŞENOZAN'ın "Şiir ilham kadar emektir" uyarısı da daha bilinçli yazmama vesile olmuştur.

2. MAHLAS ALIŞI

Âşığın belirttiği gibi usta çırak yöntemiyle yetişmediğinden dolayıdır ki, şiirlerindeki mahlasını da yine kendi bulmuştur. O'nu mahlas alışındaki bir koşmasından kendi ağzından dinleyelim:

Meydana postum serdiler.
Açıp ta derim gerdiler.
Mahlassız düşük gördüler.
Niye mahlas vermeyem ki.

KUL MEHMET 'im mahlas adım.
Hak yoluna özden daldım.

Alıp yerden yere çaldım.
Niye nefsim kırmayam ki.

9.10.1984

Saat: 20.12

Bu koşmadan da (yazıldığı tarih gözönüne alındığında) anlaşılacağı gibi âşık 1984'e kadar olan şiirlerinde mahlas kullanmamıştır. Ancak sonradan yaptığı çalışmalarda şiirlerinde mahlasını tapşırmıştır. 1969 yılındaki bazı şiirlerinden "KUL MEHMET" mahlasını kullandığını görüyoruz. Âşık "Kul" mahlasını niçin aldığını şöyle ifade ediyor: "Bu (KUL) mahlası seçmemin ve kullanmamın nedeni: Cenab-ı Allah'ın varlığını, yaratıcı olduğunu, varlığımın O'nun ilâhi emriyle meydana geldiğini hatırlattığı içindir.

3. SAZLA İLGİSİ

Âşık sazla orta okul son sınıfta iken tanışmış, öğretmen okulunda iken nota eğitimi alması mandolin, fülüt, mızıka çalmasından dolayı sazı kolayca çalmıştır. Elli liraya aldığı ilk sazını okulda bir arkadaşına sattıktan sonra, saz ustası (rahmetli) Osman ustadan 175 liraya ilk sazından sonraki ikinci sazını alır; o sazı halen durmaktadır. Bu sazı elektro saz olarak kendisi düzenlemiştir. Üçüncü olarak şu andaki sazını kullanmaktadır. Bu sazı şimdi ilimizin değerli ud ve kanun ustası Reşat İdikut (Sivas Kültür Müdürlüğü girişindeki atelyesinde çalışan) ustaya ithal göğüs tahtası yaptırmak üzere vermiştir. Sazına sır küpü adını vermiştir. Bunu "Ben derdimi desem uçan kuşlara" adlı koşmasından anlıyoruz.

İnle sazım inle sır küpü müsün?
Söyleşirsin benle dert küpü müsün?
Sekiz telli öten aşk bülbülüsün.
Derdimizi bilen kul çıkar'mola?

Âşık bir sırdaş olarak gördüğü sazını çok se-

ver, O'na göre sazı, yüze dost görülen birçok dost görünümlü, kadir kıymet bilmezden, vefasızdan daha yakındır. Yeğeni Tansu'nun birkaç günlüğüne alıp tekrar getirdiğinde "O dayımın sevgilisi, daha fazla ayrı kalmasınlar" demesini de hassasiyetle karşılamıştır. Sazını bu kadar seven âşık ustaya da elbette seslenecektir:

Kurban olam Reşat usta
Sır küpüme bir derman ol.
Güvenmedim kimselere,
Sır küpüme bir derman ol.

Yıllarca bağrına vurdum.
Yetmedi kulağın burdum.
Her derdimi ona sordum.
Sır küpüme bir derman ol.

Yeğenim farkına varmış.
O da bilmiş sırdaşımmış.
Getirmiş yerine koymuş.
Sır küpüme bir derman ol.

Ben çaldıkça o inledi.
Özümdekini söyledi.
Göğüscüğün pareledi.
Sır küpüme bir derman ol.

KUL MEHMET korkuda yasta.
Bulamadım uygun hasta.
Emanettir sana hasta.
Sır küpüme bir derman ol.

8.12.1997
saat: 24.15

4. ÂŞIK OLARAK ÖZELLİKLERİ

KUL MEHMET, Anadolu âşıklarında görülen yetiştikleri çevre ve yaşam şartlarından etkilenerek eserlerini veren bir âşıktır. Etkilenmiş olduğu olaylar ve karakter yapısı göz önüne alındığında Kul Mehmet'in şu özelliklerini ön plana çıkarır: 1. Görevi gereği uzun yıllar gurbet ellerde gezmesi, hanımının başka ilden (Erzurum)'dan olması, çocuklarının evlenme (büyük kızı Gülcan Antalya'da, oğlunun geçim nedeniyle önce Alanya'da şimdi Ankara'da, küçük kızının ise ablasının yanında oluşu) gurbette yaşamaları, onun ağırlıklı olarak gurbet ve hasret konulu koşmalar yazmasına neden olmuştur. Bu yönden bakıldığında Kul Mehmet bir hasret ve gurbet âşıkı'dır.

2. Gördüğü haksızlıklara ve düzendeki çarpıklıklara karşı duyarlılığını taşlama ve yergilerle gösteren bir âşıktır.

3. Tabii âfetler karşısında da duyarlığını ifade ettiği için ağıtçı özelliğe de sahiptir.

4. Türk ve müslüman olmakla gurur duyan âşık, öğretmen de olması itibariyle milli, idealist, milletini vatanını ve dinini seven özelliktedir.

5. Âşık bir usta elinde yetişmemesine karşılık, (özellikle öğretmen olmasından dolayı) halk edebiyatının güzelleme, kavuştaklı türkü, mani, mahrasname, şairname, ninni, tekerleme, leb değmez,

uzun hava vb. örneklerini vermeye çalışmıştır. Bu özelliği ile de halk edebiyatını bilinçli işleme özelliğine sahiptir.

6. Kul Mehmet, nazire, taşlama, övgü yoluyla da kişilere, başka âşıklara da yazma özelliği taşıyan bir âşıktır.

7. Âşığın bir özelliği de bütün şiirlerinde günün tarihinin yanısıra yazdığı saati ve yeri de belirtmesidir. Şiirlerini genelde günün ikinci yarısında (öğleden sonra ve daha çokta geceleri) yazmaktadır.

8. Âşık saz çalmasına rağmen atışmalara girmemiştir. Buna da neden olarak, atışma yapan âşıkların bir çoğunda açılan konuya hakim olamadıklarını sırf uyak ve ayak üzerinden edebi değeri olmayan sözler kullandıklarını iddia etmektedir. Gerçek atışma yapan âşıkların çok az sayıda olduklarını belirtmektdir.

B. EDEBİ VE FİKRİ YÖNÜ

1. ŞİİRLERİNDE VEZİN: Âşık Kul Mehmet, birkaç serbest vezinli şiirinin dışında, bütün şiirlerini diğer âşıklar gbi hece vezni ile yazmıştır. Şiirlerinde ağırlıklı olarak, 8'li, 11'li hece vezinleri gözümüze çarparken, halk edebiyatımızda örnekleri az görülen 4'lü, 5'li, 6'lı, 7'li, 12'l, 13'lü, 14'lü ve 15'li vezinlerle de örnekler vermeye çalıştığı görülmektedir.8'li veya 11'li hecelerde yazdıklarında hiç zorlanmadığı rahat ve ustalıkla yazdığı görülür. Halk şiirimizde görülen durakları 4+4=8, 6+5=11, 4+4+3=11 ustalıkla kullanmıştır.

2. ŞİİRLERİNDE KAFİYE

Öğretmen okulu kökenli olan âşık içinden geldiği gibi (O'na göre ilham gelince) yazmasına rağmen tunç (tam) kafiyeyi çok rahat kullanabilmiştir. Nadiren yarım kafiye kullanmıştır. Kafiye düzeni genelde abab, cccb, seyrek olarakta abcd, çççb düzenlerini de kullanmıştır. Çoğunluk döner ayak kullanan âşık cinaslı kafiyelere de yer vermiştir. Kişilere yazdığı bazı şiirlerinde olduğu gibi zaman zaman da tek ayakla yazmıştır.

3. DİL VE ÜSLUP

Günümüzden 700 yıl öncesinde anlaşılır bir arı Türkçe'yi kullanan Yunus Emre ve Karacaoğlanı kendisine örnek alan KUL MEHMET'te arı Türkçe ile ve sade bir dille yazmaya özen göstermiştir.Az da olsa bazı şiirlerinde dilimizde yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimelere yer vermiştir (har, ser, nâme, hilâl, saltanat, ervah, feryat, ah, nikâp, mümin, mâh, selât-ü selâm) gibi kelimelerdir.

Kul Mehmet uslûp olarak Sivas yöresini doğal sadeliği ile sazında ve sözünde seslendirmeye çalıştı göze çarpmaktadır.

Şiirlerinde hele de güzellemelerinde akıcılığı (lirik) yakalayan Kul Mehmet, şu dörtlüklerde bu lirizmi bize açıkça örneklemektedir:

Sevda yaylasının güzel merdanı,
Salını salını gelir gerdanı.
Toplamış özünde aşkın fermanı.
Kırkına varsa da bir mülk değmez mi?

Bir şekişi var ki kekliğe emsal,
Taze gelin sanki görmeye misâl
Ağ köpük dalğası sinesi kumsal.
Oynaşır misk saçar bir mülk değmez mi?
(Şiir : 159)

İki gelin yola düşmüş gidiyor.
Enteresi püfür püfür ediyor.
Senin sabın (sahibin) malı mülkü neydiyor?
Gerdan kırma allı gelin nar gelin.

Burnun havalanmış, yüksek uçuyor.
Yürüdükçe sinelerin açıyor.
Bağ-ı gülüstandan koku saçıyor.
Yoldurma yozlara bostan bar gelin.

KUL MEHMET'im bu güzellik Hak'tandır
Adem olan topraktandır yoktandır.
Arzularım ben o yari çoktandır
Demin elde iken kendin kur gelin.
(Şiir : 172)

Kapının önünde eliyor höllük,
Kemer turalıydı şu kıza bakın,

Bozarmış entere bu mu gelinlik?
Burnu havalıydı şu kıza bakın.

Başından yaşmağı düşmüş bir yana,
Parmakta soldurmuş görünmez kına,
Alaca bürüknen girmiş çarşafa
Amma sevdalıydı şu kıza bakın.

Gördük mü gelinim keşik dibinde
Atalar ne demiş, beşik dibinde,
KUL MEHMET mızrabım eşik dibinde,
Sıvas meralıydı şu kıza bakın. diyen âşık âdeta tasviriyle bir resim çizer, bunu Yayla Yelleri güzellemesinde de görebiliriz:

Açıldı havalar güzel yaylalar,
Yollarımı keser yayla yelleri.
Madımak toplamış gelin sunalar,
Ilgıt ılgıt eser yayla yelleri.

Eridi de dağlar karın eridi,
Süt Pınarı'n aştı kızlar yürüdü.
KUL MEHMET de gönül yerin var idi,
Hasretinde bu ser yayla yelleri..
(Şiir : 171)

Kul Mehmet gerek taşlamalarında, yergilerinde gerekse, bazı kişi ve âşıklara yazdığı şiirlerin de kendisine has içten gelen bir uslûp geliştirmiştir. Taşlamalarda bulunduğu kişileri incitmeden, onların hatalı davranışlarını konuyla ilgili açıklamalarıyla sergilemeye çalışmıştır.

"El kiridir beyler para nesidir." derken parayla herşey olduğunu sananlara seslenir.

Kâmili mürşitten ders alan hamlar,

Neylesin mürşidi dolamamışsa. demekle mürid olmakla tarikata girmekle kendini düzeltemeyenlere seslenir. Telefon sapıklarına şöyle seslenirken:

Sabah demez akşam demez ararlar.
Kimileri meyhaneden ararlar.
Aç gezerler köpek gibi zırlarlar.
Bilmezler ki açtıkları telefon.

Açıp ahlâksızca gülenleri var.
Telefonda müzik çalanları var.
Yahu bunların da karıları var.
Namussuza oyuncak mı telefon?

Bu kadar şerefsiz olmayın beyler.
Herkes namusunu evinde eğler.
Dürüst olan önce adını söyler
Namussuza bir çakmak mı telefon?

Kul Mehmet yaraya neşter vuruyor.
Halkın bu derdine çare soruyor.
İliğim soğuyor kanım donuyor.
Gerçek ihtiyacım olsun telefon. (Şiir: 155)

Kendisine mahlas koymaya çalışan Erzurum'dan, Âşık Gülşâdi'ye misafir olarak gelen Âşık İdris diye tanıtılan kişiye:

Atışmayı âşıklıkta tek sayma.
Bulursan manayı sohbete doyma.
Haddini bilmeden bana ad koyma.
Ozan kimdir? Âşık kimdir bil söyle.

Aklından geçeni yoğur zihninde.
Tart bir mesleyi gönül evinde.
Ecir vardır, sivri diken dilinde.
Âşık kimdir? Ozan kimdir bil söyle.

Yaratılanı hoş gör YARATANDAN ötürü sözünü âdeta karşısındakinin beynine çakmak isterken onu incitmeden söylemeye çalışır.

Sonuç olarak Kul Mehmet'in üslûbunda didaktik (öğretici açıklayıcı) incitmeyen bir tavrı görebiliyoruz. Bunların yanısıra samimi ve lirik oluşu da dikkatimizi çekmektedir.

4. ŞİİRLERİNDE KONULAR (DEYİŞLERİ)

Âşık olarak özellikleri bölümünde tanıtmaya çalıştığımız Kul Mehmet, öğretmen olmasından dolayı halk edebiyatımızın belli başlı örneklerini vermeye çalışmıştır. Bu yönden şiirleri incelendiğinde başlıca şu konulara yer verdiği görülür:

1. Ağıtlar
2. Askı (Muamma)
3. Gezmeceler
4. Güzellemeler
5. Destanlar
6. Divan
7. Kavuştaklı Türküler
8. Kesik
9. Koçaklama
10. Lebdeğmez
11. Mahlasname
12. Mani (düz, yedekli "cinaslı mani")
13. Menekıbname- Menkıbeler
14. Hikâyeli türküler- Tamamlanan türküler
15. Lugaz (şiir bilmece)
16. Elifname
17. Hicviye (taşlama)
18. Hikemi (Hikmet)
19. Beddua
20. İlâhi

21. Tekerlemeler
22. Ramazannâme
23. Milli Bayramlara yazdığı şiirler 23 Nisan-Cumhuriyet
24. Nazire
25. Ninni
26. Şairnâme
27. Kendini anlatan şiirleri
28. Vatan millet şiirleri
29. Sivas'la ilgili şiirleri
30. Kişilere ve âşıklara yazılan şiirleri
31. Sosyal konularda yazdığı şiirler
32. Atatürk ve İnönü'ye, öğretmenlere yazdığı şiirler
33. Gurbet ve hasret üzerine yazdığı şiirler
34. Dörtlü-beşli heceli şiirleri, 14 heceli şiiri
35. Zincirleme (Vezn-i Ahar)
36. Değişik temalı şiirleri (ihtiyarlık, Doğru söyleyin türküleri
37. Hikâyeli türküler

5. SANATI VE FİKİRLERİ

Kul Mehmet'in sanat ve fikirlerini; Kişiliği bölümündeki, Karakteri, aile kavramına verdiği kişisel değerleri, inancı ve dünya görüşü, edebi ve fikri yönü, dil ve üslûp kısımlarında örnekleyerek vermeye çalışmıştır. Buradan yola çıkarsak O'nun:

Deyiş ve manilerinden ayrılık ve hasret acısı çektiğini, onunla beraber hisseder, onunla beraber yaşarız. Kendilerinde kalan torunu Emre'yi görmeye gelen kızı dönüşte bir çocuğuna bir ana

ve babasına bakıp ağlaması âşığa çok dokunur, içi burkulur otobüsün yanında:

Kuzusu var kuzusu
Yavrum ana kuzusu.
Gurbet eli yol etmiş
Kendi ana kuzusu.

Derken adeta bizlerin ve tüm hasretlilerin hasret ve gurbet damarlarımıza basar, bu duygusunu hissettirir.

İlk görev yerine giderken:
Ana ocağım yar kucağım giderim.
Yanık yanık çalan sazlarım dertli.

.....

Elveda durduğum sokağın başı.
Üstünde gezdiğim kaldırım taşı.
Gölçekler gölü'nde kayalak kuşu.
Yaban ördeklerim, kazlarım dertli.

Boynu bükük kaldı istasyon yolu.
Trenler ayrılır hasretlik dolu.
Bize de uzandı gurbetin kolu.
Gitmiyor ayaklar dizlerim dertli.

Kul Mehmet'im özüm özünden aldım.
Mahsunsun Sivas'ım bak ayrı kaldım.
Kepçeli'den bakıp dörtyola daldım.
Dalıp dalıp giden gözlerim dertli.

19 Şiir:89

Çoçuklarını görmeye ilk defa gittiği Antalya'ya sabaha karşı giren otobüsten adeta inleyerek seslenir, Aliteresyona da yer verdiği bu deyişinde Turnalarla özdeşleşir, Kul Mehmet:

Gün doğarken şu dağları ineli,
Çubuk Beli döne döne döneli,
Azgın yaralarım sızlar söneli,
Bağlayı bağlayı bayılır mısın?

Çıkıp da geldim şu dağların ardından,
Turnam yayım yayım yayılır mısın?
Göç eyledim vatanımdan, yurdumdan
Semada sırada sayılır mısın?

Kul Mehmet'im yavrularım orada,
Felek bizi erdirmedi murada,
Sivas'ım dediğin aha şurada,
Aşıp Antalya'yı ayırır mısın?

Kul Mehmet hassasiyetini acıma duygularını da bize hissettiren bir âşıktır. Dikilen taze bir fidancığı titiz bir şekilde korumasına rağmen gelen gidenin yaprak ve dallarını koparmaları onu çok üzer, kimsesiz ve güçsüz olanlarla özdeşleştirdiği bu fidancığa Gam Agacım diye seslenir:

Gam ağacım bahtı karam,
Sen ben gibi yaralısın.

.....

Açılmayan baht gülmezmiş,
Ağlayıp yaşın silmezmiş,
Sürünür de çürümezmiş,
Sen ben gibi yaralısın.

Boynu bükük kaldın böyle,
Yoldan geçen yolcu söyle,
El vurdular gonca güle,
Sen ben gibi yaralısın.

Derken; lirik şiirdeki ustalığını'da gösterir. Zaman zaman da doğa ile konuşur, bu tavrı ile Kerem'e , Karacaoğlan'a yaklaşan duygularını görürüz.

Kızılırmak deyişinde:
Çifte Göller'imden kol yok mu sana?

Çok çoraksın dedim küsmedin bana. derken; doğadaki şekilleri bazen yarin kaşına, vücuduna benzetir. Yine Kızılırmak'taki menderesleri.

"Menderesin yar karşısında yay gibi" diye benzetirken. Gece şafak sökmek üzere Kayseri'ye 20 Km. mesafeden Erciyes ve civarındaki tepeleri sırt üstü yatan bir kadının göğsüne yine aynı şekilde uzanmış iki genç kıza benzetir. Âşık sanki o sülüet içinde ailesini ve iki kızını görür gibidir. Ve şöyle seslenir:

Sinesine konmuş iki maralı,
Erciyes'in tepeleri sıralı,
Sen de mi anasın bağrın yaralı,
Çektin yavruları cana Erciyes.

Bazen de doğadaki şekiller hareketli bir hayvan veya bir nefeslik neydir, âşıka:

"Kıvrılışın taze kıvrak tay gibi" diye benzetme yaparken, Zara'nın Tödürge Gölü'ndeki sazlığın dertlendiğini."Tödürge sazlığı inler nay gibi" Vatan ve millet bağlılığını bazen sert bazen sıcak ve güzel duygularla veren Kul Mehmet, Sesleniş Şiirinde:

Vatanım namusum mahremiyetim.
Başka bayrak görmek benim zilletim. Derken; Yine Türkiye'm şiirinde:

Kul Mehmet'im sana kurban,
Al kanım'dır senin urban
Bal olur kışlada çorban,
Erleri şahan Türkiye'm.

Derken, anlamlı, içten, samimi ve sıcak duygularını rahatlıkla yansıtır, içimizdeki vatanseverlik duygularımızı âdeta okşayarak uyandırır. Yayla Yelleri koşması ile de başka bir haz ve hasretliği ve özlemimizi tattırır:

Eridi de dağlar karın eridi,
Süt Pınarı'n aştı kızlar yürüdü,
Kul Mehmet'te gönül yerin var idi,
Eseydin bağrıma yayla yelleri.

Sivas şiirlerinde ise memlekete sevgisini ve bağlılığını şöyle ifade eder:

"Katmışım özüne özüm Sıvas'ın."

.....

Kul Mehmet'in vatanısın, yurdusun,
Yiğitliğin kalesisin burcusun,
Fakir memleketi zengin harcısın,
Zoruna gitmesin sözüm Sıvas'ın.

Derken, Sıvas'ı memleketi olarak çok sevdiğini, mertlik ve yiğitliğini överken; kasap sevdiği postu yerden yere çalar misali kusurunu da samimiyetle söylemekten geri durmaz.

Kul Mehmet seçtiği konularda ana temayı korumaya özen göstermiştir. Bu deyişlerine de uygun olan kelime ve kelime gruplarını deyimleri seçmeye özen göstermiştir. Takva, tevekkül ehli olduğunu, güzel ahlâk, dürüstlük ve alçak gönüllülüğün her şeyin üstünde olduğunu benliğin şeytana emsal olduğunu, dünya nimetlerinin geçiciliğini deyişlerinde ifade etmiş, yaşamında uygulamaya çalışmıştır.

İşte takva ehli oluşuna:
"Senin hikmetinden sual olunmaz.
Nelere Kaadirsin Ey Yüce Mevlâm.
"Ol" desen emrine karşı durulmaz.
Zor değil bu güce Halk etmek Mevlâm.

Aşkın beni ağlatır
Lâ İlâhe İllallah.

Derdin beni söyletir.
Lâ İlâhe İllallah.

Şeytan uzatsa da şirk şarabını.
İçmem bir damlasın oldum turabın.
Vuslat yollarında gördüm serabın.
Varacak yolumsun canım Muhammed.

.....

Hep ben deme kötü nefis
Şeytan böyle yur insanı.

.....

Öğünme dünyada taşım var diye.
Seni de alacak bu toprak birgün

.....

Diye faniliği dile getirirken, dünyada dertsiz İnsanın bulunmadığını da:

Başımı duvara vurdum.
Duvar benden dertli çıktı.
Bir yolda feleğe sordum.
O da benden dertli çıktı der.

Bu örneklemelerle dünya görüşlerini, vatan ve millet sevgisini, insana ve insanlığa yaklaşımını sergilemeye çalıştığımız Kul Mehmet Öğretmen de olması dolasıyla ve halk âşığı sıfatının öğretmenlik kadar kutsal olduğuna inanır ve değer verir. Çünkü onlar yaptıklarından hiç bir karşılık beklemezler makam mevki gözetmezler.

"Halkın derdi kaleminde dilinde,
Kendi dertlerine yanmaz ozanım,
Gezer gönül gönül sazı elinde,
Kahır şarabına kanmaz ozanım.

Ne bir bade pire vardım,
Ben bu derdi cana sardım,
Sensin benim kahır yurdum,
Benim halkım benim halkım.

.....

Ben milletin vekiliyim efendim,
Ciğerlerim bu dert ile dağlanır.

.....

Kul Mehmet'im halkla hemdem olmuşum,
O yüce gönlünde sefa bulmuşum,
Canımla başımla saygı duymuşum,
Yaralarım halk derdiyle bağlanır.

17/Mart/1998
Yenişehir/Sivas

Kitabın hazırlanmasında yoğun ve titiz emekleri geçen değerli akrabamız ve büyüğümüz Sayın Ahmet Tok ağabeyime, çıktı ve düzeltmeler üzerinde tekrar tekrar duran değerli yeğenimiz Fatih Bey'e, DİLEK MATBAASI çalışanlarına; Ayrıca ilk bölümlerinin yazımında emeği geçen Mehmet Kaya'ya da içten teşekkürlerimi sunmayı bir vefa borcu sayarım. Ellerine sağlık.....

27/04/1998

SİVAS

Emekli Öğretmen

Mehmet ANULUR

-A-

SEVGİ AŞK VE SEVDA ŞİİRLERİ
DOST HATIRI SORUN GEÇİN 1

Sevgi erilmez misline,
Sürsem izinden izinden,
Sevgi dostuna küsküne,
Yansam közünden közünden

Dost hatırı sorun geçin,
Zor gömleği bana biçin,
Sevgi toprağını saçın,
Korkmam tozundan tozundan.

Anam şefkat ile ördü,
Gül arıya balın verdi.
Dostum sofrasını serdi,
Sevgi bezinden bezinden.

Ferhat dağları aştı,
Mecnun çöllerde dolaştı,
Kerem odlara bulaştı,
Aslı yüzünden yüzünden.

Karacaoğlan yar lafında,
Yunus Hakk'ın tavafında,
Zakir kırkların safında,
Tevhid özünden özünden.

Kul Mehmet sevgisiz olmaz,
Bakılan gül elbet solmaz,
Onca derya taşıp dolmaz,
Çağlar gözünden gözünden.

7.11.1994
saat: 13.00

DİYE 2

Gam elinden çalar oldum sazımı,
Sevenler ağlarmış vurgunum diye,
Âleme duyurdum derdim sözümü,
Gam elinden ben de yorgunum diye.

Çaresiz çekerim ayrılık kahrı,
Sevda ummanında yüzerim bahri,
Yolunda içerim bir avuç zehri,
Yarim saçın yolsun dargınım diye.

Kul Mehmet'im neyler hal böyle böyle,
Bu derdin âleme çal söyle söyle.
Terki diyar ettim gel beni eğle,
Kaderime küstüm sürgünüm diye.

1966

GÜLÜM 3

Mevlâsına hep hamd eyler,
Aradığın bulan gülüm.
Sensizliğe gönül neyler,
Beni benden çalan gülüm.

Sevdan bademi içtim senin,
Bağlarını seçtim senin,
Aşk yolundan geçtim senin,
Deme sakın yalan gülüm.

Sanmam ki gayri gülerim,
Koyun olur da melerim,
Uykularımı bölerim,
Uykularım alan gülüm.

Çölden çıkmış su ararım,
Gelip geçenden sorarım,
Sevdan canıma sararım,
Aşkın oda salan gülüm.

Bilmem sonum neye varır,
Acep gülüm kime kalır,
Seven mahşerde de bulur,
Derdi bende kalan gülüm.

Ağlıyorum durmaz yaşım,
Gece gündüz dertli başım,
Vadem dolar biter işim,
Sensin ömrüm çalan gülüm.

Kul Mehmet derdinle çağlar,
Alı değil kara bağlar,
Ölüm gelir anam ağlar,
Kefenim ol dolan gülüm. 11.12.1967

TELİNİ SENİN 4

Duman sarmış Gardaşlar'ın Dağ'ını,
Uzat yavru tutam elini senin,
Çöz dilber salıver saçın bağını,
Tutam tutam saram telini senin.

Ela gözlerini duman bürümüş,
Ağ sineye sütler dolmuş yürümüş,
Sarılası ince belin var imiş,
N'ola bir saraydım belini senin.

Sevda deryasında akar selinen,
Yavru mayalanmış, bağı gülünen,
Lebler petek petek dolu balınan,
Kul Mehmet'te tatsa balını senin.
20.1.1967

SEVDİĞİM 5

Kapına düşmüşüm çevirme beni,
Döndürme yüzünü yana sevdiğim,
Kaybettim kendimi, bugünü dünü,
Feda ettim canı sana sevdiğim.

Badeli değilem pirden dil alam,
Nazlanma sevdiğim kurbanın olam,
Dile sarayında kapıcı kalam,
Meylim yok şöhrete şana sevdiğim.

Bir doyarak görem selvi boyunu,
Eyle beni sana kurban koyunu,
İçirme bana ecel suyunu,
Sensiz hayat haram bana sevdiğim.

Kul Mehmet'im yanıyorum közünen,
Görürmüyüm acep bu sağ gözünen,
Gel sevindir nolur bir çift sözünen,
Sararmıyım canı cana sevdiğim.

20.12.1967

RÜYA GÜZELİNE 6

Düşte görüp hayaline yeldiğim,
Gökteymişsin yerde ararken seni,
Mah yüzüne hayran olup kaldığım,
Silinir gamlarım sararken seni.

Bakamadım o yollardan geçene,
Kıskanıp imrendim yüzde peçene,
Biraz da benzersin çerkez çeçene,
Mesteyledin rastık sürerken beni.

Yolunda canımı pazara serdim,
Uğrunda malları talana verdim,
Kesildi nefesim söylemez virdim,
Şaşırdım zülfünü tararken seni.

Kul Mehmet'i yordun gece düşünde,
Sevda kervanımı taktım peşinde,
Yaslanıp uyusam yavrum döşünde,
Kaybettim düşünen çok erken seni.

5.2.1968

GÖNÜL 7

Kara sevda çeker oldu,
Yar yüzünden hasta gönül,
Derdin pula döker oldu,
Dolaşıyor posta gönül.

Engeller bir bir yolumda,
Yar yar derim hep dilimde,
Acep arar mı ölümde,
Gelir diye seste gönül.

Feryadımı duyar m'ola?
Yastığa baş koyar m'ola?
Hatır gönül sayar m'ola?
Umut kaldı dosta gönül.

Gizli sevda çeker oldum,
Kitaba söz döker oldum,
Bu ömrümü söker oldum,
Yar derdinden yasta gönül.

Kul Mehmet'im dert bitmiyor,
Söndü ocağım tütmüyor,
Ellerim işe yetmiyor,
Bulunur mu usta gönül?

15.11.1968

BENİ 8

Uğrun uğrun bakışların,
Yakar beni yakar beni.,
Yüreğime akışların,
Deryalara döker beni.

Kaşın anadan sürmeli,
Sırma saçların örmeli,
Göğüsler çapraz düğmeli,
Haldan hala sokar beni.

Kınalıdır iki elin,
İnce kemer sıkmış belin,
Lebin kiraz, kaymak dilin,
Çeker beni çeker beni.

El uzat bu Kul Mehmet'e,
Bile girelim cennete,
Bırakırsan muhannete,
Bir mıh gibi söker beni.

4.5.196

DEDİM DEDİ 9

Dedim: N'ola güzel giydiğin allar?
Bir bayram mı var ki gözlenir yollar?
Dedi: Seven daim sevdiğin kollar,
Al fistan üstüne kına bol gelsin.

Dedim: N'ola güzel bağda güllerden,
Yoksa sar mı dersin ince bellerden,
Dedi: Döndü isen gurbet ellerden,
Bu ince belimi saran kol gelsin.

Dedim: N'ola güzel, gözler sürmeli,
Sırma saçlar örük örük örmeli,
Dedi: Rastık ile, kalem sürmeli,
Güzel sürmesini çeken el gelsin.

Dedim: Dişlerin de sıralı mercan,
Kul Mehmet dertlidir, sen misin canan?
Dedi: Canan için dermandır bu can,
Posta gecikiyor söylen tel gelsin.

29.1.1969

EYLEDİN 10

Döne döne hallarımı,
Ataşlara sür eyledin,
Sana varan yollarımı,
Kırıp döküp kür eyledin.

Akla değil gönle uydun,
Sevdan şâki olup soydun,
Önüme engeller koydun,
Her bir yeri zor eyledin.

Ağlıyorum yana yana,
Odun düştü tatlı cana,
Ataştan gömleği bana
Giydirip de har eyledin.

Doğduğumdan bahtım kara,
Yürek dağlı gönül yara,
Göremedim düştüm hara,
Gözlerimi kör eyledin.

Ağır ağır akşam olur,
El âlemi ben gam bulur,
Kul Mehmet uğrunda ölür,
Mezarımı kor eyledin.

4.12.1969

GÖZÜNÜ SENİN 11

Çiçeğim diyerek çalsam bu sazı,
Toplasam mızrapla özünü senin,
Ben bir çoban olsam sen de bir kuzu,
Türkü türkü öpsem gözünü senin.

Beni Mecnun edip çöllere salsan,
Ah-ü figan ile saçların yolsan,
Arayı arayı yar beni bulsan,
Doya doya öpsem yüzünü senin.

Şirin'e Ferhat'ım dağlar böğründe,
Dağları delerim senin uğrunda,
Hasan'ın Benli'si canan bağrında,
Başa yastık etsem dizini senin.

Kul Mehmet, Kerem'in Aslı'mı oldun,
Sevda ataşını bağrıma saldın,
Gündüzüm kayboldu gecemi böldün,
Görürmüyüm bir gün yazını senin.

7.7.1969

SENDEN HATIRADIR DİYE 12

Senden hatıradır diye,
Aldım çamı bezeledim, (x)
Geçikiyor haber niye?
Günlerimi çizeledim.

Kıyamadım gül kırmaya,
Sabrım kalmadı durmaya,
Dermanım yoktur varmaya
Dertlerimi çözeledim.

Cananım ol dedim sana;
Aht-ı aman verdim sana,
Kime gidem yar dermana,
Deli olup gezeledim.

Salmışsın resmini bana,
Kurban olam canan sana,
Kül olmuşum yana yana,
Ataşımı özeledim.

Kul Mehmet'ten aldın sözü,
Seni gördü gönül gözü,
Ele aldım dertli sazı,
Dertlerimi tazeledim.

9.4.1970

(x) bezeledim: süsledim/sakladım

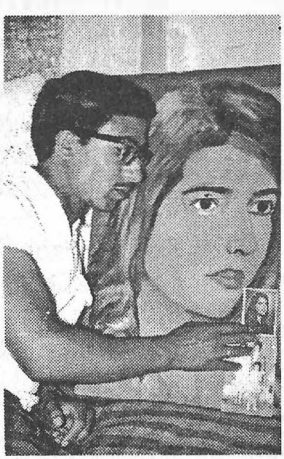

GÜZEL İLE ÇİRKİN 13

Yaratan yaratmış övmüş güzeli,
Çirkin yine çirkin, hoş yürüsede,
Ana babasından maya ezeli,
Çirkin lezzet vermez eş bilinsede.

Çirkin ile bal böreği yiyemen,
Bir güzele kaşın kara diyemen,
Çirkini aşkına'n vallah övemen,
Allığı kokuyu boş, sürünse de.

Güzel yüreğinden bir taş oynatır,
Çirkin gam yükünü yükler toylatır.
Güzel bahçesine hergün hoylatır,
Kendi yeter yüzü poş (u) örtünsede.

Gönlümün sultanı yarim diyenler,
Bir güzel uğruna ömür verenler,
Ölmeden kabre diri girenler,
Çirkine yenik tuş, can verilsede.

Kul Mehmet'im sevdalıyım güzele,
Gül yüzüme canan ömrüm tazele,
Bu ferman sendeyken durma naz eyle,
Kar boran az gelir kış görünsede.

11.4.1995

BİR MÜLK DEĞMEZ Mİ? 14

Sevda yaylasının güzel merdanı,
Salını salını gelir gerdanı,
Toplamış özünde aşkın fermanı,
Kırkına varsa da bir mülk değmez mi?

Bir sekişi var ki kekliğe emsal,
Taze gelin sanki görmeye misal,
Ağ köpük dalgası sinesi kumsal,
Sarınıp sarsa da bir mülk değmez mi?

Mahmur bakışları, uykulu gözler,
Elmacık gamzeli, kaymaktır yüzler,
Kara zülüflere çaldığım sazlar,
Açılıp sarsa da bir mülk değmez mi?

Kul Mehmet'ten sırça saraylar sana,
Dili tatlolandan muhabbet cana,
İki dost içinde yüz ağartana,
Hizmetin verse de birk mülk değmez mi?

22.5.1995
saat: 14.00

NE GÜZEL 15

İnsan doğup, bundan kısmetin alan,
Gönülden gönüle taşan ne güzel,
Aşkı muhabbetle deryaya dalan,
Ummandan ummana aşan ne güzel.

Gönül kuşuyunan dağlar aşılır,
Güzel dost uğruna baygın düşülür,
Karalı kalbinen yolda şaşılır,
İnsana dost deyip çoşan ne güzel.

İnsan şu âlemin piri sultanı,
Halk etmiş yaratan böyle insanı,
Kör eyle nefsini terk et kervanı,
Kul Mehmet insana koşan ne güzel.

1.10.1995
saat: 19.45

İKİ GELİN 16

İki gelin yola düşmüş gidiyor,
Bir görem yüzünü öyle sar gelin,
Senin sa(hi) bin malı mülkü nediyor,
Gerdan kırma allı gelin nar gelin.

Varma gelin varma köprü başına,
Ağu katma ekmeğine aşına,
Sürmelerin ağır gelmiş kaşına,
Zatı zülüflerin kara var gelin.

Burnun havalanmış yüksek uçuyor,
Yürüdükçe sinelerin açıyor,
Bağı gülistandan koku saçıyor.
Yoldurma yozlara bostan bar gelin.

Kul Mehmet'im bu güzellik Hak'tandır,
Adem olan topraktandır, yoktandır,
Arzularım ben o yarı çoktandır,
Demin elde iken kendin kur gelin.

(Güzelleme)
15.7.1995 pazar
saat: 18.15

LEBDEĞMEZ (DUDAK DEĞMEZ)

YAR YANA YANA 17

Yakar âşıkları yakar da yakar,
Hasret âşıkları can nara sokar,
Kor olur gönüller derde dert çakar,
Dertlerin elinden yar yana yana.

Gülü dikeninen sefası nerde?
Karalı talihi dolaşır serde,
Gezer diyar diyar, hasrettir yurda,
Kuş ol da yurduna kon yana yana.

Kul âşık (Kul Mehmet) yanarsın harınan narnan,
Günlerin geçiyor ahınan zarnan
Ağzı açık iken türküyü yorsan
Sen âşıksın gardaş dön yana yana.

1995

GÖNLÜMÜN SULTANI YARİM 18

Güzel gözlerinde eda
Gönlümün fermanı yarim.
Sana olsun canım feda,
Derdimin dermanı yarim.

Uğrun uğrun bakışın yar,
Bu gönlüme akışın yar,
Kül edecek yakışın yar,
Sevdamın harmanı yarim.

Kul Mehmet'i çekişin yar,
Keklik gibi sekişin yar,
Bu gönlüme çöküşün yar,
Bırak bu yormanı yarim.

02.09.1995

DİVAN 19

Şu sevginin kalesine, lafla sözle girilmiyor,
İnsanlığın dost duvarı öyle kolay örülmüyor,
İçi başka dışı başka, huyu husu sorulmuyor,
Kendi insan olmayanlar, sarraf olmuş insan tartar.

Beni adem özü gitmiş, dağılmış köy bucakları,
Nasıl da bulmuş ölçüyü, kibir dolu kucakları,
Uysan başa bela, aman, söndürecek ocakları,
Mana inanç yok rafında, Titanik te olsan batar.

Bu bir hisse kapıp alsan, Kul Mehmet bir fikre dalsan,
Gönül gemi, sevgi umman, rota tutup demir alsan,
Bulunacak elbet liman, Hak yolunda karar kılsan,
Şaşırmaz ki insan olan, kalbe sevgi salsan tutar.

Nisan 1995

Bu nasihat örneğinde sevgi, hoşgörü, alçak gönüllülük, yozlaşmadan aslını sürdürme, hakka yönelme tema alınırken 16 heceli mısralarla çalışılmaya gayret edilmiştir.

EVLERİNİN ÖNÜ 20

Evlerinin önü göçük kayacık,
Yarim seni hangi yoldan gözleyem.
Geçilmez sokağı küçük daracık,
Yarim seni hangi koldan sazlıyam.

Boncuk boncuk gözlerinin karası,
Bağrım deler sözlerinin yarası,
Şimdi değil nazlarının sırası,
Ben sana gönülden, halden sözlüyem.

Kul Meh et'im güne günü sararım,
Varamam yanına dünü sorarım,
Bu senin uğrunda canı yorarım,
Bekletme sevdiğim, gülden nazlıyam.

06.05.1996
Saat : 13.45

Bu koşmada çift kafiye kullanılmaya çalışılmıştır.

TABİAT VE YURT ŞİİRLERİ

KIZILIRMAK 21

Kızıl Dağ'dan beş gözeden çıkarsın,
Çorak kayalara çal Kızılırmak.
Zara Çay'ın alır engin akarsın,
Hafik'te Acı Su, al Kızılırmak.

Tödürge sazlığı inler nay gibi,
Menderesin yar kaşında yay gibi,
Kıvrılışın taze kıvrak tay gibi,
Zınzın Köprüsü'nden dal Kızılırmak

Çifte Göller'imden kol yok mu sana?
Çok çoraksın dedim, küsmedin bana,
Sohtebek önünde kıydın çok cana,
Tandır, tandır dönüp sal Kızılırmk.

Sanardın sana da gemler vurulmaz,
Mısmıl Irmağın da seli durulmaz,
Yedin ağ gelini hesap sorulmaz,
Baş eğ köprülere dol Kızılırmak.

Porsuk, Mundar ırmak bile gitmez mi?
Pünzürük Deresi sitem etmez mi?
Fadlum Çayı gelip sende bitmez mi?
Yıldız'dan ,Kalın'dan yol Kızılırmak.

Kul Mehmet'im doğuşunu söyledi,
Ağ gelinin yarı bilmem neyledi,
Her memleket sahiplendi peyledi,
Bafra'dan deryayı bul Kızılırmak.

28.1.1994
saat: 21.00

SİVAS 22

Kuruldu kongre tükendi her yas,
Şanlı sayfaları açanım Sivas,
Selçuklu, Osmanlı, Ata'dan miras,
Kalede hilâli uçanım Sivas.

Yiğidimin harman yeri sendedir,
Sevginin, mertliğin özü tendedir,
Vatana can veren erler bendedir,
Al kanına bedel biçenim Sivas.

Gökmedrese burçu bulut buluttur,
Toprağın iklimin ozana yurttur.
Şifaiye sende cana umuttur,
İlimle, şifalar saçanım Sivas.

Ata'mı bağrında yedi ay tuttuk,
Himayeyle manda diyene çattık,
Cumhuriyet'ime temeli attık,
İstiklâl yolunu seçenim Sivas.

Bin kırk üç şehitlik Köse Dağları,
Açıyor Sivas'ın güllü bağları,
Geldi yiğidimin asker çağları,
Ya şehit, ya gazi göçenim Sivas.

Abdülvehhap Gâzi kılıç çalıyor,
Kadı Burhaneddin burda kalıyor,
Şeyh Çoban erenim gönül alıyor,
Erenler elinden içenim Sivas.

Gönlünde imanı elinde Kur'an,
İşte Soğuk Çermik, O Ahmet Duran,
Çeltek'te yatıyor Ulu Komutan,
Şems-i Sivasi'ler bu şanım Sivas.

Davullar çalınır, halay kurulur,
Sivaslım halayda sanma yorulur,
Gazi Paşa'm gelmiş selâm durulur,
Ata'sına sahip çıkanım Sivas.

Canlara can katar havanla suyun,
Yiğidim gün bugün meydana soyun,
Kalleşçe fent ile bitmez bu oyun,
Yurduma mertçe bakanım Sivas.

Şehitler semtimdir ozan gönlümün,
Burada doğmuşum burda ölümüm,
Hastası olmuşum çifte gölümün,
Kul Mehmet'in yurdu mekânım Sivas.

1990

TÜRKİYE'M 23

Yedi iklim dört köşe.ıe,
Güneş doğar tan Türkiye'm.
Uğrunda şehit düşene,
Feda olsun kan Türkiye'm.

Anadolum dedim sana,
Trakyam vermem Yunana,
Obam köyüm yurt sulana,
Kızılırmak can Türkiye'm.

Sakarya'mda yüzbin erim,
Dumlupınar'da zaferim,
Seyhan, Ceyhan can neferim,
Çukurova'm şen Türkiye'm.

Malazgirt'te kapı açtım,
Aşılmaz dağlardan uçtum,
Gapla Harrana su saçtım,
Bu da bana şan Türkiye'm.

Yeşilırmak dolum dolum,
Amasya'dan geçer yolum,
Mabedimdir Anadolu'm,
Gülistanım han Türkiye'm.

Çanakkale'miz geçilmez,
Soğuk suların içilmez,

Taşına paha biçilmez,
Ağırdar pahan Türkiye'm.

Fırat dicle aşar dağlar,
Aras, Çoruh, Meriç çağlar,
Samsun'u Sivas'a bağlar,
Doğar ufuktan Türkiye'm.

Kul Mehmet'in sana kurban,
Al kanımdır senin urban,
Bal olur kışlada çorban,
Erleri şahan Türkiye'm.

4.9.1994 - saat: 24.15

Bu şiirin ilk iki mısrası Şube Müdürümüz Sayın Sırrı Yılmaz Bey'den alınmıştır.

BU VATAN İÇİN 24

"Yolumuz üstünde kara dikenler,
Etrafımı sarmış, garazlar kinler."

Yolumuz üstünde kara dikenler,
Dost olan görmez mi bu vatan için,
Etrafımı sarmış, garazlar kinler,
Toprağa girmez mi bu vatan için?

Sırrı'yım bu sırra erenler çıkar,
Çıkar da gün gelir bu kini yıkar,
Şahindir kahpeyi inine tıkar,
Canını vermez mi bu vatan için?

Kısa bir sohbetle nabız tutanlar,
Bu vatan uğruna canın atanlar,
Nöbetten dönüp te silâh çatanlar,
O sırra ermez mi bu vatan için?

Kul Mehmet Sırrı'dan aldı ayağı,
Sürgünden sürgüne dağlar koyağı,
Dikelim gülleri çıksın gül yağı,
Neslimiz dermez mi bu vatan için.

3.5.1994 - saat : 06.40

YAYLA YELLERİ 25

Yine bahar geldi açtı havalar,
Ilgıt ılgıt eser yayla yelleri,
Mor menevşe madımaklı yaylalar,
Yollarımı keser yayla yelleri.

Çiğdem çiçek açmış kardeleninen,
Kekik buram buram böğürtleninen,
Çamlar üğrülenir, ardıç pürünen,
Dallar ağır basar yayla yelleri.

Meleşiyor ak kuzular koyuna,
Doyulur mu gardaş çamın suyuna,
Pardu yaylasının Tanışman'ına,
Selâm söyle küser yayla yelleri.

Eridi de dağlar karın eridi,
Süt Pınarı'n aştı kızlar yürüdü,
Kul Mehmet'te gönül yerin var idi,
Hastasıydı bu ser yayla yelleri.

4.4.1996 perşembe
saat: 14.40

Not: Üçüncü kıtadaki, üçüncü mısrada bulunan "Tanışman" adı geçen köyün yaylasında bi[illegible] yera dı olduğu için kafiyede uyuma [illegible] miştir.

SİVAS'IN 26

Topraktan bacası, kerpiç damları,
Halin arzedeyim bizim Sivas'ın,
Yazın tozlu kışın çamur yolları,
Katmışım özüne özüm Sivas'ın,

Kürüdüm bacanın karla samını,
Üfler eritirdim buzlu camını,
Loğlardım her sene akan damını,
Dayanmaz soğuğa dizim Sivas'ın,

Baca pilavları, bahar alayı,
Düğün olur kızlar çeker halayı,
Hükmetin önü paşa sarayı,
Başkadır havuzu gözüm Sivas'ın,

Fayton atı gemlerini geviyor,
Bakırcılar bakırını dövüyor,
Kuru ayaz burda kendin övüyor,
Sazağından sızlar yüzüm Sivas'ın,

Kul Mehmet'in vatanısın yurdusun,
Yiğitliğin kalesisin burcusun,
Fakir memleketi zengin harcısın,
Zoruna gitmesin sözüm Sivas'ın,

8.2.1998 - Antalya
saat: 17.20

Timur'un Sivas'ı yakıp yıkmasından sonra zamanımıza kadar gelen kalenin surlarını ve önceki halini hep merak ederdim. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyelerimizden Sayın Oğuz Ceylan Beyefendinin "Sivas Kale Kapıları ve Surları" adlı araştırmasını büyük bir merak ve hevesle inceleme fırsatı nasip oldu. Bu güzel tarihi ve sultan şehrimizin yedi kapısını, iç kale, dış kale diyebileceğimiz; yukarı ve aşağı kaleyi hayalimde günlerce canlandırmaya çalıştım. Biraz da üzülerek Antalya seyahatlerimden birinden dönerken Aksaray yolunda otobüste âşığı ve sevdalısı olduğum Sivas'ıma şunları söyledim:

27

Derdimin dermanı zordur erenler,
Dağlar yüreğimi yası efendim.
Nerde bu yarama merhem sürenler,
Silinmez gönlümün pası efendim.

Yedi kapısından biri dillerde,
Kayseri kapısı yoktur yollarda,
Cancun kilitlenmiş, salpur küllerde,
Ben Sıvas'ın bir hastası efendim.

Dilek kapı fermanların salar mı?
Palaş kapısından güneş çalar mı?
Tokmak kapısına karın dolar mı?
Kimler buraların ası efendim?.

Kul Mehmet'im der ki; kapılar nerde?
Sivas'ı sevenler düşmez mi derde?
Irak kapısı da yedinci yerde,
Kaybolmuş bulunmaz kösü efendim?

23.12.1996
saat: 02.30

KAYSERİ KAPI: Batı kapısı

CANCUN: Kuzey kapısı

SALPUR: Yıldız tarafındaki kuzey kapılarından biri.

PALAŞ KAPI: Doğu kapısı

IRAK KAPISI: Doğu kapılarından birisi

TOKMAK KAPI: Güney Doğu (Malatya) kapısı

DİLEK KAPI: (Halk arasında delik kapı diye bilinir. Yukarı kale ile aşağı kaleyi biri birine bağlayan kalenin kenarından "Uzunyoldan) sonraki ferman ve dileklerin salındığı kapı.

C

SOSYAL KONULU ŞİİRLER

OZANIM 28

Halkın derdi kaleminde dilinde,
Kendi dertlerini anmaz ozanım.
Gezer gönül gönül, sazı elinde,
Kahır şarabına kanmaz ozanım.

Sevdası halkınan, gamında o var,
Mutlu ise halkı, olur bahtiyar,
Bir Mecnun misâli Leyla'sın arar,
Çöllerin kumuyla yanmaz ozanım.

Kul Mehmet bu yola koymuş bu başı,
Hoş gelmez kimseye muhannet aşı
El atsa oynamaz garibin taşı,
Dert kaynar kazanda, sönmez ozanım.

10.6.1996
saat: 15.55

Dikkat: İkinci kıtanın ikinci mısrasındaki ilk kelime "Mutlu ise' şeklinde yazılacaktır. Aksi halde hece düşmesi olur.

SİVAS MERKEZ UZUNTEPE KÖYÜNDE YAPILAN SOHBETTEN ALDIĞIM İLHAMLA:

GİBİ 29

Su getirmiş köylü imecesiyle,
Öz Türkçe konuşur, bülbüller gibi,
İnsanı bağlıyor, hoş şivesiyle,
Dostuna hasret sar kollar gibi.

Candan aziz dostluk görülür şurda,
Ararsan misafirperverlik burda.
Şu cana yakınlık misaldir yurda,
İnsanı cezbeden mor güller gibi.

Ne kadar söylesem iyilik bitmez,
Dostu bulan kervan hanı terketmez.
İyiler meclisten çıkıpta gitmez,
Şaşırmaz dostunu çor yollar gibi.

Kul Mehmet'im dostluk gelir özünden,
Dost olanı gönül bilir yüzünden,
Doğruluk dürüstlük olur sözünden,
Başı salkım salkım pür dallar gibi.

20.10.1968

DÜZEN İSTİYORUZ DİYE YOLA ÇIKIP KARDEŞ KANI DÖKENLERE

ÖYLE GEL 30

Düzende arıya bakta ibret al,
Hakk'ın kitabını tanı öyle gel,
İncele atanı tarihine dal,
Sindirip içine şanı öyle gel.

Çalınan sazlar da istiyor düzen,
Varınıydı soyunda ırkını üzen,
Türk isen gururla bunları sezen,
Tanı da sendeki kanı öyle gel.

Sabreder milletim, sonu bekliyor,
Türklük şerefine iman ekliyor,
Düzen bozanların çoğun pekliyor,
Sokupta kafana bunu öyle gel.

Kul Mehmet satma der, öz vatanını,
Döker mi kardaş kardaş kanını,
İnletip sızlatma şu yatanını,
Bulupta en güzel yönü öyle gel.

1.1.1978
saat: 11.40

CANIM TÜRKÇEM 31

İçtiğim su kadar hafif. Teneffüs ettiğim hava kadar temiz. Ulu dağlar gibi yüce. Derya misali anlamlı...

Dillenen çocuğumun anlayası kavrayası yalın; işte bir örneği: Çocuğumun "ana" deyişi, daha mı istersin? Cephede anasından ayran içen Mehmetçiğin tası doldukça:

- Ana dolu, Ana dolu; diye diye vatanıma ad koyuşu. Söylemez mi bunlar sana? Ve senden olan bir milletin yüceliğini... Bu yüzden söylemiş Mustafa Kemal'i bunun için söyleyecek Mustafa Kemalleri: "NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE" Bilmem artık ne demeli?

TÜRKÇEM

Arı dilim, duru dilim,
Köyde kentte bucakta sen,
Türkçem bağlarımda gülüm,
Ana diyen kucakta sen.

Hece hecesin söktüğüm,
Havam içime çektiğim,
Derdim kâğıda döktüğüm,
Güzel gökçek koçakta sen.

Selam ile baş eyene
Söz mü var güzel giyene
"Ne mutlu Türk'üm" diyene
Ay yıldızda sancakta sen.

Kul Mehmet'im âşık dile,
Daldaki öten bülbüle,
Yayılmışsın yurda ile,
Evde, barkta, ocakta sen.

23.12.1997 - saat: 15.15

BÖLÜCÜ ÖRGÜTE GİREREK VATANI SATMAYA-KARDEŞ KANI DÖKMEYE DEVAM EDENLERE

NEREYE? 32

Kim uğruna taşırsınız bu canı?
Kin ekenler bu sefer de nereye?
Kan dökerek bulamazsın bu şanı,
Diz çökenler, bu sefer de nereye?

Ataların kardeş kanı dökmüş mü?
Düzen isteyenler yurdu yıkmış mı?
Türk milleti bu tarihten çökmüş mü?
Kan dökenler bu sefer de nereye?

Hiç onar mı, bu milleti bölenler?
Bizden değil aramıza girenler,
İstanbul'u, Bizans diye görenler,
Yan çekenler bu sefer de nereye?

Kul Mehmet'im satılmışa kızarım,
Türk'e yan bakana mezar kazarım,
Uşaklık edeni yazar bozarım,
Bel bükenler bu sefer de nereye?

10.1.1978
saat: 14.50

ÇOCUKLARA 33

Aşılayıp sürmekteyim,
Yüceliği çocuklara.
Gece gündüz vermekteyim,
İnceliği çocuklara.

Ozanlar gülü istiyor,
Gelecektir bunlar diyor,
Öğretmenler hep işliyor,
Eceliği çocuklara.

Kalplerine hoş girelim,
Sevgi güllerin derelim,
Gelin beraber verelim,
Niceliği çocuklara.

Kul Mehmet'im ozan hoca,
Gülsün yurdum, tütsün baca,
Giydirelim bu amaca,
Geceliği çocuklara.

23.12.1997
saat: 20.00

23 NİSAN 34

Arşa çıktı ünümüz,
Bu gün yirmi üç nisan.
Şenlikler düğünümüz,
Bu gün yirmi üç nisan.

Bin şükran Ata'm sana,
Armağan bayram bana,
Örnek oldun cihana,
Bu gün yirmi üç nisan.

Eğemenlik ulusun,
Öz be öz Türk oğlusun,
Elbet kıvanç dolusun,
Bu gün yirmi üç nisan.

Kul Mehmet'im seyranım.
Şimdi benim devranım,
Dünya duysun fermanım,
Bu gün yirmi üç nisan.

23 nisan 1984

ÖĞRETMENLER GÜNÜ 3. KUTLAMA YILINDA ULU ÖNDER ATATÜRK'E VE TÜM ÖĞRETMENLERE SEVGİ VE SAYGILARIMLA ARMAĞANIMDIR

ÖĞRETMENİM 35

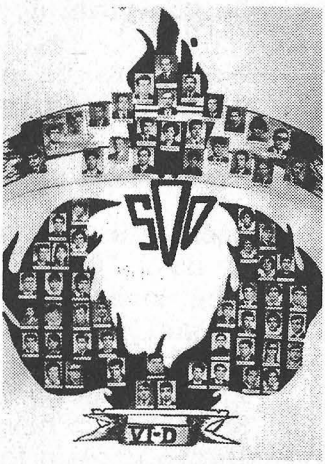

Öğretmenim gel kardeşim,
Bu gün yine an sendedir.
Meslektaşım hem sırdaşım,
Adamışsın can sendedir.

Kara tahtalar sacındır,
Atatürk'se baş tacındır,
Yetiştirmek amacındır,
Ufuktaki tan sendedir.

Atatürk'üm soyu asil,
Eserindir yeni nesil,
Öğretirsin misal misil,
Öz Türk oğlu kan sendedir.

Tatlı yellerle esensin,
Demokrasi diyen sensin,
Her kumaşta güzel ensin,
Meslek aşkı yan sendedir.

Kul Mehmet'im kutlu başım,
İnsan benim yapı taşım,
Olmaz artık gayri işim,
Öğülecek şan sendedir.

11.11.1983
sat: 20.05

ÖĞRETMENİM 36

Ne halıdır, nede kilim,
Bizi seçtin öğretmenim,
Atmosferi dilim dilim,
Ölçüp biçtin öğretmenim.

Kalem tutmaz ellerime,
Açılmayan dillerime,
İzbe izbe yollarıma,
Işık saçtın öğretmenim.

Cahilliğe savaş açtın,
İlimle irfanı saçtın,
Bizimle kuş oldun uçtun,
Kanat açtın öğretmenim.

Yurda kol kanat gerildi,
Sevgi gülleri derildi,
Bu bayram sana verildi,
Başa taçtın öğretmenim.

Kul Mehmet'ten saygı sana,
Baş tacısın sen vatana,
Doğruluğu verdin bana,
Coşup uçtun öğretmenim.

1984

POSTANE 37

Ayrılık gurbet var arada gönül,
Hasretlere köprü olmuş postane.
Melul mahsun kalma burada gönül,
Yarin selâmını salmış postane.

Kâğıt kalem alıp koyunca başlık,
Askerim babadan istiyor harçlık,
Anam der kolide çorap var kışlık,
Hasrete dermanı bulmuş postane.

Gece gündüz memur nöbet tutuyor,
Telefon tellerle yolu yutuyor,
Gönlüm bir telgraf tik tak atıyor,
Mors ile düzeni kurmuş postane.

Kul Mehmet im dinmez hasret yağmuru?
Başında şapkası posta memuru,
Dinlemiyor ne kış nede çamuru,
Teşkilatı yurda sarmış postane.

17.3.1988
saat: 08.50

MEKTUP 38

Özlemim hasretim sende gidiyor,
Zarfını allayıp pulladım mektup,
Kokuları bu burnumda tütüyor,
O canana seni yolladım mektup.

Satır satır karaladım selâmım,
Hal hatır sorarak başlar kelâmım,
O yare gönderdim sırrım meramım,
Dertlerimi sende külledim mektup.

Kul Mehmet'e gönderdiler nameyi,
Sanki dolaşıpta geldi haneyi,
Hasretlikten dedik biz bu demeyi,
Yarim eli diye elledim mektup.

12.4.1988

İnsanlık tarihine bakıldığında, toplumların hayat akışı içerisinde şüphesiz ki acı olayların yaşandığı da olmaktadır.İstenmese de tasvip edilmese de ortaya çıkan olaylar, olayların geçtiği ortam ve beldeleri de "Ateş düştüğü yeri yakar" atasözümüzde olduğu gibi, daha çok etkilemektedir.

Ancak, bir yörede çıkan olayların o yöre halkının tamamına mal edilmesi yanlışların en büyüğü değil midir? İşte Sivas Madımak Oteli olayında bu yaşanmıştır. Elbetteki canından olanlar en başta insandır. Ancak bu olayı proveke ve tahrik edenler, kısacası bu tür olaylardan çıkar hesapları yapanlar utanması gerekirken, bunun yerine Sivas halkının tamamına hesap sorulması, âdetâ Sivas'ı zemmedilmeye çalışması da çok yanlıştır. Kaldı ki bu tarihi şehirde sünniler yaşıyorsa aleviler de yaşamaktadır. Bu olay bahane edilerek bütün yurt genelinde Sivas ve Sivaslıya iyi gözle bakılmaması için büyük bir gayret içinde olanlar açık açık görülmektedir. Sivas'a yatırım yapılmaz olmuş, Sivaslı gittiği yerde hor görülmeye, aşağılanmaya, dışlanmaya çalışılmaktadır. Bu durum olayların tamamen dışında olan gerek âlevi gerek sünni bir çok Sivaslının üzüntü kaynağı olduğu gibi aş iş bulamama sebebi olmuştur.

Şu da çok iyi bilinmelidir ki Sivaslının bir mezhep çatışması yoktur. Yüzyılların kenti olan bu şehirde âlevi-sünni iç içe yaşamaktadır. Bunun yüzlerce örneği vardır. İşte en çarpıcısı: Benim kardeşim sünni üstelikte hacıdır. Ortağı ise âlevi bir kardeşimiz ve hemşehrimizdir. Benim oğlumun asker arkadaşı bir alevi gencimizdir. Gelinim ve oğlumu evlerinde yatıya gönderecek kadar birbirimizden eminiz ve dostuz. Bu çarpıcı örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ben Bektaş ağanın cenazesine gider, taziyede bulunur, Kur'an'ı Kerim oku-

rum. Bütün bunlar Sivas'taki bu kaynaşmanın birer çarpıcı kesitidir.

Sonuçta ulus olarak, çok dikkatli olmamız, oyunlara gelmememiz gerekmektedir. Birlik dirlik içinde olmamızın vakti gelmişte geçmektedir.

UTANSIN 39

Yandı ise bu Madımak Oteli.
Yakıp ta yıktıran çöller utansın,
Dokundu Sivas'a uğursuz eli,
Yolsuzları bulan eller utansın.

Gelmiyor Sivas'a kalktı destekler,
İşsizi dolaşır derde dert ekler,
Devletten ricalden bakan mert bekler,
Seni yere çalan diller utansın.

Bulamadım bu derdime sırdaşım,
Gülmüyor talihim yoktur tordaşım,
Gelen vurur, giden vurur gardaşım,
Uzanıp ta dalan kollar utansın.

Dışarı gidemez düşmüştür derde,
Kapanmış açılmaz, bu zalim perde,
Hor görürler seni gittiğin yerde,
Üstümüze salan kullar utansın.

Kul Mehmet özümde yatıyor birlik,
Bizde tartışılamaz âlev(i) sünnilik,
Yıllardır sürer huzur ve dirlik,
Dışımızda kalan yollar utansın.

19.8.1994
saat: 23.00

SESLENİŞ 40

Hergün canlar alır terör belası,
Analar ağlıyor uyan Türkiye'm.
Gelini yavrusu şahin balası,
Karalar bağlıyor uyan Türkiye'm.

Babalar seslenir analar yaslı,
Bir tören madalya bu değil aslı,
Kahpenin kesilsin arkası nesli,
Yürekler dağlıyor uyan Türkiye'm.

Bu vatan parayla alınmadı ki,
Bu hava boş yere solunmadı ki,
Şehidime bedel bulunmadı ki,
Al kanlar çağlıyor uyan Türkiye'm.

Her ozan bu işe söyledi destan,
Yırtınmasın kimse bölünmez vatan,
Yerde mi kalacak bunca akan kan.
Kurutup loğluyor uyan Türkiye'm.

Gün yok ki omuza kalkmasın tabut,
Eşşeğe yakışmaz attaki hamut,
İnsan etmez onu giydiği çaput,
Sivrilip iğliyor uyan Türkiye'm.

Selimiye, Zara yandı kavruldu,
Sansa dereleri yandı savruldu,
Tekman'da öğretmen derste vuruldu,
Üst üste tığlıyor uyan Türkiye'm.

Vatanım, namusum, mahramiyetim,
Titre dön kendine dön be milletim,
Başka bayrak görmek benim zilletim,
Doruğum çığlıyor uyan Türkiye'm.

Bırakın bu işe gidecekler var,
Bu vatan uğruna ölecekler var,
Pisliği kökünden silecekler var,
Türk kanı eğliyor uyan Türkiye'm.

Dıştan hâlâ medet umanlar yazık,
Ermeni, yahudi atıyor kazık,
Urumdan, urustan hep kanı bozuk,
Fendini düğlüyor uyan Türkiye'm.

Kul Mehmet'im Türk'ten başka dost bilmem,
Türk kanı dökene dost diye gülmem,
Türk'ü sevmeyene ekmeğim bölmem,
Türk'ü Türk yeğliyor uyan Türkiye'm.

12.10.1994 - saat: 22.35

Âşıklık geleneğinde şüphesiz irticalen söylemenin değeri tartışılmaz. Ancak açılan ayakta sırf anında irtical yapmak için verilen ayaktaki konulara uygun olmayan, kurulan cümlelerde anlam bütünlüğü görülmeyen , sadece redif ve kafiyeden başka uyumu görülmeyen, bunların yanısıra da anlamsız, bazan da uygunsuz sözlerle irtical yapıphataya düştükleri halde kendilerini daha büyük sananlar vardır. İşte bu nazirede de "kitabı başa dert" gören bir âşığa atfen seslenilmiştir.

KİTAPLAR 41

Yaradan aşkına doymak olur mu?
Bilgiyi bilgiye katar kitaplar,
Atıp bir kenara koymak olur mu?
Binlerce bilgiyi satar kitaplar.

Azıksız emeksiz yemek olursa,
İlimsiz kitapsız ermek olursa,
Kitaplar dert başa demek olursa,
Cahille softaya çatar kitaplar.

Kul Mehmet, kitapla okur yazarım,
Hakk'ın kitabında kaldı nazarım,
Şu yalan dünyada kurdum pazarım,
Cahilliği siler atar kitaplar.

1994

Emekliye ayrılan arkadaşlarımız Güven Yılmaz ve Nezhat Karaköy'ün şahsında tüm öğretmen arkadaşlarımın öğretmenler gününü sevgi ve saygıyla kutlarım.

42

Yıllar yılı bu devlete,
Hizmet verdin öğretmenim.
Yıllar yılı bu millete,
Ömrün serdin öğretmenim.

Hep gençliğin akıp geçti,
Yuvadan kuşların uçtu,
Elinden güzeli seçti,
Güne erdin öğretmenim.

Ne mal ne mülk var gözünde,
Doğruluk var, her sözünde,
Atatürk'ümün izinde,
Dantel ördün öğretmenim.

Ayşe Ahmet'ler elinden,
Ballar akardı dilinden,
Sevgi kokardı gülünden
Bizi sardın öğretmenim.
Usta taşı. sen insanı,

İmar ettin bu vatanı,
Sensin gönüller sultanı,
Zoru kırdın öğretmenim.

Güven oldun, güven sensin,
Nezahat'sın, nezih ensin,
Şad olacak ersin önsün,
Özü gördün, öğretmenim.

Kul Mehmet yine çağladı,
Gönül tahtını bağladı,
Uğurlayıp ta ağladı,
Öze girdin öğretmenim.

19.6.1994

1995 yılınan Höşgörü yılı ilan edilmesiyle bütün insanlık aleminin hoşgörü içinde olması dileklerimle.

SİZE MERHABA 43

Höşgörüyle geldik size erenler,
Erenler erenler size merhaba,
Merhaba diyelim bitsin matemler,
Matemler son bulsun söze merhaba.

Merhaba insana, hizmet barışa,
Barışa gönül ver gel gir yarışa,
Yarış hoşgörüyle, toplum sarışa,
Sarışan gönülden, göze merhaba.

Merhaba dünyada hoşgörü yılı,
Yıl yıla hükmeder giyelim alı,
Alın aranıza şu Mehmet Kul'u,
Kuldan kula bakan öze merhaba.

1.1.1995 yılında yazılan bu nasihat koşması 13.3.1998 yılında zincirleme tekniği uygulanarak yukaraki şekliyle yeniden yazılmıştır.

1995 takvim yılının bütün insanlık alemine hayırlara, barışa vesile olmasını Cenab-ı Allah'tan temenni ederim. Ancak, bizde olmayan adetlerinde gide gide örf ve ananelerimizi bozduğunu, toplumumuzda sevgi ve saygı bırakmadığını da söylemeden geçemiyeceğim.

HEP NOEL'DE 44

Yönetici emir verdi,
Duman tüter bu Noel'de.
Beyim muradına erdi,
Saat tutar bu Noel'de.

Yakasında rozeti var,
İkram ile izzeti var,
Komşuya da hürmeti var,
Saygı biter bu Noel'de.

Sanki dedesinden kalmış,
Bunu ondan miras almış,
İki kadeh rakı salmış,
Fırt fırt yutar bu Noel'de.

Doldurmuşlar ördekleri,
Bağlamışlar börekleri,
Kuş sevinci yürekleri,
Güm güm atar bu Noel'de.

Ataise karşı bunlar,
Ölse gitse olur mundar,
Bosna'da masum yavrular,
Mahsun yatar bu Noel'de.

Onlar sana hizmet etmez,
Sen onlara göster izzet,
Yıllar yılı bu rezalet,
Katar katar bu Noel'de.

Rastlamadık örneğine,
Girmez islam gömleğine,
Bak sakatlar derneğine,
Işık batar bu Noel'de.

Gerçek mümin kutladı mı?
Papaz seni kutsadı mı?
Avrupalı sokmadı mı?
Bize satar bu Noel'de.

Çalar sazlar oynar kızlar,
Ecdadımda kemik sızlar
Kul Mehmet'in gördü yazar,
Size çatar bu Noel'de.

Bu taşlama gürültü ve patırtıdan yatamayan aşığın gece saat 01.35'te kalkarak yazdığı bir iticaldir.

1.1.1995

BAYRAMDA 45

Şu mübarek günde toplandık burda,
Sevenler yarışsın dost bu bayramda,
Esenlikler dolsun obama yurda,
Küskünler barışsın dost bu bayramda.

Bir ay ramazanda tuttuk orucu,
Sevgi dolsun kalpler değil kırıcı,
Hep birlik olalim, hatır sorucu,
Hasretler sarışsın dost bu bayramda.

Kul Mehmet'im söyler Hakk'ın sözünü,
Kaldır ayrılığı, söndür közünü,
Sivaslım gardaşım güldür yüzünü,
Can cana karışsın dost bu bayramda.

BENİM HALKIM 46

Ne bir bade pire vardım,
Ben bu derdi cana sardım,
Sensin benim kahır yurdum,
Benim halkım, benim halkım.

Hak özümde, hak sözümde,
Gezerim sazım dizimde,
Dertleriniz hep özümde,
Benim halkım, benim halkım.

Kul Mehmet'te sizden biri,
Ölü iken olduk diri,
Gönüllerden silin kiri,
Benim halkım, benim halkım.

20.1.1995 - saat 24.00

KIRK AZGINI AVRATLAR 47

Sürünüyor allığı,
Kırk azgını avratlar.
Çalınıyor yağlığı,
Kırk azgını avratlar.

Takar takıştırırlar,
Sürer kokuştururlar,
Bakar bakıştırırlar
Kırk azgını avratlar.

Havasından geçilmez,
Sanırlar paha biçilmez,
Ezsen balla içilmez,
Kırk azgını avratlar.

Kimisin de oje tırnak,
Sanki onbeşinde kıvrak,
Perma, parfüm, olmuş tabak,
Kırk azgını avratlar.

Kul Mehmet attı taşı,
Rastık çekilmiş kaşı,
Kart hindi gibi başı,
Kırk azgını avratlar.

14.12.1995 - saat: 07.40

TÜRKİYE HEPİMİZİN 48

Gel gel eder Mevlâna, O'nu bir dünya tanır,
Bitsin bu acı hüzün, Türkiye hepimizin.
Bizde sevgi hoşgörü, Yunus olur boyanır,
Niye gülmesin yüzüm, Türkiye hepimizin.

El öpmekle kirlenmez, ne ağızlar ne yüzler,
Ahte vefa bu sözüm Türkiye hepimizin.
Bin yıllık bu yollarda yürüyorken hep bizler,
Niye gülmesin yüzüm, Türkiye hepimizin.

Kul Mehmet'in gönlü dost, birliğe baş konmuşa,
Sevgi küpüdür özüm, Türkiye hepimizin,
Bu susayan milletim, bir tas uzat yanmışa,
Niye gülmesin yüzüm, Türkiye hepimizin.

16.3.1995 - saat: 23.00

AVRUPA 49

Bir zaman da arenayı kurmuştun,
İnsan hakkı deme sapık Avrupa.
Giyotinde nice kafa vurmuştun,
İnsan hakkı deme kopuk Avrupa.

Neron Roma yaktı taçları taktın,
Kıyıp insanları fırında yaktın,
Bosna'da, Hersek'te zulmetle aktın,
Çifte standartlı çarpık Avrupa.

Kuzey Irak kontrolsüz yatıyor,
Mehmet'im nöbette silâh çatıyor,
Ermeni, Yahudi nifak katıyor,
Bize köstek olma artık Avrupa.

Kul Mehmet'ten gelen bu halkın sesi,
Sarıldı hainin ini kafesi,
Apo dedikleri it müsveddesi,
Gölge etme bize batık Avrupa.

1.4.1995 - saat: 16.45

BİZDEN DEĞİL (Nazire) 50

Bu ayrılık bu nifağı,
Yurda yayan bizden değil.
Yuvaya hasret çerağı,
Yakıp koyan bizden değil.

Kavuştak Bizden değil, bizden değil,
Nifak firak bizden değil.

Kişinin işidir ayna,
Gir meydana sen de oyna.
Et tırnakta ibret kayna,
Kemlik kıyan bizden değil.

Kavuştak Bizden değil, bizden değil,
Kemlik olan bizden değil.

Kul Mehmet'im gönül dostum,
Bu meydana serdim postum.
Hç kimseye yoktur kastım,
Sövüp sayan bizden değil

Kavuştak Bizden değil, bizden değil,
Kastı olan bizden değil.

5.5.1995 - saat: 21.30

TELEFON SAPIKLARINA 51

Vatandaş ihtiyaç diye çektirmiş.
Evine bir haber salsın telefon.
Sapıklar türedi, ahlâk sektirmiş,
Gün geçmez ki böyle çalsın telefon.

Sabah demez akşam demez ararlar,
Kimileri meyhaneden zırlarlar,
Aç gezerler köpek gibi hırlarlar,
Sakin olup açma kalsın telefon.

Aileyi ocağı dağıtır bunlar,
Anası bacısı yoktur sanırlar,
İsim veremezler erkek olurlar,
Böyle köpeklere yalsın telefon.

Açınca ahlâksız gülenleri var,
Telefonda müzik çalanları var.
Karısı, bacısı yalanları var,
Erkekse kendi de alsın telefon.

Bu kadar şerefsiz olmayın beyler,
Dürüst olan önce adını söyler.
Millet namusunu evinde eyler,
Bilene kısaca yolsun telefon.

Benlik kayboluyor sarışmaz olduk.
Hısım akrabayla konuşmaz olduk.
Derdimizi dosta danışmaz olduk.
Derdimize çare olsun telefon.

Kul Mehmet yaraya neşter vuru
Halkın bu derdine çare soruyor
Bir çoğunda edep haya kuruy
Derdimizi kime salsın telefo

BU GÜNDE (Yiğitleme) 52

Uyandı Türkiye'm elele canlar,
Bu ordu, bu millet, birlik bu günde.
Sarıldı yaralar ağardı tanlar.
Bu ordu, bu millet dirlik bu günde.

Şahlandı milletim coştu çağlıyor.
Aslımın hasleti, sağnak yağıyor.
Semalar zeminler, hilâl ağıyor,
Toplanıp birliğe vardık bu günde.

Avrupa bohçan yok onu çözemen,
Sen vatan aşkını aslı sezemen,
Yırtınsan da bu tabloyu çizemen,
Görmedik sende erlik bu günde.

İnançlar, imanlar gönüller yumak,
Bu millet kimseye olmadı yamak,
Tanı millettimi ey şaşkın ahmak,
Yakışmaz millete körlük bu günde.

Kul Mehmet'im canlar canı milletim,
Canımsın kanımsın aslan Mehmedim.
Dönersem bu yoldan, ben de namerdim,
Olamaz bizlere zorluk bu günde.

19.4.1995

Mehmetçikle el ele kampanyası münasebetiyle yazılmıştır.

ÇEÇENİSTAN 53

Onbeş eylül doksan beşte,
Koşar gider Çeçenistan,
Mücahidler yaş onbeşte,
Coşar gider Çeçenistan

Şeyh Şamil'in torunları,
Sok kafana Rus bunları,
Kartalların kurşunları,
Coşar gider Çeçenistan

Cehar Dudayev'im aslan,
Çekinir mi kahpe Rustan,
Kafkaslardan yazar destan,
Coşar gider Çeçenistan.

Rus şaşkını zaten kaçık,
Katarina anan, balçık,
İslâm kapıları açık,
Coşar gider Çeçenistan.

Evim barkım açık sana,
Irkta dinde yakın bana,

Şeyh Şamil'den o sultana
Coşar gider Çeçenistan.

Çorum, Sivas aynı düşte,
Erbaa, Tokat bir görüşte,
Birer aslan bu döğüşte,
Coşar gider Çeçenistan.

Sen tevhidi bilendensin,
Hak yoluna gelendensin,
O'ndan kuvvet bulandansın,
Coşar gider Çeçenistan.

Kul Mehmet'te telin eyler,
İnsan olan hep zemmeder,
Allah yolunda ceng eder,
Coşar gider, Çeçenistan.

27.05.1995
Saat : 23.00

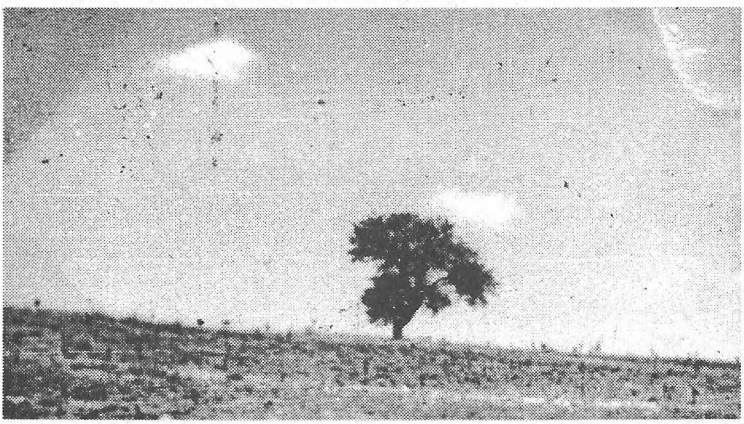

GAM AĞACIM : Yaprakları defne ya da palmiyeye benzeyen yaz mevsiminde boyu iki metreyi bulan bir fidan dikilmiştir. Sıvas Belediyesi tarafından. Bu fidan âşıkın karpuz sattığı serginin önündedir. Halkımızın çok kötü bir alışkanlığı olan bu fidanın başına gelmiştir. Yoldan geçen küçük büyük, çoluk-çocuk, kadın-erkek gece gündüz, bu fidancığın dallarını ve yapraklarını koparmakta, bir türlü gelişmesine fırsat vermemektedirler. Âşık herkesi uyarmasına titiz bir şekilde fidancığı korumasına rağmen yine de koparan koparana, hatta karpuz mevsiminden sonra kıranlar bile olmuştur. Bu durumu güçsüz ve sahipsiz kimselerle özdeşleştiren âşık bu şiiri yazar.

GAM AĞACIM 54

Gam ağacım bahtı karam,
Sen ben gibi yaralısın,
Kimden merhem alıp saram,
Sen ben gibi yaralısın.

Açılmayan baht gülmezmiş,
Ağlayıp yaşın silmezmiş,
Sürünür de çürümezmiş,
Sen ben gibi yaralısın.

Gam ağacım bahtı karam,
Açılmış kan revan yaram,
Kimden merhem alıp saram,
Sen ben gibi yaralısın.

Boynu bükük kaldın böyle,
Yoldan geçen yolcu söyle,
El vurdular düştü ele,
Sen ben gibi yaralısın.

Faydasızmış adı kader,
Her dem hüzün, her dem keder,
Kul Mehmet'i heder eder,
Sen ben gibi yaralısın.

11.09.1995 Pazartesi

DİNAR DEPREMİNE AĞIT 55

Titredi sismograf depremi duydu,
Uzanır ataşım Dinar'a doğru,
Yurdun bağrına da acısın koydu,
Uzanır gözyaşım Dinar'a doğru.

Öğretmenim eşim diye ağlıyor,
Çoluk çocuk karaları bağlıyor,
Dinar'ın afatı içim dağlıyor,
Yardıma gardaşım Dinar'a doğru.

Sızlanır yüreğim söküp atamam,
Düğüm, düğüm bir lokmamı yutamam,
Ben burada yiyip içip yatamam,
Kul Mehmet bu aşım Dinar'a doğru.

5.10.1995
saat: 23.30

FUDAY BİN İYAD HZ. lerinin kıssasındanHz. Mevlâna zamanında islamiyeti daha yakından tanıyarak müslüman olan bir sarrafın daha önce kul hakkı tanımadığı, altın tozlarının zerresine dahi kıyamazken, islama girmesiyle Hz. Mevlâna'nın peşinden giderken altın revaklarını (yapraklarını) sokaklara saçtığı ve dünya nimetlerinin geçici olduğuna vakıf oluşu anlatılır."

SAÇILIR PUL OLUR 56

Hûda'nın korkusun çekenler ağlar,
Nefisler zül olur gezmez ayaklar,
Söndürür nefsini, tamahın bağlar,
Saçılır pul olur yazmaz revaklar.

İslâma girip de kul hakkı bilen,
Ağlayıp özünden gözyaşın silen,
Eşhedu Enlâ'yla doğruyu bulan,
Seçilir kul olur, tozmaz sokaklar.

Kul Mehmet'te eyler âleme nazar,
Hakkın Kelâmını okuyup yazar,
Kabri gülüstanı dünyada kazar,
Açılır gül olur bezmez dudaklar.

11.02.1996
saat : 4.30

AZİZ ŞEHİTLERİMİZE İTHAFTIR 57

Alındı ihbarı Yüksekova'nın,
Mardin, Silopi'nin, Şırnak yaylanın,
Komando oğluyum yiğit ananın,
Anam helâl eyle hakkını bana,
Canımız kurbandır, aziz vatana.

Davraz dağlarının gülü açılır,
Bu vatan uğruna andlar içilir,
Koçyiğit kanından paha biçilir,
Anam helâl eyle hakkını bana,
Canımız kurbandır, aziz vatana.

Kul Mehmet'im canlar canda yürüyor,
Dağlarda kahpenin izin sürüyor,
Bu ocağa aslan olan giriyor,
Anam helâl eyle hakkını bana,
Canımız kurbandır, aziz vatana.

29.10.1996

Halkın gerçek vekilleri halk ozanları, halk âşıklarıdır. Çünkü onlar bu vekillikleri karşılığında halktan hiç bir menfaat beklemezler. Ancak onların arzu ve dileklerini, sevinç ve tasalarını dile getirmeyi görev sayarlar. Kul Mehmet'te bu konudaki duygularını şu şekilde ifade etmiştir:

BEN MİLLETİN VEKİLİYİM EFENDİM 58

Ben vekilim, ben ozanım millete,
Ciğerlerim bu dert ile dağlanır,
Bu dağ ile söz yazarım millete,
Halka yardım halk eliyle sağlanır.

Her sazımda her sözümde Hak söyler,
Sözde vekilleri bu halkım neyler,
Halkım sevdiğini gönlünde eyler,
Vekil olan halk derdiyle eğlenir.

Bende tamah mala sevda gönül yok,
Kuru vaadlere artık karnım tok,
Kervanlar ulaşmaz yolda talan çok,
Halkın derdi halk diliyle söylenir.

Memleketten mazbatanı alınca,
Başkent havasında ortam bulunca,
Yüce meclisimde vekil olunca,
Unutana halk derdiyle ağlanır.

Kul Mehmet'im halkla hemdem olmuşum,
O yüce gönülde sefa bulmuşum,
Canımla başımla saygı duymuşum,
Yaralarım halk derdiyle bağlanır.

22.01.1997
saat : 23.05

Çocukluk arkadaşım Neşet'i görünce bir anda o günler bir film şeridi gibi gözümün önünden geçti.

ŞİMDİ '59

Bir anda geçti çocukluğumuz,
Kırk yıl öncesine erilmez şimdi,
Ne çabuk harcandı bozukluğumuz,
Bayramlık yirmibeş verilmez şimdi.

Otururduk mektebin duvar kaşında,
Konuşurduk musallanın taşında,
Dikenli tarlada kumlar başında,
Çemberler çevrilip sürülmez şimdi.

Çerçeve yapardık, kuyrukta fener,
Kışın kızak kaymak dünyaya değer,
Köprünün başından tarhana meğer,
O güzel hazlara varılmaz şimdi.

Şu ırmak içinde balık tutardık,
Kilimler yıkanır çırpar atardık,
Bir mahalle uşağı çimer batardık,
Lağımlı ayaklar girilmez şimdi.

Baca pilavları, pişen ocaklar,
Loğlanır, çiğnenir, akan topraklar,
Kışın çat ayazda buzlu sokaklar,
Baca yok, sıyırgı kürülmez şimdi.

Maltız yasaklandı duman tütmüyor,
Sığır da kalmadı çoban gütmüyor,
Kul Mehmet o güne elin yetmiyor,
Akıp gitti zaman görülmez şimdi.

16.09.1995
saat : 10.55

GİBİ 60

Kuruşlar geçmiyor, açık yaramız,
Yüz para on para döktü pul gibi,
Sarı yirmibeşlik, o bir liramız,
Beş yüz lira maaşım çöktü kül gibi.

Sarsıldı temelden gidişat bozuk,
Kalmadı millete atmayan kazık,
Sızlanır emekli haline yazık,
Sözcüler şapkayı taktı dil gibi.

Dert kaynar kazanlar hep de boş mu boş,
Umursayan da yok iktidar sarhoş,
Oynar döviz ile zengini bir hoş,
Bir ataş ortalık yaktı çöl gibi.

Öğretmen halimi hiç bilen yoktur,
İlaçlar yüzdeli sözde var doktor,
Herkesinki dert ya memurun çoktur,
Devlet babamız da baktı el gibi.

Bütün bunların sebebi tekten,
Kul Mehmet ozanca söyle yürekten,
Nefsine yenilip, isyan etmekten,
Kovuldu dünyaya aktı sel gibi.

28.09.1995
saat : 1040

SIRPLI 61

Yirminci yüzyılın bir yüz karası,
Vahşet sensin, zulmet sensin ey Sırplı.
Kapanmıyor mazlumların yarası,
Senin de ocağın sönsün ey Sırplı.

Kanlar döken, canlar yakan ey melon.
Senin soyun besbelli ki firavun.

Hangi yahudinin uşağı deden?
Koymadın Boşnakta sağlam bir beden.
Sanmam ki bir toprak bunlara neden
Dilerim bu bağrın yansın ey Sırplı.

Din düşmanı, can düşmanı firavun,
Toprak değil senin zaten meramın.

Alır mazlumların ahın Yaradan,
Kurtulurlar elbet yasdan karadan,
Çürüyesin sen de dertten saradan,
Kaderin iblise dönsün ey Sırplı.

Yaradan biliyor, mazlum meramın,
Değilmi ki bu soy Adem ile Havva'nın.

Kul Mehmet Mazlumun Hak yanındadır,
Damarında vahşet pis kanındadır,
Bihaç'ta Bosna'nın öz canındadır,
Zulmet zincirinde sonsun ey Sırplı.

28.1.1998
saat 19.00

1995-1996 öğretim yılı ocak döneminde emekli olan arkadaşlarımızın şahsında tüm emekliye ayrılan arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma sevgi ve saygılarımla...

62

Bu gün yine yol göründü,
Ayrılık var tezden size,
Gözlere yaş dol göründü,
Ayrılık var yazdan size.

Bunca yıldır bir nöbette,
Yoruldunuz hep hizmette,
Hak ettiniz siz elbette,
Sevgi saygı bizden size.

Mehmet Beyim meslektaşım,
Gelip geçti ömrün yaşın,
Sana seslendi adaşın,
Tebrik şükran sözden size.

Hamit Beyim dostça eldin.
Hastalıkta bile güldün,
Kanım verdim gardaş oldun,
Güle güle özden size.

Babalıktan adın Hacı,
Ahmet Budak başım tacı,
Öğretmek cahil ilacı,
Bilgi sorun çözden size.

Bugün helallıklar verin,
Ömrünüzü mutlu sürün,
Ara sıra gelin görün,
Veda ettik sazdan size

Kul Mehmet'im can bölerim.
Ayrıldık yaşım silerim,
Mutlu ömürler dilerim,
Bu gönlümden özden size.

Mart 1996

Ramazan Bayramı tüm Alanyalılara ve yurdûmuza mübarek olsun.

63

Gönlümüze sevinç dolar,
Türkü çalar tellerimiz,
Eşin dostun yüzü güler,
Şenlik dolar evlerimiz.

Bayramda dosta varılır,
Tatlı sofralar kurulur,
Hallar hatırlar sorulur,
Tebrik salar ellerimiz.

Biz bu yolların mestiyiz,
Yarana kurban postuyuz,
İnsanız gönül dostuyuz,
Dosta meler dillerimiz.

Servet Bey'im gönül açmış,
Alanya'da hizmet saçmış,
A.T.V. tekniği seçmiş,
Açar güler güllerimiz.

Tuncer Bey'im bizden biri,
Ölü iken olduk diri,
Kaldıralım kini kiri,
Yoksa solar günlerimiz.

Gelenekler sürer gelir,
Kul Mehmet bunları bilir,
Sevenler dostunu bulur,
Bir karar kılar yerimiz.

22/01/1997
Saat: 01.20
ALANYA

A.T.V.: Alanya Televizyonu

Âşık seyahatlerinin birinde yanında oturan yolcuyla kısa bir konuşmadan sonra adam yorgun ve uykusuz olduğunu söyler, uyumaya başlar, hemde horlayarak uyur. Âşık kısmı boş mu durur, bakalım neler söyler?

UYU YOLCU GARDAŞ UYU 64

Odada lafa dalmışsın,
Uyu yolcu gardaş uyu.
Belli uykudan olmuşsun,
Uyu yolcu gardaş uyu.

Horul horul uyuyorsun,
Horladığın duymuyorsun,
Muhabbete doymuyorsun,
Uyu yolcu gardaş uyu.

Sızıp da kalırsın öyle,
Uyumazsan sonu böyle,
Ayılınca kalk da söyle,
Uyu yolcu gardaş uyu.

Kul Mehmet gözledi seni,
Başlamıştık yola yeni,
At azıya almış gemi,
Uyu yolcu gardaş uyu.

25.11.1996

Kayseri-Sarıoğlan ilçesi yol güzergahında otobüste yazılmıştır. Saat : 19.15

LAFI MI OLUR? 65

Yıldızeli, Karakaya, Ekecik,
Sıvas'ın yanında lafı mı olur?
Ufku dar olur ufak teknecik,
Geminin yanında lafı mı olur?

Askerlikten başka gurbet görmeyen,
Lafın güzelini bulup dermeyen,
Dost bağına destur alıp girmeyen,
Yüksekten konuşur lafımı olur.

Ev alır komşuyu hesaba katmaz,
Elinde malı yok bulupta satmaz,
Kargadır aslında düzenli ötmez,
Bülbülün yanında lafımı olur.

Benden aldığını bana satıyor,
İçinde türlü fitne yatıyor,
Efendi demişim sözüm batıyor,
Efendi yanında lafımı olur.

Kul Mehmet devranı bakar inceler,
Gerçek sözün bilen yutar heceler,
Gönül eri olmuş bilmem niceler,
Yol bilmezin burda lafımı olur.

18/01/1998
Saat: 01.50
Yıldızeli-Karakaya yolu

CUMHURİYET 66

Sönmez bu bayrakta nazlanan hilâlimiz,
Bu tahtıma hürriyet, oturdu CUMHURİYET,
Konuşmamız, susmamız, hızlanan melâlimiz,
Onu büyük ATATÜRK getirdi, CUMHURİYET,

Samsunlardan ötede O koymuştu adını,
Bırakmıyor hiç kimse, alsın bir kez tadını,
Eşit olur, milletin, hem erkeği kadını,
Onu büyük ATATÜRK yetirdi CUMHURİYET.

Yürümek için olsun vatan için borcumuz,
Adil dağıtılacak elbetteki harcımız,
Bir dünyaya seslendi Amasya'dan burcumuz,
Onu büyük ATATÜRK BİTİRDİ CUMHURİYET.(x)

Sivas'ta temel atıp mutlu yaşam sürmeye,
Dalga dalga yayılıp yurda nişan vermeye,
Doğruldu yüce millet çağdaşlığı sermeye,
Soy, sülale fikrini batırdı CUMHURİYET.

Seçim temel esası, budur yönetim hası,
Yok kimsenin kimseden, korku ve de tasası,
Adaleti, kanunu koruyacak yasası,
Ufku geniş deryaya götürdü CUMHURİYET.

Bin dokuz yüz yirmi üçte, ilân edildi yurda,
Kul Mehmet'im de hazır, işte şenlikte burda,
Özgürce bir katılım, hem obada, hem şarda,
Tatlı ama keskince satırdı CUMHURİYET.

06/01/1998
Saat: 11.25

(x) Bitirdi: Yetiştirdi.

D

DERT VE ŞİKAYET ŞİİRLERİ

GÖZÜN YAŞI 67

Ben de bu gözleri bakar bilirdim,
Meğerse dalında kuru yaprakmış,
Kara göz denince akar erirdim,
Sonunda hepisi kara toprakmış.

Kul Mehmet'im döker gözün yaşını,
Yaşa karıştırdın kara kaşını,
Gözüyünen derde saldın başını,
Sağ gözden sol göze ara ırakmış.

22/11/1967

YAŞAMASIN (Beddua) 68

Arıyı baldan ayıran,
Bu dünyada yaşamasın,
Bülbülü gülden ayıran,
Bu dünyada yaşamasın.

Bağıma vurgunum vuran,
Yollarıma tuzak kuran,
Beni elden ele süren,
Bu dünyada yaşamasın.

Kul Mehmet'e dert yükleyen,
Dedi koduyu bekleyen,
Kötülüğü körükleyen,
Bu, dünyada yaşamasın.

1968

YANA SEKER 69

Dağlar dizilmiş sırayla,
Aramıza engel çeker,
Bir taş atsam yar oraya,
Doğru gitmez yana seker.

Yanıyorum el ne bilsin,
Kara bahtım birgün gülsün,
Sevdam muradını alsın,
Dudakların bana büker.

Varamadım yaram sızlar,
Kara sevdam oldu gözler,
Muhannet dayandı dizler,
Yara gitmez cana çöker.

Kul Mehmet'im ağlar mısın?
Yar vefasız çağlar mısın?
Dertlerini bağlar mısın?
Yok mu arabana teker?

02/11/1968

TAMAHKÂR ELİNDE 70

Yel estikçe sarı çiçek sallanır,
Efkâr basar sarar har beni beni,
Dünya yedirince sana ballanır,
Düşünce görsünler yar beni beni.

Benim demeyinen benlik olur mu?
Ben-i ademlere dünya kalır mı?
Balın lezzetini şerbet alır mı?
Balı tadanlardan sor beni beni.

Tâmahkârın ardısıra gidilmez,
Aç gözlü olana netsen yetilmez,
Alsan da versen de memnun edilmez,
Tâmahkâr elinde gör beni beni.

21/04/1981
Saat: 10.00

BEN DERDİMİ DESEM UÇAN KUŞLARA 71

Ben derdimi desem uçan kuşlara,
Alıp ta oyara götürür mola?
Bu başımı vurdum taştan taşlara,
Dertlerime.çare yetirir mola?

İnle sazım inle dert küpümüsün?
Söyleşirsin benle sır küpü müsün?
Yedi telli öten âşk bülbülüsün.
O yâr derde derman getirir mola?

Kul Mehmet'im dertler bir kervanoldu,
Gönül bağım hepten sarardı soldu,
Beni ne bulduysa kaderim buldu,
Mevlâm dertlerimi bitirir mola?

02/07/1985

AÇMA YARAMI 72

Gam gasavet dolu dünya,
El vurup deşme yaramı,
Bana kahır yolu dünya,
Dokunup açma yaramı.

Belliki tâbib değilsin,
Yaram göz göz el ne bilsin,
Yüklemişim bin ellisin,
Koyup ta göçme yaramı.

Ortağın mı felek senin?
Öğülecek hangi yanın?
Hoş geçmedi bir tek günün,
Vurupta biçme yaramı.

Kul Mehmet'i dert bitirir,
Alırda bir gün götürür,
Kara toprağa yatırır,
Üstüme saçma yaramı.

06/03/1995
Saat: 11.20

AVRADINA YANDIĞIM (Taşlama) 73

Bağlamamda yok düzen,
Dertlerinden çok bezen,
Açlık bilmez tok gezen,
Avradına yandığım.

Çarşı ataş pahası,
Yağsız aşın tavası,
Bomboş kömür kovası,
Avradına yandığım.

Ekmek yok ya aşta yok,
Ne üste ne başta yok,
Hayal değil düşte yok,
Avradına yandığım.

Benizler soluk, soluk,
Fakirlik oluk oluk,
Gelmez bizlere bolluk,
Avradına yandığım.

Ceketimde yen yırtık,
Fotinler, kelik pırtık,
Ayaklar topuk vuruk,
Avradına yandığım.

Kul Mehmet halk dert küpü,
Zengin götürür löpü,
Fakire kemik, çöpü,
Avradına yandığım.

18/02/1995
14.30

Nezih ve temiz Alanya halkını tenzih ederim. Bu taşlamada Âşık; Ticâri ahlâksızlıklara, tokat atanlara, düşük ücretle eleman çalıştırıp, toplum kurallarını çiğneyerek, servetlerine servet katanlara, seslenmiştir.

ZALİM ALANYA 74

Birkaç zengin düzenbazın yeridir,
Garibanı yere vurur eritir,
Aç perişan sokaklarda yürütür,
Alanya, Alanya zalim Alanya.

Alman, İngiliz'in tatil beldesi,
Rusa mesken olmuş satlık dairesi,
Tokat atmak olmuş, tüm felsefesi,
Alanya, Alanya zalim Alanya.

Sarı muzlukların dönmüş betona,
Plajda oynaşır, girer yatına,
El atar hamamda avrat çatına,
Alanya, Alanya zalim Alanya.

Kul Mehmet'im buna heves duymadım,
Görüpte batağın düşüp kaymadım,
Utandımda bir çoğunu saymadım,
Alanya, Alanya zalim Alanya.

05/11/1997
Alanya-Manavgat Saat: 18.30

51. Koalisyon hükümetinin istifası sonunda, âşık gördüğü istikrarsızlığı, millete doğru dürüst sahip çıkılmadığını ifade ederken şöyle seslenir:

75

Şu seçilen vekillerle,
Başlarında kâküllerle,
Bahtı karalı Türkiye,
Bu devlete neler oldu?

Üç gün, beş gün, kaç onbeş gün,
Güven oyu tam kırk beşgün,
Aha bu gün, daha o gün,
Bu millete neler oldu?

Giden unutur arkasın,
Bırakın milletin yakasın,
Bilmem kimden em umasın,
Vekâlete neler oldu?

Kul Mehmet der halkım dertli,
Bu dertler beni söyletti,
Devlet var, yok hükümeti,
Hükümete neler oldu?

06/06/1996
Saat: 15.40

DÜRÜSTLÜK CEZASI 76

Kul Mehmet, çevresinde âhlâksızca gayrı meşru ilişkiye giren kişiye olan tepkisinden dolayı, tartışmaya girer. Her görüşmesinde bu kişinin yanından uzaklaşmasını, toplum değerlerine saygısı olmayanın, üstelikte ilişkide olduğu kadınla yanında işaretleşmemesini defalarca ikaz eder; Son tartışmalarından sonra beklemediği bir anda, O kişi başka bir semte taşınmasına rağmen, ayrıldığı evden alacakları var bahanesiyle bir akşam üstü gelir.

Bu gelişinde ağbeysinin oğlunu da getirir. Âşığ'ın bundan haberi yoktur. Kısa bir tartışmadan sonra elindeki küreği aniden âşığın gözüne vurur. Olan olmuştur. İki yıl süren mahkeme, 47 gün gözden dört kez amaliyat, âşık sol gözünde retina yırtılması göz merceğinin alınması, aşıcı bağların zedelenmesi ile görme fonksiyonunu yitirir.

Suçlu adalete hesap vermiştir ama giden göz geri gelmez. Dahası toplumun âhlak yapısına büyük bir özen gösteren âşık bu âhlaksızın şahsında bunun gibi diğer âhlâksızlara da seslenir.

Sanki arkam sıra asılır dağlar,
Yok yere dertlerin içine düştüm,
Tükendi yüreğim eridi yağlar,
Hastaneye dürüstlük suçuna düştüm.

Ahlâk, düzen nerde, azıtmış millet,
Aç gezen itler olurmuş zillet,
Dürüst olanlara kalmadı rağbet,
Ahlâk bekçisiydim, piçine düştüm.

Kul Mehmet bu derdi kim gele sora,
Böyle ahlâksızlar topluma yara,
Zina ile haram değil mi kara?
Dürüstlük uğrunda heçine düştüm.

08/08/1998
Sivas Cum. Üniversitesi Göz Bölümü. Saat: 21.02

Pahalılık ve işsizlikten dert derdin üstüne.

77

Fakir, derdin kime yanar,
Dertler dizi dizi oldu,
Kuru ekmeği suya banar,
Yüreğimde sızı oldu.

Gam yarası, gam yarası,
Kalmadı fakir çaresi,
Sürünür halk fukarası,
İçerimde közü oldu.

Yedi nüfus oldu külfet,
Edilemez oldu ülfet,
Bu fakirlik bize zulmet,
Alnımızda yazı oldu.

Zengin doymuş yatamıyor,
Esnaf malın satamıyor,
Terazi iş tutamıyor,
Pahalılık sözü oldu.

Dünya dönmüş olmuş bir hoş,
Varlıklıklar zevkten sarhoş,
Hicvetmezsen hepsi de hoş,
Bu da lafın özü oldu.

Kul Mehmet'im ben ağlarım,
Fukarama yas bağlarım,
Bulsam derman da sağlarım,
Daha desem a[illegible]oldu.

06/07/1994
Saat: 20.00

GÜLDÜRMEDİN 78

Vurgun oldum cemaline özüne,
Zayeyleme bu ahtımı sevdiğim,
Bir gün olsun yar gelmedim yüzüne,
Güldürmedin bu bahtımı sevdiğim.

Gülermiyim bu dünyadan gitmeden,
Tükenipte, ihtiyarlık yetmeden,
Bir kere de şu var ömrüm bitmeden,
Hoş geçirsen bu vaktimi sevdiğim.

Kul Mehmet'im hülyalara dalarım,
Dert üstüne dertlerimi salarım,
Kara toprağa da derdim belerim,
Bırakırım bu tahtımı sevdiğim.

08/09/1987

BANA KAŞLARINI ÇATIPTA DURUR 79

Atını nallanmış düşmüşte yola,
Yorulmak bilmezki vermiyor mola,
Bir günde kendisi binecek sala,
Lafları bir kamçı atarda durur.

Bunca yıldır hayaline yelmiştim,
Uğrun bakışına hayran olmuştum,
Dedim aradığım anca bulmuştum,
Bana kaşlarını çatarda durur.

Kul Mehmet'im başa yazılan gelir,
Severim aslında bunu da bilir,
Bir söylesem iki, demezse ölür,
Lafını, lafına katarda durur.

1984

SÜRÜNESİN (Beddua) 80

Beni yerden yurttan ettin,
Söyle felek sana nettim,
Eğilmedim ama bittim,
Benden beter sürünesin.

Sürünesin sürünesin,
Benden beter sürünesin,
Erimeye çürüyesin,
Benden beter sürünesin.

Konmuş belli felek adın,
Gözümde koydun muradım,
Sen gülerken ben ağlarım,
Benden beter sürünesin.

(Kavuştak)

Kul Mehmet'te can değil mi?
Gönülde mihman değil mi?
Bu ahım figan değil mi?
Benden beter sürünesin.

(Kavuştak)
19/07/1996
Cumartesi Saat: 24.00

Bu deyiş: Kul Mehmetle, Kul Gazi bir yatsı namazından dönerken, o zaman Yenişehirdeki iş merkezi bekçisi Halil'in yanına uğrarlar; Halil o gün sıkıntılı olduğundan âşıklara ne buyur eder, ne yüz verir, Kul Mehmet bu kişiyi önceden tanımadığı için birazda üzüntüyle bozulur, dışarı çıkınca ilk dörtlükteki beyiti söyler. Ertesi gün yine namaz dönüşünde bu sefer Halil onları sesler, çay ikram eder. Dünkü olaydan dolayı mazeretini açıklar, sohbet, dertleşme derken Kul Mehmet ilk beyitten hareketle, Halil'in ve kendilerinin şahsında dertlileri tema olarak alır şiiri tamamlar.

BAŞIMI DUVARA VURDUM 81

Başımı duvara vurdum,
Duvar benden dertli çıktı,
Bir yolda feleğe sordum,
O da benden dertli çıktı.

Kimi muradına erer,
Şanslı olan sefa sürer,
Derdin sordum birer birer,
O da benden dertli çıktı.

Kul Mehmet'e ağla denmiş,
Kabre giden bir kefenmiş,
Dünyaya çoklar imrenmiş,
O da benden dertli çıktı.

07/04/1994

DÜZEN 82

Bu dünyanın düzenine,
Kimler neler demediki,
Meydanlarda güzeline,
Kimler neler demediki.

Yalan yanlış sayan mı yok?
Pazarlıktan cayan mı yok?
Kötü yola kayanmı yok,
Kimler neler demediki.

Kula kulluk ediyorlar,
Dünya kötüdür diyorlar,
İyilikten bilmiyorlar,
Kimler neler demediki.

Kul Mehmet'im ozan benim,
Deryalarda yüzen benim,
Gidişata yazan benim,
Bana neler denmediki.

27/07/1985
Saat: 18.15

VERİN BANA 83

Hayallerim suya düştü,
Dar ağacın gerin bana,
Yazık ömrüm yolda şaştı,
Gençliğimi verin bana.

Hayat bana haram oldu,
Bu zamanda dost mu kaldı,
Ortalığı çamur aldı,
Teneşiri serin bana.

Kul Mehmet'im çamur atmam,
Kötülerle yola gitmem,
Eğrinin ucundan tutmam,
Doğruları derin bana.

18/10/1985
Saat: 21.47

BİLMEDİM Kİ 84

Bahtım çile otuyumuş,
Sökmeden bilmedim ki,
Felek yayın katıymış,
Çekmeden bilmedim ki.

Kapalı bahtım açılmaz,
Vadesiz burdan göçülmez,
Pazarda malım seçilmez,
Dökmeden bilmedimki.

Ağla Kul Mehmet'im ağla,
Dertli dertli söyle çağla,
Zorda yüreğini dağla,
Çökmeden bilmedim ki.

15/07/1985
Saat: 20.12

BAHTI KARA SİVAS'LIM 85

Tosuncuk olurmuş evden yetenler,
Kıymetin bileni ara SİVAS'lım,
Ocak mı kalmış nerde tütenler,
Gurbet gezer bahtı kara Sivas'lım.

Sen incitmen dışarıdan geleni,
Hepte dost bildin yüze güleni,
Sen bağrına soktun, çelme çeleni,
Düşürmedin eli dara Sivas'lım.

Ozanlar yurdusun, ozan gelemez,
Gönlümdeki aslanları bilemez,
Hiç bir mihenk taşı seni silemez,
Saf-ı pak tenlerin yara Sivas'lım.

Kul Mehmet'im senin nabzını tutar,
Sivas'ı bilmeyen yüksekten atar,
Kem söz sahibinin karnına batar,
Dost gele yaranı sara Sivas'lım.

16/05/1995
Saat: 21.45

SİVAS'IM 86

Çıkıp Gardaşlardan seyran eylesem,
Başına gelmedik hal yok Sivas'ım,
Her gün de ağlayıp bir gün gülmesem,
Koymadılar sende dal yok Sivas'ım.

Bahtı kararlısın gülmedi yüzün,
Yukarı Tekke'de her gün bir hüzün,
Çeşmim Kızılırmak çağlıyor güzün,
Seni kaldıracak sal yok Sivas'ım.

Kul Mehmet'im derdim bilenim çıkmaz,
Ağlasam gözyaşım silenim çıkmaz,
Bu gamı benimle bölenim çıkmaz,
Atım menzil almaz, nal yok Sivas'ım.

04/07/1995

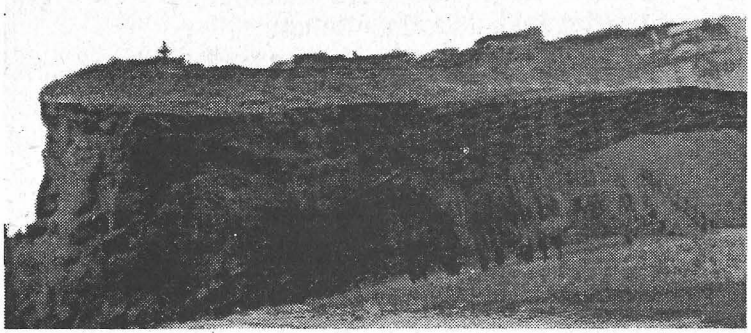

KUL AZDI 87

Bahar döndü yaz döndü,
Yıl azdı, yollar tozdu,
İnsanlık hepten söndü,
Kul azdı, kullar azdı.

El hayayı vel imân,
Okunmaz oldu Kur'ân,
Kime sorsam süt liman,
Bu töreyi kim bozdu?

Temmuzda güz havası,
Bunlar neyin davası?
Nerde bunun yuvası?
Kimler ehil kim yozdu?

Kul Mehmet'im bal kokmaz,
Güneş vurur ten yakmaz,
Avrat, erkeği takmaz,
Kimler kimlere kozdu.

23/07/1995
Saat: 18.25

NESİNE GÜVENEM YALAN DÜNYANIN? 88

Nesine güvenem yalan dünyanın,
Beni yerden yere vurduktan sonra,
Her geçen gün derde salan dünyanın,
Önümde tuzaklar kurduktan sonra.

Kimisi kalkmış gördüğün işler,
Hep sarpa sardı bende gidişler,
Bana ne dünyada yemiş içmişler,
Beni elden ele sürdükten sonra.

Kul Mehmet beyhude arama derman,
Kimseler el atmaz gelmiyor ferman,
Nankörden yar olmaz, dağıtır harman,
Seni candan uzak gördükten sonra.

10/11/1987
Saat: 22.02

- E -

HASRET - GURBET ŞİİRLERİ 89

Ana ocağım, yar kucağım giderim,
Yanık yanık çalar sazlarım dertli,
Bu kahrın elinden yanıp biterim,
Dilimden dökülen sözlerim dertli.

Elveda durduğum sokağın başı,
Üstünde gezdiğim kaldırım taşı,
Gölçekler gölünde kayalak kuşu,
Yaban ördeklerim, kazlarım dertli.

Boynu bükük kaldı istasyon yolu,
Trenler ayrılır, hasretlik dolu,
Bize de uzandı, gurbetin kolu,
Gitmiyor ayaklar, dizlerim dertli.

Kul Mehmet'im özüm özünden aldım,
Mahsunsun, Sivas'ım bak ayrı kaldım,
Kepçeliden bakıp, dört yola daldım,
Dalıp dalıp gider, gözlerim dertli.

12 Eylül 1970

Bu deyiş ilk görev yerim olan Çalkaya (Ekrek) köyüne gittiğim sırada yazılmıştır.

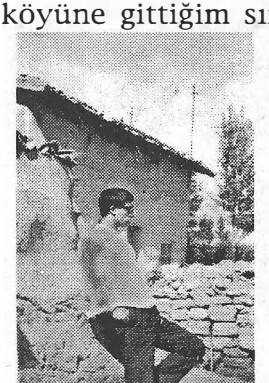

BİR FİNCAN KAHVENİN HATIRI OLSAM
90

Bir fincan kahvenin hatırı olsam,
Diller kavuştura söz ile beni,
Yarin namesine satırı olsam,
Teller kavuştura saz ile beni.

Başım alır diyar diyar giderim,
Çoban olur hasretliği güderim,
Garip kalır gurbet elde nederim,
Yollar kavuştura yaz ile beni.

Kahvenin içinde telve dolaşır,
Gönül kuş olur da dosta ulaşır,
Kul Mehmet'e bu hasretlik bulaşır,
Yeller kavuştura toz ile beni.

24/06/1969

NEYİME 91

Gönül yad ellerde dolaşır durur,
Dostun bahçesine girme neyime,
Ayrılık acısı bulaşır vurur,
Kavuşma neyime, varma neyime.

Gurbetin yolları kıvrılır uzar,
Düzen almaz işim, kör talih bozar,
Bu yalan dünyada kurmuşum pazar,
Açarım kaparım serme neyime.

Gün be gün artıyor efkârım zarım,
Çoğunda yoğ idim neyinde varım,
İki arşın bez ile bir karış yerim,
Kabrime geleni sorma neyime.

Kerem olup, âşk oduna bulaşam,
Mecnun muyum çölden çöle dolaşam,
Ferhat olam dağlarınan vuruşam,
Yunus olamam ki erme neyime.

Topla Kul Mehmet'im aklın başına,
Kavuşamaz garip kuşlar eşine,
Gece gündüz hep vurursun döşüne,
Her işi kötüye yorma neyime.

15/05/1968

GÜLMÜYOR NİYE? 92

Yalan dünya sana şikâyetim var,
Gülmedi bu bahtım gülmüyor niye?
Her günümde azap her günümde dar,
Göz yaşımı kimse silmiyor niye?

Soğuk isik boyun büken gülümde,
Bir dikili ağaç mıvar elimde?
Varamadım dost eline ölümde,
Dönem desem yollar salmıyor niye?

Hasret kaldım köyümdeki eleğe,
Boyun büktüm, muhannete feleğe,
Ağıl yok ki, koyun kuzu meleye,
Gurbet çekti sıla almıyor niye?

Çoluk çocuk hep gurbetçi oldular,
Sanırlarki aradığın buldular,
Anam babam saçın başın yoldular,
Kimseler kapımı çalmıyor, niye?

Kim icad eyledi zalim gurbeti?
Söyletirler yine bu Kul Mehmet'i,
Süren sürdü, saltanatı devleti,
Derdimi kimseler bilmiyor niye?

04/10/1995
Saat: 19.50

GURBET ALDI 93

Hasret kol kol olmuş sarmış,
Nerde kızım, oğlum varmış,
Koca Sivas çok darımış,
Eller aldı, eller aldı.

Yaddan aldım, yadda gezdim,
Muhannet elinden bezdim,
Can kafeste açıp çözdüm,
Yollar aldı, yollar aldı.

Ya göçerim Sivas senden,
Ya geçerim ben bu benden,
Umut beklenir mi dünden?
Seller aldı, seller aldı.

Kul Mehmet bahtın karalı,
Doğuştan gönlün yaralı,
Diye diye o buralı,
Diller aldı, diller aldı.

03/12/1994
Saat: 21.25

Bu gurbet deyişinde aliterasyona yer verilmiştir.

AYIRIR MISIN? 94

Çıkıp geldim, şu dağların ardından,
Turnam yayım yayım yayılır mısın?
Göç eyledim vatanımdan yurdumdan,
Semada sırada sayılır mısın?

Dağların ardından yollar inmede,
Çubuk beli döne döne dönmede,
Yarim yaralarım yer yer yanmada,
Bağlayı bağlayı bayılır mısın?

Meşhur olur makisiyle taşlığı,
Hafif derler buraların kışlığı,
Kapanır mı gurbet elin boşluğu,
Çağlayı çağlayı çay olurmusun?

Kul Mehmet'im yavrularım orada,
Felek bizi erdirmedi murada,
Sivas'ım dediğin aha şurada,
Aşıp Antalya'yı ayılır mısın?

22/01/1995

Sabah 05.30 Antalya'ya girerken otobüste yazılmıştır.

1995 yılı Ramazan Bayramının 1. günü Antalya'da kızımın evinin balkonundan Bey Dağları'nı izlerken aldığım ilhamla.

GURBETİN 95

Yüce dağda doruk olmuş, varılmaz,
Uzanır yolları toz bu, gurbetin,
Buruk gönlüm, halın nedir sorulmaz,
Başın gözün yarsam az bu gurbetin.

Bu bayram gününde dumanlı başım,
Kapı açmaz olur bacı gardaşım,
Sılaya varamam zordur ulaştım,
Aşılmaz yolları buz bu gurbetin.

Sıladan bir haber tebrik beklersin,
İçin için derde dertler eklersin,
Son nefeste yükün yalnız yüklersin,
Ayrılık elinde koz bu gurbetin.

Kul Mehmet'im yavrularım göremem,
Bu dünyanın bir sefasın süremem,
Soldurdum gülümü, gayri deremem,
Ayrılık acısı köz bu gurbetin.

03/03/1995
Antalya Saat: 10.05

ÜSTÜME 96

Eğer gurbet elde ben de ölürsem,
Sıla toprağından atın üstüme,
Mezarım kazılır orda kalırsam,
Sıla toprağından atın üstüme.

Gönül gurbet elde hayale daldı,
Çok meyil verdim de yar uzak kaldı,
Varamadım gardaş arzuman oldu,
Sıla toprağından atın üstüme.

Ölüm can"ı" olana âşık Kul Mehmet,
Gözünde tütüyor şimdi memleket,
Burda da bıraktın böyle vasiyet,
Sıla toprağından atın üstüme.

03/1995

VAR DİYE 97

Bir kuş olup konsam Su-Gözü-Belen,
Bu hasretlik benim bağrımı delen,
Sivas'tan buraya güler mi gelen?
Çeker beni tekke baban var diye.

Kul Mehmet dertlerin deryası mısın?
Alanya, Antalya arası mısın?
Yoksa bu gönlümün yarası mısın?
Sorulmaz halların yaban var diye.

09/10/1996
Saat: 03.20

YAR DÖNE DÖNE 98

Geceler gamıma gam katar ağam,
Uzun uzun yollar var, döne döne,
Bir bulutta yağmur olupta yağam,
Gurbetten sılaya yar döne döne.

Geceler kahrınan kırdın dalımı,
Muhannet bilir mi? Düşkün halimi,
Gurbette kim tutar bilmem salımı?
Her yanım tutuşur har döne döne.

Kul Mehmet dertlerin dağlar kârımı?
Felek elden almış bütün varımı,
Yıkıp viran etti bostan barımı,
İnsafsız bir kere sor döne döne.

KONYA 28/09/1996
Saat: 01.45

Var: Gideceğin yere ulaş.

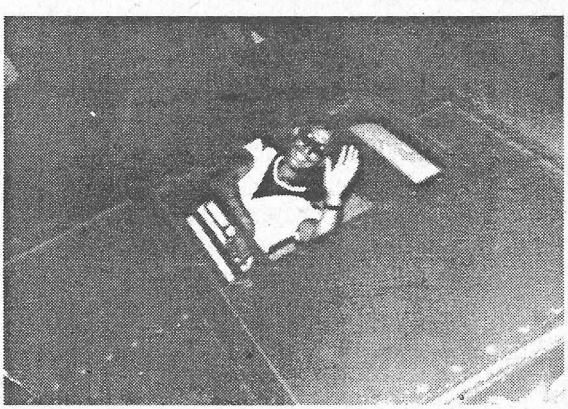

ŞU BİZİM ELLER 99

Hayli zaman oldu, dağlar arada,
Uzaklara düştü şu bizim eller,
Hasretlikten gönül gamda karada,
Zor gömleği biçti şu bizim eller.

Çifte göllerime turnalar gelir,
Alnına yazılan garibi bulur,
Gönül arzumanın sazından alır,
Dağdan dağa aştı şu bizim eller.

Ayrılık kor olmuş sönüp bitmiyor,
Zalım gurbet bana insaf etmiyor,
Azdı yaralarım melhem yetmiyor,
Dertlerimi deşti, şu bizim eller.

Kul Mehmet'im sardım cefayı cana,
Felek reva görmez sefayı bana,
Neleri vermezdim yolum bulana,
Hasretliği seçti şu bizim eller.

06/04/1975

Bu şiirde 14'lü hece ve çift kafiye çalışması yapılmıştır.

GURBET ELLER (Divan) 100

Gurbet eller yad eller seni elimden aldı,
Zalim gurbet soldurdun tomurcuk güllerimi,
Gönül kuşum bir garip eski günlere daldı,
Her gün açıp yalvardım Hüda'ya ellerimi.

Bulamadım derdime, yaran yoldaş, durani,
Düşte bir yol, çok olur, garip başa vurani,
Dost bildiğin de sarmaz, bu açılan yaranı,
Savurdular dört yana cûdaya küllerimi.

Kul Mehmet'im ağlarım, yurdumda garip kuşum,
Dert ataşı nar oldu, ne dertliymiş bu başım,
Bir tek dostum var imiş, şu sır küpüm sırdaşım,
Her mızrapta inletir, vedaya tellerimi.

13/10/1995
Saat: 19.00

DAĞLAR 101

Şu dağları bir araya dermeli,
Yolları sılaya bağlasın dağlar,
Dertli sazın tellerini germeli,
Teller mızrabınan ağlasın dağlar.

Hastadan sağdan haber alınmaz,
Kaybolur sılanın yolu bulunmaz,
Garip anam evde halı bilinmez,
Seni de bu ataş dağlasın dağlar.

Kul Mehmet'e hasret borç ise ezel,
Sararsın çiçeği döksün hep gazel,
Hasretten öldürmek kastınsa güzel,
Ayrılık derdiyle çağlasın dağlar.

1965

TURNALAR 102

Bir turna kaldırdım PARDU KÖYÜ'nden,
Yolu da geçermiş yar SUŞEHRİ'nden,
KIZILDAĞ üstünden Zara yolundan,
SİVAS'a doğru da uçun turnalar.

Turnam hasretimi al kanadına,
Bulup ta eşini er muradına,
Hafik'i aşıp'ta Seyfe Dağına,
Şehitlerde kanat açın turnalar.

Varın GÖLÇEKLER'e ordan aşmayın,
TEKKE'nin üstünden alçak uçmayın,
PAŞA FABRİKASI'nda durun kışlayın,
Sivas'a doğru'da göçün turnalar.

KUL MEHMET hasretlik bağrını deler,
Anadan ayrılan kuzular meler,
Gelen giden yok ki salam nameler,
Baba ocağım ordan, seçin turnalar.

Allı turnalar, telli turnalar,
Sivas'tan hasretimi alın turnalar..

03/05/1975
Cumartesi: 21.45

GEZMECE 103

Yalova, Alanya yöreden yöre,
Gurbet ayrı ayrı öz ızdıraplı,
Sağ olan senede gelede göre,
Söylesem dilimde söz ızdıraplı.

Antalya, Isparta, Burdur, Afyon'dan,
Ankara, Polatlı, Bursa hattından,
Gülmeyen çekermiş kara bahtından,
Âşığın derdinden saz ızdıraplı.

Kul Mehmet gezmece âşık töresi,
Herkese güzeldir kendi yöresi,
Ayrılınca yar kıymetim göresi,
Damla damla akar göz ızdıraplı.

Inegöl 08/11/1997
Cumartesi Saat: 16.33

-F-

DİNİ ŞİİRLER

1. Ölüm ve fânilik
2. Yakarışlar
3. Hikmetler,
4. Nefis mücadelesi,
5. Zikirler İlâhiler.

ÖLÜMLÜ DÜNYA 104

Ecel geldi ise yaşına bakmaz,
Ölümdür kararlı her kul başına,
Boğazdan bir damla su dahi akmaz,
Ölümdür kararlı her kul başına.

İnceden inceye hesap ederler,
Çalışır didinir bir hayat derler,
Vakit saat gelir göçer giderler,
Ölümdür kararlı her kul başına.

Yürü bre dünya boşa aldatma,
Fani pazarında malını satma,
Kul Mehmet'e dert yükleyip ağlatma,
Ölümdür kararlı her kul başına.

08/09/1967

NE GELİR 105

Hak'tan gelenlere incedir başım,
Fanilik kullara elden ne gelir,
Gün gelir kabirde dikilir taşım,
Söylesem boşuna dilden ne gelir.

Karşı mı konur? Hak'tan gelene?
Söz mü söylenir, sözün bilene,
Sazdan ayrı düşen sırma telene,
Düzen tutmaz sazda telden ne gelir.

Kul Mehmet'im kul hakkını yemedim,
Açıp can gözümü şirki demedim,
Yalan dünya senle baş edemedim,
Gerisi Mevla'ya kuldan ne gelir.

1965

KİRACIYAM YALAN DÜNYA 106

Bu gönlüm yasta karada,
Beni benden alan dünya,
Kim ermiş ki bu murada,
Kiracıyam yalan dünya.

Yalancısın vefan kime?
Zengin fakir sefan kime?
Böyle bitmez cefan kime?
Ölü diri dolan dünya.

Kul Mehmet'im gülemem ki,
Göz yaşımı şilemem ki,
Hayat bu mu bilemem ki,
Beni derde salan dünya.

09/09/1967

Bu deyiş bir zenginin cenazesine taziyeye gelenlerin oturmaları için kahvehanelerden getirilen sandelyelerin bahçede görülmesi üzeri yazılmıştır. (Eskiden düğünler salon yerine evlerde yapıldığından sandalye masa kiralanırdı.)

107

Zenginin yası da bayram gibidir,
Fakir de böylemi sizler söyleyin,
Tasası kederi seyran gibidir,
Yalansa yanlışsa sözler söyleyin.

Zenginlere gelen giden yorulmaz,
Yoksulun namazın kılan bulunmaz,
Yataklara düşse hali sorulmaz,
Zengine yokuş mu düzler söyleyin.

Kul Mehmet devranı seyran eylersin,
Gördükçe âlemi böyle söylersin,
Kurulmuş bu düzen sen ki neylersin,
Değişir mi bilmem özler söyleyin.

1967

KELİME-İ TEVHİD YETER (Lâ İlâhe İllâllâh Muhammedun Resûlûllah)

108

Kulun istiğfarda Yüce Rahmanım,
Yapar hazırlığı ulu divana,
Seni birlemektedir tevhid imânım,
Mağrifet edersin yolu bulana.

Erişip te yetse dünyada taki,
Hakk'a sarıl yeter bir tek o bâki,
Menzile varmaya çok sanma saki,
Sarılırsan eğer dolu Kur'ân'a.

Kul Mehmet postunu meydana açar,
Ehli iman olan kuş olur uçar,
Euzu besmele bırakmaz naçar,
Kelime-i Tevhid olu sorana.

28/04/1994
Saat: 15.30

SANA LAYIK OLSUN KULLUĞUM 109

Mevlâm kırk yaşımda verdin muradım,
Sana lâyık olsun sana kulluğum,
Şükreylerim sana dilimde hamdım,
Yolunda taatla dolsun kulluğum.

Bir zaman nefsim ile dolaştım,
Cehalet elinden şaşkın dolaştım,
Gönül gemisiyle sana ulaştım,
Rotamı yolunda bulsun kulluğum.

Gafursun, Gaffarsın, bilen görensin,
Rezzaksın rızkımı bana verensin,
Setr'sin Seddarsın, perde gerensin,
Kaynayıp özümde kalsın kulluğum.

Garip Kul Mehmet'ten kalkıyor perde,
Nefisler dolaşır her türlü yerde,
Mutmain olana mağfiret ver de,
Kendine hisseyi alsın kulluğum.

23/03/1988

Âşık şu andaki evinin boya işlerini yaparken iskeleden düşer. 15-20 dakika kadar baygın kalır, düştüğü yerde. Ayılınca "Benim cenazem bu evden kalkacak, bazılarının malım mülküm evim barkım demesi gibi, benim de dünya malıyla var olduğumu sanmam boşuna" diye düşünür. İlk anda aklına geldiği gibi söyler.

ÖĞÜNME DÜNYA'DA TAŞIM VAR DİYE?
110

Öğünme dünyada taşım var diye,
Seni de götürür salacak bir gün,
Ardından eşinde ağlar yar diye,
Seni de bu toprak alacak bir gün.

Toplanır dört komşu ısınır suyun,
Kazma kürek ile açılır kuyun,
Üç arşın bezile ölçülür boyun,
Yaradan mizanı kuracak bir gün.

Kul Mehmet'te göçer bakılmaz yaşa,
Takdiri ilahî sonumuz boşa,
Teneşir üstünden ineriz taşa,
Hesapçılar gelip soracak bir gün.

16/03/1993

MUHAMMED 111

İnanan kulların tapar Allâh'ım,
Hem Resül'ün hem de kulun Muhammed,
Şeytana uyanlar sapar Allâh'ım?
Mürşid imtihana yolun Muhammed.

Rahmanım isminle yaklaştım sana,
İmanla ulaşmak nasip et bana,
Yolculuk bitmeden yüce divana,
Uzansın bana da kolun Muhammed.

Kul Mehmet adını düşürmez dilden,
Adını söylerim sıtkı gönülden,
Yarın mahşer günü ümmet elinden,
Tutmaya uzanır dalın Muhammed.

12/04/1998
Saat: 16.14

ŞU CİHANDA 112

Dağlar gibi sessiz sedasız kalsam,
Boş söz imiş şu cihanda öldüğüm,
Hakkın rızasına yaşlarım salsam,
Kaş göz imiş şu cihanda güldüğüm.

Aşıp aşıp geçer asırlar çağlar,
Böyle sessiz sessiz zikreder dağlar,
Gönül gözün açan müminler ağlar,
Hoş saz imiş şu cihanda yeldiğim.

Kırklara karışıp menend olmadım,
Çok aradım hak dostumu bulmadım,
Kul Mehmet'im geç kalmışım dolmadım,
Çok az imiş şu cihanda bildiğim.

23/10/1989

YARADANIM 113

Dertlerim içimde sıralı dağlar,
Gün be gün bu beni yer Yaradanım,
Gamlıdır kervanı bahtı karalar,
Sabrımı Eyüp'ten ver Yaradanım.

Kulluk öyle zor ki can ten emanet,
Dileyen Mevlâdan bulur hidayet,
Kul başına gelen ilâhi hikmet,
Adadım yoluna ser Yaradanım.

Yedi mertebenin berisindeyim,
Dünya tamahının gerisindeyim,
Yaşlar âleminin neresindeyim,
Nefsimi hicaptan der Yaradanım.

Kul Mehmet nefsini terbiye eder,
Beş vakit namazda affını diler,
Tevhidin dilinde yolunda gider,
Şeytana perdeyi ger Yaradanım.

07/05/1994
Saat: 23.30

MEVLAM 114

Senin hikmetinden sual sorulmaz,
Nelere kâdirsin ey Yüce Mevlâm,
"Ol" desen emrine karşı durulmaz,
Zor değil halk etmek bu güce Mevlâm.

Arş-ı kürsü, âlem, ilmin derindir,
Hamd ile tefekkür mümin ser'indir,
Cihanlar âlemler hep eserindir,
Düzenin şaşmıyor gün gece Mevlâm.

Kul Mehmet bir zerren arşı âlemde,
Innü, cinnü, melek Levh-i kalemde,
İnna Lillahi de demek ölümde,
Raciun rucumuz bir hece Mevlâm.

15/09/1995 Köprübaşı
Saat: 20.00

MUHAMMED'İM 115

Ben senin âşkınla yandım,
Türlü boyayla boyandım,
Zülcelalime dayandım,
Daha kaymam Muhammed'im.

Ümmetlerin ne yoldalar,
Sensiz garip bir h aldalar,
Kimi kuru dallardalar,
Daha saymam Muhammed'im.

İki cihanın serveri,
Düşünen kullar mahşeri,
Nurlu yüzün mahpeykeri,
Baksam doysam Muhammed'im.

Kul Mehmet'in yanar döner,
Bu ataşım nasıl söner,
Sünnetlerin Hak'tan öner(i)
Hak yol caymam Muhammed'im..

01/07/1995
Köprübaşı Saat: 7.40

LÂ İLÂHE İLLÂLLAH 116

Aşkın beni ağlatır,
Lâ İlâhe İllâllâh,
Yollarına bağlatır,
Lâ İlâhe İllâllâh.

Habibim selam olsun,
Gönlüme nurun dolsun,
Arayan sende bulsun,
Lâ İlâhe İllâllâh.

Kul Mehmet dosta giryan,
Adem anadan uryan,
Hak yolunda baş koyan,
Lâ İlâhe İllâllâh.

04/07/1995
Saat: 18.05

CANIM MUHAMMED 117

Düşürdün gönlüme mana taşını,
Nuruna âşığım canım Muhammed,
Dökerim yolunda gözüm yaşını,
İrşadım ışığım canım Muhammed.

Şeytan uzatsa da şirkin şarabın,
İçmem bir damlasın oldum turabın,
Vuslat yollarında gördüm serabın,
Varacak eşiğim canım Muhammed.

Tevhidim her daim, Kur'ân elimde,
Selat-ü selamım derim dilimde,
Nefis tuzakları kursa yolumda,
Ben Hak'ka teşiğim canım Muhammed.

Kul Mehmet'im kulluğumdan biterim,
Ben ademim Hakka secde ederim,
Cismim kara toprak bir gün giderim,
Beklerim keşiğim canım Muhammed.

18/11/1994
Saat: 22.00

Teşik: İp büken iğ. (Şiirde: dönen anlamında)

HANİF OL 118

Ben hanifim mümin kardeş,
Gel İslâma gel hanif ol,
Yaradana koşma şirk eş,
Gel İslâma gel hanif ol.

Haniflik dosdoğru demek,
Bütün umut Hakka ermek,
Dört kitabın özün dermek,
Gel İslâma gel hanif ol.

Hakkın boyasından boyan,
Mamur olur Hak'ka uyan,
Olursun fıtrata doyan,
Gel İslâma gel hanif ol.

Kul Mehmet'im hanif kuldur,
İslâmın irşatı boldur,
Hakka varan bir tek yoldur,
Gel İslâma gel hanif ol.

23/11/1994
Saat: 17.30

Hikmet

NEFSE UYMA 119

Hep ben deme kötü nefis,
Şeytan böyle yur insanı,
Bu insanda kötü bir his,
Güzellikte yor insanı.

Makam mevkin sana kalmaz,
Tacın tahtın bâki olmaz,
Kibirlenen dostu bulmaz,
Gönül alıp sor insanı.

Meyil verme vara mala,
Bülbül niye konar dala,
Bir gün de binersin sala,
Bulamazsın zor, insanı.

Kul Mehmet'im nefse uyma,
Dünya malın önde sayma,
Mazlum ahı alıp kayma,
İnsan başa kor insanı.

29/11/1994
Saat: 9.30

ALLAH ALLAH DİYE VARIR MENZİLE 120

Ah çekenin yüreğinde yağ olmaz,
Allah Allah diye varır menzile,
Âşıklar dünyada vuslatı bulmaz,
Allah Allah diye varır menzile.

Gece uykusundan kalkıp uyanan,
Özünde sözünde Hakka dayanan,
Vuslâtın âşkıyla gözü boyanan,
Allah Allah diye varır menzile.

Hak yolunda serden geçer yürürken,
Yaradana zikir eder dururken,
Bir çokları gafletlerde uyurken,
Allah Allah diye varır menzile.

Kul Mehmet'in uykuları bölünür,
Bi-namazlık biter, Hakka dalınır,
Bu yollarda türlü haller alınır,
Allah Allah diye varır menzile.

Bu deyiş gece uykudan aniden kalkarak âşık tarafından yazılmıştır.

18/02/1995
Saat: 00.35

Hikmet

BEDBAHTLIĞIN ALAMETİ 121

Şu beş şeyde bedbahtlık var,
Eyvah ona bedbaht ona,
Dünya haram ahireti dar,
Eyvah ona bedbaht ona.

Kini atıp çağlamazsa,
Katı kalbin bağlamazsa,
Hicap duyup ağlamazsa,
Eyvah ona bedbaht ona.

Hayasızlık ar duygusu,
Yoktur Allah'a saygısı,
Bitmiş namus, ar kaygusu,
Eyvah ona bedbaht ona.

Dünyaya düşkün olanın,
Neresi doğru yalanın,
Binası olmaz çalanın,
Eyvah ona bedbaht ona.

Kul Mehmet der: Bu ne halın?
Tadı olmaz sahte balın,
Ahrette gülü solanın,
Eyvah ona bedbaht ona.

13/12/1995
Saat: 11.45

YA RABBİM 122

Cesedim kabire indirildiğinde,
Dilimden ikrarın söylet Ya Rabbim,
Yarın mahşer günü divan yerinde,
Affınla mağfiret eylet Ya Rabbim.

Uyanlardan eyle Kur'ân elimde,
Tevhidin her daim söylet dilimde,
Merhamet eyleyip bana ölümde,
Defterim sağımda peylet Ya Rabbim.

Cümle azalarım emrinde olsun,
Takva ehli olup doğruyu bulsun,
Kalbime ihlasın, ışığın dolsun,
Dünya tamahını neylet Ya Rabbim.

Kul Mehmet yalvarır, Yüce Rahmana,
Uymasın nefisler kötü şeytana,
Onsekiz bin âlem muhtaçtır sana,
İçime ışıklar haylat Ya Rabbim.

31/08/1994
Çarşamba
Saat: 12.35

SENİN OLSUN 123

İşte geldim gidiyorum,
Şehristanım senin olsun,
Sana veda ediyorum,
Gülüstanım senin olsun.

Hak Süphâna dök derdini,
Tanı kitabın dördünü,
Ara yiğidin merdini,
Merdistanım senin olsun.

Dört kitabın dördü haktır,
Doğru lafa eza yoktur,
Ora mamur her şey çoktur,
Bağ bostanım senin olsun.

Kul Mehmet'i Hak gözetir,
Halk eyleyen hep bezetir,
Müminler yolun düzeltir,
Bu destanım senin olsun.

03/06/1995
Saat: 19.20

Bazıları o sözde gelişmiş beyinleri ile bazı durum vè halleri kendilerince yorumlayarak bazı sonuçlar çıkarıyorlar. Hatta daha ileri giderek, Yüce Yarada'nın "İslâmı biz kurduk biz koruyacağız. Meâlindeki âyeti kerimesini araştırıp incelemekten aciz bir şekilde oldukları halde Kur'âni Kerime altarnatif yazmaya çalışıyorlar. O çok bilmiş akılları ile.....Ne YAZIK

EHLİ BEYTE SELAM OLSUN 124

Hakkın kelâmını kesme dilinden,
İslâmdan nasibin al bazı bazı,
Al âşık sazını gönül telinden,
Yaradan âşkına çal bazı bazı.

Kamili mürşitten ehli yol alan,
Ehli beyt sevgisi Adem'den kalan,
Nuh'un gemisinde deryaya dalan,
Onlara selamın sal bazı bazı.

Halil İbrahim'in âlîne selam,
Dört kitaba bakıp haberin alam,
Zebur'dan, Tevrat'tan, İncil'den kelâm,
Kur'ân'dan, hadisten dal bazı bazı.

O mübarek aba onları sardı,
Hasan, Hüseyi'nim, Fâtıma vardı,
Hazreti Ali'yle Fârisi durdu,
Tefekkür eyle'de kal bazı bazı.

İslâmın kendisi gönül gemisi,
Var mı insanlığın ayrı gayrısı,
Nice Kul Mehmet'ler bundan birisi,
Arıdan ibrettir bal bazı bazı.

29/06/1995 Karaağaç Köprüsü
Saat: 13.45

BİR GÜN 125

Düşürmem dilimden Hak'kın kelâmın,
Kesilirde akmaz sellerim bir gün,
Alınmaz mı Rabbim güzel selâmın,
Yüklenir de döner millerim birgün.

Bu can bir emanet bu tatlı tende,
Ruh ile soluk gizli bedende,
Ötmez olur susar bülbül gülşende,
Bükülür bedenden bellerim bir gün.

Deryalar damladan, damla köpükten,
Başla tamir eyle yırtık sökükten,
Eyleme Ya Rabbim umut kesikten,
Sonunda savrulur küllerim bir gün.

Nice nice kullar durur divanda,
Şükür şarabından içer mekanda,
Şanında yücelik Resul Sultanda,
Dile şefaatın dillerim bir gün.

Kul Mehmet bir garip oldu diyorlar,
Saçımı başımı diyip koyarlar,
Vuslat narındayım hiç bilmiyorlar,
Savrulur başımdan tellerim bir gün.

23/06/1995
Saat: 03.15

Muamma

NERDEN BELLİ OLUR? 126

Teneşir üstünde meftan yununca,
Secdeye düştüğün nerden belli olur,
Sarılıp kefene kabre konunca,
Toplayıp açtığın nerden belli olur?

Teneşir üstünde meftam yununca,
Sağ baş parmağından secde belli olur,
Seccade kıblede, ayak uyunca,
Toplayıp yaydığın çeçde belli olur.

Rahmana secde çün neler gerekli?
Kimdir iki yanda duran sürekli?
Dünyada kalanlar neye meraklı?
İslâma, uyduğun nerden belli olur?

Rahmana secde çün abdest gerekli,
Münker Nekir iki yanda sürekli,
Kabirde olana dünya meraklı,
İslâm'a, uyduğun beşte belli olur.

Kul Mehmet bu yollar ince mi ince,
İlâhi nizamda gündüzle gece,
"İkra" oldu bize ilk söz ilk hece,
Hak sözü duyduğun başta belli olur.

26/03/1996
Saat: 14.00

DÖRT HECELİLER 127

Bin bir yüz bir,
Eyle zikir,
Tevhide gir,
Söyle bir bir.

Ebu Bekir,
Eder zikir,
Dilde şükür,
Söyle bir bir.

Mecnun çölde,
Tevhid dilde,
Her gönülde,
Söyle bir bir.

De: Kul Mehmet,
Kime mihnet,
Can bir nimet,
Söyle bir bir.

BEŞ HECELİLER 128

Manime mani,
Bu dünya fani,
Gönlüm sultanı,
Canım Muhammed!

Hakk'ın yolunda,
Kur'ân dilimde,
Kevser önümde,
Canım Muhammed!

Ümmetim derdin,
Ömrünü verdin,
Dinine girdim,
Canım Muhammed!

Sen hak Resulsün,
Cahil ne bilsin,
Yoluna ölsün,
Canım Muhammed!

Kul Mehmet özde,
Ataşın közde,
Kor kalbimizde,
Canım Muhammed!

14/10/1995
Saat: 20.30

HİKMET 129

Sorup soruşmadan yollu elleme,
Çıkmayan yollara düşme ha düşme,
Âşık çağırırken kolay belleme,
Yanarsın çöllere düşme ha düşme.

İkisi söylerken durup dinleme,
Dedikodu ile ara kinleme,
Hakim ol diline sonra inleme,
O Dipsiz göllere düşme ha düşme.

Ne çekersen iyi kötü dilinden,
Ayırırlar seni gonca gülünden,
Haberli ol gafil gezme ölümden,
Hayırsız kollara düşme ha düşme.

Kul Mehmet'im güzellikler diliyor,
Gönül gözün açan Hak'kı biliyor,
Bu gün doğan bir gün gelip ölüyor,
Huzursuz dallara düşme ha düşme.

16/08/1995
Çarşamba
Saat: 14.30

UYKU DEDİKLERİ 130

Bu deyiş, âşık'ın öğlen ile ikindi arasında karpuz sattığı serginin kerevetinde uyuyup uyandıktan sonra, aklına ilk gelen "Uyku dedikleri bir küçük ölüm sözü" üzerine yazılmıştır.

Uyku dedikleri bir küçük ölüm,
Ölümün ışığı yakılmaz ımış,
Dünyadan ahrete başlayan bölüm,
O yola azıksız çıkılmaz imiş.

Tatlı hayalınan dalar yatarsın,
Gasvetli düşünen korkar kalkarsın,
Yarın o divanda nasıl bakarsın?
Kusurlu yüzünen bakılmaz imiş.

Kul Mehmet uzatma özünden olur,
Dilinde ikrarın sözünden olur,
Elde dilde zikir gözünden olur,
Gönül gözü pulla takılmaz imiş.

Ağustos 1995
Köprübaşı
Saat: 14.20

-G-

MAHLASNAME-ELİFNAME-DESTANLAR-ÂŞIKNAME-RAMAZANNAME-VASİYETNAME-İHTİYARLIK.

MAHLASNAME 131

GÖNÜL DOSTU YOLDA KALMAZ,
Niye dosta varmayam ki,
Yol sormayan menzil almaz,
Niye dostu sormayam ki.

Meydana postum serdiler,
Açıp ta derim gerdiler,
Mahlassız düşük gördüler,
Niye mahlas vermeyem ki.

Bu âşıklık bir mihnettir,
Hak'tan bize hidayettir,
Âşıklık'ta bir ülfettir,
Niye burda durmayam ki.

Âşık olan Hak'kı över,
Hasretinden bağrın döver,
Kul olanlar Hakkı sever,
Niye döşe vurmayam ki.

Kul Mehmet'im mahlas aldım,
Hak yoluna özden daldım,
Alıp yerden yere çaldım,
Niye nefsim kırmayam ki.

09/10/1984
Saat: 20.12

ELİFNAME 132

Elif, elif diye söktüm Kur'ân'ı,
Be, Bismillâh Bâri Hûda, Ya Rabbi,
Te, Teyemmüm, gusül mümin imanı,
Se, Sen'den etme cûda Ya Rabbi.

Cim, Cemâat olup durdum kıyama,
Ha, Hadisler mürşit yolu sorana,
Hı, Hıfzetmezsen de sarıl Kur'ân'a,
Dal, Deryanda damla su da Ya Rabbi.

Zel, Zemin hazırla yüce divana,
Rı, Rıdvanda kavuşulur Rahmana,
Ze, Zemzemden nasip eyle bana da,
Sin, Sinimi rahmet yuda Ya Rabbi.

Şın, Şeytana verme kemlik fırsatı,
Sat, Say'ımla nasip eyle tavafı,
Dat, Dara düşürür kulu zaafı,
Tı, Tı teber kervanım bu'da Ya Rabbi.

Zı, Zındıklar nasıl bakarlar sana?
Ayın, Aylar yıllar imtihan bana,
Gayın, Gayretimde arıda mana,
Fe, Fesat olmasın şu'da Ya Rabbi.

Gaf, Gafa düşer her adem oğlu,
Kef, Keffarettir, Hatamsa dolu,
Lam, LâİlahE İllallah tevhidin yolu,
Mim, Muhammed aşkına o da Ya Rabbi.

Nun, Nurunla alemlerin nurlanır,
Vav, Vuslatkârlar'da aşka boyanır,
He, Her demim Hak'ka dayanır,
Lamelif, Lâda mümin uyanır,
Ye, Yetmez ını cennetin koda Ya Rabbi.

29/12/1995

MESLEKLER DESTANI 133

Bir meslek destanım vardı burada,
Size nakledeyim baştan geçeni,
Didinip te durdum şurda şurada,
Var mı işsiz güçsüz konup göçeni?

Bir zaman uğraştım alışverişle,
Çalıştım uğraştım hertürlü işle,
Simit mi satmadım sabahtan beşle,
Kahvede bulurdum çayla içeni.

Gece yarıları fırına vardım,
Dört yolun ağzında satışa durdum,
Tabla baştan düştü simiti kırdım,
Zabıta gelince seyret kaçanı.

Elli kuruş (a), etli ekmek satmıştım,
Ramazan da çat pat tapa atmıştım,
Kitaba tabadan para tutmuştum,
Şimdi getir bana kitap açanı.

"Alırdım gazozu ondokuz kuruş,"
Satardım şişesi yirmi beş kuruş,
Şişenin içinde buzu bir karış,
Tahıl pazarında ederdik yarış,
Kırık şişelerde kurtar paçanı.

Teki yüz paradan hıyarı aldım,
Çiftini onbeşten satmaya daldım,
Burnunda çiçeği bak taze yoldum,
Bırakamam karıştırıp seçeni.

Büyük annem yünü tabaktan alır,
Pazara geç giden en sona kalır,
Tokat'la Zile'den alıcı gelir,
Otur'da seyret paha biçeni.

Üç beş evin bohçasını toplardım,
Çorap pazarında sıra kapardım,
Sarı yirmi beşle bayram yapardım,
Alıcılar açar bakar bohçanı.

Kavun karpuz sattım tezgâh kaşında,
Sinyalim yanmadı Çarşı Başı'nda,
Bir tat yoktu taksicilik işinde,
Çok gördüm yolcudan yüksek uçanı.

Kimi sarhoş biner kimisi ayık,
Kimisi topluma gerçekten lâyık,
Sonradan görmeler yayık mı yayık,
Yırtarlar aslanımı düzelt façanı.

Purtanada tuğlada da çalıştım,
Dondurmayı yapmaya'da alıştım,
Çektim fotoğraflar tab'a bulaştım,
Demirci, kalıpçı açtım koçanı.

Kul Mehmet'im köprülerde menfezde,
Öğretmenlik yaptım köyde merkezde,
Bu kadar iş görülür mü herkeste,
Yurda bir neferim ışık saçanı.

18/12/1994
Saat: 18.00

MAHRASNÂME (YAŞ DESTANI) VÜCUDNÂME

134

Ölü iken diri eyledi Mevlâm,
Anamla babamdan kaldım vadeye,
Anam rahmi oldu evvelki yuvam,
İki men suyundan kaldım vadeye.

Kırkıncı günümde men oldu maya,
Yaradanım rızık verdi bu taya,
Etten, sudan, menden düşürdü haya,
Hâlık tecellisi daldım vadeye.

İki ayımda bu başımı peyledi,
Üçüncü ayda insan şeklen eyledi,
Dördüncüde anam karnın neyledi,
Canlanıp tekmeler saldım anaya.

Beş altı aylıkken evdeki bayram,
Yedinci ayımda sevindi anam,
Sekiz ayda vaktim erişti tamam,
Dokuzunda aşerdirdim sunaya.

Dokuz ay onbeş gün tamam olunca,
Vakit erişipte mühlet dolunca,
Büyük annem ebe elin salınca,
Süphanın izniyle geldim dünyaya.

Gelipte dünyaya can ile beden,
Üstüme sarıldı beyaz bir keten,
Eşim'de gelince kesip göbekten,
Şükürcü oldular Ulu Mevlâya.

Anam derki: (yedi ayda) yürüdüm,
Zaten cılız idim hepten eridim,
Dokuz ayda diş çıkaran ceridim,
Ataşı bilmezdim düştüm sobaya.

Karakuruyudum amma diriydim,
Anamla babamın ilki biriydim,
Üç yaşımda salınçağın piriydim,
Nişan koydum tepe üstümde kafaya.

Dört beş yaşlarımda çok dilbaz oldum,
Ne lâf söylerlerse karşılık buldum,
Bir testi misali doldum da doldum,
Çok hoş geldi dilim dayı halaya.

Altı bitti yedi mektebin vakti,
Müdür Bey gelipte kapıdan baktı,
Bu daha küçücük diyerek kalktı,
Yalvar yakar derken girdim alaya.

Sekiz dokuzumda oyuna düştüm,
Aşukta cüllübe kuyuyu eştim,
Kışın kızak kayıp ırmağı geçtim,
Baharda çerçeve saldım havaya.

On yaşımda azaysızdım durmazdım,
Onbirimde akranımdan kurnazdım,
Onikimde çiğ ipliği sarmazdım,
Onüçümde topu sürdüm sahaya.

Ondört onbeşimde kara kuruydum,
Onaltıda genç olmuştum diriydim,
Onsekiz ondokuz aşkın piriydim,
Yirmide serimi saldım sevdaya.

Yirmi yirmi beşte gençliğim civan,
Aşardım dağları yükünen yayan,
Otuz beşte varını dünyaya doyan,
Kırkımda duacı oldum Hüda'ya.

Kırk bir kırk ikide taata düştüm,
Kırk iki kırk üçte perdeyi açtım,

134

Kırk dördümde malım pazara saçtım,
Kırk beşimde canı sürdüm sahraya.

Elli elli beşte yollar göründü,
Altmışımda göze duman büründü,
Yetmiş beşte baston elde süründü,
Seksenimde menzil uzak buraya.

Seksen beşte saç baş karışır oldu,
Doksanımda dertler yarışır oldu,
Doksan beşte hesap soruşur oldu,
Sanmam ki yüz olam kalam bakâya.

Yetmiş yüz arası çok değil gören,
Rast gelen olmadı murada eren,
İnşallah oluruz tevhidi veren,
Ümmet eyle Ya Rab Ol Mustafa'ya.

Kul Mehmet'im burda bir yüzü kara,
Merhamet Ya Allâh düşürme nara,
Ahmet'ten şefaat bırakmaz dara,
Adem yokluk imiş düştük fenâya.

Kul Mehmet
28/02/1998
11.30

135

LUGAZ:(Konusu insan isminden başka her şey olabilecek divan edebiyatında bilmece türü olmasına karşılık halk edebiyatında da örneklerine rastlandığı için burada bir örnek verilmiştir. Lügazlar "Nedir ol kim, Ol nedir kim, bir acayip nesne gördüm" gibi müşterek başlangıclar alır. Halk edebiyatı bilmeceleri anonimdir, ancak lügazların söyleyenleri bellidir.

Âşık burada "o nedir ki" başlangıcı ile bir örnekleme yapmış yine cevabını kendisi vermiştir.

O nedir ki? Gece senden ayrılmaz?
O nedir ki? Kurulur da varılmaz?
O nedir ki? Çalkalanır durulmaz?
Bunların manasını bildir âşığım,
Bildir âşığım gözüm ışığım.

O gölgedir. Gece senden ayrılmaz,
O hayaldır. Kurulsa da varılmaz,
O gönüldür. Çalkalanır durulmaz,
Bunların manası budur âşığım,
Budur aşığım gözüm ışığım.

O nedir ki? O na soru sorulmaz?
O nedir ki? Yar beline sarılmaz?
O nedir ki? Geçer gider yorulmaz?
Bunların manasın bildir âşığım,
Bildir âşığım, gözüm ışığım.

O Zülcelâldir ki soru sorulmaz,
O ebem kuşağı. Bele sarılmaz,
O zamandır. Geçer gider yorulmaz,
Bunların manası budur âşığım,
Budur âşığım, gözüm ışığım.

27/02/1997
Kul Mehmet

VASİYETNÂME 135 a

Ben de bir vasiyyet eyleyim size,
İman Kur'ân yazsın orda Ya Rabbim,
Takdir-i İlâhi bu cümlemize,
Tevhidin bilene hazsın Ya Rabbim.

Meftamızda teneşirde yununca,
Musallaya sandukamız konunca,
İmam bu meyyitten size dönünce,
Ehli sünnet sözü essin Ya Rabbim.

Bir müddet bekletin Kırklar taşında,
Salatlayın bazı omuz başında,
Bir oğlum da tutsun salım kaşında (n),
Kabir toprağımı kazsın Ya Rabbim.

Ahret gömleğime sarın kefeni,
Bırakın son defa yüzüm öpeni,
Meydan camiinden kaldırın beni,
Vuslatta mümine tezsin Ya Rabbim.

Kul Mehmet'im bir vasiyet eyledim,
Yaradandan iman Kur'ân peyledim,
Ben-i ademim bazan hata söyledim,
Alemi cihana közsün Ya Rabbim.

27/05/1995
Saat: 16.30

HAMMAMİYE 136

Görmedi böylesini bunca yıldır bu hamam,
On parmağı kınalı, eda, endam tas tamam,
Balıklı altın tası koydu kurnaya aman,
Sardı güzel yavruyu hamamın hoş havası.

Kubbeden dönen sıcak daha bir aşkla sardı,
Gerdandan inen terler boncuk boncuk kayardı,
Uzanırken mermere nalınların dayardı,
Derya kuzusu gibi boş ceylanın balası.

Mermere bırakırken o süt beyaz döşünü,
Hayal etti akşamki yatakta dönüşünü,
Dokundurdu sineye o süt beyaz dişini,
Harla sarıldı bu döş Yusuf'un Züleyha'sı.

Ağır endam doğrulup, ulaşırken kurnaya,
Kese sonsuz bir aşkla, ağız açtı turnaya,
Dokundukça her yönden, ağır ağır sunaya,
Örtüyordu sanki düş, ipek atlas libası.

Kurnadan akan sular, çırpınıyor can atıp,
Ilıtıyor kurnayı, sıcak soğuğa katıp,
Kıskandıkça bir hazla zülüfler suya batıp,
Sanki çırpınan bir kuş yavrunun ak yaylası.

Altın tastan dökülen hare hare yayıldı,
Liflenip, sabunlanıp bayıldıkça bayıldı,
Çıktı mahur ve mahmur halvetlikte ayıldı,
Kavuşmayla oldu çoş, canla Mecnun Leyla'sı.

Gümüşlü nalınlarla endam ile yürüdü,
Zülüfteki kakülü serin sular bürüdü,
Fildişi tarağı da zülüflere sürüdü,
Doluş işte bu doluş, canlandı ten mayası.

Kalçadan topuklara dokundukça telleri,
Kapanırdı zülüfler kıskandıkça elleri,
Sular sersem ve sarhoş dolaşıyor dilleri,
Hepsinden daha bir hoş hamamın ak kurnası.

Açınca natır orda güllü havlu dalını,
Sıyırdı belden nazen acem peştemalını,
Üç su dökünüp te giydirince nalını,
Sessiz sakin bir soluş kubbenin ağlaması.

Göbek taşı inledi, yürekten o şuh çıkışa,
Kurna mahsun su çılgın ardı sıra bakışa,
Mest oldu daldı hamam, miski anber kokuşa,
Uyardı özgü buluş natırın bağırması.

Kul Mehmet bu hamama giren huri, gılman mı?
Dilber sinen kokusu, dertlerime derman mı?
Kurna, kubbe, tas, hamam, yoksa bana ferman mı?
Olur mu ele salış bana gelsin gadası.

20/01/1998
Kul Mehmet

Antalya'dan, Ankara'ya gitmekte olan otobüs teki yolculardan, güzel temiz giyimlerine rağmen yaşlılıktan hiç haberleri yokmuş gibi hareket eden yolculardan aldığım ilhamla.

BU İHTİYARLIK 137

Size arzedeyim ömrün halini,
Son demine kalır bu ihtiyarlık,
Ortaya çıkarır saçın kelini,
Aklı baştan alır bu ihtiyarlık.

Başlar kelle olur saçlar dökülür,
Aslan yiğit biter, beller bükülür,
Çürüyen azılar üç beş çekilir,
Seni beni bulur bu ihtiyarlık.

Gözler de göremez kalmamış feri,
Yürüse zorlanır akıyor teri,
İki adım ileri bir adım geri,
Bastonluca gelir bu ihtiyarlık.

Düzensiz saz gibi sızılar durur,
Ne kadar yesede gün be gün kurur,
İşe gücü yetmez diline vurur,
Satılmaz ki bilir bu ihtiyarlık.

Kul Mehmet geziyor ellerden ele,
Düzü geçti çoktan yol vurdu bele,
Bir gün de kavuşur yağmura sele,
Bir haberci olur bu ihtiyarlık.

Isparta
05/11/1997
Saat: 24.00

ÂŞIKNAME 138

Erenler meclise sefa geldiniz,
Selâm size selâm bu muhabbete,
Ülfet sofrasına ne getirdiniz,
Selâm size selâm bu muhabbete.

Kiminiz ustadır, kiminiz çırak.
Ustaya baş köşe verin oturak.
Halkımız seviyor, ediyor merak.
Selâm size ,selâm bu muhabbete.

Sefil Selim'inin yüreği hardır.
İsmetî dünyada dertlerden dardır.
Kul Gazi'm birliğe çağrıda vardır.
Selâm size, selâm bu muhabbete.

Aşık Gülşadi'm de durmaz uzaktan,
Ali dayı'm inanç diliyor Hak'tan.
Sefil Kadimi de memnun ocaktan.
Selâm size, selâm bu muhabbete.

KUL MEHMET unutmaz hiç adaşını.
Kaptani mahlaslı bu gardaşını.
Dünya imtihandır yazın taşımı.
Selâm size, selâm bu muhabbete.

Hıngeli çok seven âşık, eve gelir. Hanımı hıngelin hazır başla soğutma der. Bunun üzerine âşık bir siniyi tek başına yer. Bu seferde rahatsız olur; Oturur bir hıngel destanı yazar.

HINGEL DESTANI 139

Okuldan dönünce bize.
Hanım dedi: Hıngel taze.
Kim sabrede onu eze.
Vay halime, vay halime.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Sini bitti de doymadım.
Dibinde yoğurt koymadım.
Yağı kalsın kıyamadım
Vay hıngele, vay hıngele.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Evdenyürüdüm, çarşıya,
Zorunan geçtim karşıya
Ellinci yılda on çaya.
Doyamadım vay vay vay.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Sanki taşı bağladılar.
Dikili Taş'a yolladılar.
Dersin beni ağ(u) ladılar.
Vay halime vay halime

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Geldim tezgâha çöktüm.
Sodayı dizime döktüm.
Bu hıngelden neler çektim.
Vay halime vay halime

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Abdest aldım duramadım.
Yatsıyı da kılamadım.

Ölçüsünü bulamadım.
Vay halime, vay halime.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Kırk altıda yersen hıngel.
Sarayın önünden döngel.
Çermiklerde yun yun da gel.
Vay halime vay halime.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

Kul Mehmet zorun ne idi.?
Hep önünde el mi yedi?
Bir daha yutma hıngeli.
Vay halime vay halime.

Vay hıngele, vay hıngele.
Yiyenler yatıp yan gele.

04/10/1994

RAMAZANNÂME 140

Nefsimin kör inadını.
Şükür kırdım Resûlullah.
Bir senenin hesabını,
Şükür sordum Resûlullah.

Hak Habibim dedim sana.
Sığınmışım Ol Süphana.
Oruc ile Ramazana.
Şükür girdim Resûlullah.

İftar, sahur itikatla.
Ezan, kamet, kıraatla.
Seccademi salavatla.
Şükür serdim Resûlullah.

Recep, Şaban üç aylarım.
Düştüm yola dost ararım.
Rahmet ayı Ramazanım.
Şükür gördüm Resûlullah.

Başındadır ol rahmeti.
Ortasında mağfireti.
Sonunda da bereketi.
Şükür derdim Resûlullah.

Hatmi şerifler okunur.
İlahiler hep dokunur.
İftar sofralar (ı) kurulur.
Şükür serdim Resûlullah.

Birden onbeş merhabaynan.
Selâm salat izzet ikram.
Teravihe ettik kıyam.
Şükür durdum Resûlullah.

Onaltıda gidicidir.
Müminleri üzücüdür.
Sağ olanlar görücüdür.
Şükür erdim Resûlullah..

Yüce dinim İslâm benim.
Hergün ister tövbe tenim.
Günah dolu bu bedenim.
Şükür sildim Resûlullah.

Kul Mehmet'im Ya hennada.
Cemaatla Ya mennada.
Şefaatçısın sen senada.
Şükür bildim Resûlullah..
12/02/1995 Saat:15 00

YAŞ DESTANI 141

Ondördünde tomurcuklar bağında.
Onbeşinde ata binme çağında.
Onaltıda gül açmış yanağında.
On yedide şeker paredir güzel.

On sekizde dudaktan bal süzülür.
Ondokuzda deryasında gezilir.
Yirmisinde ballı kaymak ezilir.
Yirmi birde hare haredir güzel.

Yirmi ikide kadınlığın çağında
Yirmi üçte can eritir yağında.
Yirmi dörtte üç beş çocuk çoğunda.
Yirmi beşte derde çaredir güzel.

Yirmi altıda çoluk çocuk başında.
Yirmi yedi kalem oynar kaşında.
Bir kaç ak var yirmi sekiz yaşında.
Yirmi dokuz yare yaredir güzel.

Otuzunda gülse çoşup çağlamaz.
Otuz birde ölü görse ağlamaz.
Otuz iki döşün başın bağlamaz.
Otuz üçte içten naredir güzel.

Otuz dörtte dayağına dayanır.
Otuz Beşte yol yarıya boyanır.
Otuz altı gün doğmadan uyanır.
Otuz yedi sırma siredir güzel.

Otuz sekiz ölüm düşer aynına,
Otuz dokuz kırık düşer boynuna,
Kırk yaşında yarı koymaz koynuna,
Kırk birinde burma burmadır güzel.

Kırkikiyi kırküçüne vuramaz,
Kırk dördünde ağrı girer duramaz,
Kırk beşinde yanlış anlar yoramaz,
Kırk altıda havalanır turnadır güzel.

Kırkyediden kırk sekize geçince,
Kırk dokuzda gam suyundan içince,
Ellisinde ömre paha biçince,
Elli birde susuz selsiz kurnadır güzel.

Elli biri elle ikiye bağlayan,
Elli üçte günahına ağlayan,
Elli dörtte Hakkı görüp çağlayan,
Elli beşte şarma sarmadır güzel.

Elli altıda kemikleri sayılır,
Elli yedi horultusu duyulur,
Elli sekiz yatar yatmaz bayılır,
Altmışında dağda yarınadır güzel.

Varını ömrü altmış beşi görmeye,
Yetmişinde sevap günah dermeye,
Sekseninde hazır dara girmeye,
Doksan yüzde derdinen karmadır güzel.

19/11/1997
Çarşamba
00.57

VIII

H

MANİLER

1. Sevda manileri
2. Kış üstüne maniler
3. Atasözlü maniler
4. Asker manileri
5. Hoyratlar (ayaklı manilr)
6. Cinaslı maniler
7. Ayaklı maniler
8. Gurbet manileri
9. Deyiş, ikili maniler

SEVDA MANİLERİ 142

Kara yazı yazan kalem,
Ben dertliyim nasıl gülem,
Dert ortağım sensin benim,
Sensiz tükenir mi çilem?

Dereler durmaz çağlar,
Allı morlu şu dağlar,
Ben sevensiz bir kulum,
Yanar yürek köz bağlar.

Sevilen seven söyler,
Yarşız olanlar neyler,
Yakup kavuran ateş,
Mehmet'i de kül eyler.

3.11.1967

Kara kalem ak yazar mı?
Kader yazısın bozarmı?
Can tatlı canan tatlı,
İnsan canından bezer mi?

Çayırda otlayan kuzu,
Dolaşıyor bayır düzü,
Durur m'ola acep bilmem,
Yar yar diye artan sızı.

Bülbül gülsüz öter mi?
Odsuz ocak tüter mi?
Gece gündüz nöbette,
Bu askerlik biter mi?

15.10.1967

Şu mehlenin gülleri,
Pencerenin milleri,
Miskle amber kokuyor,
Zülüfünün telleri

Entaresi allıdır,
Etekleri sallıdır,
Bir sevgili yarım var,
Dudakları ballıdır.

Ben buradan göçerim,
Derde gömlek biçerim,
İçi dolu zehrolsa,
Yar elinden içerim.

Ocakta duman tüter,
Puhari kurum tutar,
Evli evini bulur,
Garipler nerde yatar?

Ay bedene bedene,
Kavurgada çedene,
Canım kurbanlar olsun,
Anam suya gidene.

Kilimin nakışları,
Irmağın akışları,
Yüreğimi dağlıyor,
O yarin bakışları.

Kız doğurmuş analar,
Bölük bölük sunalar,
Yar oturmuş odada,
On parmağın kınalar.

14.1.1967

KIŞ ÜSTÜNE MANİLER 143

Turnalar uçun gidin,
Kanatlar açın gidin,
Geçerseniz buradan,
Şu kışla göçün gidin.

Fakir var fukara var,
Vur dengini yola sar,
Alın kışı turnalar,
Bitsin artık ah-u zar.

Sürdü savurdu yeter,
Bu kış geldi çok beter,
Olan çayın içerken,
Olmayanlar besbeter.

Kış karını bastırdı,
Hep yolları kestirdi,
Tren yolu değişip,
Malatya'yı küstürdü.

Bilirim soracaklar,
Düşünüp duracaklar,
Bir el söyledim deyi,
O elden sanacaklar.

Pencerede buzu var,
Dizlerimde sızı var,
Sivas dediğin yayla,
Ancak iki ay yazı var

Dama düşmüş ak karlar,
Dolar tipiyle yarlar,
Kış günü nasıl yatsın,
Şu zavallı bekârlar.

17.1.1968

SEVDA MANİLERİ 144

Gönlüm gazel dökmeden,
Ecel ömrüm sökmeden,
Anla artık insaf et,
Deli gönlüm çökmeden.

Adım adım yol boyu,
Denizin dibi koyu,
Anlamadım bir türlü,
Yarim sendeki huyu.

Yağmur yağdı gün çıktı,
Bu can senden yan çıktı,
Günlerdir yanan benim,
Dumanım en son çıktı.

Gündüzümsün geceme,
Dilimde her heceme,
Al canım Ulu Mevlâm ,
Kavuşayım eceme.

Gönül virane bağda,
Gezer divâne dağda,
Vefasız halım sormaz,
Ne hastada ne sağda. 21.10.1969

ATA SÖZLÜ MANİLER 145

Kaleden insem nere?
Sağıma dönsem nere?
Altın kıymetten düşmez,
Çamura bansa bile.

Al karını al da çık,
Sar dengini yola çık,
Kapar mı hiç güneşi,
Süreceğin kül balçık.

Yiğit kendini över,
Gücü yetmeyen söver,
Kızını dövmeyenler,
Sonra dizini döver.

Çakıl ırmak taşları,
Akar gözüm yaşları,
Ummadığın o taşlar,
Yarar ince başları.

Sivas yolları şose,
Elinde billur şişe,
Gözü oynaşta olanın,
Elleri varmaz işe.

Pınara koydum testi,
Bir acı rüzgâr esti,
Elbet bir gün ak akçe,
Olur kara gün dostu.

Kaldırınca harmanı,
Sakla sarı samanı,
Kışın düşmessin dara,
Gelir onun zamanı.

Sanma zevkin şaşkını,
Fukaranın düşkünü,
Ne bulursa üstünde,
Beyaz giyer kış günü.

Hase gömlek giyeyim,
Sana mani diyeyim,
Söyle bana dostunu,
Sen de kimsin diyeyim.

8.2.1968

ASKER MANİLERİ 146

Deredir taş arası,
Kirpikle kaş arası,
Teskerem yaklaşıyor,
O yar derdim çaresi.

Basamaktan var düşmek,
Gelin ağzında yaşmak,
Şu asker ocağında,
Yok mu yarla konuşmak?

Sivas yayla bildin mi?
Hiç buraya geldin mi?
Nöbette gün sayarım,
Bir mektup yaz öldün mü?

Ay dolanır ışıdır,
Yar gönlüm güneşidir,
Asker yolu gözlemek,
Yavuklunun işidir.

Irmak akar sel eder,
Kaşları gel gel eder,
Gece üç beş nöbette,
Sandım ki yar el eder.

13.3.1969

HOYRAT (AYAKLI MANİLER) 147

Bende vur,
Bende vur,
Suyun akıt bende vur.
Derdin bende bende vur,
Açma derdini ele,
Ben de ara bende vur.

Dert bende
Dert bende.
Dertliyim yar dert bende,
Aktı sular hep bende,
Çözülmemiş sırlar var.
Yar yüzünde mor bende.

Bende var
Bende var,
Su başında bende var,
Sevdan herdem bende var.
Yarim esmer güzeli,
Bir kaç yerde ben de var. 10.10.1994

CİNASLI MANİLER 148

Hep yüze mi- Yüze mi?
Bu dostluklar yüze mi-
Salım deryada kaldı,
Deryada sal yüze mi?

Hep yüze mi? Yüze mi?
Sürme göze yüze mi?
İçime derdin saldın,
Doksan dokuz yüze mi?

Kul Mehmet'im yüz ister,
Bu derdimle yüz ister,
Gönül deryaya daldı,
Hak yolunda yüz ister. 10.2.1995

AYAKLI MANİLER 149

Vere mi yar vere mi
Oldum kemik veremi,
Doktor hekim vermedi,
Yar çaremi vere mi?
Postaya mektup verdim,
Nazlı yare vere mi?

Yaralı yar yaralı,
Dağlar dertli sıralı,
Elde yarin arama,
Senin yarin buralı,
Kanadı kına keklik,
Avcı vurmuş yaralı,

9.12.1996 pazartesi
saat : 23.26

GURBET MANİLERİ 150

Kızım beş aylık oğlunu "Emre-ilk torunum" (Yirmi günlük iken getirip bize bıraktı. Biz ona o bize derken iki yaşına geldi.) görmeye geldi. Üç gün kalıp tekrar Antalya'ya döndü. İkinci kardeşinin olması, anne annenin aşırı düşkünlüğü, dedenin sevgisi derken çocuk bizde kaldı. Kızım otobüse binip, bizde kalan çocuğuna ağlarken; Ben, kızım daha ana kuzusu iken kendi kuzusuna ağlıyor diye daha da hüzünlendim.

Kuzusu var kuzusu,
Yavrum ana kuzusu,
Gurbet eli yol etmiş,
Kendi ana kuzusu.

Halı var halı da var,
Herkesin bir halı var,
Bırak kem göz yakamı,
Bu başın çok halı var.

Deyiş : İKİLİ MANİ 151

Haticem özüm benim,
İçimde közüm benim,
Seni alam demişsem,
Verilmiş sözüm benim.

Hatice senin yarin,
Ağzında dili narin,
Uzattı üç gül sana,
Elinde gülü narin.

O üç gül benim yavrum,
Üçü de taze kavrum.
Altın top onlar bana,
Edemem ele savrum.

KİŞİLERE YAZDIĞI ŞİİRLER

TİRYAKİ 152

Eroinden farksız sinsi sigara,
Her gün nefes nefes çeker tiryaki,
Cigerde bronşta açıyor yara,
Günbe gün gençlikte çöker tiryaki.

Gençlikte süksedir. Bu kötü bir huy,
Ne içten öksürük tiryakiyi duy,
Sigara parasını al cebine koy,
Genç yaşta boynunu büker tiryaki.

Para bulamazsan borca aşırın,
Genzine kaçınca hemen hapşırın,
Sonu uçurumdur yolu şaşırın,
Dalından yaprağı döker tiryaki.

Kul Mehmet dostuna söyler sözünü,
Soldurur tenini o gül yüzünü,
Gel bırak Mustafa bırak izini,
Ömrünü bir bir söker tiryaki.

1965

Not: Aşığın ilk yazdığı şiirlerinden birisidir.

SAYIN DOĞAN KAYA'YA SEVGİ VE SAYGILARIMLA 153

Bekliyordu DOĞAN KAYA,
Kuvvetli bir KUL MEHMET'İ,
Hamur tuttu hoşça maya,
Açıp sardı yol Mehmet'i.

Âşıklık yolunda yandı,
Özünde Hakk'a dayandı,
Türlü boyayla boyandı,
Çöküp yordu kol Mehmet'i

Dikip fidanın suladı,
Dilini söze buladı,
Coştu aşkından çağladı,
Söküp burdu dal Mehmet'i.

Hak, hak diye çıktı yola,
Meyil vermez vara mala,
Adem olan biner sala,
Çekip vurdu hal Mehmet'i.

Ruhsat eyle tamamısa,
Açık söyle yok hamısa,
Ya bakırsa, ya somısa,
Dikip ördü tel Mehmet'i.

Doğan Kaya güzel usta,
Kul Mehmet'in gönlü yasta,
Zor rastlanır oldu dosta,
Vakit erdi sal Mehmet'i.

8.1.1998
saat: 23.54 - Çarşamba

OĞLUMA 154

Gittiğin yerlerde rağbet beklersin,
Sazı öğrenmeden gitme Hakan'ım,
Eğlenip bir zaman kalmak istersen,
Yalan sürüsünü gütme Hakan'ım.

Nefsine yenilip uyma şeytana,
Mevlâm akıl vermiş bil ki insana,
Sazın kucağında otur meydana,
Eğri duman gibi tütme Hakan'ım.

Kul hakkını yeme haramı tanı,
Namusun bil yaşadığın vatanı,
Sakın ha unutma ecdat atanı,
Benliğin kaybedip yitme Hakan'ım.

Hayat bir ömürdür, ebedi değil,
Gençliğin bitmeden Rahmana eğil,
Doğru ol kötüye bağlama meyil,
Sevap al günaha yetme Hakan'ım.

Kul Mehmet der ki canımın canı,
Canımdan da öte kanımın kanı,

Yedi yalan dünya nice sultanı,
Git Allah yoluna bitme Hakan'ım.

21.12. 1997
saat: 24.17

10 Kasım 1982 anma töreninde yazmış olduğum serbest vezinli şiirimin konusuna bağlı kalarak, duyglarımı şöyle ifade ettim.

ATA'M 155

Bizden ayrılalı üzüntüm sonsuz,
Ağladık yaşımız silmedik Ata'm,
Yıkıldı ocaklar, tütmez dumansız,
Yaşarken gölgende bilmedik Ata'm.

Büyük olan Sen'din ulusa önder,
Bayraklar yarıda yas tutar gönder,
Millet kan ağlıyor, yüzünü dönder,
Sen gittin gideli gülmedik Ata'm.

Beni görmek değil, yüzümü derdin,
Müspet ilimle ufku gösterdin,
Olanca ömrünü bizlere verdin,
Ne yazık bu sırrın almadık Ata'm.

Parolan olmuştu senin çalışmak,
Çağlar ötesine koşup kavuşmak,
Gün dünden ileri diye yarışmak,
İzinde bir türlü olmadık Ata'm.

İSMET PAŞA 156

Lozanda bir Paşa vardı,
İsmet Paşa, İsmet Paşa,
Avrupa ona bakardı,
İsmet Paşa, İsmet Paşa.

Türk'ün mâkûs kaderini,
Bahtı kara maderini,
Takip etti Önderini,
İsmet Paşa, İsmet Paşa.

Çorçil dedi: Hak ver bize,
Fransa karışırdı söze,
Onları getirdi dize,
İsmet Paşa, İsmet Paşa.

Hak milletin demişti O,
Özü sözü bir Türk oğlu,
Çıkınca soyadı İsmet Paşa.
İNÖNÜ'ydü İsmet Paşa.

Kul Mehmet der memlekete,
Hizmet verdin bu millet,
Rabbim seni de cennete,
İnşallah kor İsmet Paşa.

24 Aralık 1982, ölümünün 9. yılında
Saat: 15.40

İlimiz saz üstadlarından Mehmet TEK'e: "Kul Mehmet'ten Âşık SERDARİ'nin torunu Mehmet Tek'e"

157

Mehmet Tek'te Serdari'nin torunu,
Saza gönül vermek işimiz bizim,
Oturup'ta beklemiyor sonunu,
Gözümüz üstünde kaşımız bizim.

Emekliydi bir köşeden bakmadı,
Serdari saz evinde çaldı bıkmadı,
Talebenin moralini yıkmadı,
"Düğülcek çorbası aşımız bizim."

Serdâri'de demiş ahınan zarı,
"Alışmış pancara ne bilsin narı"
Alıp ta öğüdü eyledik kârı,
Yöre yöre türkü taşımız bizim.

Sivas'ın bağrında neler yetmiyor,
Talip Oflaz meyden geri gitmiyor,
Sazsız toplantılar tatlı bitmiyor,
Meşk âlemlerinde başımız bizim.

Dostu mu olurmuş haram yiyenin,
Hal bilmeyenden gömlek giyenin,
Bendesiyim gardaş beni diyenin,
Şarkışla'dan gelir coşumuz bizim.

"Düğülcek çorbası aşımız bizim" , "Alışmış pancarı yemeye, narın kıymetin ne bilsin", "Aslını inkâr eden haram zadedir" sözleri Âşık Serdâri'nin koşmalarında geçen sözlerdir. Burada ilgi kurulması nedeniyle kullanılmıştır.

10.09.1985 Salı
Saat: 19.45

Sivas Âşıklar Derneğine Erzurumlu iki âşık gelir. Kul Mehmet Âşık Gülşadi'ye: Usta misafirleri tanıtsana der. Gülşadi gelen âşıkların Erzurum yöresinden Âşık İsrafil ve Âşık İdris olduğunu söyler. Kul Mehmet'te kendisini tanıtır. Erzurum'dan evli olduğunu söyler. Âşık İsrafil biraz kendini kurarak: Birşey diyeceğim ama demiyorum der ve ekler. Bu nu herkes "Kul mahlasını" kullanıyor. Seninki Sevdaî olsun deyince misafire hürmetsizlik etmemek için âşık biraz daha sabreder. Söze Gülşadi girer: Kul Mehmet gardaşımız öğretmendir. Deyince âşık İsrafil'in ağzından söz çıkmış bulunur. Kul Mehmet olgundur, şu geri çektiğin sözü söyle deyince âşık İsrafil: Bizde itinen enişteyi makbul saymazlar der. Baltayı taşa vurduğunu anlasa da geç kalmıştır. Âşık Kul Mehmet: Sen benim sevdalancağımı nereden anladın. Senin deneyimin ne ki rast gelene mahlas takıyorsun der. Alttan alan İdrisi daha fazla bozmak istemeyen âşık çıkar bir türkü okur: (Canım Muhammed) İsrafil'de sesim de kısık diyerek çıkar okursa da aradaki saz ve ses farkını görmüştür. O gün akşam Hafik ilçesine davetli geldiklerini söylerler. Ertesi günü derneğe giden Kul Mehmet yazdığı nazireyi okumak için misafirleri sorar gittiklerini söylerler. İşte bu nazire İsrafil gibilerin kişiliğinde tadili erkânı bilemeyenler, kendisinden başkasını göremeyenlere uyarıdır.

BİL SÖYLE 158

Misafir Halinle durup kalmadın,
Ozan kimdir? Âşık kimdir? Bil söyle,
Anlaşıldı bir terbiye almadın,
Ozan kimdir? Âşık kimdir? Bil söyle.

Yunus Emre İlahiler söylerdi,
Mecnun Leyla Leyla diye inlerdi.
Yusuf'u Kenanım Hak'tan dilerdi.
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Kerem'i yakıp tutuşturan ne?
Mecnunu çöllerde dolaştıran ne?
Ferhatı dağlarda uğraştıran ne?
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Türkmenler âşığa diyordu bağsı,
ÇÖĞÜRDÜR otağda çaldığı sazı,
Çöğürce denilmiş âşığa bazı,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Bu gün de var mı böyle yolaşan?
Yar âşığı olup derde bulaşan?

Karacaoğlan gibi dağ taş dolaşan,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Atışmayı âşıklıkta tek sayma,
Bulursan manayı sohbete doyma,
Haddini bilmeden bana ad koyma,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Aklından geçeni yoğur zihninde,
Tart bir meseleyi gönül evinde,
Ecir vardır, sivri diken dilinde,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Bilmiyorsan eğer biraz oku gel,
Kırma her gönülü güzel doku gel,
Kanaat etmezsen yüklen çoku gel,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

Kul Mehmet bunları söylesin sana,
Edepsiz töresiz ad koydun bana,
Dokunma bir daha mahlasa sana,
Âşık kimdir? Ozan kimdir? Bil söyle.

09/01/1995
Saat: 02 45

KOCA VEYSEL 159

Bu dünyadan göçüp gitti,
Koca Veysel, Koca Veysel,
Piri fani, uçup gitti,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Kara toprak sadık dostu,
O'nu da bağrına bastı,
Sazı sustu, sözü sustu,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Atatürk'üme ağlayan,
Vatanıma bel bağlayan,
Bir deryaydı o, çağlayan,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Uzun ince yol yürüdün,
Has gönülde sen biridin,
Görmez gözle can sürüdün,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Kurdu kuzuyla gezdirdin,
Bize birliği sezdirdin,
Gülünden şerbet ezdirdin,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Sivas'ımın toprağından,
Şarkışla'mın yaprağından,
Sivrialan'ın öz bağrından,
Koca Veysel, Koca Veysel,

Kul Mehmet'im desin seni,
Cümle âlem duysun beni,
Hem sazını, hem sinemi,
Koca Veysel, Koca Veysel,

06/05/1995
Saat: 05 45

ANAM ANAM 160

Anam başımın tacı,
Anam derdim ilacı,
Evlat ana muhtacı,
Anam anam, canım anam.

Anam anam, canım anam,
Ben derdimi kime yanam?

Annam uyuttun beni,
Annam büyüttün beni,
Her dem avuttun beni,
Anam anam, canım anam,
Ben derdimi kime yanam.

Tutar ana duası,
Büyük bunun manası,
Ana insanın hası,
Anam anam, canım anam,
Ben derdimi kime yanam.

Kul Mehmet'in anam der,
Üstümüzde kanat ger,
Başımızda sana yer,
Anam anam, canım anam,
Ben derdimi kime yanam.

16/05/1995
Saat: 24 00

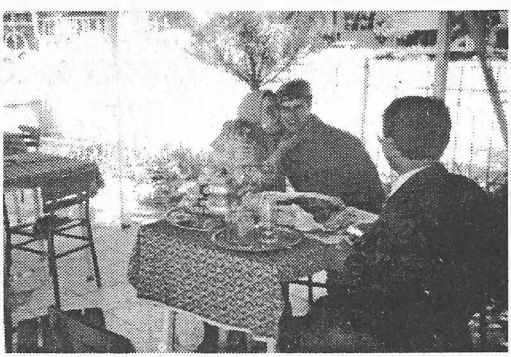

CANIM ANAM 161

Can evimin yeleğisin,
Anam anam, canım anam,
Şu âlemin meleğisin,
Anam anam, canım anam.

Uykuları kim bölerdi?
Yavruları kim belerdi?
Höllükleri kim elerdi?
Anam anam, canım anam.

Yavruna sineni verdin,
Sevindin murada erdin,
Kutsalsın cennete girdin,
Anam anam, canım anam.

İçime sel olup aktı,
Hasretin bağrımı yaktı,
Öf diymem diyen, çöktü,
Anam anam, canım anam.

Kul Mehmet yerine öle,
Hizmet edip olamı köle,
Bizim için çektin çile,
Anam anam, canım anam,

10/05/1996
Cuma Saat: 14 20

KUL MEHMET'İN âşık GÜLŞADİYE yazdığı deyişi:

ÂŞIK GÜLŞADİ'YE 162

Sümmani babanın irşadı sende,
Adım adım sürer izin GÜLŞADİ,
HARLANMIŞ ATAŞI KAYNAR SİNENDE?
Gün be gün manalı sözün GÜLŞADİ.

Çok yürüdün yaşın erdi kemâle,
Hayal âleminde yüklü nevale,
Rabbim uğratmasın seni zevale,
Adın gibi yüzün gülsün GÜLŞADİ.

Vuslat âşıkların gönül hârıdır,
Bülbülü söyleten ah-u zarıdır,
İnsana dilleri ber güzarıdır,
Dilinde bergüzar özün GÜLŞADİ.

Gece yataklardan kaldırdın beni,
Mana ummanına daldırdın beni,
Âşıklık yolunda doldurdun beni,
Açılmış gönülde gözün GÜLŞADİ.

Kul Mehmet'in özü kaynayan kazan,
Levhi kalem bize bunları yazan,
Barınmaz bunda töreyi bozan,
Her daim parlasın gözün GÜLŞADİ.
(Ağ olsun cihanda bezin GÜLŞADİ)

ÂŞIK GÜLŞADİ'NUN KUL MEHMET'E CEVABI 163

Beni baba Sümmani'ye benzettin,
Bu bendeki sırrı gördün Kul Mehmet,
Âşıklık uğruna ömür tükettin,
Nihayet vuslata erdin Kul Mehmet.

Seni keşfetmiştim gördüğüm anda,
Yaşım kemal buldu tam o zamanda,
Aralık ayının ortalarında,
Yazdığın nameyi verdin Kul Mehmet.

Gittin Antalya'ya geri çark ettin,
Zamanında tehlikeyi farkettin,
Sivas gibi vilayeti terkettin,
Şimdi de Ankara yurdun Kul Mehmet.

Gönlündeki pası ilimle sildin,
Biz verdik ya sen almayı bildin,
Netice âşıklar tabibi oldun,
Nice yaraları sardın Kul Mehmet.

Hem saz çaldın, hemi türkü söyledin,
Daldın ilmin deryasını boyladın,
Beş vakit namazla niyaz eyledin,
Hak'kın huzurunda durdun Kul Mehmet.

Âşkın acısıyla candan bezerek,
Şimdi Mecnun oldun gurbet gezerek,
Dertlerimi bir kâğıda yazarak,
Nice yaralarım sardın Kul Mehmet,
Hatırlayıp beni sordun Kul Mehmet.

Gülşadi pir'inden destur alalı,
Desur ile gam sazını çalalı,
Bir yıldır seninle ayrı kalalı,
Soramadın derdin nedir Kul Mehmet.

15.12.1997

164

Feryadi babaya "sayın Doğan Kaya'nın verdiği (Nice yıl yaşadı Baharözü'nde)" ait ayak.

Nice yıl yaşadı Baharözü'nde,
Nice de gurbette kaldı Feryadi,
Hak var arayışta, her bir sözünde,
Allah yollarına daldı Feryadi.

Badeyi pirlerin elinden içti,
İkinci badede kendinden geçti,
Her nere gittiyse doğruyu seçti,
Kavliyle kararı buldu Feryadi.

Mektubunda Güldane'ye ağladı,
Hasretlikten karaları bağladı,
Gece gündüz bu derdinden çağladı,
Gönül deresinde seldi feryadi.

Kul Mehmet'im seni anmaya geldim,
Baharözlerine yanmaya geldim,
Gönüller bağına konmaya geldim
Her mevsimde açan güldü Feryadi.

20,5,1995
saat: 19.1

CAN ATAM 165

Analaların anası büyük anaya ithafımdır.
Sağol anam, nurlu anam ZÜBEYDE,
Sen eyledin Mustafa'yı hediye,
İçimizden yetiştirdin büyük TÜRK,
O ATATÜRK,O ATATÜRK, büyük TÜRK.

Yaradanım sana bir fırsat verse,
Kaldırıp başını baksan can ATA'M.
Çağlayan gözlerin bizi bir görse,
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

Azgın dalgalarla boğuşan erdin,
On dokuz Mayıs'ta Samsun'a girdin,
Amasya tamimin (i) dünyaya verdin.
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

Geldin Sivas'lara aştın dağları,
Bağladın vatanda kopmuş bağları,
Türk'e bağışladın güzel çağları,
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

Sen Fatih torunu Oğuz boyusun,
Kurtuluş selinin asıl suyusun,
Korursun toprağı öztürk soyusun
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

Onca on kasımlar yetmiyor bana,
Bilmem kimler nanca bağlı ki sana,
Rastlamadım sana gerçek uyana,
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

İndirdim bayrağı yasım var diye,
Elli yedi yıldır bir har Türkiye,
Tıkandı yollar, niye dar niye,
Sen nerdesin biz nerdeyiz, can ATA'M.

10 Kasım 1995

KUL MEHMET'İN ÂŞIK SEFİL SELİMİ'YE YAZDIĞI 166

DEYİŞİ:Sen cevhersin ey SELİMİ,
Keşfetmeyen bilemez ki,
Bir günderler oy SELİMİ,
Kimse bâki kalamaz ki.

Geldin çokların toyundan,
Kanın var Oğuz soyundan,
Osmanlı kayı boyundan,
İnkârcılar yoramaz ki.

Yesevi'den dem almışsın,
Veysel'de gönül bulmuşsun,
Yunusla Hak'ka dalmışsın,
Tam dalmayan bulamaz ki.

Bu Kul Mehmet bir garip kul,
Yok gözünde makamla pul,
Dünya ahret kardeşim ol,
Her kul aynı olamaz ki.

14/10/1995
Cumartesi
Saat: 21.10

ÂŞIK SEFİL SELİMİ'NİN, KUL MEHMET'E CEVABI: 167

Ey Kul Mehmet âşık isen,
Bazı ferde yaramazsın,
Gözleri yanıltır desen,
Ruhtakine varamazsın.

Bir de benim, binde benim,
Kanda benim, canda benim,

Ben de benim, sen de benim,
Asla ben'siz duramazsın.

Hem beyazım, hem karayım,
Herkese açık sarayım,
Harcanması zor parayım,
Lazımım ya aramazsın.

Sazda, sözde seste varım,
Sanatı tam yapmak kârım,
SEFİL SELİMİ'yem körüm,
Can gözüm var göremezsin.
15/12/1997

TORUNLARIM EMRE VE KAĞAN'A CANIM KARACAM "EREN"E MUHABBET VE SEVGİLERİMLE 168

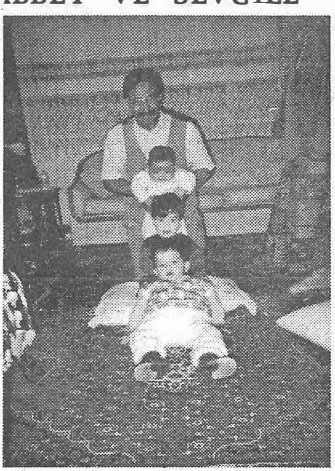

Biri Kağan, biri Emre,
Sığamazlar ele yere,
Ömrüne bereket vere,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Doğumları doksan beştir,
Birbirine güzel eştir,
Elbette gönlümüz çoştur,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Yirmi altı haziranda,
Alanya doğumlu Kağan'da,
Emre ağabeylik O'nda,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Eren, Emre'nin gardaşı,
Kağan onların yoldaşı,
Üçüne'de ömrü yaşı,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Adlarına yakışsınlar,
Gönül ehli bakışsınlar,

Türk İslâma katışsınlar,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Baba ana itaatında,
Makbul olsunlar katında,
Yüce insanlık tahtında,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Karaca benim Eren'im,
Kağan soyumu sürenim,
Emre ben de büyüyenim,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Rabbim has et ömürlerin,
İman yoğur hamurların,
İki cihan mamurların,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

Kul Mehmet'im bostan barın,
Aha bugün aha yarın,
Bak etrafın sardı torun,
Hayırlı kıl Yüce Mevlâm.

27/06/1995
Salı
Saat: 22.45

Eren bir yıl sonra doğduğu için, o nunla ilgili dörtlükler 31/12/1997 tarihinde saat: 23.50 de eklenerek yeniden yazılmıştır.

169

Muhabbet ve sohbetlerine doyum olmayan Allah dostları, ülfetlerinde ağızlarında bal damlayan gönül dostlarım Hacı Emin, Hacı Şaban Vesaf temiz müslüman örneklerinden biri Hacı Seyfullah ve her sözünün arasında zikir edercesine kendinden geçen zaman zaman da ağlar derecesinde içlenen Hacı İbrahim Emin'in saygı ve muhabbetlerimle: Şiire konu olan Hacı Emmi'nin getirdiği çay, dostluğun ve gönül adamlığının bir köprüsü olmuştur.

169

Hacı Şaban derdin ile yanıyor,
Nerde kaldın Hacı Emin gelsene,
Kavurgayı çay üstüne banıyor,
Nerde kaldın Emin Emmi gelsene.

Bir yudum içmeden geri dönüyor,
Ha gel hele diye diye yanıyor,
Çay üstüne kavurga da yeniyor,
Nerde kaldın Emin Emmi gelsene.

Hacı Seyfullah'ta dem sandı çayı,
Muhabbette sardı koyu mu koyu,
Sen niye kaçırdın böyle havayı
Nerde kaldın Hacı Emmi gelsene.

Kul Mehmet ülfette ocak başı mı?
Yoksam aranızda canlar aşı mı?
Bizi birleştiren KÖPRÜBAŞI'mı,
Nerde kaldın Hacı Emin gelsene.

29.8.1995 salı
saat: 14.30

170

Gönül dostlarından Hacı Şaban ve Hacı İbrahim kutsal yerlerdeki hatıralarını anlatırken âdeta kendilerinden geçerler. Biri anlatır öteki heyecan ve hazdan ağlaşarak birbirlerinin ellerini (Hacer-ül Esved'e dokunduğu için), ayaklarını (Kutsal toprakların tozunun bulaştığı için) öpercesine büyük bir vecd içinde bir tablo çizmeleri, Kul Mehmet'i şok derecesinde etkiler. Doğal olarak ozan gönlünden diline ve kalemine şunlar dökülür:

MEFTUN OLDUM 170

Allah için sevişenler,
Halınıza meftun oldum.
Ülfetlerde görüşenler,
Dilinize meftun oldu.

Ne büyük bir sevdayımış,
Yaradanım Mevlayımış,
İşte bu yol evlayımış,
Yolunuza meftun oldum.

Elbet size açılacak,
Miski amber saçılacak,
Dolu dolu içilecek,
Dolunuza meftun oldum.

Turab olmam ondan başka,
Tutulmuşum ben bu aşka,
İnşallah çıkarız köşke,
Şolunuza meftun oldum.

Hacı İbrahim, Şaban Hocam,
Bu aşkınan gündüz gecem,
"Ol" demiş yaratmış Yücem,
Olunuza meftun oldum.

Kul Mehmet nasıl dalmasın,
Bu aşktan hisse almasın,
Hak diyen koldan olmasın,
Kolunuza meftun oldum.

22.8.1995 salı
saat: 23.00
Köprübaşı

KUL MEHMET'İN ÂŞIK KUL GAZİ'YE YAZDIĞI DEYİŞ 171

Kula imtihandır evladı iyal,
Benim evlatlarım senin Kul Gazi,
Düş ilen rüya değil mi hayal,
Hayal de gezinen benim Kul Gazi.

Sarı Çiçek dedin solmadı mı ki?
Anan baban vardı ölmedi mi ki?
Bu dostun hiç merhem olmadı mı ki?
Sar yarana merhem, emim Kul Gazi.

Derdin sırdaşınan bölde ferahla,
Kem ise sözlerim dilden kerahla,
Neşterini al da üç-beş cerrahla,
Derdine derman et tenim Kul Mehmet.

Ülfet, sohbet elbet dostunan vardır,
Âşığın yüreği her daim hardır,
Kul Mehmet bilir ki bu yollar dardır,
Sarıl gardaş dersen benim Kul Gazi.

Bu deyiş, gece yataktan aniden kalkan âşık tarafından 11.12.1997 tarihinde saat: 01.12'de yazılmıştır.

KUL GAZİ'NİN - KUL MEHMET'E CEVABI

172

Her dertlere derman Bâri Hüda'dır,
Tanımayan pişman olup geçiyor,
Kuldan kula yardım hayır duadır,
İhlâs ile arş-ı delip geçiyor.

Evlât, iyal ayet-i var fitnedir,
Eğitilmez ise değil de nedir?
Dünya düzeniyse daim böyledir,
Cümle bu kapıdan gelip geçiyor.

Hekimliğim yoktur derman bulayım,
Ehlullah değilim, gönül alayım,
Arzu edenlere ancak sılayım,
Bilmeyenler bize gülüp geçiyor.

Dertlerim var ama çaresi Hak'tır,
Yol dar diyon, geniş dar hepsi takdir.
Âşık gönlü güldür, harsa hiç yoktur,
Bunu ehl-i haller bilip geçiyor.

Sarı çiçek kimdir iyi bilirsin,
Kınarsan sen de böyle olursun,
Yalnız mürşid ile fenâ bulursun,
Kalplerden pasları silip geçiyor.

Şiirine cevap kabul et bunu,
Hakiki varlığın hiç gelmez sonu,
Açılmaz her yerde Gazi'm her konu,
Destimiz kimlerden dolup geçiyor.

Sivaslı Âşık Kul Gazi
30 Aralık 1997
saat: 17.30

KUL MEHMET'İN ŞÜKRANİ'YE YAZDIĞI DEYİŞ
173

Çalsam kapınızı destur var mıdır?
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,
Bir hal hatır sorsam acep zor mudur?
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,

Takva ehlolana yanar dönerim,
Allah dostlarına uyku bölerim,
Seni bilmeyene bakar gülerim,
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,

Geçtiğim yollardan sen de geçmişsin,
Yokluk şarabından tas tas içmişsin,
Çile çekip çalışmayı seçmişsin,
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,

Saz deyince âşık bağrın delinir,
Teller inilerse derdin silinir,
İstiyorsan bir ustası bulunur,
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,

Kul Mehmet halini sival eyledi,
Destur alıp iki lafın söyledi,
Yaradandan sağlık huzur diledi,
Soyu Dedebeyden dertli Şükrani,

16.12.1997 salı
saat: 00.25

ÂŞIK ŞÜKRANİ'NİN KUL MEHMET'E CEVA

AZİZ DOSTUM KUL MEHMET 174
Destura ne hacet gel çal kapımı,
Ne zaman dilersen vur vur yarenim,
Bilmek istiyorsan soyum sopumu,
Kimlere sorarsan sor sor yarenim.

İnsan olmak başka kul olmak başka,
Keşke düşebilsem ilahi aşka,
Dertliyi görürsün başka mı yoksa;
Düzeltmek istersen zor zor yarenim.

Benden ne köy olur ne de kasaba,
Düzensiz işlerim gelmez hesaba,
Atıp duruyorum hep kaba saba,
Bir de demezsin ki dur dur yarenim.

Bağrımı deliyor sazın telleri,
Çok soğuk esiyor aşkın yelleri,
Gönül bahçesine diktim gülleri,
Verimsiz bitmiyor pur pur yarenim.

Beni gören bir vefalı dost sanar,
Görmezler yaramı içerden kanar,
Ocağım küllenmiş gizlice yanar,
Tutuşmaz bir türlü pır pır yarenim.

Bir dilim ekmeğe değilim muhtaç,
Manâ aleminde aç kalmışım aç,
Şükrani başına taksalar da taç,
Neyleyim ben onu kır kır yarenim.

Âşık Şükrani
8.1.1998

MUHTEREM DOSTUM 175

Yedim ekmeğini içtim suyunu,
Hakkını helâl et İbrahim Saka.
Az da olsa yorumladım huyunu,
Nezaket misali İbrahim Saka.

Kuru kavak odun olur eğilmez,
Her laf diyen âşık olup görülmez,
İlham gelmeyince kelam derilmez,
Balı peteğinden İbrahim Saka

Tarih maya yapmış töre bendinde,
Kelam zor bulunur o da denginde,
Dolaşır bu gemi mana enginde,
Tatmışsın tuzundan İbrahim Saka.

Kul Mehmet kıssada özü saklıdır,
Gönül deryasında yüklü yüklüdür,
Aruz kalıp kalıp koşma farklıdır,
Bal kırk çiçektendir, İbrahim Saka.

24.12.1996 çarşamba
saat: 22.30 - 23.00

- J -

TÜRKÜLER MENKIBELER HİKÂYELİ TÜRKÜLER (TECNİS) Divan

Türk'üm türkü desin canlar,
Buyursun gelsin mihmanlar,
Gönül dostu arayanlar,
Doğru söylen türküleri.

Her yörenin bir tadı var,
Munzur Dağı edalı kar,
Sivas'tan bir bulut kaynar,
Doğru söylen türküleri.

SİVAS'IN GÜZELLERİ 176

Sivas'ın güzelleri,
Bağrımı ezenleri,
Çıkmış seyran ederler,
Salınıp gezenleri.

Kız gelme, gelme kapıma,
Gelipte girme aklıma,
Askerlik vardır arada,
Daha giremem kanına.

Kaşları kara yarim,
Gözleri ela yarim,
Sen dolaş gül de oyna,
Çileler dertler benim.

Kız gelme, gelme kapıma,
Gelipte girme aklıma,
Askerlik vardır arada,
Daha giremem kanına.

Bu türkü kavuştakları dörtlük bir türküdür.
Konusu: Sevda ve âşk türküsüdür.

10/09/1985

UZUN HAVA 177

Adı: Turnalar
Konusu: Hasret

Bir turna kaldırdım Pardu Köyünden,
Yolu'da geçermiş Yar Suşehrinden,
Kızıldağ üstünden Zara yolundan,
Sivas'a doğru da uçun turnalar.

Varın Gölçeklere ordan aşmayın,
Tekkenin üstünden alçak uçmayın,
Paşa Fabrikasında durun kışlayın,
Dönün şehitlerde bir tur turnalar.

Allı turnalar telli turnalar,
Sıvas'tan da hasretimi alın turnalar.

Bu koşma dört kıta olup hasret şiirleri bölümünde yazılmıştır.. Burada Sıvas Yöre sanatçısı (enişte m) Fikri Orcen tarafından okunan kısmı verilmiştir. Bu uzun hava Ankara T.R.T. 1 ve Erzurum arşivlerine alınmıştır. "1985"

178

Adı: Selvi dibi gölgelik
Konusu: Aşk ve sevda
Yapısı: Bendleri dörtlük iki kavuştaklı türkü

Selvi dibi gölgelik, serinlemedim,
Ayaklarına terlik giydiremedim,
Gece çıkmış avluya sesleyemedim,
Doğan aya bakmaya seyredemedim.

Serinlemedim, giydiremedim,
Sesleyemedim, seyredemedim.

Güneşe karşı karım, eridim yar, yar,
Ben oyara vurgunum ben yandım yar, yar,
Kara kaş esmer teni ben yandım yar, yar,
Yaktı kül etti beni yanasın yar, yar.

Eridim yar, yar, ben yandım yar, yar,
Ben yandım yar, yar, yanasın yar, yar.

Adı: KIRACIYAM YALAN DÜNYA 179
Konusu: Fanilik
Yapısı: Koşma

Boşa geldim boşa geldim,
Beni derde salan dünya,
Hep ağladım nerde güldüm,
Kiracıyam yalan dünya.

Yalancısın vefan olmaz,
Çoğu kimse ağlar gülmez,
Gelenlerden kimse kalmaz,
Yalan ile dolan dünya.

Kul Mehmet'im gülemem ki,
Göz yaşımı silemem ki,
Hayat bu mu bilemem ki,
Günden güne solan dünya.

09/09/1967

ZUN HAVA 180

Adı: Özde yağı kalmazmış
Konusu: Sevda-Hasret

Aaaah
Bir gün ayık olmazm
Yar badesin içenler,
Özde yağı kalmazmış,
Gurbetten yar seçenler.

Aaaah
Yağmur yağar yaş olur,
Saray önü taş olur,
Dalı kırık kuş olur
Yari evvel göçenler.

17/12/1986

BİR KAVUŞTAKLI TÜRKÜ 181

Adı: Dertli çalan saz benim
Konusu: Dert-Sevda-Hasretlik

Gençliğimi yıllar aldı elimden,
Dertlerim içime salan saz benim,
Yar düşürmez oldum seni dilimden,
Ne söylersem dertli çalan saz benim.

Saz benim, söz benim dert benim amman.

Uçtu gönül kuşum ummana daldım,
Dolaştım dağları yollara saldım,
Efkâr bastı sazı elime aldım,
Dertler deryasına dalan saz benim.

Saz benim söz benim dert benim amman.

25/12/1997

182

Adı: Halay Sıvas'ın ünü
Konusu: Kına gecesi türküsü
Yapısı: Dönmeli türkü

Bahçelerde gül çiçek yar yar yar yar,
Bu güller biçilecek yar yar yar yar,
Yarın akşam kız sizde yar yar yar yar,
Şerbetin içilecek yar yar yar yar.

Kınayı koyduk tasa yar yar yar yar,
Sarıldı beyaz hasa yar yar yar yar,
Oynayan tek tek basa yar yar yar yar,
Güzeller seçilecek yar yar yar yar.

Çal çümbüş dönsün oyun yar yar yar yar,
Soyun halaya soyun yar yar yar yar,
Masaya cerez koyun yar yar yar yar,
Aralar açılacak yar yar yar yar.

Kul Mehmet çal düğünü yar yar yar yar,
Halay Sıvas'ın ünü yar yar yar yar,
Kesin taksi önünü yar yar yar yar,
Paralar saçılacak yar yar yar yar.

03/10/1987
Saat: 17.25

183

Adı: Kara kaşlarına hayran olduğum
Konusu: Aşk-Şikayet

Kara kaşlarına hayran olduğum,
Koma beni el yerine yerine,
Döne döne hayali edip bulduğum dost dost dost,
Kemer eyle belyerine yerine yerine yerinedost.

Durur durur hayalini kurarım,
Yar beni seni gece gündüz ararım,
Ataş oldum cayır cayır sararım, dost dost dost,
Koma beni kül yerine yerine, yerine yerine, dost.

Demedin ki Kul Mehmet'im neyledin,
Her demen de acı acı söyledin,
Yıktın bu gönlümü viran eyledin, dost dost, dost.
Koydun beni el yerine, yerine yerine, dost.

Adı: Kadın erkeğine olursa muti
Konusu: Dert-Şikayet

184

Kadın erkeğine olursa muti,
İstersen her söze yatarsın yar yar,
Dünyada mutluluk istenir, zati,
Ömrüne ömrünü katarsın yar yar.

Bu yalan dünyada gülemedim ki,
Mutluluk ne imiş bilemedim ki,
Felek senden çok şey dilemedim ki,
Dert pazarı olmuş satarsın yar yar.

Kul Mehmet'im yaşım dışarı salmam,
Yaram derindedir, lokmana kalmam,
Unutturdun bana bir murat almam,
Sebep bulur bulmaz çatarsın yar yar.

14/11/1987

HİKÂYELİ TÜRKÜ

TÜRKÜNÜN ADI: KİŞNE KIRAT KİŞNE 185

Sıvas merkez Torosu köyünden H..... adlı genç kız (Şimdilerde yaklaşık 80 yaşlarındadır.) Babasının mezarlık yanındaki tarlasını "Tarla yol kenarında ve köy mezarlığına yakındır" biçmekte iken aklına sevdiği genç düşer. O arada gözü tarladaki dikenli pıtırak otlarına ilişir.

İçinden pıtırağa bir nisbet atmak geçer .
Bunu bir türkü ile ifade etmeye başlar:

Yaz ayında biten kötü pıtırak,
Ağ gerdan üstünde sarılarak yatak,
İkimiz bir olak, dünyayı tutak,
Bakak hangimizin dileği kabul?

der. O anda yoldan bir yolcu atıyla geçmektedir. Babasının kıratı yolcunun atına kişner. H.....
Bu sefer kırata döner:

Kişne kırat kişne bura neredir?
Ağalar mezarı sıra sıradır,
Yolcunun duası derde çaredir,
Bakak hangimizin dileği kabul?

Kaynak: Öğrencim Seher Saraç "Türkünün baba annesine ait olduğunu belirtmiştir. Türkünün ilk kıtadaki bir ve ikinci mısraları ile üçüncü kıtadaki bir ve ikinci mısraları derleme olup öteki kısımlar âşık tarafından tamamlanmıştır.

Güneş vurdu ışılıyor sırmalar,
Terlere karıştı gülüm urbalar,
Yara dilek tuttum allı turnalar,
Bakak hangimizin dileği kabul?

Derlem tarihi: 1983

Derleme Adı: PUSU DESTANI 186

Bu derleme tamamen gerçek olup olaydaki kişi ve yer adları aynen belirtilmiştir.

Kaynak kişi: İlhami Zarşat
Kaynak: Askerin (İlhami Zarşat'ın) hatıra defteri
Yazıldığı tarih: 19/12/1961
Derleme tarihi : 1970

Erzurumlu İlhami Zarşat, Siverek'te Jandarma eri olan iki arkadaşı ile ileri karakolda (Sınırda nöbette iken girdikleri sıcak çatışmada Çorumlu Mehmet Lala şehit olur. Şırnaklı Cemal Subaşı'nı birliğe yardım çağırmaya gönderen, İlhami Zarşat gecenin o soğuğuna rağmen vurulan arkadaşına kendi parkasını da sarar. Gelecek yardımı beklerken hem ağlar, hem sınırı gözetlemeye devam eder. Bir yandanda Allâh'a (C.C.) yalvarmaktadır. Bakalım nasıl yalvarır?

Şehitlerimize Cenab-ı Allâh'tan rahmet milletimize başsağlığı dileyelim. Vatanımız var olsun, Milletimiz sağolsun.

PUSU DESTANI 186

Akşam oldu yine güneş batıyor,
Nice yavru pusulara yatıyor,
Ciğerim tutuştu, duman tütüyor,
Sen kurtar Allâh'ım bizi pusudan.

Bize nasip ettin arap çölünü,
Dünyada yarım ahret yolunu,
Garip annem gelde bir gör halimi,
Sen kurtar Allâh'ım bizi pusudan.

Beklerim pusuyu düşman gelir mi?
Böyle gecelerde sabah olur mu?
Pusuda yatanlar iflah olur mu?
Sen kurtar Allâh'ım bizi pusudan.

Soğukta tutmuyor, elim tüfeği,
Suriye yolunda aldım cepheyi,
Nasıl kıydın cana düşman köpeği,
Sen kurtar Allâh'ım bizi pusudan.

Dadaş İlhami'yim cana dokundu,
Jandarmasın diye künyem okundu,
Nice yavruların beli büküldü,
Sen kurtar Allâh'ım bizi pusudan.

19/12/1961
Siverek/İlhami Zarşat

ÇOBAN BABA MENKIBESİ 188

Çoban Baba, Sıvas ili Gölova İlçesi Çobanlı Köyünde, Çobanlı Irmağı içindeki türbesinde medfundur.

Yavuz Sultan Selim Mısır seferine giderken orduyu Çobanlı civarında konaklatır. O yörenin ileri gelenini sorar "Çoban baba" derler. Çoban Babayı sesleten padişah, orduya ne verebileceğini sorar. Çoban Baba: Et keserim, Sultanım. Der. Otağdan çıkar. Peşinden de etlerden çıkan kemikleri kendisine iade etmelerini söyler. Bir tek koyunla bir orduyu doyurur. Padişahın yakınındakiler. Sultanım bu adam müneccim. Hiç bir koyunla bir ordu doyurulur mu? Derler. Padişah koyunun aşık kemiğini saklar. Allâh dostu olan, gönül gözü açık Çoban Baba: Sultana söyleyin aşık kemiğini saklamasın. Diye haber gönderir. Bunun üzeri Padişah Çoban Baba'nın Ehlullah olduğunu anlar. Gelir Çoban Babanın elini öper. Seferde zafere ulaşıp ulaşmayacağını sorar. Çoban Baba: Gazan mübarek olsun Allâh seninle beraberdir. Cihadın Hak yolundadır. Der.

Mısır fethedilir dönüşte Padişah Çoban Baba'ya uğrar, Hakkın rahmetine kavuştuğunu öğrenince şu andaki ırmağın içinde bulunan türbeyi Kesme taştan inşa ettirir. O gün bu gün yıllara meydan okuyan bu türbe ve Bu zat-ı Şerif Dumanlı dağlarından, Kızıldağın Ürüskü deresinden gelen sellere adeta Cenab-ı Allâh'ın Kudretini haykırır....

Kuddusi Baba hanımına bir vasiyette bulunur. -Hanım günlerim yaklaşıyor. Senden evvel Emri Vaki tecelli ederse; İmam efendiye söyle beni sabah namazına gelen cemaatla defnetsinler. Der. Vakit saat tamam olunca Kuddusi Baba Hakkın Rahmetine kavuşur. Hanımı, İmam Efendiye Kuddusi Babanın vasiyetini bildirir. İmam efendi rahmetliyi vasiyeti üzere defin hazırlıklarına başlar. Sabah namazının cemaatı (Dört kişidir.) ile birlikte cenaze kabristana gitmek üzere tabutta sala girerler. İlçe dışında cenazeyi götürmekte iken, çevre köylerden bir köylü saban demirini yaptırmak için ilçeye gelmektedir. Karşıdan cenazeyi görür. Sevabına erişmek için, birazda "Fakir biri, sahipsiz biri ki ancak dört kişi cenazesinde var. Diye düşünmekten de geri kalmaz. "Acıyarak sala girer. Ancak heybesini de bırakmaz. Sağından girdiği sal tarafında heybesindeki sol omuzuna alır ki elleri ile de salın kolundan tutabilsin böylece saban demiri omuzunda, omuzun üstündeki sal kolu da tabuta temas etmektedir. Cenaze defnedilir.

Köylü vatandaş demirciye gelir. Demirci saban demirini öğle namazından sonra almasını borcunun da dört lira olacağını söyler. Adam razı olur. Alışverişe çıkar, Namazdan sonra ustaya uğrar usta: Demiri kaynak yapamadığını, ancak sekiz lira borcu olduğunu söyler. Bunun üzerine adam itiraz eder. Tartışma uzayınca iş kadıya intikal eder. İkisi de durumunu anlatır.

Kadı; Demircinin iki misli kömür yaktım birtürlü demiri ısıtamadım. Sözünden olayda ilahi bir durum olduğunu farketmiştir. Köylüye:

-Senin demirin kaç lira? der. Adam: Yenisi sekiz hem yenisini alacak, hemde demirciye verecek param bile yok üstelikte yapılmayan demire ne di-

ye para vereyim der.

Kadı: (Her ikisini de) Sizlere sekizer lira versem birbirinize olan hakkınızı helal eder misiniz? der.. Köylü de, Demirci de razı olurlar. Paraları alıp çıkarken: -Kadı ikisine de seslenir:

-Bu demirin niçin ısınmadığını hiç düşündünüz mü? Diye sorar. Adamlar cevap veremezler.

Kadı: Allâh dostlarına cehennem ateşi yasak edilmiştir. Onlara dokunanlarda dünya ateşından korunurlar. İşte Kuddusi Baba merhumun vasiyet ettiği kişilere senin de katılman takva ehli ve gönül dostlarına yakın durmandır ki tabuta değen bedeninle birlikte saban demirin de bu mübarek zatın yakınları ile birlikte olmuştur. Demirci de bu yüzden ikimisli kömür yakmasına rağmen demiri kaynak edememiştir. Der. Gönül gözü açılan kadı efendi böyle der de bakalım Allâh dostu olan Kuddusi Baba neler söyler. Bir nefes te ondan dinleyelim, dostlar.

Ey Rahmeti bol Padişah,
Cürmüm ile geldim sana,
Ben eyledim bunca günah,
Cürmüm ile geldim sana.

Hadden tecavüz eyledim,
Deryayı zembi boyladım,
Mâlum sana ben neyledim,
Cürmüm ile geldim sana.

Adın senin Gaffar iken,
Ayıp örtücü Seddar iken,
Kime gidem sen var iken,
Cürmüm ile geldim sana.

Bin kere bin ey Padişah,
Etsem dahi böyle günah,

La tâğnetü yeter penah,
Cürmüm ile geldim sana.

Latâğnetü: Benim rahmetimden ümit kesmeyin.

Ayet-i Kerime

Nefeste kaynak kişi: Hacı Yusuf Beceren
Doğ: 1931
Doğ. Yeri: Deli İlyas/Sıvas
Derl. Tarihi: 02/11/1994

HİKÂYELİ TÜRKÜ
OY KELECOŞ VAY KELECOŞ 190

Âşık ilk görev yaptığı köyde (1973 yılı) bir cuma günü akşama doğru oturduğu evin bacasında Fikri dayı ile oğlu Hakan da kucağında köy yolunu gözetmekte ayak üstü sohbet etmektedirler. Karşıdan Köy Muhtarı Adil Çeçe (Dayı-Amca yerine bir tabir) Cuma pazarında ilçedeki dükkânından köydeki dükkanına hayvanıyla satacaklarını getirmektedir. Ancak yorgun ve dermansızlığı karşıdan rahatlıkla fark edilmektedir. Fikri Dayı, âşığa: Hele hoca bak Adil Çeçe açlıktan dayanmış, zor geliyor. Şu bir dizini bir kır hele der. Âşık denileni yapar. Adil ağa da onları uzaktan da olsa görmüştür. Âşık diz kırınca Adil Ağa da diz kırarak, aksıyarak yürümeye başlar. Fikri Dayı aşığa iki dizini kırmasını söyleyince bu sefer adil ağa iki dizini kırarak yaylanarak yürür, peşinden Fikri dayının tembihleri ile aşık önce bir dizini sonra iki dizini yere koyunca, -Adil Çeçe sırayla hayvan yedeğinde tek dizi yerde sonra iki dizi yerde kütürümler gibi yürür tam baçanın dibine gelir. O sırada Fikri Dayı; "Hoca hele deki: (Adil çeçe açlıktan dayanmışsın Kelecoş hazır gelde ye. Der. Âşık bu sözü söyler. Söyler ya Adil Çeçe duvardan aldığı çocuk kellesi kadar bir taşı bacaya fırlatır. Peşinden de Mehmet Hoca sen bunları bilmezsin. Seni bir öğreten var, ne çıkarsa o (.....) boyu yere yakın Fikri'den çıktı der. Âşık

sonradan öğrenir ki her yerin soğan doğraması ayrı darbı meseli burada da görülmüştür. Meğer Sıvas'taki Keleçoş aşı burada it yalına ad olarak verilmiştir. Âşık olurda bu espiriyi tele dile dökmez mi? Aldı Kul Mehmet bakalım ne dedi:

Adil Çeçe, Fikri Dayı,
Nerde bulam O havayı,
Başıma sardın belayı,
Oy kelecoş vay kelecoş,
Oy kelecoş vay kelecoş,
Ekrek'te başka kelecoş,
Sıvas'ta başka kelecoş.

Bilemedim orda başka,
Bilemedim burda başka,
Ekrek'teki töre başka,
Oy kelecoş vay kelecoş,
Oy kelecoş vay kelecoş.

Ekrek'te başka kelecoş,
Sıvas'ta başka kelecoş.

Elin attı kocataşa,
İt yalı derlermiş aşa,
Neler geldi garip başa,
Oy kelecoş vay kelecoş,
Oy kelecoş vay kelecoş.

Adil Çeçe küpe bindi,
Fikri dayı kaçtı, indi,
Kul Mehmet sordu öğrendi,
İt yalıymış bu kelecoş,
Kavuştak

..../10/1973

DOĞRU SÖYLEN TÜRKÜLERİ 191

Bozmayın bu töreleri,
Doğru söylen türküleri,
Yozlaştırmadan eseri,
Doğru söylen türküleri.

Gâhı keyfli, gâhı dertli,
Kimisi, gam gasevetli,
Kiminde ikram izzetli,
Doğru söylen türküleri.

Türk'üm türkü desin canlar,
Buyursun gelsin mihmanlar,
Gönül dostu arayanlar,
Doğru söylen türküleri.

Türkü olaylara destan,
Kara gözler olur mestan,
Ağıttan, maniden seslen,
Doğru söylen türküleri.

Her yörenin bir tadı var,
Munzur Dağı edalı kar,
Sivas'tan bir bulut kaynar,
Doğru söylen türküleri.

Kul Mehmet'i naçar sanma,
Türkü diye popa kanma,
Ata sazın çal utanma,
Doğru söylen türküleri.

Sölen: Söyleyin

17/10/1995
Saat: 19.20

Adı: ALANYA'LIM 192
Konusu: Güzelleme
Yapısı: İki kavuştaklı bendleri dörtlük türkü

ALANYA'LIM

Alanya'nın sarı muzu,
Deniz gözlü güzel kızı,
Sensin gönlümün yıldızı,
ALANYA'lım, ALANYA'lım.

ALANYA'lım, ALANYA'lım,
Mavi gözlü sevdalım.

ALANYA'lım, ALANYA'lım,
Akdenizli sevdalım,
Gazla gidelim kaptanım,
Konaklı'ya yol alalım. (Kavuştak)

Alanya'nın ince kumu,
Nasıl çaldın bu gönlümü,
Yoluna koydum ömrümü,
ALANYA'lım, ALANYA'lım. (Kavuştak)

Kul Mehmet'im Alanya'da,
Turistleri tavernada,
Güzeller Gazi Paşa'da,
ALANYA'lım, ALANYA'lım. (Kavuştak)

22/06/1997
Alanya-Manavgat
Saat: 00.30

ÇUHA ŞALVAR 193

1. ve 3. mısraları ile kavuştak bölümleri derleme olan bu türkünün diğer bölümleri âşık tarafından tamamlanmıştır.

Türkünün kısa hikâyesi şöyledir: Kadının kocası gurbete gider. Dönüşünde, kadına iftira ederler. Kadın her ne kadar ihanet etmediğini söylerse de adam kadını öldürmek ister, kadın hiç olmazsa ev de öldürmesini ister.

Onurumu sokakta bırakacağıma evimde kanım katlim sana helâl olsun der.

Kaynak: Bektaş Gül

Çuha şalvar ılbır ılbır,
Geçti aylar onca yıldır,
El içinde anlamıyon,
Götür beni evde öldür.

Evde öldür, evde öldür,
Götür beni evde öldür,
Kanım katlim helâl olsun,
Götür beni evde öldür.

Çuha şalvarın dalına,
Canım fedadır yoluna,
Girmedim elin koluna,
Götür beni evde öldür.

Kavuştak

Al cepkenin sar boynuma,
Almadım yadı koynuma,
Tek kurşunu sık beynime,
Götür beni evde öldür.

Kavuştak

Kul Mehmet'te bir can eyler,
Bu iftira hep kan eyler,
Yıkar yuva viran eyler,
Götür beni evde öldür.

01/03/1995
Saat: 15.30

Not: Bu olayın aynısı 1998 nisan ayı içinde Adapazarı Gerede'de yaşanmıştır.

Bilinen çiğ köfte türküsüne yaptığım ekleme Urfa ili yöresine ait olan bu türkünün, Sıvas'ta da sevilen çiğ köfteden dolayı yöremiz uslubuna göre üç kıta daha ekleme yaptım.

194

Çiğ köftenin acısı,
Dilim yaktı sancısı,
Nazlanma yar bacısı,
İlle de canım çiğ köfte.

Ellerin dert görmesin,
Acı diyen yemesin,
Vur sazlara inlesin,
İlle de canım çiğ köfte.

Kul Mehmet'in diyesi,
Allı fistan giyesi,
Dostlarımın yiyesi,
İlle de canım çiğ köfte.

15/10/1995
Saat: 17.30

BULGUR PİLAVI 195

NE HOŞ olur, onun üstünde pezük,
Gider kaşık kaşık bulgur pilavı,
Yarim kaşık tutar, parmakta yüzük,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı.

Mercimeklisin, herkes hayranı,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı,
Yanında varise, katık, ayranı,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı.

Et suyundan tavuk, etin arala,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı,
Üzüm hoşafında derdi karala,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı.

Kul Mehmet'im, yemeyenler kayıpta,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı,
Bacada, sayada, ayran yayıkta,
Gider kaşık, kaşık bulgur pilavı.

24/09/1995

TEL HELVA 196

Tel, tel, tel tel bu helva,
Bu Sıvas'ta bu helva,
Uzun kış geceleri,
Çek yiyelim tel helva.

Dayı bu gün sizdeyiz,
Tel helvayı severiz,
Miyanesi şekeri,
Çek yiyelim tel helva.

Miyanemiz taşlıkta,
Komşu var aralıkta,
Halkası katı kırkta,
Çek yiyelim tel helva.

Bir turşunun suyundan,
Vazgeçemem toyundan,
Huylu geçmez huyundan,
Çek yiyelim tel helva.

Ne güzel gelenekler,
Bacada biri bekler,
Boşa gider emekler,
Çek yiyelim tel helva.

Kul Mehmet töre bizde,
Şenlik var hanemizde,
Yarın gece de sizde,
Çek yiyelim tel helva.

15/10/1995
Saat: 17.00

ADI: YALAN DÜNYA 197
KONUSU:Dert Şikayet
YAPISI: İki kavuştaklı

Ben sazımı çalamadım,
Yalan dünya, yalan dünya,
Dünyadan zevk alamadım,
Yalan dünya, yalan dünya.

Yalan dünya, yalan dünya,
Kime güldün söyle dünya.

Yoksulluk kaderim benim,
Bitiyorum erim erim,
Bu dertle nere giderim,
Yalan dünya, yalan dünya. (Kavuştak)

Kul Mehmet derdin biter mi?
Acısı serden gider mi?
Bana ettiğin yeter mi?
Yalan dünya, yalan dünya. (Kavuştak)

Türkünün kavuştakları ikişer tekrar edilecektir.

12/06/1987
Saat: 21.45
Cuma

198

Adı: Divane aklım
Konusu: Fanilik
Yapısı: Bir kavuştaklı türkü

Benim aklım divanemi delimi?
Zaman dedikleri hale uymuyor,
Sağ olanlar bir gün tadar ölümü,
Cansız ata binmiş yola uymuyor.

Aklım, aklımı, aklım divane aklım.

Yar elinden dolu bade içenler,
Bir gün de kalamaz vade biçenler,
Haberin vermiyor konup göçenler,
Kul Mehmet'im gövde dala uymuyor.

Aklım, aklım, aklım divane aklım.

23/02/1989
17.52

TECNİS, (Koşma) 199

Uzanmışta yatmış yar bu divanda,
El bağlayıp durdum ben bu divanda,
Ben yari söylerim hep bu divanda,
Sır küpüm benimle inleyip, durur.

Dedim deryasında hele birde yüz,
Gam gasevet sardı, gülmez oldu yüz,
Yaram doksan dokuz şimdi oldu yüz,
Aldırmaz hiç bana dinleyip durur.

Gurbet biter diye hasret sarardım,
Ben bu dertler ile soldum sarardım,
Kavuşurda seni öper şarardım,
Dağlar engel bizi önleyip durur.

Kul Mehmet'im zor yol, yar bize düştü,
Kırılmaz kütükler yar, bize düştü,
Kadir kıymet bilmez yâr bize düştü,
Sesi kulağımda çınlayıp durur.

19/03/1998

Hikâyeli Türkü
Ali İle Sunanın Kaçış Hikâyesi 200

Tokat'ın Niksar ilçesinin sazlık civarındaki köylerden birinde iki genç sevdalanırlar. Başlık parası iki ailenin anlaşmasını engeller. Bunun üzerine iki genç kaçmaya karar verirler. Köyden takip edenler olur da bu iş bozulur diye yollarını sazlığa vururlar. Öğün vakti gelir, acıkırlar. Ali Suna'ya: "Ben yakın köyden azık getireyim. Sen sazlıkta bekle, der. Suna razı olur. Ancak Ali Suna'nın ellerini ve ayaklarını yazma denilen baş örtüsü ile bağlayacağını söyler Suna'ya, Sunaitiraz ederse de. Ali dediğini yapar: Azığa gider.

Azığı alan Ali geri döner ama Suna'yı bıraktığı yeri bir türlü bulamaz. Koca sazlıkta izi kaybeder. O gün akşamı eder. Ertesi gün tekrar arar. O arada sazlık çevresinde bir çobana rastlar. Çoban Ali'ye ne aradığını sorar. Hikâyeyi duyunca üzüntülü bir şekilde Ali'ye;

- Oğlum o emaneti ancak bir yoldan bulursun. Sabaha kadar bekle. Tanyeri ağarıncaya kadar uyuma. Şafak sökmeye başladığı zaman sivrisinekler bir kara bulut gibi göğe çıkarlar, tekrar sazlığa ağarlar. O zaman emanetini bulursun. Der.

Ali geceyi yüreğine taş basarak geçirir. Gözünü kırpmaz. Şafak söker. Tan ağarırken sivrisinekler bir kara bulut gibi göğe yükselirler. Tekrar sazlığa ağarlar. Ali hemen koşar.... Koşar ki ne görsün? Suna didik didik olmuş, gözleri yüzü, üçyüz altmış azası kanlar içinde cansız uzanmış.....

Suna'nın kanlı cesedini alır; sazlığın kenarına çıkar. Sazlıktan bir kamış koparır. Başlar yanık yanık seherinen uflemeye. Bu kamıştan ses değil sanki Suna'nın kan revan feryatlarıdır çıkan. Olanları bilirdiki ermiş çoban o da çökmüş yaşın yaşın ağlar ardından. Sipsi havasıdır. Bu söylenen.

Bu acılı hikâyeyi bir de dinleyelim ozan dilinden:

Aldırdım elimden yari sazlığa,
Kaderim gönderdi beni azığa,
Sunam al kanlarda düştüm közlüğe,
Uyan Sunam uyan derin uykudan.

Ecel karşımıza sazlığı dikti,
Kader aramıza ayrılık ekti.

Bozaraydın şu Tokat'ın oyası,
Al kana karışmış yazma boyası,
Çokmu sağlam, idin yazma soyhası,
Uyan Sunam uyan derin uykudan.

Uyan Sunam uyan şafaklar söktü,
Yetim Ali sensiz boynunu büktü.

Mah yüzünü delik deşik soymuşlar,
Cerah olup her bir yerin oymuşlar,
Sabah seheriynen kana doymuşlar,
Uyan Sunam uyan derin uykudan.

Şu yalancı dünya karardı çöktü,
Azık sebep oldu bağrımı yaktı.

Kul Mehmet
1983

Kaynak kişi: Niksarın Başçiflik Köyün'den, Mustafa.....

TEKERLEME 201

Bu tekerlemeyi öğrencilerim Dallas kapısından girdim içeri diye başlamışlardı. Dallas, Teksas şeklinde tekrarlarla devam ettikleri zaman niçin Türk kentlerimiz olmasın? Yöremize töremize uygun olsun diye bu tekerlemeyi düzenledim. Ana sınıfına ve öteki öğretmen arkadaşlara da verdim. Müzik düzenlemesini de yaptım, öğrenciler severek ve beğenerek söyleyip, oynadılar.

Sıvas kalesinden girdim içeri,
Ahbaplar oturmuş iki geçeli,
Sıvaslı (lar) geliyor, gardaş neşeli.

Sıvas Sıvas böyle neşeli,
İçlerinden birisi dünya güzeli.

Sıvas'ın kalesi tekkeye bakar,
(Sıvas'ın içinden ırmaklar akar,)
Sıvas'ın güzeli çok canlar yakar,
İçlerinden birisi dünya güzeli.

Sıvas Sıvas böyle neşeli,
İçlerinden birisi dünya güzeli.

Anan seni nerelerde doğurdu,
Samanlıkta doğurdu,

Başı yastık, şimşir kaşık,
Ottan döşşek, deli fişek,
Oku da sen, olma eşşek.

Kul Mehmet

Çocuklar salıncakta birbirini sallarken:

Anan seni nerelerde doğurdu,
Samanlıkta doğurdu.

Anan da cennet,
Baban da cennet,
Cennet kuşu, cennet pırrrr.

(Derleme)

Haziran
1996

IV.
BÖLÜM

IV. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATI İÇİNDE HALK EDEBİYATININ YERİ VE GÜNÜMÜZE KADAR GELİŞİ - HALK ŞİİRİ TANIM VE TERİMLERİ

Edebiyatımız Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Tekke Edebiyatı olmak üzere üçe ayrılır. Biz burada Halk Edebiyatımızı incelemeye, bu edebiyatımız içinde de halk şiirimizi ve halk âşıklarımızın dünü ve bu günü üzerinde kısaca durmaya, temel kavram ve tanımları yapmaya, bu açıklamalar doğrultusunda halk âşıklarımız arasındaki uygulama ve görüş farklılıklarını belirtmeye çalışacağız.

ABDAL: Tasavvuf terimidir. Birinin yerine geçme birini, birşeyi, başka birinin, başka bir şeyin yerine koymak, değiştirmek anlamına gelen "Bedel" ve "Bedil"in çokluğudur. "Budala"da aynı anlamı taşır.

Tasavvufi inanca göre, ölen erenlerden birinin yerine geçen, ondan sonraki erene "abda" denmiş, böylece erenlerden bir kısmına "abdal" diye çağrılmıştır.IX. yüzyıldan beri bilinen abdal kelimesinin XII. yy.dan itibaren teklik anlamıyla "derviş" karşılığı kullanıldığı görülür. Dervişler arasında cezbe ve istiğrak halinde bulunanlar olduğundan abdallar da bu zümreyle özdeşleştirilmişlerdir. Bu nedenle de Mecnun, meczup, divane gözüyle bakılmışlardır. Bu anlayışa dayanarak Türkçede "abdal" kelimesine karşılık, "ahmak, şaşkın" anlamı yüklenmiştir.

12. yy.dan itibaren serseri kılıklı, başı kabak, keşküllü, ellerinde bayrak, grup halinde dolaşa-

rak inançlarını yayan şii, kalenderi zümreye de abdal denmiştir.

Halk şairlerinin bir kısmı da münferit olarak "abdal diye tanınmışlardır. Abdal Musa, Pir Sultan Abdal gibi...

ÂŞIK : Bir hazırlığı olmadan şiir söyleyen, saz eşliğinde başkasının şiirini okuyan, (usta malı), kendi şiirini sazsız veya kendi yorumuyla saz çalarak okuyan, halk hikayelerini anlatarak arasında türkülerini okuyan veya destan anlatan sanatkarlara verilen ad.

ÂŞIK TERİMİ: 13. y.y ve 14. y.y larda Yunus Emre gibi ilahî tarzında şiir söyleyen ve tekke mensubu olanlara denmekle beraber, daha sonra yaygınlaşarak, özellikle 15. y.y dan itibaren Azeri Anadolu ve Rumeli sahalarında din dışı şiir söyleyenler için kullanılmıştır.

Âşık karşılığı olarak saz şairi, meydan şairi, çöğür şairi, Çöğürce terimleri de kullanıla gelmiştir.

Kazaklar âşık'a: akın

Türkmenlere ise: bağsı, bahşi terimlerini aşık karşılığında kullanmışlardır.

Âşıkları, islâmiyetin kabülünden önce Türk toplumlarında önemli yer tutan ozanların, bahşıların devamı sayabiliriz. Bazı araştırmacılar anonim halk edebiyatında daha yaygın olan türkü, mani, ağıt, yakan ve düzenlere "halk şairi" diyerek, "âşıktan" ayrı tutulmuşlardır. Âşıklar çoklukla şehir ve kasaba muhitlerinde yer alan medrese, tekke, asker ocakları ve başka zümrelerin içinde yetişmişlerdir. Bu bakımdan âşıkların meydana getirdiği edebiyat, tek bir zümre edebiyatı değil biribirinden farklı, muhtelif zümrelerin çevrele-

rinde meydana gelmiş bir edebiyattır. Şehir ve kasabalardaki bazı özel kahvehaneler, bey ve paşa konakları âşıkların toplanma yerleri olmuştur. Bir çoğu tasavvufî duygularla yoğrulan âşıklar halk toplulukları üzerinde büyük tesir uyandırmışlardır. Önde gelen âşıklar:

"Halk Âşığı"

"Badeli Aşık" tabirleriyle anılarak haklarında menkıbeler anlatılmıştır. Menkıbelerde rüyada, veya uyanıkken, mürşit, pir veyahut Hızır Peygamber elinden bade içerek âşık oldukları nakledilmiştir.

Âşıklar belli bir eğitimden sonra olgunlaşırlar. Şöhret bulmuş âşıkların etrafında pek çok saz şairliğine, meraklı genç toplanır. Memleket içinde gezilere katılır. Çıraklık edip. Âşıklık için geçerli olan edebi ve mesleki eğitimi alırlardı. Ustaları tarafından bir Mahlas verildikten sonra olgunlaşırlar. Âşıklık mesleğine başlarlardı.

(5 Kasım 1996)

EdebiyatAnsiklopedisi (Milliyet yayınları)

Şehir ve köyde yetişen âşıklar, farklı kültür çevrelerinin tesiriyle şiirler söylemişlerdir. Şehirde yetişenler, medrese ve tekke eğitimiyle temas içinde olduklarından klasik şiire ve musikîye aşinalıkları fazladır. Köy çevresinde yetişenler ise daha kendine özgü ve mahallidir.

Âşıklar genellikle gezgincidirler. Yurdun dört bir yanını dolaşırlar. Başka âşıklarla tanışırlar yarışırlardı. Bu yakınlaşma âşık tarzı âşık şiiri veya âşık edebiyatı denilen belli kaideleri olan kendi içinde âdeta klasikleşmiş bir edebiyatın meydana gelmesi sonucunu sağlamıştır. Âşıkların hem usta malını, hem de kendi şiirlerini okuyarak

nakledici olmaları, yanıda birde musikiyi ilave edecek olursak, âşıkların üç sanat dalını bir arada yürüttüğünü söyleyebiliriz. Âşıklar çalıp söyledikleri şiir veya hikâye ettikleri diğer eserlerle çeşitli zümrelerin bedii ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Geniş halk kitleleri, âşıkları yüzyıllarca benimsemiş, onların samimi eserlerinden hoşlanmış şair denince âşıkları hatırlamışlardır.

Bazı padişahlar, âşıklara özel ilgi göstermişlerdir. Bunların başında IV. Murat, IV. Mehmet II. Mahmut ve Sultan Abdülaziz gelir. II. Mahmut devrinde İstanbul Tavuk pazarında âşık kahvehaneleri vardı. Ün salmış âşıklar burda toplanır.

Çalıp söylerlerdi. Âşık fasıllarını idare edene "Reis-i Aşikâr" denir. Ve devletten maaş alırlardı. Birisine âşık denebilmesi için önce Tavuk pazarındaki Âşık Cemiyetine "çerağ" olması gerekirdi. Kabiliyeti olan sonra kalfa, ardından "ehliyetname" alarak "âşık" olurdu. Bu âşıklar, ülkenin her tarafında hükümet adamlarından kolaylık görürlerdi.

Âşıklar, belli zamanlarda muayyen kıyafetler giymişlerdir.

Edebiyat Ansiklopedisi (Milliyet Yayınları)

HALK EDEBİYATINDA KULLANILAN TERİMLER

AĞIT: Bir kimsenin ölümünden dolayı duyulan acıları anlatmak için söylenen şiir. Bu özellikteki şiirler divan edebiyatında (mersiye); İslâmiyetten önceki Türk Edebiyatı'nda da SAGU adları verilirdi. Bu tür şiirleri söylemeye AĞIT YAKMA DENİR? Türk toplumunda çok eski bir geçmişi vardır. SAGULAR eski Türklerde ölen bir kişinin YUĞ törenlerinde söylenirdi.

Ağıtlar, genellikle genç yaşta ölenler için yakılır. Gelin olan kızlar ve büyük felaketler için de söylendiği olur.

Ağıtlar bir şiir şekli değil, bir şiir türüdür. Şekil olarak koşma ve türkülere benzer.

Üç attım var biri binek,
Binin arkadaşlar gidek,
Gelin Ayşem sele gitmiş,
Yasını tutmaya gidek.

Anonim

Havada bulut yok,
Bu ne dumandır,
Mehlede ölen yok,
Bu ne şivandır.

Anonim

Yazdı rasathane sismografında,
Kan'ağlar Dinar'ım ataş narında,
Koydu acısını yurdun bağrında,
Gözyaşım uzanır Dinar'a doğru.

Kul Mehmet

AĞIZ: Bir ana dilin herhangi bir şivesi içinde

var olan söyleyiş farkına denir. Ağızlarda dilbilgisi ve kelime farklılığı yoktur. Ancak bazı sesler, değişik şekilde söylenir. Rumeli Ağızı, Karadeniz Ağızı v.b. gibi.

ALÂKA:İlgi. Bir kelimeyi hakiki manasının dışında bir anlamda (mecazi manada) kullanılmak için düşürülen münasebet. Edebi sanatların çoğu için bu durum söz konusudur. Bu münasebet ne kadar, uygun olursa edebî sanat da o derece yerinde ve güzel (olur) sayılır.

Hep yüzemi, yüzemi,
Sürme göze yüzemi,
İçime derdin saldın,
Doksandokuz yüze mi?
Kul mehmet

ALİTERASYON:Şiirde ve nesirde, bir âhenk oluşturmak için aynı sesleri taşıyan kelimeleri sık sık kullanmaktır. Ard arda tekrarlamaktadır.

Çıktım'da geldim. Şu dağların ardından,
Turnam yayım, yayım, yayılır mısın?
Göçeyledim, vatanımdan yurdumdan,
Sıralanıp sıra, sıra, sayılır mısın?
Kul Mehmet

ASALET: Edebi eserlerde terbiye dışı, çirkin, bayağı, müstehcen ve galiz sözlerden kaçınma. Edebî Kelâm veya mümtaziyet de denir. Zıddı: Hasasettir.

ASKI: Halk edebiyatında kullanılan bir deyimdir. Saz şairleri arasındaki şiir yarışmalarını kazananlara verilmek üzere duvara tüfek,kılıç,

heybe gibi şeyler asılır. Bunlara askı,askıyı kazanmaya da askı indirme denir.

GEZMECE: Âşıkların yolculukta uğradıkları yerleri anlatan methiyeli veya taşlamalı deyişlerine denir. Onbirli destan veya sekizli (kesik) semai biçiminde söylenir. Gezilen yerler sırayla anlatılırsa DEYİŞ, sıra gezmece veya sıralı gezmece adını alır.

GÜZELLEME: Âşık edebiyatında insan ve tabiat güzelliklerini işleyen koşmalara denir.

Genç kız
Gelin
Dağ
Ağaç
Hayvan

Çiçek gibi unsurlar işlenir. Hepsini beraber veya ayrı ayrı konu alabilir.

Sevda yaylasının güzel merdanı,
Salını salını gelir gerdanı,
Toplanmış özünde aşkın fermanı,
Kırkına varsa da bir mülk değmez mi?

Kul Mehmet

HALK HİKÂYELERİ: Gerçek ve hayali bir takım olayların, maceraların hususi bir üslûpla nesilden, nesile anlatılmasıdır.

(Bu bölüme Halk edebiyatı, Halk şiiri bölümlerinde de değinilecektir.)

ÂŞIK EDEBİYATI: Âşık denilen, saz şairlerinin meydana getirdiği şekil ve muhteva olarak

belli özelliklere sahip edebi ürünleri içine alır. Âşık kelimesinin nereden geldiği bilinmemektedir. Veled ÇELEBİ, Türkçe IŞIK'tan geldiğini söyler. Ahmet TALAT, "Yüreği aşk ile yanan" anlamını vererek, Veled ÇELEBİ'nin görüşünü paylaşır. Fuat KÖPRÜLÜ, kelimenin köküne inmez; ancak, ışık şeklinde dilimize geçtiğini "Kalenderi, Bahayi, Bektaşi, Hurûfi gibi ehl-i sünnet akidelerine aykırı zümrelere mensup dervişlere ve YUNUS EMRE tarzında şair mutasavvıflarına sıfat olduğunu belirtir. HÜSEYİN KÂZIM KADRİ Türk Lügâtinde aşk'ı arapça isim sayarak "gönül veren" anlamını taşıdığını yazar. AHMET KUTSİ TECER, âşık için "Önceleri YUNUS tarzında ilâhiler ve mistik şiir söyleyen şairler tarafından kullanılmaya başlamış, daha sonraları saz şairlerinin hepsi âşık adını takınmışlardır." der.

HİKMET DİZDAROĞLU, âşıkları iki kısımda inceler:

I. KISIM

a) ÜMMÜ ÂŞIKLAR: Okuma yazma bilmezler.

b) Saz çalmasını bilirler, şiirlerini saz eşliğinde söylerler.

c) İrticalen (hazırlıksız) şiir söylemeleri başlıca özellikleridir.

ç) Şiirlerini hece ölçüşüyle söylerler. Fakat

okuma yazma bilmedikleri halde, kural dışı olarak SÜMMÂNİ, ÂŞIK ŞENLİK gibi aruzla şiir söyleyen âşıklar vardır.

II. KISIM

Hem öğrenim görmüşler, hem saz çalmasını bilirler. Ayrıca hem heceyle, hem aruzla yazmışlardır. ÂŞIK ÖMER, CEVHERİ, DERTLİ, ERZURUM'lu EMRAH bunlar arasındadır.

Âşık Edebiyatı kavramı yüzyılımızın başında kullanılmaya başlanmıştır.

PROF. DR. Fuat KÖPRÜLÜ ESKİ edebiyatımızı DİVAN EDEBİYATI, HALK EDEBİYATI, Âşık EDEBİYATI diye üçe ayrır.

Âşık Edebiyatı, Anadoluda, İslâmlık öncesi sözlü edebiyat geleneğinin bir devamı olarak, özellikle 12. yüzyıldan sonra din dışı ürünlerin verildiğini görüyoruz. Şiir söyleyenlerin adları da değişmiş, ozan yerine âşık diye adlandırılmıştır.

Âşıklar heceyle okurlar ve daha çok II'li, 8'li ve 7'li kalıplarını tercih ederler.

Türkü, Varsağı, ezgi, deyiş, kayabaşı, üçleme, koşma, mani gibi halk edebiyatı nazım şekillerini kullanan âşıkların divan edebiyatının tesiriyle gazel, murabba, muhammes, müseddes tarzında olabilen ve özel bir ezgiyle okunan müstezad, kalenderi, satranç, vezn-i âhar, selis, gibi nazım şe-

killerini de kullandıklarını görüyoruz.

ÂŞIK EDEBİYATI İKİ GURUPTA TOPLANABİLİR:

I. Destan geleneğinin bir devamı kabul edilen halk hikâyeleri, nazım-nesir karışıktır.

2. Konu ve şekille belirlenen türlerden destanlar güzelleme, koçaklama, ağıt, taşlama, muamma, atışma, nasihatnameler, öğüt destanları.....

ÂŞIKLAR, yetiştikleri çevreye göre şöyle sınıflandırılırlar:

1. Tasavvufi konuyu işleyenler; Tarikat ve zümre fikirlerini temsil edenler. Özellikle Bektaşî târikatı ve Alevî-Kızılbaş zümreleri arasında kuvvetli şairler çıkmıştır. Kaygusuz, hatayî gibi.

2. Kasaba ve şehir çevresinde yetişenler Divan edebiyatının etkisinde kalmışlardır. ÂŞIK ÖMER Gevheri, Dertli gibi.

3. **Köy şairleri:** Köy hayatını işlerler. Bayburtlu Celâli gibi.

4. **Göçebe şairleri:** Göçebelik hayatının, baş kaldırışı, savaşı, yeni düzeni işlerler Dadaloğlu gibi.

Sınıflandırmanın dışında kalan şairlerin varlığınıda belirtmeliyiz. Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal gibi.

Âşık Edebiyatı ürünleri sözlü olarak veya cönk denilen şiir defterleri yoluyla zamanımıza ulaşmıştır. Âşık Edebiyatında yazma geleneği olmadığı için, bir çok âşığın ismi ve eserleri tarihte kalmıştır.

Âşık geleneği Doğu Anadolu, toroslar, Konya, Kayseri, Çorum, Sivas, Adana, Urfa yörelerinde sürdürülmektedir.

Âşıkların yetiştikleri çevreye göre sınıflandırılmalarında beşinci altıncı sırayıda eklemek gerekir. Günümüz âşıkları içinde halen yaşamakta olanların;

5. Sırada: Köyde doğup belirli bir zaman yaşadıktan sonra köyden kente göç ve iş bulma, daha rahat yaşama koşullarının elde edilmesi için şehirde ikâmet eden halk âşıkları ve kalem şairleri Sefil Selimi, Kul Gazi, İsmeti, Şükrani, Gülşadi gibi (Sivas yöresi Âşıkları.)

6. Sırada: Şehirde doğup büyümüş eğitimini şehirde sürdürmüş öğretmenlik, devlet memuriyeti gibi nedenlerle belirli hizmet sürelerini köyde geçirerek tekrar kente dönen âşıklarımız (Sivas yöresinden Âşık Kul Mehmet.)

BERDAR: Asılmış, daracağına çekilmiş. Deyim olarak sevgilinin saçlarına vurulan "Âşık"ı anlatır.

Tekke şiirinde ve tasavvuf düşüncesini esas

alan edebiyatta ber-dâr deyimi bir sembol olmuştur."Ene-l Hak" tabirinden dolayı Hallac-ı Mansur'la birlikte kullanıldığı gibi "dar-ı Mansur" şeklinde de geçer.

Halk şairlerinin gazel şeklindeki yazdıkları şiirlerinin matla beyitine beyit, son beyitine de İMZA beyiti diğerlerine de Müfred denir. Halk arasında İmza beyitine Karalama veya karalamâ beyiti denir.

Bezm: Sohbet; muhabbet, içki meclisi demektir. Tasavvuf ehlinin yazdığı eserlerde bezm kelimesi çoğu zaman bezm-i elest şeklinde geçen bu tamlama ezelde başlangıcı olmayan yapılan toplantı, ruhlar meclisi demektir. "Kalu bela" "bezm-i ezel" ve "beli ahdi" diye de bilinir. Bu meclis, Allâh ruhlara "Eles tü bi Rabbiküm" yani: Ben sizin Rabbiniz değilmiyim sorduğu ve "beli" (evet) cevabını aldığı meclistir.

BOZLAK: Halk Edebiyatında bir ezgi türüdür. Konusunu aşiret kavgalarından, kan davalarından, aşk maceralarından almıştır. Çokluk güney ve orta Anadolu'da söylenir. Afşar Bozlağı, Urum Bozlağı gibi çeşitleri vardır.

CİNAS: Söylenişleri ve yazılışları bir anlamları ayrı kelimeleri bir arada kullanmadır.

Cinaslı kafiye en çok halk edebiyatında ve özellikle manilerde görülür. Bu şekildeki manilere

Cinaslı MANİ (Kesik Mani) denir.

DESTAN: Âşık Edebiyatının en uzun şeklidir. Dörtlüler (bendler) halinde ve genellikle hece ölçüsünün onbirli ve sekizli kalıplarıyla söylenen destanlar konularını savaş, yangın, deprem, salgın hastalık gibi felaketlerden, eşkiya maceralarından, toplumun sakat, alay ve iğnelemeye müsait yönlerinden alırlar. Ayrıca öğüt (atasözü) bekçi, yaş hayvan ve başka konularda da destanlar söylenir.

Kafiye düzeni: xa, xa, baba, ccca, eeee

DEVR - DEVİR: Yaratılış (madde) ve sona eriş (Mead) arasındaki safhaları tasavvufa göre izah eden sistemin adıdır. Tasavvuf ehli bu sistemin esasına bir daireye benzettiği için devr adını almıştır. Şudür ve Tecelli meselesi devir anlayışını meydana getirir.

İnsan, var olan alemlerin en alt basamağındaki madde alemini baba belinde ve ana rahminde bulunan meni ve emcas denilen erlik ve kadınlık suyundan meydana gelir. Diğer bir adıda DEMEDİR. Her deyişin sonundaki hanede söyleyenin mahlası (Tapşırması) bulunur.

İnsan "Mutlak Vücut" tan kopup bu aleme düşer. Sonra tekrar aslına kavuşur. Bu "Çıkış", "Oluş" u "Kavuşma" bir "Daireyi" andırır. Çıkış noktasına kav-i nüzul, kavuşma noktasınada KAVS-I URUÇ

denir. "Mutlak vücuttan" ayrılan Allâh nuru, akl-ı kül, den,

ukül-ı tis'a'ya (dokuz akıla)

nafs-ı tis'a'ya (dokuz nefse)

eflak-ı tis'a'ya (dokuz feleğe)

tabayi-i erbaa'ya (dörttabiata), onlardan da anasır-ı erbaa'ya (dört unsuru) ve toprağa geçer. Kavs-ı nüzul (iniş kavsi) veya mebde (başlangıç) budur. Buradan dolaşarak topraktan madene, madenden bitkiye, bitkiden hayvana, hayvandan insana, insandan da İnsan-ı Kamile (kamil insana) geçerek, tekrar aslına yani Allâh'a döner. Bu ikinci devir KAVS-ISUÜD (çıkış kavsı), KAVS-I URÜÇ (Yükselişkavsı) veya MEAD (Son buluş) diye adlandırılır.

Bu konuyu işleyen şairlerin manzumeleri devriye adıyla anılır.

Devriyeler çokluk Alevî - Bektaşi şairler tarafından yazılmıştır. Konunun inceliği sebebiyle, Sünnî şairlerce pek itibar edilmeyen bu tür destan, koşma, nefes, ilâhî şekillerinde söylenir.

DEYİŞ: Türk Halk Edebiyatı dilinde hece vezniyle söylenen şiirlere verilen addır. Türkü, destan, koçaklama, güzelleme, taşlama, nefes, koşma, tekerleme vb. gibi şiir türlerinin hepsine DEYİŞ denir.

DEYİŞME: Halk edebiyatında âşıkların karşılıklı şiir söylemelerine denir. En az iki kişi ve dinleyiciler karşısında belli kaideler içinde karşılaşırlar. Diyalog esasına dayalı karşılaşmada âşıklar birbirlerini denerler, yenmeye çalışırlar.

Bir âşık adayının kabiliyetli olup olmadığını anlamak için de DEYİŞME düzenlendiği olur.

DEYİŞME ŞU SIRAYA GÖRE YAPILIR:

MERHABALAŞMA denilen giriş bölümünde âşıklar dinleyicileri selamlamak için genellikle "Hoş geldiniz", "sefa geldiniz", "merhaba" dörtlükler söylerler.

İKİNCİ BÖLÜMDE: Âşıklar ustalarının deyişlerinden örnek okurlar.

TEKERLEME denilen üçüncü bölümde ise asıl deyişmeyi teşkil eder. Ev sahibi (veya yaşlı bir kişi) âşık düz ayak veya geniş ayakla deyişmeyi açar. Aşıklar konu ve bend sınırlaması olmaksızın verilen ayak üzerinde deyişmeye başlarlar. Âşıkların birbirlerine karşı asıl hüner gösterme ve üstünlük sağlama gayretleri bu bölümde yer alır. İlk ayak bitince ikinci ayak, ikinci âşık tarafından açılır. Karşılaşma bu usulle devam eder. Yarışma devam ettikçe açılan ayak gittikçe dar ayak şeklini alır. Yarışma soru - cevap şeklini alır. Aşıklar bu yolla birbirinin bilgi ve hünerlerini ölçerler. Lebdeğmez gibi zor şekillere baş vurulur. Deyiş-

menin sonundan önce âşıklardan daha usta olanı karşısındakini mat edince hicve başlar, taşlama ve takılmalarda bulunur. Sonunda âşıklar birbirini rahatlamak için, gönül alacak şekilde karşılıklı okurlar.

En sonunda ya koşmanın dörtlüklerini ayrı ayrı söylerler veya karşılıklı deyişlerle birbirlerini överek işi tatlıya bağlarlar.

DİVAN: Saz şâirlerinin "fâ ilatun fâilatun fâ ilatun fâ' ilun" kalıbıyla gazel murabba muhammes, müeddes biçiminde yazdıkları şiirlerinin adıdır. Özel bir ezgiyle okunur. Muhammat divanlar da vardır. Divana saz şairlerince dîvanîde denir. XVII. y.y dan sonra yaygınlaştırılmıştır.

Dörtlüklerden oluşan divanların kafiye şeması aaba ccca ddda dır.

DÖRTLEME: Türk halk şiirinde dört mısralık kıtalardan meydana gelen nazım şekillerinin genel adıdır.

DÖŞEME: Türk halk hikâyelerinin başında geçen seçili sözlere denir. Ayaklı saya da denilir.

Döşemeler, dinleyenlerin din ve mezhebine göre değişik olur. Sünnîlerin dört halifeyi, şiîlerin Hz. Ali'yi ve son iki halifeyi övdükleri gibi. Döşeme BAŞLAMA adı verilen girişle başlar. Sonra isteğe görè bir yalan veya Allâh, yaratılış üzerine din konusu, bir değişmeli destan, bir yurt veya savaş

destanı, yahut yaş destanı ve koçaklama söylenir.

DURAK: Hece vezniyle yazılmış şiirlerde mısraların belli bölümlere ayrıldığı yerlere denir. Hece vezninde kelimeler bölünmez. Durak kulakta ahenkli bir uyum sağlayan söz öbekleri arasında olur.

Beşli, altılı, yedili ve sekizliden bir az heceli mısralarda durak bulunmayabilir.

Durakların belirli bir düzeni vardır. 6, 8, 10, 12, 14, 16, gibi çift heceli mısralarda durak mısrayı iki eşit parçaya böler. Bazen eşitlik bozulabilir. Tek heceli mısralarda ise çok heceli kısım mısranın ilk yarısında, az heceli kısım ikinci yarısında yer alır. (4-3) - (6-5) gibi zaman zaman tersi de olabilir onbirli kalıplarda 6-5, 3-4, 7-4 şeklinde olabilir duraklar ve duraklardaki hece sayılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. İKİ DURAKLILAR:

ÜÇLÜLER: (1-2, 2-1),

DÖRTLÜLER: (1-3, 2-2, 3-1)

BEŞLİLER: (2-3), (3-2)

ALTILILAR: (3-3) (4-2), (2-4)

YEDİLİLER: (3-4), (4-3)

SEKİZLİLER: (5-3), (4-4), (3-5), (6-2), (2-6)

DOKUZLULAR: (5-4), (4-5), (6-3), (3-6)

ONLULAR: (5-5), (4-6, 6-4), (7-3, 3-7)

ONBİRLİLER:(6-5, 5-6), (4-4-3), (3 -4 -4)

ONİKİLİLER:(6-6, 7-5, 5-7)

2. ÜÇ DURAKLILAR: (4 -4 -3)

3. Dört duraklılar ve beş duraklılar 15, 16-19 hecelilerde görülürler.

DÜZ KAFİYE: Her beyit kendi arasında anlam ilgisi vardır.

DÜZ KOŞMA: Âşık Edebiyatında klasik şemaya göre uygun düşen koşmaları diğerlerinden ayırmak için kullanılır. Adi Koşma da denir.

Âşık edebiyatının en çok kullanılan bir koşma tipi olan düz koşmalar hece ölçüsünün 11 likalıbıyla yazılırlar. Kafiye şeması: xaxa, bbba, ccca veya aaab, cccb, çççb vb. şeklinde düzenlenir.

DÜZME: Halk Edebiyatında yanmak, tertip etmek anlamında kullanılır. Hikâye düzmek, mani düzmek.

DÜZÜM: Âşık Edebiyatında bir deyişin bütünü takım da denir.

ELİFNÂME: Divan ve halk edebiyatının ortak mahsullüdür. Genellikle mısra başlarındaki kelimelerin ilk harflerinin alt alta eliften ye' Ye ka-

dar alfabetik tarzda devam etmesidir. Dini, din dışı konularda örneklerine rastlanır.

EPİK ŞİİR: Konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik veya yurt sevgisi olan şiirlere denir. Tarihi bir olayı çoşkulu bir dille anlatan şiirlerde EPİK sayılır. Destani, hamasiye, kahramanlık şiiri kavramları da aynı anlamlarda kullanılırlar.

GEZMECE: Âşıkların yolculukta uğradıkları yerleri anlatan methiyeli ve taşlamalı deyişlerine denir. 11 li, 8 'li kesik (semai) biçiminde söylenir. Gezilen yerler sırayla anlatılırsa sıra gezmece veya sıralı gezmece, deyiş denir.

GÜZELLEME: ÂŞIK EDEBİYATI'nın insan ve tabiat güzelliklerini işleyen koşmalarına GÜZELLEME denir. Genç kız, gelin, dağ, taş hayvan, çiçek gibi unsurlar işlenir.

Hepsini ayrı ayrı veya beraber konu alabilir.

HALK EDEBİYATI: Meydana getirenleri belli olan veya olmayan (anonim) edebiyat ürünlerine denir. Sözlü olduğu için, halk arasında dilden dile geçtikçe zaman, şahıs, bölge faktörlerine bağlı kalarak değişikliğe uğrar.

Geniş bir ifadeyle divan edebiyatı dışında kalan saz ve tekke şiiri türündeki ferdi ürünlerle ,malzemesi dile dayanan atasözleri, destanlar, masallar, hikâyeler, maniler, türküler, ağıtlar, ninniler, köy temsilleri, meddah, karagöz, orta oyunu

ve kukla akla gelir.

Türk Edebiyatının dili Türk halkının kullandığı, arasında yaşayan konuşma dilidir. Halk Edebiyatında İslâmlık öncesi pek çok unsur İslâmi karakterle karıştırılarak inanç sistemine uygun hale getirilmiştir.

HALK ŞİİRİ: Halk içinden çıkmış, adı bilinen veya bilinmeyen şairlerin milli ölçü (hece ölçüsü) ile özel biçimlerde meydana getirdikleri manzum eserlere denir.

Türk Halk Şiir'i geleneğini, yazının bilinmediği devirlere kadar çıkarmak mümkündür. Divan ü Lügat Türk'teki manzum parçalar, manihaizm ve Buduzim'den kalan eserler Türk halk şiirinin geçmişi hakkında bir fikir verebilir. Şiir geleneği yüzyıllar boyu şekil ve muhtevada fazla değişikliğe uğramadan devam etmiştir.

Şairler, türk kavimleri arasında çeşitli adlar almışlardır.

Altay Türkleri: "KAM"

Oğuzlar: "BAKSI (Bahsı-Bahşi)," OZAN

Yakutlar: "OYUN"

Tonguzlar: "ŞAMAN" demişlerdir.

Söyleyeni belli olsun veya olmasın türkü, mani, ağıt, ninni, destan, ilahi, tekerleme gibi türler

halk şiiri kavramına sokabiliriz. Halk şiirinin hepsi türkü diye anıldığı ve şarkı, ağız, hava deyiş ve deme gibi kelimelerin de türkü kavramını karşıladığını görürüz.

Hammamiye: Hamam ve hamadaki bir güzeli anlatan şiirlere denir.

(DİVAN:) HANE: Âşık ve halk edebiyatında dörtlüklerin her birine divan veya hane denir.

HECE VEZNİ: Bir şiirde her mısranın hece sayısının birbirinin aynı olmasıdır. Eskiler, hecelerin parmakla sayıldığı için hesab-ı binân ve vezn-i binân'da demişlerdir. Türk şiirinin tabii veznidir. Eski Orta Asya Türk şiirinde bu vezin kullanılmıştır. Hece vezni duraklı ve duraksız kullanılır. Şiirlerde uyum için duraklar kullanılır.

(durak konusu açıklanmıştır.)

Hece kalıpları 2-22 arasında değişir. Halk şiirinde en çok 7-8-9-11-12-14 lüler kullanılmıştır.

HECE VEZNİNDE

1. **İkililer:** Deyim ve tekerlemelerde,

2. **Üçlüler:** Atasözü, deyim, tekerleme ve bilmecelerde,

3. **Dörtlüler:** Atasözü, deyim, bilmece ve türkülerde.

4. **Altılılar:** Beşlilerin kullanıldığı yerlerde,

5. **Yedililer:** Çok kullanılan bir kalıptır.

6. **Sekizliler:** Yedililere kadar olan konularla birlikte; semai, varsağı, ilahi, nefeslerde ve bazı manzumelerde.

7. **Dokuzlular:** Çok az kullanılan bir kalıptır.

8. **Onlular:** Çok az kullanılan bir kalıptır.

9. **Onbirliler:** En çok kullanılan bir kalıptır. Koşma, ağıt, destan, ilahi, türkü ve diğer şiirlerde görülür.

10. **Onikililer:** Orta Asya Türk Edebiyatında çok kullanılan bir kalıptır. Anadolu sahasında pek tercih edilmez.

11. **Onüçlüler:** Az kullanılır.

Atasözü, türkü ve bazı şiirlerde.

12. **Ondörtlüler:** Hem eski hem yeni edebiyatımızda çok kullanılmıştır. (Yunus Emre)

13. **Onbeşliler:** Az kullanılan bir kalıptır.

Ahmet Yesevi'nin hikmetlerinde.

Yunus Emre'nin ve Nesimi'nin şiirlerinde, türkülerde görülür.

14. **Onaltılılar:** Az kullanılmışlardır.

15. **Onyedililer:** Onsekizliler, ondokuzlular, yirmililer çok az kullanılmışlardır.

HİCVİYE: Taşlama.

HİKMET (HİKEMİ): Kâinattaki nesnelerin mahiyetini asıllarını bilgi, ahlâki, öğüt verici söz bu türdeki şiirlere, dini ahlâki menkıbeleri işleyen nasihat edası taşıyan atasözleri ile öğütler süslü nazımlara Hikemi denir.

HİLYE: Peygamber Efendimiz (S.A.V.)e yazılan methiyeler, övgülerdir. Peygamber Efendimizin iç ve dış vasıflarını anlatırlar. (Mevlid ve Miraciyeler) Şemâil-i Şerif (Şeyh-i Sivasî) gibi.

Hz. Muhammed'in göz, saç rengi, şekli boyunun uzunluğu, konuşması, sesinin tonu, belli başlı tavrı bedeni ve diğer maddi özellikleri tasvir edilir.

HOYRAT: Dört mısralık, müstakil halk edebiyatı, türü olup genellikle 7 hecelidir. 4-3, 3-4, 5-2, 2-5 duraklarında olurlar. Anadolu hoyratlarının bir türü ayaklı mani (kesim mani, cinaslı manilerden oluşmuşlardır.) dir.

(manilerle ilgili geniş bilgi MANİ terimi işlenirken verilecektir.)

Sözlü edebiyatın bir ürünü olan hoyratlar basit üsluplu, derin anlamlı, âhenkli, cinaslı kelimelerden kurulur. İlk mısra bir anlam ifade eden ve diğer mısralarda ayak veren cinaslı bir kelimedir. Benzer mısraların başına ve sonuna konulan ve MİYAN) adı verilen ilave kelime ile vezin bozula-

bilir.) Hoyratın özelliği cinaslı oluşundandır. Tam cinaslı hoyratlar güçlü kabul edilir. Hoyrat söyleyenlere hoyrat çağıran veya sazlıyan (yaslarda ağıt yakan anlamına) denir.

Müzikte ise hoyratlar, daha gür ve sert uzun hava türüdür. Hiç bir anlam taşımamakla beraber, arada söylenen miyanlar ezgileri birbirine bağlarlar.

İHTİRA: Daha önce hiç bir şair tarafından kullanılmamış kelime, tabir ve mazmunları kullanmaya denir.

İLAHİ: Dini temlerin işlendiği tekke edebiyatı nazım türüdür. Allâh'ı övmek ve ona yakarmak için koşma veya semaî şeklinde söylenir. Konusu itibariyle divan edebiyatındaki tevhid ve münâcâta benzer.

Dini törenlerde dergâhlarda, camilerde özel bir ezgi ile okunur. İlâhilere çeşitli tarikatlarda ayrı ayrı isimler verilmiştir:

Bektaşîler: nefes,

Mevlevîler: âyin,

Halvetiler: durak,

Gülşeniler: Tabuğ, diğer tarikatlar; cumhur veya ilâhi derler.

İlâhiler genellikle 7,8,11,14 ve 16 lı hece vez-

niyle yazılırlar. 7,8 heceliler dörtlük, 11,14,16 heceliler beyit birimi ile yazılırlar. Dörtlük biçiminde yazılanların kafiye düzeni koşmaya, beyit düzeninde yazılanların kafiye düzeni gazele benzer.

İlâhi, zemin, nakarat-miyan-nakarat şemasına göre bestelenir.

İRTİCALEN: Zihne doğduğu, akla geldiği gibi, ön hazırlık yapmadan söz söylemeye veya şiir yazmaya denir. Bilirtica, bedâhetten ve bilbedahe de aynı anlamı taşıyan kelimelerdir. İrticalen şiir söyleme geleneği âşık edebiyatında gelişmiştir.

İNTİHAL: BAŞKASINA ait eserlerden parçalar alıp kendisinkiymiş gibi göstermedir. AŞIRMA veya AHZU SİRKAT tabirleri de aynı anlamı ifade ederler. İntihal şiirde olursa "şirkat-ı şi'r" bu işi yapana da "düzd-i sühan (söz hırsızı) denir.

Günümüzde de bazı söz hırsızlarına rastlanmaktadır. Özellikle Tv'deki canlı yayında dahi çekinmeden, çevresindeki şair, âşık ve edebiyatla ilgilenenleri hiç sayarak saygısızca bu işi yapanlar vardır. Bu konuda gerek benim gerekse âşık Sefil Selimi'nin, Kul Gazi ve Gülşadi'nin de defalarca uyarımıza rağmen söz hırsızlarına (ki ben bunlara düzmece şair, düzmece âşıklar diyorum) rastlanmıştır.

İNŞAD:Şiir (neşide) yazma; edebi bir parçayı konunun gerektirdiği ses tonuyla başkalarının

karşısında okuma.

İSLAMDAN ÖNCEKİ TÜRK EDEBİYATI

Türkler İslâmiyetten önce zengin bir edebiyat meydana getirmiştir. Zamanımıza çok azı ulaşan bu devreyi sözlü ve yazılı edebiyat olarak ikiye ayırmak mümkündür. Sözlü edebiyat ürünlerini kopuz eşliğinde söylenen şiir ve destanlar oluşturur. Tarihçi Jordanes'un kaydettiği, Hun İmparatoru Attila'nın ölümü (453) üzerine ordudaki ozanların söylediği ağıt, Kaşkarlı Mahmut'un Divanü Lügati't-Türk'ünde yer alan Alp Er Tunga Sagusu sözlü şiir geleneğinin en eski örneklerinden dir. Ayrıca Çin kaynaklarında IV-V. yüzyıllarda "Kaval Şiirleri" adıyla Çince'ye çevrilmiş, kahramanlık, aşk ve tabiat konularını işleyen Türklere ait şiirlere rastlıyoruz.

İslâmiyet öncesi edebiyat ürünlerini destanlar, sagular, koşuklar ve atasözleri meydana getirir. Türk destanlarına ait yazılı metinleri, destanların teşekkül edişinden sonra kaleme alınan Arapça, Farsça, Uygurca, kaynaklarda bulabiliyoruz.

Divanü Lügati't-Türk'te geçen atasözleri, koşuk ve saguların bir çoğunun İslâmiyet öncesi sözlü edebiyattan geldiği kesindir. İslamiyet öncesi yazılı edebiyatın kaynakları ise, Çin kaynaklarında geçen Göktürklerden önceki yazılar, Orhon yazıtlarını da içine alan Göktürk ve Uygur metinleri-

dir.

840'da Kırgız baskısından kaçarak Doğu Türkistan'a yerleşen Uygurlardan elde edilen edebiyat ürünleri; onlar daha Doğu Türkistan'dayken yapılan (Doğu Türkistan'daki) kazılarla ortaya çıkmıştır. Manzum dua, İlahiler ve bir aşk şiirinden oluşan bu eserleri A. Von Le, Cog, Bang, Gabain ve Reşid Rahmeti Arat yayınlamışlardır.

Bu şiirlerden ikisi APRIN ÇOR TIGIN adlı bir şaire aittir. İlk şiirde mani (mani dini) övülür. Üç dörtlükten oluşmuş şiir, din dışı bir aşk şiiridir. Yedi dörtlük olan bu ikinci şiirin ilk dörtlüğü tam olarak okunmamaktadır.

Budist Uygurlardan kalma metinler Maniheist Uygurlara ait metinlerden daha çoktur. Budist örnekler arasında 'Otuzbeş Budaya Saygı", "Hikmet Erdemi", "Maitraya Övgüsü", "Tövbe Duaları", "Hatime Duaları", "Ana babaya Şükran ve Saygı Sevgi" parçaları yer alır.

Önemli Uygur metinlerinden biri de Altun Yaruk'tur. X. yüzyılın başlarında Beşbalık'lı Sıngu Seli Tatung tarafından Çinceden Türkçeye çevrilmiştir.

Uygur devrine ait şiirler hece vezniyle yazılmakla beraber, mısralardaki hece sayısı 21'e kadar çıkar. Şiirler çokluk 4-5 kıtadan oluşurlar. Şiirlerde ön ses uyumunun (baş kafiyenin) hakim olduğu

görülür. Mısra sonlarındaki kafilyelerin belli bir düzeni yoktur. Şiirler genellikle aliterasyonlu mısralardan oluşur. Eski Türk şiirinde aliterasyonun hakimiyeti, bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

İSLAMİ TÜRK EDEBİYATI

Türklerin IX ve X. yüzyıllarda kitleler halinde İslamiyete geçtikleri sonra meydana getirdikleri edebiyattır. Türkler bu yıllarda Kur'an-ı Kerim'i okumak için öğrendikleri Arap yazısını kullanmaya başladılar. Buhara, Semerkant, Herat, Kaşgar gibi büyük şehirlerde medreseler açılarak Arapça ve İslami bilgiler okutuldu.

Edebiyatta, İslami Edebiyatın nazariyatını öğreten ilm-i belagat, ilm-i aruz veya ilm-i eyzan, ilm-i kavafi, İslam topluluklarını aynı edebi anlayışa yöneltti. Nazım şekillerinden kaside, gazel, musammat, mesnevi, rubai, Türk ve Arap, İranlı, şairler arasında ortak kullanıldı. İlk İslami eserlerde Arap ve İran edebiyatçıları örnek alınmışsa da Türklerin eski medeniyetlerinin izine rastlanmaktadır. Türk toplumunun ruh, yaşayış, gelenek ve görenekleri eserlere sinmiştir. İlk İslami Türk edebiyatının örneklerini Orta Asyada ilk Müslüman Türk Devleti Karahanlılarda görmekteyiz. (912-1212).

İslami Türk edebiyatının ilk örneklerinin

önemlilerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Divanü Lügati't Türk: Kaşgarlı Mahmut'un Karahanlılar zamanında meydana getirdiği Türkçe-Arapça sözlüktür. (1072-1074 yılları arasında yazılan eser Bağdat'ta Abbasi halifesi Muktedi Billah'a sunulmuştur.

Kaşgarlı Mahmut'un eserinde Türkmen, Oğuz, Yağma, Kırgız ve Çiğil Türklerinin kelime hazinesi yanında Bizans sınırından Çin sınırına kadar uzanan Türk boylarının şivelerinden örnekleri; Türk tarihi, folkloru, sözlü edebiyatı coğrafyası, destan ve efsanesine ait bilgileri bulabiliyoruz.

Kaşgarlı, kelimeleri açıklamak için verdiği örnekleri edebiyat ve folklör ürünlerinden seçmiştir. 220 kadar beyt ve bend çeşitli kısımlarda yer alır. Bu örneklerle XI. yüzyılda yaşayan Türk topluluklarının hayat ve inanışları hakkında bir fikir edinebiliriz.

2. KUTADGU BİLİG: 1069 da BALA SUGUNLU Yusuf tarafından yazılan eserdir. Eseri çok beğenen hükümdar Yusuf'u sarayında "has haciplik (baş mabeyincilik)'le görevlendirmiştir. Bu sebeple "Yusuf Has Hacip" diye anılır. Kutadgu Bilig" "mesut bilgi" demek tir. Dünyada ve ahirette mutluluğa ermek için izlenecek yolu gösterir.

Yusuf Has Hacip, ideal devlet teşkilatını anlatmak istemiştir. Bundan dolayı eser "nasihatname"

özelliğinin yanında bir "seyahatname" özelliği'de taşır. İnsan hayatının anlamını, onun cemiyet içindeki yer ve vazifesini belirtir.

Eser Hakaniye Türkçesinin yazılı diline hâkimdir.

3. ATABETÜ'L-HAKAYIK: Ahmet bin YÜKNEK'nin XII. yüzyılda Doğu Türkçesi'yle yazdığı eseridir.

Eser bir tevhidle başlar. Ardından dört halifeyi öven bir manzume, eserin sunulduğu Dap Sipehsaların övüldüğü gazel şeklinde bir şiir, en son kitabın yazılış sebebini bildiren altı beyitlik bir manzume gelir. Bundan sonra Türk dörtlükleri ile söylenmiş asıl metne geçilir. Bu eser, Türk Dili Tarihi, tarih ve edebiyat tarihi için önemli bir kaynaktır.

Atabe'tül Hakayık, didaktik bir eserdir. Vaaz kitabı yazmak için kaleme alındığından, dindarlığın faziletlerinden, ilmin saadet getireceğinden, cömertliğin ve alçak gönüllüğün güzelliğinden, kibrin ve ihtirasın kötülüğünden bahsedilir.

Ortak Orta Asya Türkçesi'yle yazılan eserler arasında Türk ülkelerindeki İslâm tesirini açık bir şekilde gösteren Karahanlı sahasında AHMED'İ YESEVİ'nin hikmetlerini, Rabguzi'nin Kısaü'l Enbiyasını, Oğuz Kağan Destanı'nı, Harzem sahasında Nehcü'l - Feradis-i Muninü'l - Mürid'i, Feradisi'nin

Muhabbetname'si, Zamahşeri'nin Mukaddimetül Edebini gösterebiliriz. Son eser, Türk boylarının şive farklarını ortaya koyması, Orta Asya Türklerinin yaşayışla ile ilgili bir takım verileri taşıması bakımından önemlidir.

İSTİDRAK:Övme gibi görünerek yerme ve yerer gibi görünerek övmeye denir.

İSTİFHAM: Cevap alma gayesi gütmeden ard arda sorulan sorularla yapılır.

Sevgi, nefret, teessür, acz, şaşkınlık, hayret ve hayranlık gibi heyecan verici duygular bu yolla ifade edilir. Sanatkâr duyguya bağlı olarak kendi kendisine, herkese veya her şeye soru yöneltebilir. Düşünce ve kavram üzerine dikkati çekmek için bu sanata başvurulur. Aşırı heyecan ve gerilim istifham'ı alelâde soru cümlellerinden ayırır.

KAT: Susmanın söylemekten etkili olacağı yerde sözü kesmeye denir.

KATAR: Halk edebiyatında alt alta sıralanan dörtlüklerin hepsi.

KAYABAŞI: Koşma türüdür. Çoban türküsü de denir. Çokluğu köy ve kır hayatını anlatır. Usulsüz türkülerdendir.

KAFİYE:Mısra sonlarında ses benzerliği sağlayan kelimelerdir. Halk şiirinde uyak diye anılır.

YARIM KAFİYE: Tek harf benzeşmesidir. Da-

ha çok saz şairleri kullanmışlardır.

TAM KAFİYE: Bir sesli bir sessiz olmak üzere iki harf benzeşmesidir.

ZENGİN KAFİYE: Üç harften fazla olan ses benzeşmesidir.

KALENDERİ: Halk şairleri tarafından aruzun mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü kalıbıyla gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde söylenen şiire denir. Özel bir ezgiyle okunur. Ezgisi bakımından düz kalenderi, Acem kalenderisi, Emrah kalenderisi gibi çeşitlere ayrılır. Kafiye düzeni divan ve semâi ile aynıdır. Bu tür şiirler ondört heceli iken, sonradan yerine aruz vezninin geçtiğini ileri sürenler vardır.

İçtin mi cânım yine mestâne durursun,
Gamzen gibi âşıklara bigâne durursun,
Kimden söz işittin ki celâ hakkına dâir,
Böyle güzelim hâtırı virâne durursun.

Tokatlı Nuri

Bir de ayaklı veya yedekli kalenderi vardır. Vezin ve kafiye düzeni bakımından divan edebiyatındaki müstezad biçimine benzer. Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'lün kalıbına mef'ûlün veya mef'ûlü me'fa'il cüzleri (ziyade) eklenir.

Hicrin ile çıktı feleğe âhü figanım

Ey serv-i revânım

Rahmeyle ki yok zerre kadar tâb ü tüvânım
Vay gonca dehânım
Teşrif ederek bezmine dilşâd ü serir et
Zülfünle esir et
Kurbân ola ebrûlarına tendeki cânım
Hey rûh-i revanım.

Zuhûri

KAVUŞTAK: Halk edebiyatında bentler arasında tekrarlanan mısralara denir. Bağlama ve nakarat tabirleri de aynı anlama gelirler. Çokluk türküde görülür. Bir mısradan altı mısraya kadar kavuştak bulunabilir.

Örnek: Beni yerden yurttan ettin,
Söyle felek sana nettim,
Eğilmedim ama bittim,
Benden beter sürünesin.

Sürünesin, sürünesin,
Kavuştak Benden beter sürünesin,
Erimeye çürüyesin,
Sürüm sürüm sürünesin.

Kul Mehmet

KESİK: Halk edebiyatında hece sayısı yedi ve sekiz olan şiirlerin genel adıdır.

Kerem havalarının bir türüne de kesik denir.

KOÇAKLAMA: Konusu savaş, yiğitlik, kahramanlık olan şiirlerdir. Halk edebiyatı nazım türüdür. Epik şiir özelliği taşır. Coşkulu ve yüksek edalı söylenişi vardır.

Edebiyatımızda en güzel koçaklama örneklerini Köroğlu ve Dadaloğlu'nda görmekteyiz.

KOŞMA: Türk edebiyatı nazım şekillerindendir. En çok sevileni ve kullanılanıdır. Bend sayısı genellikle üç-ile beş arasında değişir. Şair koşmanın son beyitinde tapşırır yani mahlasını söyler.

Koşmalarda; Tabiat, aşk, ölüm, ayrılık, yiğitlik kaderden şikayetçi, kişi ve toplumun bozuk taraflarını yerme gibi duygu ve düşünceleri işlenir. Koşmaların asıl karakteri LİRİK şiirlerdir.

Koşmalar temeline göre:
Koçaklama,
Güzelleme,
Taşlama,
Ağıt gibi adlar alırlar.

Koşmalar karşılıklı konuşma şeklinde de söylenirler. Dedim-dedi şeklinde yazılanlara mürâcaa denir. Bu şekli divan şiirinde de görebiliriz. Sorulu-cevaplı düzenlenirler; Bir mısra soru, bir mısra cevap olduğu gibi, aynı mısra içinde soru sorup cevap da verilebilir.

Uykudan uyanmış şahin bakışlım,
Dedim sarhoş musun söyledi yok yok,

Ak ellerin elvan kınalı,
Dedim bayram mıdır söyledi yok, yok.

Kul Nesimi

Bütün kafiyeleri cinaslı olan koşmalar TECNİS diye adlandırılır.

Sel gelince yıkılırmış yâr dedim,
Al hançeri vur sineye yâr dedim,
Yeter cevrü cefâ etme yâr dedim,
Cismü bedenimi yüzde seyr eyle

Çeşmi

Koşmalar yapılarına ve ezgilerine göre ikiye ayrılırlar:

1. Yapılarına göre: a) Düz koşma, **b)** Yedekli koşma, **c)** Musammat koşma, **ç)** Ayaklı koşma, **d)** Zincirleme ayaklı koşma, **e)** Koşma-şarkı.

DÜZ KOŞMA: Âşık edebiyatında çok kullanılan koşma tipidir. Koşmayı tanımlarken özelliklerini belirtmiştik. Adi koşma diye de bilinir.

YEDEKLİ KOŞMA: İKİ şekli vardır. Birincisi koşma mani şeklindedir. Koşma beyitlerinin arasına aynı kafiyede bir bayati bendi veya yedi heceli bendler girer.

İKİNCİSİ: YEDEKLİ BEŞLİ KOŞMA diye bilinir. Hece vezninin sekizli kalıbıyla yazılır. İlk bend beş, İkinci ve yedek sayılan bend dört mısralıdır. Birinci bendin ilk üç mısrası bir, dördüncü ve beşinci mısraları aynı, ikinci bendin dört mısrası

kendi aralarında kafiyelidir. Bunlardan ikinci ve dördüncü mısralar ayrı yapıda birer kavuştak (nakarat) tır. Bu dörtlük düzeni öteki bendlerin ikinci bendlerinde de değişmez.

c) **MUSAMMAT KOŞMA:** İç kafiyeli koşmalara denir. Bu yönüyle musammat gazele benzerler. Her mısranın birinci ve ikinci kısımları birbiri ile kafiyelidir. Mısraların hece sayısı bazen birbirine eşit olmayabilir. 6-5 kalıbıyla yazılırlar.

ç) AYAKLI KOŞMA: İlk dörtlüğünün beyit sonlarına diğer dörtlüklerin ise yalnız dördüncü mısralarına, ziyade eklemekle meydana gelir. Ziyadeler beş hecelidirler. Kafiye düzeni şöyledir:

ba(a) ba(a) ccca(a) ddda(a): Ziyade mısralar ikiden fazla olabilirler. Ayaklı koşmalar genellikle musammat koşma şeklinde yazıldığı için, musammat ayaklı koşma, musammat müstezat koşma da denir.

d) **ZİNCİRLEME:** Bendlerin dördüncü mısrasının kafiyeli kelimesi, bir sonraki dörtlüğün ilk mısranın başında tekrarlanır. Mısra başına alınan, söz gurubu da olabilir. Bu, ezberleme kolaylığından dolayı çokluk destanlarda görülür.

e) ZİNCİRLEME AYAKLI KOŞMA: Ziyadeler zincirleme tipindeki koşmalara eklenmesiyle meydana gelir.

f) **KOŞMA-ŞARKI:** Dördüncü mısraları her dörtlüğün sonunda kavuştak (nakarat) olarak tekrarlanır. Türkü dendiği de görülür. Kuruluş itibarı ile şarkıya benzer.

KOŞUK: İslâmlık öncesi Türk şiirinde "nazım, manzume, şiir anlamına gelirdi.

Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügatü't Türk'te koşuk'a "şiir, kaside" anlamlarını vermiştir. Kutadgu Biliğ'de koşuk karşılığı "şiir, beyit'tir.

Ünlü Türkolog W. Radloff, koşuk tabirinin zamanla daha dar anlamlarda kullanıldığını tespit etmiştir. Ona göre, koşuk "urguştek denen şiir çeşidinin bir şekli" olarak halk arasında yaygındır. Doğu Türkçesinde, özellikle Tarançıdaki Koşak şekli "Bir tarihi şarkı, bir efsaneyi türküyü" karşılar. Kumanlar da "Şaire kaşıcı demişlerdir.

LEBDEĞMEZ: Sözle ilgili sanatlardandır. İçinde dudak sessiz harfleri (huruf-ı sereviye) (b,f,m,p,v) bulunmayan kelimelerle yazılan şiire denir. Dudak değmez adı da verilir. Bu şekilde yazılmış şiir örneklerine divan edebiyatında rastlamakla beraber, asıl saz şairleri arasında yaygındır. Dudak ünsüzleri kullanmadan şiir söylemek halk edebiyatında hüner kabul edilmiştir.

LİRİK ŞİİR: Kalbe doğan duyguları coşkulu bir dille anlatan şiirlere denir. Daha çok din, tabiat, aşk, hasret, gurbet, ölüm ve vatan temleri etra-

fındaki ferdi duygulanmaları dile getirir.

Her milletin ilk [illegible] şiirlerini saz eşliğinde söylerlerdi. Lirik [illegible]yra" (lir) denilen telli bir sazla söylediklerinden bu tür şiirlere batıda "lirik şiir" denmiştir. Bizde, tanzimat dönemin den sonra kemençeye benzer bir çeşit telli saz olan rebaba dayanarak "rebabi" teriminin de kullanıldığını görüyoruz. (Gınaî) de aynı anlamda kullanılmıştır. Yahya Kemal de lirik karşılığı "âşık"ı teklif etmişti.

Lirik şiirin edebiyatımızdaki ilk örnekleri Divanü Lügati't Türk-de yer alır. Divan edebiyatında, özellikle gazeller, murabbalar, şarkılar, halk edebiyatında koşmalar semailer lirik şiir türüne örnek verilebilir.

LÜGAZ: Divan edebiyatında konusu insan adından başka her şey olabilecek bilmeceye denir. Halk edebiyatı bilmecelerinin anonim olmaları yanında lügazların söyleyenleri bellidir. Bir ile yirmi bevit arasında değişirler. Uslup bakımından hemen hepsi de "Nedir ol kim," ol nedir ki," Bir acaip nesne gördüm." gibi ortak başlangıçlar yer alır.

MAHLAS: Özellikle divan ve halk edebiyatında şairlerin kullandıkları takma adlarıdır. Mahlası şairin kendisi seçtiği gibi usta kabul edilen bir şair tarafından da verilebilir. Bir şaire mahlas ver-

mek için yazılan şiirlere mahlasname denir.

Divan şiirinde mahlasın geçtiği beyte mahlas beyti, tâç, tac beytik, mahlashane; saz şairlerinin mahlaslarını belirtikleri beyte imza beyti, mühür beyti, kara beyti gibi adlar verilir.

MANİ: Halk edebiyatı ürünü olan mânilerin başlıca konusu aşktır. Bununla beraber çok çeşitli konularda da yazılır. Halk arasında mâni söylemeye mâni yakmak, mâni düzmek; mâni söyleyenlere ise mânici, mâni düzücü denir.

Ortak (anonim) halk edebiyatının en yaygın nazım şeklidir. Çokluk yedi heceli dört mısralı bir bendden meydana gelir. Mısraları 4,5,8,10,14 heceli kalıplarla söylenmiş mâniler de vardır. Birinci, ikinci, dördüncü mısralar birbirleriyle kafiyeli, üçüncü mısra serbesttir. Kafiye şeması aaxa, Kafiye şeması aaaxa düzeninde olan mânilere de rastlanır.

Mânilerin ilk iki mısraları hazırlık mısralarıdır. Son iki mısrası ile anlam bağlantısı yoktur. Asıl anlatılmak istenen son iki mısrada dile getirilir.

Mâninin birçok çeşidi vardır:

1. DÜZ MANİ: Yedişer heceli, dört mısradan meydana gelen mânilerdir. Yaygın ve klasik şekli budur. Kafiyeleri çokluk cinassızdır. Bunlara tam

mâniler de denir.

2. **KESİK MANİ:** Birinci mısra yedi heceden az, anlamlı veya anlamsız bir kelime gurubu olan mânilerdir. Bu kesik mısra kafiyeyi hazırlar. Bu tür mânilerin kafiyeleri genellikle cinaslı olur. Bunlara cinaslı mâni de denir. İstanbul mânileri diye bilinen ve daha çok meydan kahvelerinde söylenen mânilerin ilk mısraları "adam aman" ünlemi ile doldurulup yedi heceli hale getirirlir.

3. **YEDEKLİ MANİ:** Düz mâninin sonuna aynı kafiyede iki mısra daha eklenerek söylenir. Bunları kesik mânilerle karıştırmamalıdır. Yedekli mânide cinaslı kafiye kullanılmadığı gibi birinci mısraları da anlamlıdır. Artık mâni de denir.

Bir de iki kişinin karşılıklı söyledikleri mâniler vardır. Deyiş de denir. Bunlar sorulu cevaplı şekilde düzenlenirler, Mânilerin bir kimsenin ağzından söylendiği de olur.

MANZUME: Ölçülü ve ahenkli söz; Daha ziyade öğretici mahiyetteki eserler, akılda kolay kalması istenen düşünceler bu şekilde yazılırlar. Estetik kaygı taşımazlar.

Eskiden şiire bu ad verilirdi. Yakın zamanlarda çocuk şiirlerine manzume denmiştir.

MEKTUP: Biri birinden uzakta bulunanların, haberleşmesini sağlayan yazı türüdür.

Âşık Edebiyatında: Kâğıt, gam yükü, gönül dili, çile bohçası, nâme gibi adlar almışlardır.

MENAKIBNAME: Velilerin kerametlerini anlatan küçük hikâyelere denir. "Övünülecek güzel iş" anlamına kullanılır. Tasavvufta, Allâh'ın dostluğunu kazanmış velilerin (evliyanın) gösterdiği kerametleri anlatan küçük hikâyelere menakıbname denir. Önceleri bunlara sûfîtabakatı denilirdi. Sonra XI. yüzyıldan itibaren tarikatların teşekkül etmesiyle, tarikatın kurucusu pîrin veya şeyhlerinden birinin veya çevresindekilerin menkabelerini toplayan eserler yazılmaya başlandı. Bu kitaplar menakıb, menakıbname veya velayetname diye bilinir. Daha çok pîrin veya şeyhin çevresinde yaşayan biri kaleme alır.

Menkıbnamelerdeki kahramanlar, cemiyete adalet, yardım, sevgi fedakârlık ve fazilet gibi konularda örnek davranışlar sergilerler.

Âşıklık geleneğinde menakıbnameler nakledilerek konuyla ilişkin deyişleri de saz eşliğinde söylenmektedir. (Aşık Gülşadi "Şenlik Baba'dan, Dişler Allâh Allâh dedi."), (Aşık Kul Mehmet "Kuddusi Baba'dan, Tabut mankıbesini nakleder, ardından da

Ey rahmeti bol padişah,
Cürmüm ile geldim sana.
Deyişini seslendirir.

MERSİYE: Divan edebiyatı nazım türüdür. Türk edebiyatının da karşılığı, eski türk şiirinde:

sagu, Türk Halk şiirin de: ağıt'tır.

MEYDAN ETMEK: Aşıkların bir araya gelerek şiirler okumalarına; yarışmalarına denir.

MISRA: Tam bir vezinle yazılmış bir satırlık şiire denir. Ustaca söylenmiş mısralara mısra-ı berceste denir. Kelime arapçada "kapı kanadı, çadır kapısının iki yanı parçası" anlamlarına gelir.

MİRACİYE: Muhammed'in miraç mucizesine işleyen eserlere denir. Miraç, Peygamberimizin Allâh'a en yakın olduğu andır.

Eski edebiyatımızda'nat yazmak gibi miraciye yazma'da edebi ûsul ve geleneklerden biri kabul edilmiştir. Daha çok kaside ve mesnevi şeklinde yazılırlar.

MİZAH: Şaka, eğlence, nükte, latife anlamına gelir. Zekâ ile doğrudan ilgilidir. Güldürme amacı taşır. Küçük düşürme söz konusu değildir. Bu noktada hicivden ayrılır. Mizah, istihza ve alaydan da ayrılır.

HALK EDEBİYATINDA MİZAH: Söyleyeni belli olan veya olmayan, güldürücü hikâyeler, fıkralar, nükteler manzum taşlamalar, destanlar, masallar, ortaoyunu, karagöz, meddah gibi seyirlik oyunlardaki zekâya dayanan iğneleyici sözler, konuşmalardır. Âşıklar arasındaki atışmalarda mizâhi unsurlar olduğu gibi, âşıklar mizahi destanlarda söylemişlerdir. Bekçi, mirasyedi, pire,

uyuz, esnaf, ortakçı destanları vb. mizâhi örnekler arasında kabul edilirler.

MUAMMA: Başta Esmâ-yı Hüsnâ (Allâh'ın doksan dokuz güzel ismi olmak üzere konusu insan olan manzum bilmecelere denir. Muammâlar lugaz'dan farklıdır. Lugazlar her şey hakkında olabilirler.

Âşık Edebiyatında (askı muammâ) karşılığı olarak ta Lugaz'ın kullanıldığı görülür.

Âşık Edebiyatında iki tür (bağlama) muammâ görülür. Birincisi enaz üç hanedan meydana gelir. Bir nesneyi anlatmak için düzenlenirler. Eskiden bunlar kahvehanelere asılır ve açılması istenirdi. Muamınâ çözen ödül kazanırdı.

İkincisi deyişmeli bağlamadır. Âşıklar birbirlerine "karşı-beri" deyişmeleri sırasında "bağlama-açma" söylerlerdi. En çok muammâ örneği şair Emri de. (Altıyüzmuamma) görülür.

Âşık edebiyatında da muhammes şiirler yazılmıştır. Bu edebiyatta sağlam bir yer etmesinde muhannesin lirik-epik bir karaktere sahip olmasının önemli rolü vardır. Ayrıca konu bütünlüğü de aranmaz. Konu bütünlüğü aranması âşıka kolaylık sağlar. Birinci bendde âşık aşkını dile getirir, ikinci bendde savaşı tasvir edebilir, Bend sayısı destanlardaki gibi çok olabilirler. Divan edebiyatınının aruz vezniyle yazılan muhammesler âşık

edebiyatında hece vezniyle söylenirler. Hece sayısı onaltıdır. Onaltılı hece sekizerli iki mısraya bölünebilir.

Doğu Anadolu'da ve Azerbeycan âşıklarının çok kullandıkları muhammes, sade muhammes, cığalı muhammes, dudak değmez, koşayarpak (musammat) muhammes gibi çeşitlere ayrılır.

Azerbeycan'da mutlulukla biten halk hikâyesi anlatan âşığın sonunda söylediği DUVAK KAPAMA da bir muhammestir. Muhammesler, başmuhammes, Köroğlu muhammesi, orta muhammes ve cığalı muhammes gibi saz eşliğinde söylenirler.

NA'T: Hz. Muhammed'i övmek için yazılan şiirlere denir. Peygamberimizin üstün vasıfları, mucizeleri anlatılır. O'na karşı duyulan sevgi, hürmet ve hasret dile getirilir. Divân edebiyatı nazım türüdür. Genellikle kaside şeklinde kaleme alınırlar.

Kutlu doğum haftası münasebetiyle düzenlenen nât yazma yarışmasında (1989 Türkiye Diyanet Vakfı) 3 Ekim 1990'da Ankara Kocatepe Camii Konferans salonunda açıklanan 2500 şiir arasından ilk 100. ye kadar olan derecelerdeki şiirler 1991 yılında Günümüz Dilinden Hz. Peygamber'e NAATLAR adı ile yayınlanmıştır. Yağmur şiiri ile Nurullah Genç I. olurken Sivas'lı ozanımız Aşık Sefil Selimide 100 kıtalık YA HABİBALLAH şiiri ile 23. olmuş-

tur.

NAZIM TÜRLERİ:

1) Divan edebiyatı nazım türleri,

2) Halk edebiyatı nazım türleri: Güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt.

3) Tekke edebiyatı nazım türleri:

İlâhi, nefes, nutuk, devriye, şathiyat.

NAZİRE: Bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı şekilde, vezin, kafiye ve redifle yazılan şiire denir. Divan edebiyatı nazım türüdür. Şairler sevdikleri şairlere duydukları saygıyı göstermek ve usluplarını, beğendiklerini belirtmek için onların şiirlerini tanzir etmişlerdir. Genellikle güçlü şairlerin şiirlerine nazire yazılmasının bir sebebi de en az onunki kadar kuvvetli şiir yazabileceğini göstermek içindir.

Halk şairleri de birbirlerine nazire söylemişlerdir. Kafiye veznin dışında mısraları da aldıkları görülür.

Alay ve şaka yollu yazılmış nazirelere TEZHİL VEYA HEZİL denir.

NEFES: Bektaşi şairlerinin tasavvufi yolda yazdıkları şiirlere denir. Tekke edebiyatı nazım türüdür. İlahi bir ilhamla içten gelerek söylendiğine inanıldığı için bu tür şiir nefes diye anılmıştır.

Genellikle 7-8-11 heceli kalıplarla okunurlar. Dörtlük sayısı 3-7 arasında değişir. Fazla da olabilir.

NİNNİ: Annelerin çocuklarını uyuturken veya emzirirken söyledikleri manzum ve mensur sözlere denir. Daha çabuk uyutmak veya çocuğun ağlamasını kestirmek için söylenir. Kadın edebiyatı ürünlerinin sözlü edebiyatımızdaki en eski ve zengin dallarından biri kabul edilmektedir.

Ninni, Divanû Lûgati't Türk te balubalu diye geçer. Öteki Türk boy ve yörelerinde değişik adlar verilmiştir.

Azeri Türkleri: Laylay

Kerküklüler: Leyley

Kazanlılar: Beşik cırı (beşik türküsü)

Yeni Uygurlar (Türkistan): Alley derler.

Bir çok dilde ortak olan "ninni" nin ses taklidinden türediği anlaşılmaktadır.

Genellikle mani tarzında söylenen ninnilerin özel ifade kalıpları vardır. Başta:

"Dandini dandini dan ister."

"E yavruma e---e---e--."

"Hûhû--- dervişler."

"Ninnisine ninisine"

sonlarda:

"E--e-E--e", "Nen---nen", "Piş--piş--piş"

Uyu yavrum ninni/Tıpış tıpış yürüsün ninni" gibi sözler geçer. Ninni türüne girmeyen bazı manzumeler eklenerek, onların da ninnileştirildiği görülür. Ninniler muhteva bakımından çok yönlüdür.

Çocuk belli bir yaşa gelene kadar, üzüntü ve sevinç karşılığı ninniler söylenir.

ANONİM NİNNİLER: En zengin ürünlerdir.

Taklidi ninniler, Anonim ninnilerin tesiriyle yazılmışlardır.

Or: Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek
Benim oğlum nazlı bebek
Uyusun yavrum ninni (Manisa)

Çaya vardım çay susuz
Çadır kurdum yaylasız
Benim yavrum pek huysuz
Ninni yavrum ninni (Denizli)

Laylay dedim ucadan,
Ünüm çıhdı bacadan,
Seni Movla'm sahlasın,
Çiçehten gızıcadan (Azerbeycan)
Hûdi ballı hûguşlar,
Guşlar gayada düşler,

Yaradana yalbarsam,
Şu halımı bağışlar. (Türkmen)

Dandini dandini dani kuşu,
Çavuşbaşının sarhoşu,
Eski çarık sırımı, dayısına benziyor,
E'e,e,e,e, E,e,e,e. (Sıvas)

Dandini dandini dastana,
Danalar girmiş bostana,
Kov bostancı danayı,
Yemesin lahanayı,
E,e,e,e E,e,e,e. (Sıvas)

Anan seni nerelerde doğurdu,
Samanlıkta doğurdu,
Samanlık dolu saman,
Uyusun yavrum aman nenni, nenni,
Uyusunda büyüsün nenni.

Tıpış tıpış yürüsün nenni. (Sıvas)

Hûhûhû derviş,
Derviş tekkeye gitmiş,
Allâh, Allâh hûdemiş,
Benim yavrum çok bilmiş.
(Benim Emr'em çok bilmiş)
E,e,e,e, E, yavruma e,e (Kul Mehmet)
(Sıvas)

OZAN: Kopuzla türkü söyleyen en eski Türk şair-musiki şinaslarına denirdi. Osmanlı devresin-

de halk şairi-musiki şinaslarına da bu tabir kullanılmıştır. Âşık sözünün karşılığı olduğu gibi meddah anlamını da taşıyordu.

Ozanların toplumda önemli yerleri vardı. Beylerin huzurunda, dini törenlerde, elindeki kopuzunu çalarak mensur veya manzum kahramanlık destanları okurlar, halk arasında kıssalar söylerlerdi.

Memluk ordusunun mızıka takımında OZAN denilen çalgıcılar olduğu tarihi kaynaklarda kayıtlıdır.

Selçuklularda da aynı durum görülür. Ozan kelimesi XV. ve XVI. y.y dan itibaren gerek Anadolu'da gerekse Azari sahasında yerini yavaş yavaş ÂŞIK, Türkmenlerde BAHŞİ kelimelerine bırakmıştır. Ozan da geveze herze söyleyen anlamına dönüşmüştür.

RAMAZANİYE: Ramazan Ay'ı münasebetiyle yazılan kasideye denir. Nesip bölümünde bu ayın özellikleri, türlü faziletleri işlenir. Divan Edebiyatında birçok şair. Ramazaniye kaleme almışlardır.

RİTM: Şiirde hecelerdeki vurgu, uzunluk, kısalık, kalınlık, incelik, yükseliş gibi ses özelliklerinin ve duraklarının düzenli bir şekilde tekrarlanmasından doğan ahenge denir.

SALİYE: Yeni yılı kutlamak için yazılan şiir-

lere denir.

SARMA KAFİYE: Her dörtlükte birinci ile dördüncü ikinci ile üçüncü mısralar kendi aralarında kafiyelidir. Kafiye şeması abba, cddc, effe..... Her çeşit konuya uygun düşen bu nazım şekli çapraz kafiye kadar çok kullanılmamıştır.

SATIR: Halk edebiyatında mısraya denir.

SATRANÇ: Saz şairleri tarafından aruzun (müfte'liun, müfte'liun, müfte'liun) kalıbıyla ve musammat gazel şeklinde yazılan şiirlere denir. Musammat beyitlerden oluştuğu için, her mısra kafiyeli iki eşit parçaya bölünür. Bu parçalar alt alta yazıldıklarında dörtlüklerden meydana gelen yeni bir şekil ortaya çıkar. Bu şeklin kafiye şeması şöyledir: abab, cccb, dddb.

Hece ölçüsünün 8+8 kalıbına da uyar. XıX. Y.Y da ortaya çıkan satrancın örnekleri azdır.

SAYA: Âşık edebiyatında nesre denir.

SELH: Başkasının bir şiirinin anlamını alıp kelimelerini değiştirerek yeniden yazmaya denir.

SELİS: Halk şiiri nazım şeklidir. Kafiye düzeni divan, semaî ve kalenderi nazım şekilleri ile aynıdır.

SEMAİ: Halk edebiyatı nazım şeklidir.

Semâiler hece ölçüsünün sekizli veya aruzun

özel kalıbıyla yazılırlar. saz şairleri arasında her iki vezinle yazanlar vardır. Ancak hece vezniyle yazılan semâiler daha yaygınlaşmış ve şiiriyat açısından parlak örnekleri verilmiştir. Kafiye şeması: aaab, cccb, dddb.

abab, cccb, dddb,

xbxb, cccb, dddb.

Hece ile yazılmış semâiler koşma tarzındadır. Yalnız mısradaki hece sayısı farklıdır. Sekizli hecesiyle 4+4 duraklı veya duraksız olurlar. Dörtlük sayısı 3-5 arasında değişir. Semâiler özel bir ezgiyle okunurlar. Her beyti iç kafiye ile dört eşit parçadan meydana gelen semâiye musammat semâi denir. Birde ayaklı semâiler vardır. Ziyadeler altına geldikleri mısra ile kafiyeledirler. Kafiye düzeni ise ayaklı divanda olduğu gibidir. Kafiye şeması:

a(a) a(a), b(b) a(a) c(c) a(a).....

Aruz ölçüsüyle yazılan semâilerde divan edebiyatının tesiriyle kaleme alınmışlardır. Koşmaya göre daha hafif, canlı ve kıvrak bir uslûpla yazılan semâilerde sevgi, tabiat, ayrılık, güzellik gibi konular işlenir.

Örnek: İncecikten bir kar yağar,
Tozor Elif Elif diye,
Deli gönül abdal olmuş,
Gezer Elif Elif diye.

TASAVVUF: Zühd ve takva ile ruhu temizle-

yip Hak'kın ahlâkıyla ahlâklanmaya, kendi varlığını Hak sevgisinde eriterek onun dışında her şeyle ilgiyi kesmeye, Allâh'ın emir ve yasaklarına tam uyarak sonsuz mutluluğa ulaşmaya denir.

Kelimenin nereden türediği kesin bilinmemektedir. En yaygın kanaat, mensupları yünden aba giydikleri için, yün anlamına "SÜF" dendiği veya Hz. Peygamberin ashabından olan suffe ehli'nden geldiğidir.

Allâh'ın dışında her şeyle ilgiyi kesmekle (mâsiva) dünyadan el-etek çekmek anlaşılmamalıdır. Nefsin dünyevi isteklerini önleyerek onu terbiye etmeyi anlamak daha doğrudur.

İç temizliğine, gönül rahatlığına ulaşmak, kurtuluşa kavuşmak için, Allâh'ı çok "zikir" etmek gerekir. Allâh'ın zikri İslâmın temelidir. Bir rivayete göre Hz. Peygamberin ashabından bir topluluğa "Lâilâheillallah" kelime-i tevhîd'ini tekrarlatarak zikrettilmiştir. Başka bir rivayete göre, Hz. Peygamberin Medine'ye hicreti sırasında Hira Mağarasında Ebu Bekir'e gözlerini yumdurarak Allâh'ı zikretmeyi telkin etmiş, başka bir zaman da aynını Hz. Ali'ye yaptırmıştır. Kur'ân-ı Kerimde pek çok yerde zikri emreden âyetler vardır. "Artık beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, nankörlük etmeyin" (Bakara sûresi, 153. âyet.)

"Rabbini, çok zikir ve sabah akşam tesbih et"

(Al-i İmran İmrân sûresi, 41. âyet).

Hz. Peygamber de kendi yaşayışını bu esaslara göre düzenlemiştir.

Tasavvuf zamanla, tefsir, hadis, kelam ilimleri yanında kendine has usûl ve kaideleri bulunan bir ilim haline gelmiştir. Mutasavvıf bilginler, kemal mertebesine erişinciye kadar insanların geçirdikleri merhaleleri usûl-i aşare (on usul) adı altında açıklamışlardır.

1. Tövbe, 2. Zühd, 3. Tevekkül, 4. Kanaat, 5. Uzlet, 6. Zikir, 7. Hakk'a dönme, 8. Sabır, 9. Murakabe, 10. Rıza.

Tasavvuf ehline göre, Allâh'tan başka varlık yoktur. Allâh tek varlıktır. Vucud-u mutlak (kayıtsız şartsız varlık, O'dur. Ezeli ve ebedi kudret O'ndadır. Kâinatta var olarak gördüğümüz eşyanın gerçek ve ayrı bir varlığı yoktur. Hepsi de Allâh'ın birer "tecellisinden" ibarettir. Allâh kâinatı yoktan var etmek isteyince, önce "Nuru Muhammed'i yaratmış, ondan cihan meydana gelmeye başlamış, ilâhi cömertlik denizi dalgalanarak âlem vücut bulmuş, dokuz felek kurulmuş, gök yıldızlarla döşenmiş, ışık ve karanlık belirmiştir. "Kemal" ve "cemal" sahibi olan Allâh, kendini göstermek istemiş, bu istek varlıkların meydana gelmesinin sebebi olmuştur.

Birden fazla olmasına imkân tasavvur oluna-

mayan tek varlık Allâh'ın varlığıdır. Vücud-u mutlaktır. Karşıtı ise adem-i mutlak (yokluk) tur. Adem-i mutlak yani kainat ve eşya ayrı, müstakil birer varlık olmayıp Vücud-u mutlak'ın birer gölgesidirler. O tek varlığın bir aynada görünen akisleri gibidirler. Allâh'tan gayrı olan şeylerin varlıkları hakiki birer varlık değildir. Ancak onlar vücud-u mutlak'a nazaran vardırlar. Onların varlıkları vücud-u nazaran vardırlar. Onların varlıkları vücud-u mutlakın varlığı ile mümkündür. Çünkü vücud-u mutlak aynı zamanda hüsn-ü mutlak (kayıtsız şartsız güzellik)tir. Güzellik, gizli kalmayarak görünmek, beğenilmek ve sevilmek ister. Bu onun tabii meylidir. Daha zaman ve mekân mevcut değilken Allâh da kendi âleminde yalnız başına bulunuyordu. Onun güzelliğini görecek göz ve güzelliğine hayran kalacak gönül yoktu. Görünüp sevilmek arzusu ile durgun bir suya akseden güneş ışığı, yahut aynanın içinde görünen aksi gibi adem-i mutlak içinde, kâinat ve eşya suretinde tecelli etti (göründü). Adem-i mutlak (yokluk) tek başına ve gerçek bir varlık değil, ancak vücud-u mutlak'ın görünmesine vasıta olan geçici bir hayaldir. Eğer Allâh bir an tecelli etmemeyi dilerse gördüğümüz bütün varlıklar ortadan kalkar.

Tecelli nazariyesine göre, kâinatın bir parçası olan insan da, Allâh varlığının ve güzelliğinin bir zerresi, bir gölgesi demektir. Ve Allâh'ın varlığı ile güzelliği kâinatta en tam şekilde insanda gö-

rünmektedir. İnsan eşref-i mahlukattır. (yaratılmışların en şereflisidir.)

Bir güzel görünen güzellikte, onu seven âşıkın hayranlığı da Allâh'a aittir. Mutasavvıflar bundan dolayı illet-i tekvin (yaratılış sebebi) i aşk olarak kabul etmişlerdir.

Zaman meydana gelmeden önce, Allâh görünmeyen âlem (âlem-i kitman) gizli (meknuz) idi. Allâh buyurur: "Ben gizli bir hazine idim; istedim ki bilineyim. Ve bilinmek için şu halkı yarattım." (Hadis-i kutsi).

"O'nun emri, bir şeyi iradeyi buyurduğu vakit, ol, der; o olur. (Yâ'sin sûresi 79. âyet)

Hz. Peygamber, (Allâh âlemi yaratmadan önce nerede idi) sorusuna "âma"da idi." Cevabını vermiştir. Buna "âma" denilmesi, belki Allâh'tan ayrı hiç bir kişinin bu gerçeği göremeyeceğidir.

Eşyanın meydana gelmeden önce "ilmi ilâhi" de belirli olan sûretine "ayan-ı sâbite" derler. Bunlar türlü kabiliyette oldukları için tecelli anında, Allâh'ın "esma ve sıfatı" her birinde kendi kabiliyetine göre meydana çıkar. Varlıkların çokluğu ve başka başka görünmesi bundandır. Yoksa "Vücud-u Hakiki" birdir.

Tecellinin nasıl meydana geldiğini Allâh'tan başka kimse bilmez. Ancak âlem, tecellinin meydana gelmesiyle var (hâdis), hemen aslına dönme-

siyle yok (fâni) tur. Ama bu tecelliler o denli hızlı ve süreklidir ki iki tecelli arasında hiç ayrılık duyulmaz, böyle sürüp gitmekle biz görülünleri var sanırız.

Tecelliler, türlü evrelerden gerçek amaca varır. Bu evrelere "hazret" derler ki mertebe demektir. Sûfilerin kabul ettikleri beş mertebeyi Agâh Sırrı LEVEND şöyle tasnif eder.

1) Hazret-i Gaybı Mutlak'tır. **Buna "âlem-i Lâteayyuün "alem-i ıtlâk" "âmâ-yı mutlak", "hakikat-ı hakayık" "gaybüll - guyûb" da derler. Bu makam "a'yân-ı sabite" ve hakayık-ı ilmiyye" alemidir.**

2) **Alem-i ceburrut'tur. Buna "teayyün-i evvel" "teccelli-i evvel", "akl-ı evvel", "hakikat-ı Muhammediye", "ruh-ı izafi", "ruh-ı külli" "kitab-ı mübin" de derler.**

3) Alem-i melekût'tur. Buna, "sidretü'l münteha", derler.

4) Alem-i şahadet'tir. Buna "alem-i mülk" de denir.

5) Alem-i insan-ı kamildir. Bu öteki dört hazretin hepsini içine alır. son mertebe olduğu için bütün mertebelerin sırrı ve her âlemin özeti onda bulunur.

İnsan "arsa-i ilm" den ayrıldığından beri her

mertebeden geçmiş ve hepsinden birer emanet almıştır.

İnsan "nüsha-ı esrar-ı ilâhi"dir. Çünkü bütün "esmâ ve sıfat-ı ilâhiyye" öteki varlıklarda ayrıntılı ama dağınık bulunduğu halde, insanda özet hâlinde, toplu olarak bulunmaktadır.

Mevlâna der ki:

"Kâinattaki her varlığın timsali insanda da vardır. Bunun için "Kendini bilen Rabbini bilir." denilmiştir.

"Mümin, müminin aynasıdır." Hadis-i şerif Mümin, "vahibül- iman" anlamına Allâh'ın da bir adıdır.

Mevlâna der ki:

"Sen ki ilâhî sırların nüshasısın; sen ki Allâh güzelliğinin aynasısın; âlemde var olan her şey senin dışında değildir. İsteyeceğin her şeyi kendinden iste. İnsanın aziz olması gönlü sebebiyledir. Gönül Allâh'ın kâbesidir ve tahtıdır. Bu sebepten mutasavvıflara göre gönlün kıymeti pek büyüktür.

İnsanda kâinatın diğer varlıkları gibi iki unsurdan meydana gelmiştir. 1. Vücud, 2. Adem

Adem unsuru'nun içinde kötülük ve çirkinlik; tam anlamıyla Allâh'tan gelen vücut unsuru içinde iyilik ve güzellik vardır. Cismimiz adem unsuru-

na ruhumuz ise vücut unsuruna aittir.

İnsan nefsi iyiliğe de kötülüğe de elverişlidir. Bunun için nefsi eğitmek gerekir. Nefs, kendi haline bırakılınca kötülüğe sürüklenir. Eğitilmeye başlayınca, önce kınama (levvâme), sonra sırasıyla iyiyi kötüyü içten sezme (mülhime) durgunluğa erme (mutmainne) Allâh'tan hoşnutluk (raziye) Allâh'ın insandan hoşnutluğu (marziye) aşamasına onun da üstünde "safiye" aşamasına yükselişi, onun da üstünde "makam-ı Mahmud" vardır. Mutmainne aşaması evliyanın ilk basamağıdır. İnsan nefsi bu aşamada ruhun rengini taşır, erdemleşir. "Raziye" ve "marziye" aşamasında kalp, Allâh sevgisi ve saygısından başka (masivâ) her şeyden boşalır. Son iki aşama "kamillik" ve "mürşitlik" aşamasıdır. "Safiye" aşaması "kutupluk", "gavs-ı a'zamlık", "kutbû'l aktablık" peygamberlik aşamasıdır. "Makam-ı Mahmut" ise âhır zaman peygamberi olan Hz. Muhammed'in aşamasıdır.

Şeriatın gereklerini yerine getiren insana tarikat kapısı açılır. Tarikatın gereklerini yerine getiren insana gerçeklik kapısı açılır. Gerçeğin gereklerini yerini getirene de "marifet" kapısı açılır. Gittikçe yol incelir. Yük ağırlaşır insan olgun bir hale gelir.

Hakikat ve ma'rifet aşamasında insan varlığı Allâh varlığında erir, kaybolur. "Fena, fi'llah" "baka bi'llah" budur. İnsan için bu aşamada

Allâh'ın iradesinden ve kudretinden başka bir irade ve kudret düşünülemez. Bunun içindir ki veliler, Allâh'ın diliyle söyler. Allâh'ın kudretiyle yürürler. "Kutupluk", "kutbü'l irşadlık", "Gavs-ı a'zamlık", "kutbü'l aktablık" manevi tasarruf makamlarıdır. Üçler, yediler, kırklar diye anılan veliler de bu manevi makamlardadırlar.

Velilik aşamasına erişebilmek için, çokça ibadette bulunmak, Allâh'dan gayrı herşeye yüz çevirmek, yalnız Allâh'a doğrulmak, gönlü ve düşünceyi ona bağlamak gerekir. Bu da ancak uğraşmakla ve bir" mürşid-i kâmil'e kapılanmakla olur.

Tasavvuf, önceleri ferdi hareket iken bir ekol halini alınca mürşide bağlanma gereği duyulmuştur. Bir çok mürşit etrafında toplananlar ayrı ayrı yollara sülük etmişlerdir. Bu girilen yolların her birine tarikat adı verilir.

Tasavvuf yoluna girenlere "sufi" veya "mutasavvıf" denir. Sufilerin çok çeşitli adları vardır.

ZAHİD: (Vazgeçen) kendini ibadete veren;

ARİF: (Bilen, irfan sahibi), **DERVİŞ:** (Fakir,tarikata giren) **FAKİR:** (Sadece Allâh'a muhtaç olan); **ÂŞIK:** (Allâh'ı seven); **VELİ:** (Çokluğu evliyadır.) Dost, Allâh'a itaat eden; **ERENLER:** (Ermişler); Alperenler); **EHLULLAH:** (Allâh ehli); **MUSUHİ:** (Sert ve kaba kıldan elbise giyen, seyahat eden) **MİSKİN:** (Fakir, sükuna kavuşan);

SEYYAH: (Mürşitlerinden faydalanmak için gezen derviş); **GARİP:** (Tasavvufi terbiye için yurdundan ayrılmış.); **NURİYE:** (Nurlu); **CUİYE:** (Nefsini terbiye için aç kalan); **ŞİKEFFİYE:** (Issız yerlerde yalnız dolaşıp mağralarda yaşayan.); **NÜSHAK:** (İbadet eden); **UBBAT:** (Kulluk eden); **BEKKACİN:** (Allâh aşkıyla ağlayan); **HAİFUN:** (Korkanlar); **KURRA:** (Okuyan, kendini ibadete veren.); **KUSSAS:** (Hikâye eden); (Vaaz eden.); **MİSTİK:** (Tasavvuf).

VIII. Y.Y dan itibaren Arap ülkelerinde görülen tekkeler, Türkler'in İslâmiyeti kabülünden sonra (10.), XI. Y.Y. yıllarında Türk illerinde yayılmaya başladı. Ahmet YESEVİ'nin müritleri XII. ve XIII. Y.Y. larda tasavvufi düşüncenin Anadolu'da yayılmasında büyük rol oynadılar. Bu düşünce etrafında tekke edebiyatı veya edebiyat dediğimiz edebiyat doğdu, gerek halk edebiyatında, gerekse divan edebiyatında tasavvufi düşünceleri işleyen eserler verildi.

TAŞLAMA: Bir kimseyi yermek veya toplumun bozuk yönlerini iğneleyici bir dille tenkit etmek için yazılan şiire denir. Halk edebiyatı nazım türüdür.

TEHLİZ: Alay ve lâtife yollu yazılmış nâzireye denir. Hezl diye de bilinir. Çokluk tanınmış şairlerin şiirleri vezin kafiye taklit edilerek yazılır.

Tehzil, ciddi şiirleri bayağılıktan uzak ciddi

bir duruma soktuğu için edebiyatın güzel ve eğlenceli örnekleri arasında yer alır.

TEKERLEME: Sözlük anlamı "Ağızda yuvarlanan söz saçma sapan söz...." Eş sesli kelimelerle kurulu konuşmadır. "Masal, hikâye, bilmece, halk tiyatrosu gibi edebi türler içinde veya müstakil olarak söylenen ölçülü ve kafiyeli sözlerdir. Kaidelerine pek uyulmadığı gibi, mantık silsilesi de aranmaz, "Tezad"a, mübalağaya, güldürmeye, Tuhafliğa, şaşırtmaya dayalıdır. Bu yapılırken dinleyici üzerinde şaşırtıcı bir tesir bırakma asıl konuya geçilirken dikkatleri istenilen noktaya çekme amacı güdülür.

Masal tekerlemesi, oyun tekerlemesi gibi adlar alırlar.

TEKERLEME: Âşık fasıllarında, saz şairlerinin yaptıkları şiir yarışmasına denir. Halk arasında tekerleme, şairler arasında ise TEKELLÜM diye bilinir. Bu tür şiirler ya teleffuzu zor kelimelerden meydana gelir. Veya DARAYAK şeklindedir. Cevap verecek şairin böyle bir şiir söylemesi gerekir. Söylemezse yenilmiş sayılır. Şair fasıl arasında tekerlemeye başlarsa bu AYAK AÇMADIR.

TEKERLEME:

Acep âhır-zaman oldu gaziler,
Büyük küçük birbirini beğenmez,
her inü'min, münâfık cennet arzular,

Allâh nasip ettiğini beğenmez.

Kediler köpekler ile savaşır,
Miçik deyu çarşı çarşı dolaşır,
Mekteplisi ehl-i ırza ulaşır,
Orospular kendi erin beğenmez.

Teklif ister bülbül güle konmağa,
Pervaneler düşüp şem'a yanmağa,
Oğlancıklar iştahından binmeğe,
Doru ister at'ın kır'ın beğenmez.

Er olmaz kalbinde tutan gümânı,
İsterse dolaşsın Hind'i, Yemen'i,
Der Kâtib'i bizi beğenmeyeni,
Deli gönül beğen derim beğenmez.

Kâtibi

TEKKE EDEBİYATI:

X. Yüzyıldan sonra daha çok Arap ve Fars tesiriyle oluşan tasavvuf cereyanına bağlı edebiyata denir.

Özellikle Anodolu'nun kapılarını açan Malazgirt zaferinin ardından, Horasan ve Maveraûn nehirden gelen dervişler bütün Anadolu'ya yayıldılar. XIII. Y.Y. da Moğol istilâsına uğrayan Anadolu'da halk mânevi desteğe ihtiyaç duydukları için, bu yörelerden gelen Alp-erenleri bir kurtarıcı gibi karşıladılar. Horasan Erenleriyle Anadolu'ya gelmiş Mevlâna'nın, Hacı Bektaş-ı Veli'nin etra-

fında tarikatlar (kurularak) teşekkül etti. Zamanla yeni yeni tarikatlar kurularak Anadolu'yu sardı. Bu tarikatların mahfellerinde sema, ayin, zikir, gülbang vb. gibi bazı âdetlerin icrasında şiire ve musikiye de ihtiyaç duyulunca tekke çevrelerirnde edebi akımlar doğdu. Çokluk propoğanda amacı taşıyan ve halktan her kesime hitap eden, hece vezniyle yazılmış şiirler hemen benimsenip kullanılmaya başladılar.

Türk Tekke Edebiyatı'nın başında Hoca Ahmet YESEVİ'n (ölm-1166) gelir. Yesevî tarikatını kurarak müridlerini Anadolu'ya gönderen bu ulu mutasavvıfın söylediği HİKMET'ler tekke edebiyatı'nın ilk ürünleri kabul edilir.

XVIII. Y.Y. da Anadolu'da tekke edebiyatının önde gelen isimler arasında Ahmet Fakıh (ölm-1221) Mevlâna Celâleddin-i Rumi (ölm-1273)yi, Sultan Veled (ölm-1312)i, Şeyyad Hamza (ölm-1348)yı, Yunus EMRE (ölm-1320)yi sayabiliriz. Yunus Emre'yi tekke edebiyatının en kuvvetli temsilcisi olarak görüyoruz.

Anadolu sahasında da büyük tesiri görülen, feci ölümü üzerinde hayatı etrafında efsane oluşturan Azerî sahasının mutasavvıf şairi, Nesimî (ölm-1418) bu devrin ünlü ismidir.

Tekke çevresinde Kesikbaş Hikâyesi, Ejdarha Destanı, Veysel Karanî, Muhammed Hanefi Cengi, Maktel-i Hüseyin, İbrahim Edhem vb. anonim bir çok eser vücuda getirilmiştir.

XV. Yüzyılın kültür merkezleri batıya doğru yayılır, Süleyman Çelebi (ölm-1422) Bursa'da yüzyıllar boyu önemini koruyan Vesiletü'n Necat adlı mevlidini yazar. Ankara'da Hacı Bayram Veli BAYRAMİYE adlı tarikatını kurar ve tasavvufi şiirler tenennam eder.

Budalaname ve Dolabname'nin yazarı Kaygusuz Abdal (ölm-XV.Y.Y. ın ilk yarısı) Bektâşi Edebiyatının ilk kurucusudur.

Muhammediye'siyle halk arasında sevilen Yazıcı oğlu Mehmed (ölm-1451), Envarü'l âşîkin'iyle Yazıcıoğlu Ahmet Bican (ölm-1480), mevlid'iyle Akşemseddin'in oğlu Hamdullah Hamdi (ölm-1503) bu devrin önemli isimleridir.

XVI. yüzyılda tekke edebiyatı olgunluk devrini yaşar. Şiirlerinde Hatayî mahlasını kullanan Şah İsmail'in vedâileri (propagandistleri) Durumundaki bazı şairlerin, özellikle Bektaşi tekkelerine büyük tesirleri görülür. Ondan başka Öksüz Dede, Kul Himmet, İstanbul'da feci bir şekilde idam edilen Hamza Bâli'den sonra büyük bir hızla gelişen Melâmi Hamzâvi kolu içinde yetişen bir çok şair Türk Tekke Edebiyatının çehresini değiştirmiştir.

XVII. yy.da Tekke Edebiyatı halktan kopmaya başlar.

XVIII. yüzyılda Tekke Edebiyatı gerileme devrine girer.

XIX. yüzyılda Tekke Edebiyatında orjinal örnekler verilmez. Eskiler aynen tekrarlanır. Tanzi-

mattan sonra özellikle kaybolmaya yüz tutar. Cumhuriyetten sonra tekkelerin kapatılmasıyla tarihe karışır.

Düşme dünya mihnetine
Talip ol Hak hazretine
Ab-ı kevser şerbetine
Parmacığın ban dediler.

Hatayî (Şah İsmail)

Seyyah olup şu âlemi gezerim,
Bir dost bulamadım gün akşam oldu,
Kendi efkârımca okur yazarım,
Bir dost bulamadım, gün akşam oldu.

Kul Himmet

TEVARÜD: İki şairin birbirinden habersiz aynı mısrayı veya beyti tesâdüfen söylemesine denir.

TUYUĞ: Dört mısralık divan edebiyatı nazım türüdür. Tuyuğ (tuyuk, duyug, toyık, töyuk da) denir. Türkçe bir kelimedir. Şarkı söyleme, övme, kapalı cinaslı söz, anlamlarına gelir.

aaxa, aaaa kalıbındadır.

Tuyuğ'u halk edebiyatındaki maninin divan edebiyatındaki karşılığı olarak görebiliriz. Tuyuğ'da mahlas verilmez.

TÜRKÜ: Türk Halk Edebiyatı nazım şekli ve türüdür. Ezgisi yönüyle diğer halk şiiri türlerinden ayrılır. Türküler genellikle anonimdir. İsim-

leri bilinen saz şairlerinin söyledikleri de giderek halk'a mal olmuştur. İlk türkü söylemeye: (Türkü yakmak) da denir.

Türk'ü adı Türk kelimesine Arapça "i" nisbet etki eklenmesiyle ortaya çıkmıştır. "Türkçe mahsus", "ait" demektir. Türkü, Türk Halk şiirinin en eski türüdür. XV. Y.Y. da Doğu Türkleri tarafından kullanılmıştır. Türkünün ilk örneğini Anadolu da Öksüz Dede'nin verdiği bilinmektedir. (Hikmet Dizdaroğlu) Türküler genellikle hece vezninin 7 li 8 li ve 11 li hece kalıplarıyla kıtalar halinde söylenirler. Her kıtada türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bend ile nakarattan meydana gelir. Nakarat her bendin sonunda tekrarlanır. Bu kısım bağlama veya kavuştak adıyla bilinir. Türküler ezgilerine, konularına göre üçe ayrılır.

1. **Ezgilerine göre türküler:** İkiye ayrılırlar.

A) **USULSÜZLER:** Uzun havalardır. Divan, koşma, hoyrat gibi çeşitleri vardır.

B) **USULLÜLER:** Oyun havalarıdır. Bu türe Konya'da Oturak, Urfa'da kırık denmiştir. Kara Deniz Bölgesinde Horon, Doğu Anadolu'da Bar, Sivas yöresinde Halay, Ege ve Ak Deniz yörelerimizde ise Zeybek, Trakya yörelerinde Köçek denir.

2. **KONULARINA GÖRE TÜRKÜLER:** Bir ayrım yapmak güç olmakla birlikte genel bir sınıflandırmaya gidilebilir. Hikmet Dizdaroğlu Jerom-Bujeand'ın tasnifini geliştirerek şöyle sıralıyor:

1. Ninniler ve çocuk türküleri,
2.Tabiat üzerine türküler,
3. Aşk türküleri,
4. Kahramanlık türküleri,
5. Askerlik türküleri,
6. Tören türküleri,
7. İş türküleri,
8. Eşkiya türküleri,
9. Acıklı olaylarla ilgili türküler, (ağıtlar)
10. Güldürücü türküler,
11. Karşılıklı söylenen türküler,
12. Oyun türküleri,
13. Ağıtlar.

YAPILARINA GÖRE TÜRKÜLER: Hece ölçüsünün her kalıbıyla söylenen türküler ezgiyle ayırdedilirler. Halk şiirinin her türü türkü olabilir. Türküleri yapılarına göre birkaç gurupta toplayabiliriz.

MANİ KITALARINDAN KURULU TÜRKÜLER: Birbirleriyle ilgili konularda söylenmiş manilerin sıralanarak ezgiyle okunmasından meydana gelir. Kafiye şeması aaxa, bbxb, ccxc.....vb.

B. KAVUŞTAKSIZ DÖRTLÜKLERLE KURULU TÜRKLER:

Kafiye şeması: aaab, (xbxb, abab) çççb, çççb

C. DÖRDÜNCÜ MISRALARI KAVUŞTAK OLAN TÜRKÜLER:

Kafiye şeması: aaaA, (xaxA, aAaA, cccA, çççA

Ç. BENDLERİ DÖRTLÜK KAVUŞTAĞI TEK MISRA OLANLAR:

Kafiye şeması: xaax A, xbxb A, xcxc A

D. BENDLERİ DÖRTLÜK KAVUŞTAĞI İKİ MISRALI OLANLAR:

Kafiye şeması: AA, bbxb AA, ccxc AA (havada bulut yok) türküsü gibi.

E. BENDLERİ DÖRTLÜK, KAVUŞTAĞI ÜÇLÜK OLANLAR:

Kafiye şeması· aaxa AAA, bbxb AAA, ccxc AAA

F. BENDLERİ VE KAVUŞTAKLARI DÖRTLÜK OLANLAR:

Kafiye şeması: aaxa, AAXA, bbxb AAXA, ccxc, AAXA

G. ÜÇLÜLERDEN KURULU TÜRKÜLER:

aaa, bbb, ccc.....

Birkaç çeşide ayrılırlar:

1. Bendleri üçlük kavuştağı tek mısra olanlar aaa A, bbb A, ccc A, alişmin kaşları kara gibi. Bendlerin ve kavuştakların hece sayıları birbirine uymayabilir. Kavuştaklar "Menevşem oy oy bir tanem oy oy gibi" ünlem gurubu olabilirler.

2. Bendleri üçlük, kavuştakları ikiliklerle kurulu olanlar· Cezayir Türküsü gibi.

aaa AA, bbb AA, ccc AA

3. Bendleri ve kavuştakları üçlüklerle kurulu olanlar: aaa AAA, bbb AAA, ccc AAA

4. Bendleri üçlük kavuştakları dörtlük olanlar aaa AAAA, bbb AAAA, ccc AAAA

G. İKİ MISRALI TÜRKÜLER: Bu da bir kaç çeşide ayrılır. 1. Bendleri ile kavuştakları bir mısralı olanlar. aa A, bb A, cc A Bu türkülerde "Ah gençliğim eyvah" gibi ünlem gurubu olabilir. "Çanakkale içinde vurdular beni" türküsü.

2. Bendleri ve kavuştakları iki mısralı olanlar aa AA, bb AA, cc AA bend ve kavuştak kalıpları birbirine uymayabilir.

3. Bendleri iki kavuştakları dört mısralı olanlar. aa AAAB, bb AAAB, cc AAAB Kiziroğlu Mustafa Bey türküsü gibi.

Türkülerin belli başlı çeşitlerini sıraladık. Daha pek çok çeşitleri vardır. Türkülerin bir çoğunda rastlanan "ya", "aman", "efem", "of", "ne bilem", "bir danem" gibi şiire ifade zenginliği sağladığı gibi ezgiyi bütünler.

VARSAĞI: Özel bir ezgiyle söylenen koşmaya denir. Önce Güney Anadolu'da yaşayan Varsak Türkleri tarafından söylendiği için bu adla anılmıştır. Semâiye benzer. Hece ölçüsününençok sekizli kalıbıyla yazılırlar 4 - 4 duraklı veya duraksız olur. xaxa, bbba, ccca semâiden ezgi yönüyle ayrılır. Varsağı yiğitçe bir havayla okunur. Çokluk

içinde "bre", "hey", "hey gidi" gibi ünlemler yer alır. Bu ünlemlerin bulunmadığı varsağılar ezgiyle fark edilir.

VEZN-İ AHAR: Halk şiiri nazım türüdür. Aruzun müstef'ilâtun müstef'ilâtun müstef'ilâtun müstef'ilâtun kalıbıyla MURABBA şeklinde yazılır. Her mısra bir müstef'ilâtun cüzüne sığacak şekilde dört kelime veya kelime gurubuna bölünür. Birinci mısranın 2. cüzü, ikinci mısranın başına ikinci mısranın 2. cüzü üçüncü mısranın başına, üçüncü mısranın 2. cüzü dördüncü mısranın başına getirilir. Ve bu cüzlerden sonra gelen cüzler birbirini takip ederler. Her cüze numara vererek şemasını söyle örnekleyebiliriz:

1 2 3 4 Vezn-i Ahar kafiye şe
2 3 4 5 ması divan, selis, semâi
3 4 5 6 ve kalenderi ile aynıdır.
4 5 6 7 Vezn-i Ahar'ın zincirleme biçimi de vardır. ÖRNEK:

O dil o göz ne / o dil o söz ne,

O dil o söz ne / o ruh o yüz ne,

O ruh o yüz ne / huri mi neslin

Mefhar

VÜCUDNAME: İnsan ve dünyanın faniliğini konu edinen halk edebiyatı nazım türüdür. Bir insanın ana karnına düşüşünden ölümüne kadar geçirdiği değişiklikler ve yaptığı şeyler manzum olarak anlatılır. Bazı vücudnamelerin ölüm sonrasını bile anlattığı görülür. Vücüdnameler daha çok erkekler için yazılmıştır. Genellikle 11 heceli olan

vücudnameler, dörtlük sayılarının fazlalığı nedeniyle bazen destanla karıştırılır. Yaş destanı olarak ta bilinen bu türe Doğu Anadolu'da ve Azerbaycan'da âşıklar arasında mahrasname de denir. Örnek olarak XVII. Y.Y. ın sonlarıyla XVIII. Y.Y. ın başlarında Azerbeycan sahasında AHILKELEKLİ Hasta Hasan'ın bir şiiri gösterilebilir.

YOL GÖSTERME: Deyişme ve yarışmalarda saz şairlerinden birinin ayak açarak deyişmenin veya yarışmanın hangi ayakta olacağını belli etmesine denir.

30 KASIM 1997
Pazar

Milliyet yayınevi
Edebiyat Ansiklopedisi

Mehmet ANULUR
Emekli Öğretmen

ŞİİRLERDE GEÇEN KELİME-DEYİM VE SÖZ GURUPLARININ ANLAMLARI AÇIKLAMALARI:

A

1. Açılmayan baht: Gülmeyen talih.
2. Afat: Önlenmesi mümkün olmayan, büyük felaket, kıran.
3. Ah-ü figan: Feryad etme, ızdırapla inleme.
4. Akran: Emsal, yaşıt.
5. Ak: Beyaz.
6. Alay: (şiirde) Okul.
7. Alem: (şiirde) Dünya, evren.
8. Allık: kadınların yüzüne sürdükleri makyaj malzemesi.
9. Arena: Romalılar döneminde, glatyatörlerin ölümüne yarıştıkları alan.
10. Aslan Ocağı: Asker ocağı.
11. At azıya almış gemi: (Şiirde uyku sıkıştırmış.)
12. Atmosfer: Hava katmanlarından oksijeni insan yaşamı için yeterli miktardaki hava tabakası.
13. Azaysız: Hırçın yaramaz.

B

Bacanın karını kürümek: Karı bacadan sıyırıp atmak.

Bade: İçki (âşıkların pir elinden içtikleri)

Bağ: Âşıkların duygu düşünce dünyalarındaki bahçesi.

Bostanı: Gönül dünyası.

Bağa vurgun vurma: Âşığın işlerini altüst etme.

Bahri: Bahriyeli, denizci.

Balçık: Koyu yapışkan çamur.
Bâri Hûda: Yaratan Allâh (C.C.)
Bakî: Ölümsüz kalıcı.
Bedel: Karşılık.
Beşgöze: Kızılırmak ve Yeşil Irmak'ların ilk çıktıkları gözeler (Kızıldağ'da).
Bir söylesem iki demezse ölür: Son sözü mutlaka kendisi söylemek ister.
Bronş: Akciğerlerin iki büyük kolu.
Buruk: Burulmuş incilmiş, üzüntülü.
Burç: Kaledeki gözetleme kulesi. Zoydak takım yıldızlarından her biri.

C

Can evimin yeleği: Beni koruyup gözeten.
Cer: 1. Çekme çekerek götürme. 2. Arıdan alınan ikinci üçüncü oğullara verilen ad.
Cılız: Çok zayıf, kuvvetsiz.
Civan: Delikanlı.
Cüda: Ayrı düşmüş, uzak kalmış.
Cüllüp: Aşık oyununda yere açılan küçük çukur.

Ç

Çağlamak: Akarsuların yüksekten dökülüp, köpürmesi. Âşıkların duygu ve heyecanlarını coşkulu bir şekilde deyişlerinde yansıtması.
Çarşı ataş pahası: Piyasanın pahalılığının halk dili ile söylenişi.
Çedene: Kendir bitkisinin tohumu. (Buğdayın saç üzerinde kavrulmasında "kavurgaya" katılmasıyla lezzet verir.
Çiğ iplik: Yünün iğ veya çıkrıkta iğrilmiş ilk şekli.
Çerçeve: Uçurtma.

Çifte standart: İkili oynama, işine gelene iyi ve dostça gelmeyen kötü ve düşmanca davranma.

Çor: Hastalık, dert, sığır vebası.

Çor yol: Geçilmesi zor ve meşakkatli yol.

Çöl: Kumluk ve susuz geniş arazi.

Çermik: Sıvas'ta kaplıcalara verilen isim.

D

Dağların böğrü: Dağların etekle zirve arasındaki ıssız ve sarp yerleri.

Demi elde olmak: Gençlik ve güzellik çağında olmak, fırsatı eline geçirmek.

Denk: Eşit, Hayvana yüklenen yük.

Derya: 1. Deniz, 2. Engin bilgili kimse.

Desen: Şekil, çizgi.

Destur alma: İzin alma.

Derdini pula dökmek: Derdini mektupla anlatmak.

Düş: Rüya, uyurken zihinde beliren düşüncelerin ve onların topu. 2. Hayal

Dilber: Güzel.

Dikilitaş: Sıvas'ta bir semt.

Düğülcek çorbası: Bulgurun incesinden yapılan çorba.

Dost içinde yüz ağartmak: Hizmette kusur etmeyip evin erkeğini mahcup etmemek.

E

Ecel: Yaşamın alında yazılı olduğuna inanılan sonu. Ölüm zamanı.

Eda: Tavır davranış.

Elmacık: Yüzün yanakla göz arasındaki çıkıntılı kısmı.

Ellinciyıl: Sıvas Deftardarlık binasının bu-

lunduğu. Site adı.

Em: İlaç, çare, şifa.

Em umma: Çare, yardım bekleme.

Eroin: Afyon bitkisinden çıkarılan uyuşturucu madde.

Eren: Ermiş, evliya.

Ezeli: Başlangıcı olmayan.

F

Fistan: Entari.

Fer: 1. Parlaklık, aydınlık. 2. Gözde parlaklık.

Ferman: Emir, Padişah buyruğu.

Fena: Yokluk.

Fesat: Karıştırıcı, bozgunluk çıkaran.

Fıtrat: Yaratılış.

Fend: Tuzak.

Fendini düğlüyor: Tuzağını sağlamlaştırıyor.

G

Gaf: Hata

Gafur: Allâh'ın (C.C.) isimlerinden biri. Affedici, Affetmeyi seven.

Gam: Kaygı, üzüntü, tasa. 2. Müzikte nota dizisi.

Gamze: 1. Yanaklarda gülünce görülen yada çenedeki çukurluk. 2. Göz süzme.

Gecemi böldün: Uykularım gelmiyor.

Giyotin: Orta Çağ Avrupasında idam edilenlerin kafasını kesmek için kullanılan araç.

Güne ermek: Mutluluğa kavuşmak.

Göçük: Çökmüş, uçmuş.

Gerdan: Vücudun omuzla baş arasındaki kısmı.

Gönülden gönüle koşmak: Sevgisini her-

kese yaymak.

Göz: Görme organı. Kaynak sularının topraktan yer yüzüne çıktığı, kaynadığı yer, göze.

Gardaşlar Dağı: Sıvas'ın güneyindeki dağın adı.

Güzel bahçesine her gün hoylatır: Güzelliği ile karşısındakini cezbeder, çekici olur.

H

Hane: Ev.

Halvetlik: Hamamın içinde serinleme yeri.

Hamut: Araba veya faytona koşulan atların koşum takımlarından, atın döşünde elips biçimli ahşap ve deriden yapılmış kısım.

Hamdetmek: Allâh'a şükretmek.

Har: Sürekli devamlı.

Hayasızlık: Utanma duygusu kalkmış, ahlâksız.

Hayaline yelmek: El geçirmeyi, kavuşmayı hayalinde kurma, arzulama.

Hayli zaman: Uzun zaman.

Haz: Hoşlanma, hoşa gitme duygusu.

Hıfzetmek: Ezberlemek.

Hare: Kimi eşya varlık üzerinde dalgalanır gibi görülen ince parlak çizgiler.

Heder: Boşa gitmek.

Heder etmek: (Mecaz) Yok etmek, üzüntüden bitirmek.

Hıngel: Yufkası açılan hamurun kareler halinde kesilerek, içinde kıyma konup haşlanıp üzerine yoğurt ve tereyağı dökülen yiyecek.

Hor görmek: Değersiz saymak.

Höllük: Kundaklanan küçük çocuğun altını ıslatmasıda pişikleri önlemek için apış aralarına konan ince ve saç üzerinde kavrulmuş killi toprak.

I - İ

İçine sindirmek: Kabullenebilmek.
İki arşın bez: Kefen.
İmece: Yardımlaşma, işbirliği.
İzbe yol: Kimsenin gelip geçmediği yol.
Izbe yola ışık saçmak: Öğretmenin öğrencisine bilmediklerini öğrenmesinde öğreticilik, rehberlik görevini yapmak, ufkunu genişletmek.
İz sürme: Taklit etme, gittiği yoldan gitme.
Irşad: Doğru yolu gösterme aydınlatma.

K

Kayalak kuşu: Yabani güvercin.
Kâkül: Alnın üzerine sarkıtılan saç parası.
Kahır: Derin üzüntü, acı, keder.
Katar katar: Sıra sıra.
Karalı kalp: Kötülük düşünen kalp.
Kart hindi gibi başı: Yaşlanmış, saçları kelleşmiş.
Kemlik: Kötülük.
Kefen: Ölünün sarıldığı beyaz bez.
Kervan: Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşımak üzere, düzülen yük hayvanı katarı.
Kür eyleme: Kürüme, sıyırıp atma.
Kül olmak: Yanıp bitme. (Mecaz) Sevda ile bitkin hale gelme.
Kilim: Yünden iplerle dokunmuş yaygı, sergi.
Kıyam: İbadette ayakta duruş.
Kibir: Kendini herkesten üstün tutma.
Kurna: Hamamda su dökülen taş kap. Kürün.
Kara toprağa derdin belenmesi: Ölerek her derdini toprağa götürme.
Kuru ekmeği suya banma: Kuru ekmeği suya batırma. (mecaz) Ekmeğine katık bulama.

Küskün: Dargın.
Köz: Ateşin sönmüş hali.
Kumsal: Kumluk kumu çok yer.
Kuş olup yurduna konmak: Sılaya çabucak ulaşmak.
Kahır şarabına kanmaz: Dert ve çile bağımlısı olma.
Kokuları burnunda tütme: Hasret duymak. Özleme.
Koçyiğit: Gürbüz yiğit, genç yiğit.

L

Leb: Dudak.
Laf: Söz.
Lafların kamçı gibi atılması: Her sözünde acı konuşma.
Levhi kalem: İlâhi takdir, Alın yazısı.

M

Mabet: Tapınak, ibadet yeri.
Mahlas: Aşıkların takma adı.
Mamur: İmar edilmiş, bayındır.
Maki: Kısa boylu Akdeniz Bölgesinin bitki örtüsü.
Mahşer: Kıyamet günü toplanılacak yer. Büyük kalabalık.
Maya: Esas, temel. Öz, 2. Hamuru ekşiten özel madde.
Mah: Güzel ay gibi parlak.
Mahur mahur: Uykulu halde, uyuşukça.
Mevla: 1. Tanrı, Allâh (C.C.) 2. İye, 3. Sahip.
Mehle: mahalle semt.
Menfez: Köprünün küçüğü, girecek, geçecek dar geçit.
Menend: Denk, eş.

Merdan: Yiğit.

Meyil: Akıntı, eğiklik (mecaz) Muhabbet, arzu.

Mest: Sarhoş, kendinden geçmiş.

Merçan: Bir deniz hayvanının kalkerli yataklarından çıkan kırmızı renkte süs boncuğu.

Mezarı kor olma: Öldükten sonra suç ve günahından dolayı zorda kalma.

Mızrap: Tezene, saz çalmaya yarayan küçük palet.

Muhannet: Kıymet bilmeyen, zorluk çıkaran.

Müsbet: Pozitif, ispat edilmiş.

Mülk: Ev arsa gibi taşınmaz mal.

Misli: Eşi, dengi.

Mihman: Değer verilen (misafir) olma.

Mizan: Terazi, ölçü, sağlama.

Mil: Eski usulde yapılan pencere kasalarında hırsıza karşı önlem olsun diye kasaya yakın aralıklarla yerleştirilen demirler. Kol demiri.

N

Nara sokmak: Ateşe atmak, sevdalandırmak.

Name: Mektup.

Namert: Kalleş, alçak.

Nalın: Hamamda daha çok gelinlerin ayaklarına taktıkları kenarları gümüş işlemeli takunya.

Namus: Ar, iffetlik anlayışı.

Nefsi kör etmek: İnsanın toplumca kabul edilmeyen arzu, heves, hislerden kendini alabilecek, engelleyecek hale gelmesi.

Nefis: 1. İnsanın kendisi öz varlık. 2. İstek uyandıran çok hoş çok güzel.

Nevale: Gerekli şeyler, azık.

O

Od: Ateş.

Ocağı sönmek: 1. Neslini devam ettirenin olmaması. 2. Büyük felaketle karşılaşma.

Oba: 1. Büyük göçebe çadırı. 2. Göçebe ailesi.

Onar mı: Güler mi?

Ö

Örük: Kadında saçların üç bölümde ayrılarak "S" şeklinde bağlanışı.

Ölmeden kabire diri girme: Yaşamsal özelliklerini kaybetme derecesinde kendisini yok sayma.

Ömrünü sermek: Göreve baş koymak, özveri ile çalışmak.

P

Paha: Eder, değer, karşılık, fiat.

Pazarda malım seçilmez: Değer verilmemek, alıcısı olmamak.

Parola: 1. Bazı durumlarda askerlerin yada diğer kimselerin birbirlerini tanıyabilmek, için aralarında kararlaştırdıkları söz, şifreli söz ve işaret.

Petek: 1. Arıların kovanda bal ve ana arının yavrularını, yumurtalarını, koydukları çokgen hücre. Gümeç.

Pir: 1. İhtiyar yaşlı, 2. Dünya işlerinden elini eteğini çeken kimse. 3. Tarikat veya sanat kurucu.

Poşu: Güneydoğu yöresinde baş örtüsü.

Pahanın ağır olması: Kıymet biçilemez olmak.

Puruthane: Çanak, çömlek, testi, tuğla yapılan yer.

R

Rahmet: Yağmur. (Tanrı) Birinin suçunu bağışlama.

Rastık: Kadınların göz ve kaşlarına çektikleri boya.

Rezzak: Rızık veren. (Allâh "C.C."ın doksandokuz güzel isimlerinden, esmail hüsnadan birisi.

Rıdvan: Cennet isimlerinden biri.

S

Salacak: Tabutu taşıyan dörtkollu sedye.

Say: Hacda Merve ve Safa arasındaki mesafenin gidilip gelinmesinden her biri.

Sazak: Ayaz.

Seccade: Üzerinde namaz kılınan örtü sergi. Post.

Soda: Maden suyu.

Sırma: Altın yaldız veya yaldızsız gümüş tel.

Sini: Tepsi, lenger, sahanın büyük olanı.

Sevda: 1. Aşırı sevgi aşk, 2. Arzu heves.

Sırma saç: Altın yaldızlı veya gümüşlü gibi parlayan saç.

Sine: Göğüs.

Sürmelerin kaşa ağır gelmesi: Kaşlarının anadan siyahlığından dolayı sürmelerine ihtiyaç olmaması, fazla gelmesi.

Sismograf: Depremin şiddetini ölçen alet.

Soğuk isik: Soğuk sıcak bir arada.

Setr: (Allâh "C.C.") Örten gizleyen.

Sığınmak: Tehlikelerden kaçarak güvenilir, bir yere sokulmak yada bir koruyucuya baş vurmak.

Ş

Şefkat: Acıyarak, koruyarak övme. Sevecenlik.

Şad olmak: Bahtiyar olmak, mutlu olmak.

Şefaat: Bağışlanma.

Şefaatçı olmak: Bağışlamaya yardımcı olmak.

Şuh: 1. Neşeli ve serbest kadın. 2. Şen kıvrak ve oynak.

T

Tamim (Amasya Tamimi): Amasya Genelgesi.

Tab: Fotoğrafın negatiften pozitifini alma işlemi.

Tabakhane: Deriden yünün ayrılma işleminin yapıldığı iş yeri.

Tahıl pazarı: Tahıl Meydanı.

Terk-i Diyar: Memleketi terk etmek.

Taat: İbadet.

Tel: 1. Telgraf. 2. İnce uzun şey, lif.

Tuş: 1. Güreşte kısa zamanda yenilme. 2. Daktilo bilgi sayar vb, araçların yazmaya yarayan her bir bölümü.

Tandır: 1. Ekmek pişirilen yere açılmış özel oyuk, 2. Irmakta derin yerlerde oluşan anafor girdap.

Tan: Sabahın güneş doğmasındaki ilk vakitleri.

Toprak baca: Çatısız evlerin toprakla kaplı üstü.

Tor: Ağ.

Tordaş: Aynı amaca hizmet eden olma.

Ten: Vücud.

Teneşir: Cenaze yıkanan sedye.

Terazi iş tutmuyor: Satış yapılamıyor.

U

Umman: Okyanus.
Uğrun bakış: Gizli bakış.
Urba: Elbise.
Urbanın alkandan olması: (Türkiye için) Her karışının şehit kanıyla sulanması.
Üğrülenmek: Nazlı nazlı salınmak.
Uğurlamak: Yolcu etmek.
Ufku dar olak: Kısır görüşlü olarak, ileriyi görememek.
Ülfet: Dost muhabbeti, gönül sohbeti.

V

Vurgun: 1. Yolsuz kazanç. 2. Yüksek basınçlı bir ortamdan normal yada düşük basınçlı bir ortama kısa sürede geçildiğinde uğranılan felçli durum.
Vade: 1. Mühlet. 2. Ölüm, ölmek anlamında vadesi dolmak.
Virt: Dil alışkanlığı.
Vahşet: Yabanilik.
Vuslat: Kavuşmak.
Vasiyet: 1. Ölümünden sonraya bırakılan direktif. Yapılması istenilen iş.

Y

Yar: 1. Uçurum. 2. Sevgili. 3. Yardımcı, dost.
Yüreğin dağlı olması: Izdırap ve acı çekme.
Yürekten taş oynatma: Yüksek his ve aşk dolu heyecanları uyandırma.
Yol üstünde kara diken: Engeller, zorluk-

lar.

Yarim eli diye elledim: Mektubu sevgilimin eli diye okşadım.

Yeğlemek: Üstün tutmak.

Yamak: Uşak, hizmetçi.

Yüzpara: İki buçuk kuruş. (Kırk para bir kuruş)

Yarma: 1. Yarma işi. 2. Kaba kırılmış tahıl. 3. Çok iri adam.

Dağda yarma olmak: Kocamış içi geçmiş olmak.

Z

Zeval: Yokluk, yoksulluk, düşkünlük.

Zülüf: Saç.

Zor gömleği: Çile, meşakkat, kahır yolu.

Zehir: 1. Organizmaya girince fizyolojik özellikleri bozan, dozuna göre canlıyı öldürebilen madde. 2. (mecazi) Çok sert.

Zarfı allayıp pullamak: Zar üzerine süsler yapmak.

Zül olma: Ezilme, etkisiz hale gelme.

Zenginin löpü götürmesi: Zenginin her şeyin iyisini yiyip içmesi, kullanması.

Zemzem: Mekke'de Kâbe yakınlardaki, İslâm alemi için kutsal olan su.

Zabıta: Kolluk, polis. Belediyelerde denetim işi yapan görevli.

Kaynaklar:

EdebiyatAnsiklopedisi (Milliyet yayınları)
Türkçe sözlükler.

İsteme Adresi :

SAKA

MODANIN MERKEZİ

Taç Sitesi Kat : 2 No. 201 SİVAS

TEL : 223 75 88 — 221 89 19

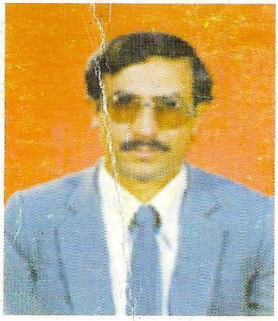

TURNALAR

Bir turna kaldırdım PARDU KÖYÜ'nden,
Yolu da geçermiş yar SUŞEHRİ'nden,
KIZILDAĞ üstünden Zara yolundan,
SİVAS'a doğru da uçun turnalar.

Turnam hasretimi al kanadına,
Bulup ta eşini er muradına,
Hafik'i aşıp'ta Seyfe Dağına,
Şehitlerde kanat açın turnalar.

Varın GÖLÇEKLER'e ordan aşmayın,
TEKKE'nin üstünden alçak uçmayın,
PAŞA FABRİKASI'nda durun kışlayın,
Sivas'a doğru'da göçün turnalar.

KUL MEHMET hasretlik bağrını deler,
Anadan ayrılan kuzular meler,
Gelen giden yok ki salam nameler,
Baba ocağım ordan, seçin turnalar.

Allı turnalar, telli turnalar,
Sivas'tan hasretimi alın turnalar.